

Ruota-Norgga Boazoguohtunkommišuvdna 1997
Svensk-Norska Renbeteskommissionen av år 1997

Evttohus Betänkande

Gárvvistuvvon miessemánu 2001
Avgivet maj 2001

Sámegiell/Ruotagiell gáhppálat
Samisk/Svensk version

ISBN 82-995957-0-3

Sámegillii jorgalan: Rávdná Turi Henriksen
Tryck: Bjørkmanns, Alta

Norgga ja Ruota ráđđehusaide

Kommišuvdna lea jagi 1997 cuoŋománu rájis bargan doaimmaiguin mat dasa ledje biddjon ja lea odne, čoahkkimis Helssegis, loahpahan barggu ovttajienalaš evttohusain. Evttohus lea čállojuvvon sámegillii, dárogillii ja ruotagillii.

Helsset, cuoŋománu 27.beaivvi 2001.

Pär Stenbäck

Kommišuvnna jodiheaddji

Ruota áirasat:

Kari Marklund
(delegašuvdnajodiheaddji)
Bengt Ekendahl
Birgitta Hansson
Britt Sparrock
Per Mikael Utsi

Ruotabeali áššedovdi:
Bror Saitton

Norgga áirasat:

Åsbild Hauan
(delegašuvdnajodiheaddji)
Olav Mathis Eira
Ing-Lill Pavall
Siri Vigmostad
Ansgar Kosmo

Norggabeali áššedovdi:
Ansgar Kosmo

Kenneth Broman
Váldočálli

Christer Ganelind
Ruota čálli

Ole K. Sara
Karstein Bye
Norgga čállit

Till regeringarna i Sverige och Norge

Kommissionen har sedan april 1997 arbetat med de uppgifter som ålagts den och har i dag vid ett sammanträde i Helsingfors avslutat sitt arbete genom att enhälligt anta sitt betänkande. Betänkandet är tryckt på samiska, svenska och norska.

Helsingfors den 27 april 2001.

Pär Stenbäck
Kommissionens ordförande

För Sverige:

Kari Marklund
(delegationsordförande)

Bengt Ekendahl
Birgitta Hansson
Britt Sparrock
Per Mikael Utsi

Sakkunnig för Sverige:
Bror Saitton

För Norge:

Åsbild Hauan
(delegationsordförande)

Olav Mathis Eira
Ing-Lill Pavall
Siri Vigmostad
Ansgar Kosmo

Sakkunnig för Norge:
Ansgar Kosmo

Kenneth Broman
Huvudsekreterare

Christer Ganelind
Svensk sekreterare

Ole K. Sara
Karstein Bye
Norska sekreterare

Sisdoallu

	OVDASÁTNI	8
1.	ÁLGU	10
1.1	KOMMIŠUVNNA MANDÁHTTA JA BARGOVUOGIT	10
1.1.1	Barggu vuodđu ja kommišuvnna namuheamit	10
1.1.2	Kommišuvnna bargovuogit	12
1.2	KOMMIŠUVDNABARGGU NJUOLGGADUSAT JA BOAZODOALU EAVTTUT	16
1.2.1	Vuodđoprinsihpat	16
1.2.2	Skandivania boazodoallu	18
2.	OBBALAŠ VUOĐDODIEĐUT	34
2.1	SÁMIT ČEARDDALAŠ ÁLBMOGIN	34
2.1.1	Sápmelaččat ja giella	34
2.1.2	Sápmelaččat ovdal stáhtaid ásaheami	34
2.1.3	Sápmelaččat Fennoskandias 1500–1900	34
2.1.4	Ruota ja Norgga sámit	38
2.1.5	Sámiid dili historjjálaš bajilgovva	38
2.1.6	Rádjerasttildeaddji boazodoalu historjá	42
2.2	SÁPMELAČČAT ÁLBMOTRIEVTTÁLAŠ GEAHČČANBEALIS	46
2.2.1	Álgu	46
2.2.2	Álbmotriekti	46
2.2.3	Riikkaidgaskasaš konvenšuvnnat	48
2.3	NOROGGA JA RUOŦA BOAZODOALLOPOLITIHKKA, BOAZODOALLOLÁHKA JA BOAZODOALU HÁLDDAŠEAPMI	54
2.3.1	Dilálašvuodát Norggas	56
2.3.2	Dilálašvuodát Ruotas	60
2.3.3	Norgga ja Ruota boazodoalloláogat ja boazodoallohálddašeapmi – buohtastahttin	62
2.4	BOAZODOALU OVDÁNEAPMI	68
2.4.1	Olmmošlohku	68
2.4.2	Buvttadeapmi	70
2.4.4	Teknologiija	74
2.4.5	Oktiigeassu	76
3.	DOAIBMADILÁLAŠVUOĐAT JA GUOHTUMIID ATNU	78
3.1	DOAIBMADILÁLAŠVUOĐAT, GUOHTUMAT JA DAID ATNU	78
3.1.1	Álgu	78
3.1.2	Romssa guovlu ja davágeaži Norrbotten	78
3.1.3	Davit Nordlándda guovlu ja Norrbottena gaska ja lulit oasis	84

Innehållsförteckning

	FÖRORD	9
1.	INLEDNING	11
1.1	KOMMISSIONENS MANDAT OCH ARBETSFORMER	11
1.1.1	Uppdrag och kommissionens kommentarer	11
1.1.2	Kommissionens arbetsformer	13
1.2	RIKTLINJER FÖR KOMMISSIONENS ARBETE OCH RENSKÖTSELNS FÖRUTSÄTTNINGAR	17
1.2.1	Grundläggande principer	17
1.2.2	Renskötseln i Skandinavien	19
2.	ALLMÄNT BAKGRUNDSMATERIAL	35
2.1	SAMERNA SOM FOLKGRUPP	35
2.1.1	Samerna och språket	35
2.1.2	Samerna före statsbildningarna	35
2.1.3	Samerna i Fennoskandien år 1500–1900	35
2.1.4	Samerna i Sverige och Norge	39
2.1.5	En översikt av samisk historia	39
2.1.6	Den gränsöverskridande rennäringens historia	43
2.2	SAMERNA UR ETT FOLKRÄTTSLIGT PERSPEKTIV	47
2.2.1	Inledning	47
2.2.2	Folkrätten	47
2.2.3	Internationella konventioner	49
2.3	RENNÄRINGSPOLITIK, RENNÄRINGSLAGSTIFTNING OCH RENNÄRINGSFÖRVALTNING I SVERIGE OCH NORGE	55
2.3.1	Norska förhållanden	57
2.3.2	Svenska förhållanden	61
2.3.3	Svensk och norsk rennäringslagstiftning och -förvaltning – en jämförelse	63
2.4	UTVECKLINGSDRAG I RENNÄRINGEN	69
2.4.1	Befolkning	69
2.4.2	Produktion	71
2.4.3	Ekonomi	73
2.4.4	Teknologi	75
2.4.5	Sammanfattning	77
3.	DRIFTSFÖRHÅLLANDEN, BETESTILLGÅNGAR OCH ERFARENHETER AV GÄLLANDE KONVENTION	79
3.1	DRIFTSFÖRHÅLLANDEN, BETESTILLGÅNGAR OCH BETESTILLGÅNGARNAS ANVÄNDNING	79
3.1.1	Inledning	79
3.1.2	Regionen Troms och norra Norrbotten	79

3.1.4	Helgelánda ja Västerbotten guovlu	88
3.1.5	Davvi-Trøndelága ja Jämtlánda davimus oasis	92
3.1.6	Lulli-Trøndelága ja Jämtlánda lulit guovllut	94
3.2	KONVENŠUVDNA GUOVVAMÁNU 9. BEAIVI 1972 NORRGA JA RUOŦA BOAZOGUOHTUMIID BIRRA JA EARÁ ŠIEHTADUSAT	96
3.3	VÁSÁHUSAT MAŦEMUS KONVENŠUVNAIN	96
3.3.1	Guohtuneatnamiid atnu ja boazolohku	96
3.3.2	Áiddit	98
3.3.3	Lobihis guođoheapmi ja guođohandivvadat	100
3.3.4	Sierralobit	100
3.3.5	Eananhálddašepmi	100
3.3.6	Ráfáidahtton guovllut.	100
3.3.7	Boraspirehálddašepmi	100
3.3.8	Bohcuid njuovvan ja vuovdin	102
3.3.9	Ovttasbargu RuoŦa ja Norgga boazodoallohálddašemiid gaskkas	102
3.3.10	“Det faste utvalg”	102
3.3.11	Loahppanamuheamit	102
4.	KOMMIŠUVNNA EVTTOHUSAT	104
4.1	KOMMIŠUVNNA EVTTOHUSAT RÁDJERASTTILDEADDJI BOAZODOALU VÁSTE	104
4.1.1	Romsa ja davit Norrbotten regiovdna	104
4.1.2	Davit Nordlánda ja gaska ja lulit Norrbotten regiovdna	108
4.1.3	Helgelánda ja Västerbottena regiovdna	114
4.1.4	Davvi-Trøndelága ja davágeaži Jämtlánda regiovdna	120
4.1.5	Lulli – Trøndelága ja lulágeaži Jämtlánda regiovdna	122
4.2	NORRGA JA RUOŦA BOAZODOALU OĐĐA KONVENŠUVDNA – KOMMIŠUVNNA EVTTOHUS	122
4.2.1	Konvenšuvdna – evttohus	124
4.2.2	Mearkkašumit konvenšuvdnatekstii	134
4.2.3	Evttohuvvon lávdegottiid mearrádušat	152
4.3	Kommišuvnna evttohus – konvenšuvdnaguovllušiehtadus	158
4.3.1	Romssa ja Norrbottena davágeaži regiovdna	158
4.3.2	Davágeaži Nordlánda ja gaska ja lulágeaži Norrbotten regiovdna	160
4.3.3	Helgelánda ja Västerbotten regiovdna	166
4.3.4	Davvi-Trøndelága ja davágeaži Jämtlánda regiovdna	170
4.3.5	Lulli-Trøndelága ja lulágeaži Jämtlánda regiovdna	172

MIELDDUS

1. Fágálávdegotti rapporta
2. Avtale mellom regjeringen i Kongeriket Norge og regjeringen i Kongeriket Sverige om opprettelse av og mandat for en blandet norsk-svensk reinbeitekommisjon
3. Oversikt over høringsinstanser
4. Samdriftsavtale mellom Hotagen sameby og Østre-Namdalen reinbeitedistrikt

3.1.3	Regionen norra Nordland och mellersta och södra Norrbotten	85
3.1.4	Regionen Helgeland och Västerbotten	89
3.1.5	Regionen Nord-Trøndelag och norra Jämtland	93
3.1.6	Regionen Sør-Trøndelag och södra Jämtland	95
3.2	KONVENTIONEN DEN 9 FEBRUARI 1972 MELLAN SVERIGE OCH NORGE OM RENBETNING OCH ANDRA AVTAL	97
3.3	ERFARENHETER AV DEN GÄLLANDE KONVENTIONEN	97
3.3.1	Betesutnyttjande och renantal	97
3.3.2	Stängsel	99
3.3.3	Olovligt bete och användning av betesavgifter	101
3.3.4	Dispenser	101
3.3.5	Arealförvaltning	101
3.3.6	Fredningsområden	101
3.3.7	Rovdjursförvaltning	101
3.3.8	Slakt och omsättning av ren	103
3.3.9	Samarbete mellan svensk och norsk rennäringförvaltning	103
3.3.10	Det fasta utskottet	103
3.3.11	Slutkommentar	103
4.	KOMMISSIONENS FÖRSLAG	105
4.1	KOMMISSIONENS FÖRSLAG TILL GRÄNSÖVERSKRIDANDE RENSKÖTSEL	105
4.1.1	Regionen Troms och norra Norrbotten	105
4.1.2.	Regionen norra Nordland och mellersta och södra Norrbotten	109
4.1.3	Regionen Helgeland och Västerbotten	115
4.1.4	Regionen Nord-Trøndelag och norra Jämtland	121
4.1.5	Regionen Sør-Trøndelag och södra Jämtland	123
4.2	KOMMISSIONENS FÖRSLAG TILL EN NY KONVENTION MELLAN SVERIGE OCH NORGE OM RENSKÖTSEL	123
4.2.1	Förslag till konvention	125
4.2.2	Kommentarer till konventionen	135
4.2.3	Förslag till stadgar för den svensk-norska renbetesnämnden och den svensk-norska överprövningsnämnden	153
4.3	KOMMISSIONENS FÖRSLAG TILL KONVENTIONS- OMRÅDESPROTOKOLL	159
4.3.1	Regionen Troms och norra Norrbotten	159
4.3.2	Regionen norra Nordland och södra och mellersta Norrbotten	161
4.3.3	Regionen Helgeland och Västerbotten	167
4.3.4	Regionen Nord-Trøndelag och nordliga Jämtland	171
4.3.5	Regionen Sør-Trøndelag och södra Jämtland	173

BILAGOR

1. Sakutskottets rapport
2. Avtal mellan regeringen i Konungariket Sverige och regeringen i Konungariket Norge om upprättande av och mandat för en blandad svensk-norsk renbeteskommission
3. Förteckning över remissinstanser
4. Samdriftsavtal mellan Hotagen sameby og Østre-Namdalen renbetesdistrikt

Ovdasátni

Norgga ja Ruota ráđđehusat mearridedje cuonomanánu 29.b 1997 áсахит oktasaš norgga-ruota boazoguohtunkommišuvnna. Dán kommišuvnna bargun lei, nu movt ovddit kommišuvnnas 100 jagis, ovdandivvut ráđđehusaide dieđuid, mat bidjet vuoddu ođđa norgga-ruota boazoguohtunkonvenšuvdnii. Konvenšuvnnain galgá heivehit ja doarjut rádjerasttildeaddji boazodoalu. Kommišuvnna bargu sisttisoallá čielga njuolggadusaid dasa maid galgá vuhtiiváldit, vai sámi eamiálbmoga kultuvrralaš ja ekonomalaš dárbbut fuolahuvvojit, oktan nana guoddevaš boazodoalu ekologalaš gáibádusaiguin.

Kommišuvdna oaivvilda ulbmila deavdit buoremusat go evttoha ođastit ja rievdadit dálá rádjerasttildeaddji boazodoalu njuolggadusaid. Dasto evttohuvoege dán raporttas konvenšuvdna ja dasa gullevaš šiehtadus. Konvenšuvdna iešalddis eaktuda áсахuvvot *riikkaidgaskasaš ortnega*, man kommišuvdna atná leat heivvolaš ja doaibmevaš hálddašan- ja riidočoavdinmállen. Dasa lassin evttoha kommišuvdna atnigoahtit soames ođđa doahpágiid maiguin buorebut nagoda čilget boazodoalu dárbbuid. Doahpagat leat *oktasaš-doallu* (samdrift) ja *ráđjeguohtunguovlu*. Šiehtadus sisttisoallá dárkilis evttohusa movt guohtuneatnamiid sáhtá atnit ávkin goabbatbealde riikaráji. Kommišuvnna evttohusaid vuodđun lea guohtundilálašvuodaid ja luonddudilálašvuodaid vuđolaš čielggadeapmi, man fágalávdegotti ášše-

dovdit dahke. Fágalávdegoddi lei kommišuvnnas nammaduvvon siskkáldas áššeráhkkanahtti gaskaoapmin. Lassin dása lea kommišuvdna gula-skuddan mánggain guoskevaš áššebeliin Norggas ja Ruotas, vuosttažettiin ságastallan daiguin sápmelaččaiguin geat dárbbáhit dálvejagi ja geassejagi guohtuneatnamiid nuppi bealde riikaráji.

Kommišuvdna mañnánii bargguin, dannego kommišuvnna vuosttaš jodiheaddji, ambassadevra Kjeld Mortensen, Danmárkkus, surgadis láhkái vádjolii eret barggu álggahettiin. Ministtar Pär Stenbäck, Suomas, nammaduvvui ođđa jodiheaddjin miessemánu 16.b.1998. Norgga ja Ruota ráđđehusat mearridedje cuonomanánu 28. beaivvi 2000 guhkidit barggu loahpahanáigemeari cuonomanánu 30.beaivái 2001.

Dan gaskka go kommišuvdna barggai, lotnahuvvai kommišuvnna čoahkaidupmi čuovvovaččat: Juovlamánu 1998 čovdojuvvui stádaráđđi Björn Rosengren dán doaimmas miellahtun ja jodiheaddjin boazoguohtunkommišuvnna ruota-beali áirrasgottis. Eananhearrá Kari Marklund nammaduvvui ođđa miellahtun ja áirrasgotti jodiheaddjin. Boazoguohtunkommišuvnna norggabeali áirrasgotti miellahtun nammaduvvui Siri Vigmostad miessemánu 1998 ja son bođii Ingrid Røstad sadjái. Miessemánu jagis 2000 nammaduvvui Ansgar Kosmo ođđa miellahtun norggabeali áirrasgoddái Ole K. Sara sadjái ja seammá áiggi nammaduvvui Karsten Bye čállin.

Förord

Den svenska och den norska regeringen beslutade den 29 april 1997 om upprättandet av en blandad svensk-norsk renbeteskommission. Dess uppgift har varit, såsom dess föregångare under det gångna seklet, att för regeringarna presentera ett underlag för en ny svensk-norsk renbeteskonvention. Konventionens uppgift skall vara att reglera och stödja den gränsöverskridande rennäringen. Kommissionens mandat innehåller klara riktlinjer för vilken hänsyn som härvid bör tas så att den samiska urbefolkningens kulturella och ekonomiska intressen beaktas jämsides med de ekologiska kraven på bärkraftiga lösningar.

Kommissionen har ansett att den bäst fyller sin uppgift genom att föreslå förnyelser och förändringar av de regler som hittills gällt för det gränsöverskridande renbetet. Detta betänkande innehåller därför ett förslag till en konvention och ett därtill anslutet protokoll. Själva konventionen förutsätter införandet av en mellanstatlig ordning, vilken kommissionen anser vara en ändamålsenlig och effektiv förvaltnings- och tvistlösningsmodell. Därtill önskar kommissionen införa nya begrepp för att bättre beskriva rennäringens behov. Det gäller samdrift och gränsbete. Protokollat innehåller ett detaljerat förslag till utnyttjande av betesområden på båda sidor av gränsen. Vid utarbetandet av detta förslag har kommissionen främst förlitat sig på den grundliga utredning av betestillgångarna och naturförhållandena som

utförts av ett sakutskott bestående av experter vilket kommissionen utpekat som sitt interna beredningsorgan. Dessutom har kommissionen hört ett stort antal sakägare i Sverige och Norge, främst de samer som är beroende av tillgång på vinter- eller sommarbeten på andra sidan riksgränsen.

Kommissionens arbete har fördröjts på grund av att dess första ordförande, ambassadör Kjeld Mortensen, Danmark, tragiskt avled när arbetet skulle inledas. Ny ordförande, minister Pär Stenbäck, Finland, utsågs den 16 maj 1998. Sveriges och Norges regeringar enades den 28 april 2000 att förlänga tiden för uppdragets fullgörande till den 30 april 2001.

Under arbetets gång har vidare följande förändringar företagits i kommissionens sammansättning. I december 1998 entledigades statsrådet Björn Rosengren från uppdraget att vara ledamot och ordförande i renbeteskommissionens svenska delegation. Landshövdingen Kari Marklund utnämndes till ny ledamot och ordförande i delegationen. Siri Vigmostad ersatte i maj 1998 Ingrid Røstad Fløtten som ledamot i renbeteskommissionens norska delegation. Slutligen utsågs i maj 2000 Ansgar Kosmo till ny ledamot i den norska delegationen efter Ole K. Sara. Vid samma tidpunkt utnämndes Karstein Bye till sekreterare i den norska delegationen.

1. KAPIHTAL

Álgu

1.1 Kommišuvnna mandáhtta ja bargovuogit

1.1.1 Barggu vuodđu ja kommišuvnna namuheamit

Barggu vuodđu

Boazoguohtunkonvenšuvnna vuodul vuolláičáalle Norgga ja Ruota riikkat riikkaidgaskasaš šiehtadusa 29.04.1997 Oslos, ja áššiin lei áсахit ruotanorgga boazoguohtunkommišuvnna ja mearridit dasa mandáhta. Šiehtadus lea 2. mielddus. Šiehtadusa 2. artihkkala mielde galgá kommišuvdna čielggadit, iskkadit ja gávnnahit čuovvovaš beliid:

- a. čielggadat dárbbasit go dán guovtti riikka boazosápmelaččat, go dálá konvenšuvdna loahpahuvo, ain boahhteáiggis boazoguohtumiid dan nuppi riikkas, dain guohtuneatnamiin, dehe muhtin eanansiin dain guohtuneatnamiin, mat dál leat konvenšuvdnaguovllun.
- b. nu guhkás go dárbbasuvvo iskkadit guohtumiid valljodaga ja doaibmadilálašvuodaid dain fylkkain: Finnmárku, Romsa (ja dasa gullá maid Anjavuopmi) ja Nordlándá, ja maiddá Davvi-Trøndelága fylkka davimus oassi ja Norrbottena leanas, Västerbotten leana ja Jämtlándda davimus oassi.
- c. gávnnahit movt guohtunguovllut adnojit dain guovlluin b) namuhuvvon guovlluin ja movt eatnamiid sáhtta buoremusat atnit ávkin nu ahte guhkit áigái addá vuodđu doaimmahit nana guoddevaš boazodoalu ekologalaččat, ekonomalaččat ja kultuvrralaččat.
- d. namuhuvvon c) iskkadeamis galgá Boazoguohtunkommišuvdna vuhtii váldit rievdamá, mii boazodoalus lea dáhpáhuvvan konvenšuvnna doaibmaáigodagas. Boazoguohtunkommišuvdna galgá maiddá vuhtiiváldit servodaga eará beroštumiid ja eará ealáhusaid. Boazoguohtunkommišuvdna mearrida ieš mainnaláigiin bargu dasto dahkkojuvvo.

Kommišuvnna namuheamit mandáhttii

A čuokkis

Mii čilget 4.1 kapihttalis makkár dárbbut dán nuppi riikka boazodoalus leat boahhteáiggis ain atnit guohtuneatnamiid nuppi riikkas. Kommišuvdna lea nu guhkás go lei vejolaš vuhtiiváldán čearuid ja boazoorohagaid guohtuneatnamiid, ja dasto movt eatnamiid lea vejolaš geavahit, doaibmamáliid, gokko dárbbasuvvojit lunddolaš rájit, ja maiddá čearuid ja orohagaid iežaset sávaldagaid, mat gusket guohtuneatnamiidda nuppi riikkas.

B čuokkis

Mii čilget guohtumiid iskkadeami ja doaibmadilálašvuodaid 3. oasis. Kommišuvdna lea iskkadan guohtumiid ja doaibmadilálašvuodaid čuovvovaš guovlluin: davil leat mii ráddjen nu ahte álgu lei Romssa fylkkas ja Norrbottena leanas, ja lulil fas ráddjiimet nu ahte iskkaimet Lulli-Trøndelága ja Hedmárkku fylkkain ja Dalarna leana davimus eanansiin. Kommišuvdna anii dárbbaslažžan iskkadit guohtumiid maiddá dakkár guovlluin mat eai lean mandáhtas. Dat mearkaša ahte iskkaduvvui miehtá Davvi-Trøndelága, Lulli-Trøndelága ja Hedmárkku fylkkain, ja dasto miehtá Jämtlándda ja Dalarna leana davimus eanansiin. Dáid guovlluin boazodoallit leat buktán ovdan ahte maiddá dain guovlluin lea dárbu guođohit rastá riikarájiid. Kommišuvdna lea Norggabeali Eanandoallodepartementtain ja Ruotabeali Eanandoallodepartementtain ságestallan eahpeformálalaččat dan birra ahte viiddidit mandáhttaguovllu, ja goappaš riikkat leat mieđihan dasa. Kommišuvdna lea maiddá bivdojuvvon geahčadit oktasaš siidadoalu Østre-Namdal boazoorohaga ja Jiingevarie čearu gaskka, mat leat olggobealde dan guovllu mii čilgejuvvo dán barggu b-čuooggá vuolde. Nu leage kommišuvdna iskkadan juohke rádjeguovllu gos boazodoallu sáhtášii guođohit rastá riikarájiid. Raporttas ii leat Finnmárkku fylka namuhuvvon, dannego kommišuvdna lea, mañnil go lea gulaskuddan eiseválddiiguin ja organisašuvnnaiguin, gávnnahan ahte dán guovllus ii leat rádjerasttildeaddji boazodoallomálla áigejuvvo.

KAPITEL 1

Inledning

1.1 Kommissionens mandat och arbetsformer

1.1.1 Uppdrag och kommissionens kommentarer

Uppdrag

I enlighet med konventionen om renbetning mellan Sverige och Norge undertecknades den 29 april 1997 i Oslo ett avtal mellan länderna om upprättandet av och mandat för en blandad svensk-norsk renbeteskommission. Avtalet återges i bilaga 2. Enligt avtalets artikel 2 skall kommissionen utreda, undersöka och klarlägga följande förhållanden:

- a) Utreda frågan om det ena landets renskötande samer efter utgången av konventionens giltighetstid har behov av fortsatt renbetning i det andra landet i de betesområden som omfattas av konventionen eller i delar av dessa områden.
- b) I nödvändig utsträckning undersöka betestillgångarna och driftsförhållandena inom Finnmarks, Troms (inklusive Anjavassdalen), Nordlands fylken och i nordligaste delen av Nord-Trøndelags fylke samt i Norrbottens och Västerbottens län och i nordligaste delen av Jämtlands län.
- c) Klarlägga hur betestillgångarna används inom de under b) nämnda områdena och hur de mest rationellt skall kunna utnyttjas på ett sätt som ger ett långsiktigt underlag för en ekologiskt, ekonomiskt och kulturellt bärkraftig rennäring.
- d) Vid den under c) nämnda undersökningen skall Renbeteskommissionen beakta den utveckling som skett inom rennäringen under konventionens giltighetstid. Renbeteskommissionen skall också ta hänsyn till andra samhälls- och näringsintressen. I övrigt bestämmer Renbeteskommissionen själv hur utredningsarbetet skall bedrivas.

Kommentarer till uppdraget

Punkt a

Utredningen av vilket behov det ena landets renskötande samer har av fortsatt gränsöverskridande renskötsel redovisas i kapitel 4.1. Kommissionen har så långt som möjligt beaktat samebyarnas och renbetesdistriktens betestillgångar, driftsmönster, behov av naturliga gränser samt byarnas och distriktens egna önskemål om betesmarker i det andra landet.

Punkt b

Undersökningen av betestillgångarna och driftsförhållandena redovisas i kapitel 3.1. Kommissionen har undersökt betestillgångarna och driftsförhållandena inom ett område som avgränsas i norr av Troms fylke och Norrbottens län och i söder av Sör-Trøndelags och Hedmarks fylken och nordligaste delen av Dalarnas län. Kommissionen har sett det som nödvändigt att utöver områdena som omnämns i mandatet undersöka betestillgångarna i hela Nord-Trøndelags, Sør-Trøndelags och Hedmarks fylken samt i hela Jämtlands och den nordligaste delen av Dalarnas län. Renägarna i nämnda område har påtalat att behov av gränsöverskridande renskötsel finns inom området. Kommissionen har informellt diskuterat frågan om en utvidgning av mandatområdet med Landbruksdepartementet i Norge och Jordbruksdepartementet i Sverige som samtyckt i frågan. Kommissionen har också blivit ombedd att behandla frågan om samdrift mellan Østre-Namdal renbetesdistrikt och Jiingevaerie sameby som ligger utanför det område som nämns i punkt b. Därmed har kommissionen undersökt hela gränsområdet där gränsöverskridande renskötsel kan komma på fråga. Finnmarks fylke finns inte med i redovisningen eftersom kommissionen efter att ha hört berörda myndigheter och organisationer funnit att det här inte är aktuellt med gränsöverskridande renskötsel.

Punkt c

I kapitel 3.1 klarlägger kommissionen hur betestillgångarna används inom de områden som kommissionen undersökt. Vidare klarlägger

C čuokkis

3. kapihttalis čilge kommišuvdna mainnaláigiin guohtuneatnamat adnojit dain guovlluin maid mii čilgiimet a ja b čuoggáin, ja mat leat dat eatnamat maid kommišuvdna lea iskkadan. Viidáseappot čielggasmahtá kommišuvdna kapihttalis 4.1 mainnaláigiin iskkaduvvon guovllut galget sáhttit adnot nu ahte guhkit áigái šattašii ekologalaš, ekonomalaš ja kultuvrralaš nana guoddevaš boazoealáhus. Kommišuvdna ovdandivvu evttohusa movt nuppi riikka guohtunguovlluid galgá guodohit.

D čuokkis

Kommišuvdna lea barggustis bivdán eará servodat- ja ealáhusberošteddjiid, gaid ođastuvvon konvenšuvdna sáhtá váikkuhit, cealkit áššái. Dáid beliid lea kommišuvdna iežas evttohusain vuhtiiváldán. Kapihttalis 3.3 válddáha kommišuvdna maiddái movt dálá konvenšuvdna lea váikkuhan Norgga ja Ruota boazoealáhusa. Dasto lea kommišuvdna maiddái bargan gávnnaht boazoealáhusa ovdáneami dehe rievdamiid dálá konvenšuvdna áigodagas, dan bokte go doalai čoahkkimiid čearuiguin ja boazoorohaguiguin, ja organisašuvnnaiguin mat ovddastit boazodolliid ja boazoealáhusa.

Eará bealit

Kommišuvdna fuomášii dallego čielggadii, iskkadii ja gávnnašii dáid dilálašvuođaid maid birra čilgejuvvo ahte maiddái eará gažaldagat fertejit gávnnašuvvot ja iskkaduvvot, vai čielggadanbohtosa vuodđodieđut leat dohkálaččat. Mii ovdandoallat vuodđodieđuid mearkkašumi dasa movt riikkain lea vejolašvuohta oažžut áigái dakkár konvenšuvdna mii ovddida ovttasbarggu rastá riikarájiid, ja ovddida rádjerasttildeaddji boazodoalu ovttasbarggu.

Kommišuvdna muitala kapihttalis 2.1 oanehaččat sápmelaččaid álbmogin ja muitala rádjerasttildeaddji boazodoalu historjjá. Kommišuvdna lea maiddái, ja dan birra gulat kapihttalis 2.2, iskkadan sámiiid dili álbmotrievttálaš oaidninbealis. Norgga ja Ruota boazodoallolágit, boazodoalopolitihkka ja boazodoallohálddašeapmi váikkuhit rádjerasttildeaddji boazodoalu. Kapihttalis 2.3 válddáha kommišuvdna oanehaččat erohusain mat leat, ja dasto mainnaláigiin dát váikkuhit rádjerasttildeaddji boazodoalu. Kapihttalis 2.4 mii válddáhit boazoealáhusa ovdáneami jagiin 1972–1999, ja dan čájehit statestihkaiguin.

Kapihttalis 4.2 evttoha kommišuvdna ođđa konvenšuvdnateavstta, daid dárbbuid mielde maid kommišuvdna atná ahte rádjerasttildeaddji

boazodoallu dárbbáša nuppi riikkas. Kommišuvdna ovddida iežas oaivila das makkár mearrádušat berrejit leat mielde boahttevaš kommišuvdnas, vai rádjerasttildeaddji boazodoallu oažžu ovdánanvejolašvuođa. Kommišuvdna evttoha ee. ásaht guokte álbmogiidgaskasaš orgána; hálddašanorgána ja duopmostuolloorgána. Dáid orgánaid bokte sáhttet riikkat čoavdit eanas váttisvuođaid mat dálá konvenšuvdnas leat leamaš. Seammás sáhttet riikkat nannet luohttámuša ođđa konvenšuvdnii ja nu hukset buori ovttasbarggu rastá riikarájiid.

1.1.2 Kommišuvdna bargovuogit

Vuodđudančoahkkinn ja vuollelávdegottit

Ruota-norgga boazoguohtunkommišuvdna doalai vuodđudančoahkkima 17.06.1998 Skåvsjöholm:s Ruotas. Čoahkkimis mearridii kommišuvdna ásaht guokte vuollelávdegotti; bargolávdegotti ja fágálávdegotti. Bargolávdegottis galge leat kommišuvdna jodiheaddji, delegašuvdna-jodiheaddjit (dárbbu mielde), goappáge riikka čoahkkincállit ja válđočállit. Bargolávdegotti bargun lei ráhkkanahttit čuovvovaš áššiid: kommišuvdnačoahkkimiid, čoahkkimiid guoski áššebealliiguin ja dahkat meahciiskkademiid (feltundersøkelser), ja maiddái ráhkkanahttit kommišuvdna barggu. Fágálávdegottis lei Kenneth Broman jodiheaddjin, ja ruotabeali áirasat ledje Karina Lövgren, Bror Saitton ja Per Mikael Utsi. Norggabeali áirasat ledje Olav Mathis Eira, Ansgar Kosmo ja Ing-Lill Pavall. Fágálávdegotti mandátta lei:

“Ruota-norgga boazoguohtunkommišuvdna lea nammadan fágálávdegotti, man bargun lea guohtundilálašvuođaid čielggadit, iešalddis mandáhttaguovllus ja dasto dán guovllu lahkosiiin. Fágálávdegoddi galgá čielggadeami loahpalaš bohtosiid ovddidit raportahámis kommišuvdnii.

Evttohus galgá makrodásis addit bajilgova luonddudieđalaš dilálašvuođaid birra, mat váikkuhit guohtuneatnamiid. Guohtuneatnamat galget čilgejuvvoat regiovnmaid mielde ja orohagaid/čearuid dásis, ja dasto movt guohtumat adnojit dálá dilis. Fágálávdegoddi galgá maiddái raporttastis čilget gos gávdnojit vejolaš áigodatguohtumat ja árvvoštallat guohtumiid optimála anu dan suktii ahte vuhtii váldá vásihusaid das movt guovlu lea ovdal adnon ja dálá duohtadieđuid vuodul.”

Fágálávdegoddi ovddidii raportta 28.03.2000, ja reporta čuovvu dán evttohusa miellodusin.

kommissionen i kapitel 4.1 hur de undersökta områdena skall kunna utnyttjas på ett sätt som ger långsiktigt underlag för en ekologiskt och kulturellt bärkraftig rennäring. Kommissionen lämnar ett förslag på hur betesområden i det andra landet skall utnyttjas.

Punkt d

Kommissionen har i sitt arbete gett möjlighet åt andra samhälls- och näringsintressen, vilka kan påverkas av en förnyad renbeteskonvention, att yttra sig. Kommissionen har tagit hänsyn till dessa intressen i sina förslag. I kapitel 3.3 redovisar kommissionen även den inverkan nuvarande konvention haft på rennäringen i Sverige och Norge. Likaså har utvecklingen i rennäringen under gällande konventions giltighetstid klarlagts i mötena med samebyarna, renbetesdistrikten och de organisationer som företräder renägarna och rennäringen.

Övrigt

Kommissionen har i arbetet med att utreda, undersöka och klarlägga förhållandena som redovisas ovan kommit fram till att även vissa andra frågor bör klarläggas och undersökas för att underlagsmaterialet i betänkandet skall bli tillfredsställande. Det är underlagsmaterial som bedömts ha betydelse för ländernas möjlighet att tillskapa en konvention som främjar samarbetet över gränsen och den gränsöverskridande rennäringen.

I kapitel 2.1 lämnar kommissionen en kortfattad beskrivning av samerna som folkgrupp och av den gränsöverskridande renskötselns historia. Kommissionen har även, vilket redovisas i kapitel 2.2, undersökt samernas ställning i ett folkrättsligt perspektiv. Sveriges och Norges rennäringslagstiftning, rennäringspolitik och rennäringsförvaltning påverkar den gränsöverskridande rennäringen. I kapitel 2.3 beskriver kommissionen de olikheter som finns härvidlag och hur dessa påverkar den gränsöverskridande rennäringen. I kapitel 2.4 beskrivs utvecklingen i rennäringen åren 1972–1999 med hjälp av några statistiska data.

I kapitel 4.2 lämnar kommissionen ett förslag till en ny konvention utgående från det behov kommissionen funnit föreligga för gränsöverskridande renskötsel. Här redovisar kommissionen sin syn på vilka bestämmelser som bör finnas i en kommande konvention för att underlätta den gränsöverskridande renskötseln. Kommissionen föreslår bl.a. att det inrättas två mellanfolkliga organ; ett förvaltningsorgan och ett domstolsor-

gan. Genom dessa båda organ kan länderna komma till rätta med huvuddelen av de problem som funnits med nuvarande konvention och samtidigt stärka tilltron till en ny konvention och möjliggöra ett fruktbart samarbete över riksgränsen.

1.1.2 Kommissionens arbetsformer

Konstituerande möte och underutskott

Den svensk-norska renbeteskommissionen höll sitt konstituerande möte den 17 juni 1998 i Skåvsjöholm i Sverige. Vid detta möte beslöt kommissionen att tillsätta två underutskott; ett arbetsutskott och ett sakutskott. Det första utskottet bestod av kommissionsordföranden, delegationsordförandena (vid behov), de nationella sekreterarna och huvudsekreteraren. Arbetsutskottets uppgift har varit att förbereda kommissionsmöten, möten med berörda parter och fältundersökningarna samt att fungera som beredande instans för kommissionen. Sakutskottet bestod av Kenneth Broman, ordförande, de svenska representanterna Karina Lövgren, Bror Saitton och Per Mikael Utsi samt de norska representanterna Olav Mathis Eira, Ansgar Kosmo och Ing-Lill Pavall. Sakutskottets mandat var följande:

”Den svensk-norska renbeteskommissionen har tillsatt ett sakutskott för att beskriva betesförhållandena i och i anslutning till mandatområdet. Sakutskottet skall redovisa sina slutsatser i en rapport till kommissionen.

I rapporten ges en översikt på makronivå av de naturvetenskapliga förhållanden, som påverkar betesunderlaget. Betesresurserna skall redovisas regionalt och lokalt liksom också hur resurserna utnyttjas idag. I rapporten skall sakutskottet också definiera möjliga säsonsbetesområden och bedöma betestillgången så att ett optimalt betesutnyttjande kan nås med hänsynstagande till erfarenheter av områdets tidigare användning och förefintligt vetenskapligt faktaunderlag.”

Sakutskottet överlämnade sin rapport till kommissionen den 28 mars 2000 och rapporten finns som bilaga 1 till detta betänkande.

Under kommissionsarbetets gång har även andra arbetsgrupper med rapporteringsansvar till kommissionen tillsatts. En arbetsgrupp har utrett frågeställningarna kring samdrift mellan samebyar och renbetesdistrikt. Denna arbetsgrupp överlämnade sin rapport till kommissionen den 5 juni

Dan gaskka go kommišuvdna lea bargan, leat ášahuvvon maiddá eará bargojoavkkut, mat leat buktán raporttaid kommišuvdnii. Okta bargojoavku lea čielggadan gažaldagaid ahte sáhtášedje go čearut ja orohagat ášahit oktasašdoaluid. Dát bargojoavku buvtii kommišuvdnii raportta 05.06.2000. Dálveguohtunjoavku lea suokkardan dálveguohtunguovlluid Ruota bealde, ja dát bargojoavku buvtii raportta 27.10.2000. Eará bargojoavku čielggadii juridihkalaš gažaldagaid dan oktavuodas go kommišuvdna evttohii ášahit guokte álbmogiidgaskasaš orgána. Bargojoavkkuid evttohusat leat ollislaš raporttas oassin.

Čuvgehusaid viežžan

Ruota-norgga boazoguohtunkommišuvdna lea bargadettin doallan čoahkkimiid mas oassálaste čuovvovaš bealit: čearut, boazoorohagat ja sin beroštus-organisašuvnna. Ulbmil lei čohkket duogášdieđuid raporttii. Kommišuvdna lea maid-

dái seammá ulbmiliin bivdán dáid namuhuvvon áššebeliid, ja maiddá stáda eiseválddiid, suohkaniid dehe gielddaid, dutkanásahusaid, beroštus-organisašuvnnaid ja earáid, addit čálalaš cealkámuša. Mii oaidnit 3. mildosis bajilgova das guđet ášahusat leat vuhtiiváldojuvvon njálmmálaččat, ja guđet leat bivdojuvvon buktit čálalaš cealkámuša.

Meahciiskadeamit

Norgga-ruota boazoguohtunkommišuvdna ulbmilin lei maiddá addit nu buori bajilgova go vejolaš, ja nu buori dieđu go vejolaš mandáhttaguovllus, ja danne mii leat sihke fitnan geahčadeame guovlluid (befaring) ja suokkardan daid guohtunduovdagiid, mat leat mandáhttaguovllus. Dán leat mii bargan ovttas guoskevaš čearuid, boazoorohagaid ja eiseválddiid áirasiiguin. Čuovvovaš guovlluin lea kommišuvdna dahkan meahciiskkademiid:

Áigi	Guovlu	Fievru
13.–14.09.98	Gilbbesjávri-Riikarádji-Skievvá-Frostisen	Biila
08.06.99	Rádjeguovlu Jiingevaerie/Østre Namdal:s Plassje:i	Helikopter
21.–24.06.99	Rádjeguovlu Østre-Namdal/Frostviken norra gitta Sirgásii/Hápmir	Helikopter
08.–11.08.99	Rádjeguovlu Sirgás/Hápmir gitta Geaggámii/Basevuovdá	Helikopter
04.02.00	Guovlu lulábealde Boden	Biila
29.03.00	Skaitelandet davábealde Junossuando Luongaistunturi nuortalulábealde Gárasavvona	Muhtaskohter
16.08.00	Skaitelandet davábealde Junosuando Luongastunturi nuortalulábealde Gárasavvona	Helikopter

Earret meahciiskkademiid, leat maiddá kommišuvdna dálveguohtunjoavkkut iskkadan vejolaš dálveguohtumiid, sihke bievlejagis ja dálvejagis. Fágálavdegoddi lea dasa lassin ieš čadahan sierra meahciiskkademiid.

Seminárat ja eará diehtočkemat

Norgga-ruota boazoguohtunkommišuvdna lea doallan moanat semináraid ja diehtujuohkinčoahkkimiid guoskevaš eiseválddiiguin, organisašuvnaiguin ja dutkiiguin.

Áigi	Báiki	Sáhkavuodđu ja oasseváldit
02.09.98	Luleju	Boazoguohtunseminára, mielde ledje Det faste utvalg, dutkkit ja Norgga ja Ruota virgeolbmot, sáhkavuodđu: bohcco dárbbut, ekologalaš guoddevašvuohta, ja guohtumiid geavaheapmi.
17.02.00	Upmeje	Muitalit vuovdesámit historjjá ja doaibmamálla. Siskkáldas diehtujuohkin.
20.-22-08.99	Svaldbárda	Boazoguohtunseminára, sáhkavuodđu: dutkanboadus: bohcco eallámušdárba dálvejagis. Ovddasteaddjit ledje Romssa universitehta, Norges veterinærhøyskole ja Universitetsstudiene på Svalbard (UNIS). Meahciiskcadeamit.

2000. En vinterbetesgrupp har granskat de potentiella vinterbetesområdena i Sverige och denna grupp överlämnade sin rapport den 27 oktober 2000. Slutligen har en arbetsgrupp utrett de juridiska problemställningarna i anledning av kommissionens förslag att inrätta två mellanfolkliga organ. Dessa gruppers rapporter har inarbetats i betänkandet.

Inhämtande av uppgifter

Den svensk-norska renbeteskommissionen har under arbetets gång haft möten med samebyar, distrikt och intresseorganisationer i syfte att samla in underlag för sitt betänkande. Kommissionen har i samma syfte erbjudit de nyss nämnda men även statliga myndigheter, kommuner,

forskningsinstitutioner, intresseorganisationer och andra att inkomma med skriftliga synpunkter. I bilaga 3 finns en förteckning över vilka som hörts muntligen och vilka som erbjudits att inkomma med skriftliga synpunkter.

Fältundersökningar

Den svensk-norska renbeteskommissionen har i syfte att samla in bästa möjliga underlag besökt och besiktigat de aktuella betesområdena. Detta har vanligtvis gjorts tillsammans med representanter för berörda samebyar, renbetesdistrikt och myndigheter.

Kommissionen har företagit fältundersökningar i följande områden:

Tid	Område	Fordon
13–14.9.98	Kilpisjärvi–Riksgränsen–Skjomen–Frostisten	Bil
8.6.99	Gränsområdet Jüingevaerie/Østre-Namdal till Röros	Helikopter
21–24.6.99	Gränsområdet från Østre-Namdal/Frostvikens norra till Sirkas/Hábmer	Helikopter
8–11.8.99	Gränsområdet Sirkas/Hábmer till Könkämä/Helligskogen	Helikopter
4.2.00	Området söder om Boden	Bil
29.3.00	Skaitelandet norr om Junosuando och Luongastunturi sydost om Karesuando	Snöskoter
16.8.00	Skaitelandet norr om Junosuando och Luongastunturi sydost om Karesuando	Helikopter

Utöver ovannämnda fältundersökningar har den av kommissionen utsedda vinterbetesgruppen inspekterat potentiella vinterbetesområden såväl under barmarkstid som vintertid. Även sakutskottet har företagit egna fältundersökningar.

Seminarier och övrig informationsinhämtning

Den svensk-norska renbeteskommissionen har arrangerat några seminarier och informationstillfällen med berörda myndigheter, organisationer och forskare.

Tid	Plats	Tema och deltagare
2.9.98	Luleå	Renbetesseminarium med det fasta utskottet och forskare och tjänstemän från Sverige och Norge. Seminariet berörde frågor som renens behov, ekologisk bärkraft och nyttjandet av betesresurserna.
17.2.99	Umeå	Presentation av skogssamebyarnas historia och driftsformer. Internt informationsmöte.
20–22.8.99	Svalbard	Renbetesseminarium där forskningsresultat angående renens näringsbehov under vintern presenterades av representanter för Tromsø universitet, Norges veterinærhøgskole och Universitetsstudiene på Svalbard (UNIS). Fältstudier.

28.–29.10.99	Stockholm	Seminára Rennäringenspolitiska kommité, Reindriftslovutvalget, Boazodoallohállddahas, Rennäringsadministrationen, Luonddugáht-tendoaimmahat, Direktoratet for naturforvaltning, Jordbruksdepartementet, Jordbruksverket, Rovdjursutredningen, Norrbotten ja Västerbotten leanastivrrat, Ruota sámiid riikkasearvi, Norgga boazosápmelaččaid riikkasearvi. Seminára sáhkavuoddu: láchkaaddin-gažaldagat, hállddašangažaldagat, boraspireválttisvuodát ja luonddugáht-tengažaldagat.
24.–26.04.00	Stora Sjöfallet	Sirgása čearuin gidđajohtin

1.2 Kommišuvdnabarggu njuolggadusat ja boazodoalu eavttut

1.2.1 Vuodđoprinsihpat

Ekologalaččat guoddevaš boazoealáhus

Ekologalaččat guoddevaš boazoealáhusain ipmir-da kommišuvdna ahte guohtunvalljodagat galget adnot dainnalágiin ahte guohtuneatnamat dáhki-duvvojit guhkit áiggi atnui. Vuosttažettiin lea deatalaš atnit jeageleatnamiid dainnalágiin ahte jeahkála odđasitšaddan dáhkiduvvo guhkit áigái. Dat mearkkaša ahte boazolohku galgá heivehuvvot jeagelguohtunvalljodagaide. Muhto deatalaš lea maiddái ahte boazoguođoheapmi eara jagi-áiggiid čuovvu guohtuneatnamiid šaddama mielde. Dasa lassin galgá bargat dan ala ahte bohccuid guođoha eatnamiid alde nu go eatnamat gir-det iešguđetge jagiáiggiid. Dat guoská sihke kvantitatiivvalaččat ja kvalitatiivvalaččat. Ekolo-galaš heiveheami dáfus ii leat prinsihpas deatalaš diehtit gii iešalddis lea eatnamiid geavaheaddji.

Ekonomalaččat guoddevaš boazoealáhus

Ekonomalaš guoddevašvuoda dáfus lea kommi-šuvnna vuodđun ahte boazoealáhusa ekonomalaš boadus galgá addit boazodolliide doarvái áigái boadtu. Boazoealáhusain ipmir-da kommi-šuvdna dán oktavuodas ealáhusdoalu viidát ád-dejumis, iige duššefal biergobuvttadeami. Kommišuvnna oaivila mielde addá dát buori ja bures-láigiduvvon boazodoalu, ja maiddái dan ahte boazobargu heivehuvvo bohcco ja guohtumiid mielde.

Kultuvrralaččat guoddevaš boazoealáhus

Boazodoalloguovlluin lea boazoealáhus sámi kul-tuvrra ja iešvuoda vuodđun. Danne atná kommi-šuvdna mávssolažžan oažžut áigái positiivvalaš rádjerasttildeaddji boazodoalu, man vuodul sámi álbmot dasto sáhtá ráđđálagaidda ovddidit iežas

iešvuoda. Vaikko boazoealáhus leage hui guovd-dážiis olmmošlogu bisuheamis ja doalaheamis vai ealli sámi kultuvra seailu, de almmatge ferte boazoealáhusa olmmošlohku heivehuvvot ekolo-galaš ja ekonomalaš guoddevašvuoda mielde. Kultuvrralaš guoddevašvuoda lea gitta das movt našunála eiseválddiid ealáhuspolitihka doibme-juvvo, ee dain áššiin: gáhttet boazoguohtumiid, boraspirelogu ektui, ja ekonomalaš ruhtadoar-jagat.

Guohtunvalljodagaid atnit buoremus vugiin

Boazodoalu vuodđun lea johtit ealuin dehe fievr-ridit bohccuid iešguđetlágan duovdagiid gaskka. Duogázin leat guohtundilálašvuodát iešguđetge jagiáiggiid. Boazo lea sajáiduvvan jagiáiggiid rievddalmas guohtundillái. Geasset galgá bohccui leat proteiidnavallji guohtun (ruonasguohtun) ja dálvet energivallji guohtun (jeagil). Dat meark-kaša boazodollui ahte soames orohagain ja čea-ruin leat guhkes johtingaskkat geassejagi eatna-miin dálvejagi eatnamiidda.

Guohtunvalljodagaid geavaha buoremusat dainnalágiin go vuodđun bidjá bohccuid guoh-tundábiid ja johtalemiid. Dasa lassin galgá maid-dái boazobargis leat vejolašvuoda lágidit barggu vai iešnai oažžu buori ja dohkálaš bohtosa. Kommišuvnna mihtomearrin lea leamaš gávnna-hit guohtunrájiid, mat dahket vejolažžan bargat boazoealáhusain guhkit áigái juohke boazoguohtunguovllus. Dasa lassin galgá bargojuvvot nu ahte riikarájit eai gártta nu stuora hehttehussan boazodollui. Nubbi eará mávssolaš bealli lea velá ahte iešguđetge boazossiiddat galget nu guhkás go vejolaš, oažžut doarvái guohtuneatnamiid dárbbu mielde.

Guohtunguovlluid rájit ja guohtunáigodagat

Ruota ja Norgga riikarádji manná čađa boazo-dalloguovlluid. Nu juohká riikarádji boazodoalu mávssolaš ja viidámus bievllajagi guohtuneatnamiid guovtti riikii, beroškeahtá das sáhtá go boazodoallu geavahit eatnamiid. Dalle go dálá

28–29.10.99	Stockholm	Seminarium med Rennäringspolitiska kommittén, Reindriftslovutvalget, Reindriftsforvaltningen, Rennäringsadministrationen, Naturvårdsverket, Direktoratet för naturförvaltning, Jordbruksdepartementet, Jordbruksverket, Rovdjursutredningen, Länsstyrelserna i Norrbotten och Västerbotten, Svenska Samernas Riksförbund och Norske Reindriftsamers Landsförbund. Seminariet behandlade lagstiftningsfrågor, förvaltningsfrågor, rovdjursproblematiken och naturvårdsfrågor.
24–26.4.00	Stora Sjöfallet	Vårflyttning med Sirkas sameby.

1.2 Riktlinjer för kommissionens arbete och renskötselns förutsättningar

1.2.1 Grundläggande principer

En ekologiskt bärkraftig rennäring

Med ekologisk bärkraftig rennäring avser kommissionen att nyttjandet av betesresurserna skall ske på sådant sätt att ett långsiktigt bruk av betestillgångarna säkras. Först och främst är det viktigt att nyttjandet av lavbeten sker i sådan omfattning att bästa möjliga tillväxt på lång sikt säkras. Detta betyder att antalet djur måste anpassas till lavbetesresurserna. Men det är även nödvändigt att renbetet under övriga säsonger harmonieras med markernas betesväxtproduktion. Vidare bör bästa möjliga balans mellan betestillgångarna för de olika årstiderna eftersträvas. Detta gäller både kvantitativt och kvalitativt. I förhållande till ekologisk anpassning är det i princip ointressant vem som nyttjar resurserna.

En ekonomiskt bärkraftig rennäring

Beträffande ekonomisk bärkraft har kommissionen den utgångspunkten att rennäringens ekonomiska resultat skall bli sådant att rensköterna i nödvändig utsträckning får sin utkomst av näringen. Med rennäring avser kommissionen i detta sammanhang näringsutövning i vid bemärkelse och inte enbart köttproduktion. Kommissionen har den uppfattningen att detta kommer att borga för en god och välordnad renskötsel samt att renskötselarbetet blir anpassat till renen och betesmarken.

En kulturellt bärkraftig rennäring

Inom renskötselområdet är rennäringen av grundläggande betydelse för den samiska kulturen och särarten. Kommissionen ser det därför

som viktigt att den gränsöverskridande rennäringen utvecklas i en positiv riktning vilket ger förutsättningar för den samiska befolkningen att gemensamt utveckla sin särart. Även om rennäringen är central när det gäller att bibehålla ett tillräckligt befolkningsunderlag med tanke på en levande samisk kultur måste sysselsättningen i rennäringen underordnas kravet på ekologisk och ekonomisk hållbarhet. Den kulturella bärkraften är beroende av nationella myndigheters näringspolitik bl.a. skydd för renbete, rovdjurstammens storlek och ekonomiska stöd.

Rationellt utnyttjande av betesresurserna

Renskötseln bygger på att renarna strövar, drivs eller transporteras mellan olika betesmarker. Detta för att tillgången och kvaliteten på betet varierar mellan olika årstider. Renen har anpassat sig till växtlighetens årstidsväxlingar. Betet bör därför vara proteinrikt sommartid (grönbete) och energirikt vintertid (lavbete). För renskötseln innebär det i vissa fall långa flyttningar från barmarksbetet i fjällregionen till vinterbetesmarkerna.

Ett rationellt nyttjande av betesresurserna måste grundas på renskötselns betesvanor och vandringar samt på renskötselarens möjligheter att med en realistisk arbetsinsats få ett effektivt och ändamålsenligt resultat. Målsättningen för kommissionen har varit att finna avgränsningar för beteslanden som möjliggör en långsiktigt hållbar näringsverksamhet över hela renskötselområdet, att minimera riksgränsens betydelse för renskötseln samt att olika gruppers behov av betesmarker skall tillgodoses på bästa sätt.

Betesmarkernas gränser och betestider

Riksgränsen mellan Sverige och Norge skär genom renskötselområdet. Det innebär att för renskötseln viktiga sammanhängande barmarksbeten blivit delade mellan länderna utan att hänsyn tagits till renskötselns möjligheter att bruka dem. Vid tillkomsten av den nuvarande konventionen insåg man att de gränser för betesområ-

konvenšuvdna álggahuvvui, lei ipmirdeamis ahte guohtuneananrájit mat dalle mearriduvvojedje, eai sáhttán dollojuvvot eambbo dan bokte go gaskaáiddiid huksii.

Manjit áiggis čájehuvvui stuora váttisvuohtan ja olggosgollun gaskaáiddiid doallat go alla várre-atnamiin galgá viggat áiddiin caggat bohccuid rasttideames ráji. Guohtuneatnamiid rájiid berre baicca heivehit nu ahte guohtunduovdagat ráddjejuvvot lunddolaš oziiguin. Dainna lágiin eai adno nu ollu gaskaáidit. Kommišuvdna lea evttohusaidisguin rahčan oččodit rájiid mat buoret heivejit bohccuid guohtundábiide ja johtalanmáliide.

Eanas sajiin lea jeagelguohtun dat mii ráddje dan, man bures guohtumiid sáhtá geavahit. Go guohtuneatnamiid galgá atnit buoremus vugiin, galgá ealuin orrut bievlanjagi eatnamis nu guhká go vejolaš, vai seastá jeageleatnamiid. Danne ii leat kommišuvdna oaivila mielde heivvolaš ráddjet guohtunáigodaga bievlanjagi eatnamiin.

Guovttegearddi guođoheapmi

Jus bohccot mannet bievlanjagis jeageleatnamiid-da, de dat heajuda dálvejagi guohtuma dán seammá guovlluin. Jeageleanan dulbmojuvvo ja guhtujuvvo, ja boazu láve dáhttut dálvet garvit guovlluid gos lea guhtujuvvo bievlanjagis. Kommišuvdna lea evttohusaidisguin geahččalan garvit dan ahte jeagelguohtumat adnojit sihke ruonasguohtun- ja jeagelguohtunáigodagas (guovttegeardán guođoheapmi). Kommišuvdna atná guovttegeardán guođoheami leat vuostálaga dainna áigumušain ahte guohtunvalljodagaid galgá atnit buoremus lágiin. Go garvá guovttegeardán guođoheami jeagelguohtuneatnamiin, de addet guohtuneatnamat guhkit áigái vuodu oázžut ekologalaš guoddevaš boazoealáhusa.

Oktasašdoallu

Ráddjerasttildeaddji boazodollui lea dávjá buoremus čoaiddus dat go čearut ja boazoorohagat eaktudáhtolaččat šiehtadit gaskaneaset dan hárrái ahte guođohit eatnamiid searválaga. Kommišuvdna lea barggustis aktiivalaččat bargan eatnamiid oktasášgeavaheami guvlui. Nu leage áigumuš maiddái dáiguin evttohusaiguin maid kommišuvdna ovdanbuktá dán evttohusas. Kommišuvdna evttoha ahte odđa konvenšuvnnas addo vejolašvuohta čearuide ja boazoorohagaide gaskaneaset šiehtadit oktasáččat guođohit guohtuneatnamiid rastá riikaráji. Ovttasbarggus sáhttet siiddat leat sihke ollislaččat ovttasiiddas ealuin, dehe siiddat guođohit ovttas muhtin jagiáiggiid. Ovdamearkan dánlágan ovttasbargui lea Østre-Namdal boazoorohaga ja Jiingevaerie čearu ovttasbargošiehtadus, geahča 4. mildosa.

Heivehanmunni

Odđa konvenšuvdna galgá doaibmat guhkit áiggi, ja berrege dasto ráhkaduvvot nu lášmmadin ahte lea sadji muhttet ja heivehit, vai dát doaibmá rievddalmasaid áiggi mat vuordimis dáhpáhuvvet boazoealáhusas ja servodagas. Kommišuvdna evttoha ásahit álbmogiidgaskasaš organisašuvdna. Organisašuvnnas galgá leat váldi gozihit ja dárkkistit ahte konvenšuvdna njuolggadusat dollojuvvot, ja galgá maiddái sáhttit čájehit oaivila buot dakkáraš rievdadusaide mat váikkuhit ráddjerasttildeaddji boazodoalu.

1.2.2 Skandivania boazodoallu

Obbalaččat

Goddebivdu lea dálá boazodoalu vuodđun. Dađistaga go gávnnavuvvojedje odđa bivdovuogit, dápmagohte sápmelaččat bohccuid eallun. Dán máhtu duogážin ahte ipmirdit boazodoalu areáladárbbu, vuolgá dalá rájis go sápmelaččat ožžo áigái boadu goddebivddus. Dađistaga go olmmošlohku lassánii, dagahii dát bivdokultuvrii váddásit dili, ja nu lotnahuvai goddebivdu guhkes áigodagas boazodoallun. Go goddebivdu jorai boazodoallun, nuppástuvai sámiiid eallinvuohki sakka. Vuostazettiin gáibiduvvui stuora eallu, go birgejumi váldoassi ásahuvvui boazodoalu vuodul ja johtaleapmi guohtunguovlluid gaska gárttai bargovuohkin.

Bohccot leat miehtá Davvikalohta ollásii luonddudilálašvuodaid hálldus. Boazu galgá ealádaga gávdnat meahcis birrajagi. Bohcco guohtunmearri ja johtaleapmi duovdagiid gaska čuovvu šaddoáigodagaid duovdagis duovdagii. Dán kapihttalas čilgejuvvo bohcco guohtundárbu, guohtuma kvalitehta, johtalandábit, sisabáhkke-mat guohtuneatnamiid ja boraspiret. Dát bealit leat guovddázis go galgá oázžut ollislaččat gova boazodoalu luondduvuođus. Dát kapihtal lea váldosaččat fágalávdegotti 1. kapihtala oktiigeassu (1. mielddus). Dievaslaš dieđuid ja mearkkašumiid gávnnat doppe.

Boazodoalu guohtuneanandárbu lea mángga-bealát ášši, ja bealit mat váikkuhit leat bohcco iešvuođat, boazobargu ja luonddugeográfalaš bealit. Boazobarggu deataleamos oasis leat guođoheapmi, čohkken ja johtin. Luonddugeográfalaš bealit leat vuostazettiin dálkkádaterohusat, arvi, borga, biekkat, šaddu, topografii, eatnama gollan ja dat ahte leat jeageeatnamat olamuttus, jávrrit ja čázadagat. Boazodoallu dárbbaha iešguđetšlájat eatnamiid, mat iešguđetládje leat ávkin jagiáiggiin, ja eaige nuppit eatnamat dohke nuppiid sadjái.

den som då drogs inte skulle kunna följas utan att stängsel uppfördes. Det har dock visat sig att det är förenat med stora svårigheter och kostnader att förhindra oönskad renströvning i fjällandskapet med hjälp av stängsel. Gränser för betesområden bör i stället anpassas till sammanhängande betesmarker som är naturligt avgränsade. Detta minskar behovet av att uppföra stängsel. Kommissionen har i sina förslag strävat efter att föreslå gränser som tar hänsyn till renens betesvanor och vandringar.

På de flesta håll är lavbetet den begränsande faktorn för maximalt bruk av markerna. Vid ett optimalt nyttjande av betesresurserna skall barmarksbetet nyttjas under längsta möjliga tid så att lavbetet sparas. En begränsning av betestiden på marker som nyttjas för barmarksbete är därför i regel inte ändamålsenlig enligt kommissionen.

Dubbelbetning

Om renar rör sig i ett lavmarksområde under barmarkstid försvårar det markernas utnyttjande vintertid. Dels skadas laven av nedtrampning och betning och dels tenderar renar att vintertid undvika områden där renar vistats på barmark. Kommissionen har i sina förslag försökt undvika att lavbetesmarker utnyttjas både under grönbetesperioden och lavbetesperioden (dubbelbetning). Kommissionen anser att dubbelbetning i allmänhet är oförenligt med ett rationellt nyttjande av betesresurserna. Genom att undvika dubbelbetning på lavmarkerna kommer betestillgångarna att utnyttjas på ett sätt som ger ett långsiktigt underlag för en ekologiskt bärkraftig rennäring.

Samdrift

Den optimala lösningen för den gränsöverskridande renskötseln är i de flesta fall att samebyar och renbetesdistrikt ingår frivilliga avtal som leder till att betesområden kan nyttjas gemensamt. Kommissionen har under sitt arbete aktivt verkat för en sådan samverkan. De förslag kommissionen redovisar i detta betänkande är tänkta att verka i samma anda. Kommissionen föreslår att det i den nya konventionen öppnas möjligheter för byar och distrikt att ingå avtal om gemensamt nyttjande av betesområden över riksgränsen. En sådan samverkan kan variera alltifrån helt gemensam renskötsel till att avse vissa grupper eller samverkan delar av året. Ett exempel på detta är samdriftsavtalet mellan Østre-Namdal renbetesdistrikt och Jiingevaerie sameby, se bilaga 4.

Flexibilitet

En ny konvention, som förmodas gälla under en längre period, bör vara så flexibel och dynamisk att dess tillämpning kan anpassas till de förändringar som sker inom rennäringen och samhället i övrigt under denna tid. Kommissionen föreslår därför att en mellanfolklig organisation inrättas med befogenhet att bevaka och tillse att konventionens regler följs samt att ta ställning till förändringar som påverkar den gränsöverskridande renskötseln.

1.2.2 Renskötseln i Skandinavien

Allmänt

Vildrenfångst utgör ursprunget för dagens renskötsel. Allt eftersom fångstmetoderna blev mer och mer avancerade började samerna även tämja hela renhjordar. Insikten om renskötselns arealbehov har sitt ursprung i den tid då samerna livnärde sig av vildrenfångsten. I takt med befolkningsökningen blev villkoren för jakt- och fångstkulturen allt svårare och vildrenfångsten utvecklade sig undan för undan under en längre tidsperiod till organiserad renskötsel. Övergången till organiserad renskötsel innebar stora förändringar av samernas livsstil. Först och främst så krävdes relativt stora renhjordar när renskötseln blev det viktigaste näringsunderlaget och flyttningarna mellan betesområdena blev en del av livsstilen.

Renen lever över hela Nordkalotten och har behov av naturbete året runt. Eftersom växttäcket varierar under året så växlar renens foderupptagning och levnadssätt. Detta kapitel redogör i korthet för renens behov av näring, betets kvalitet samt flyttningmönster, ingrepp i betena och rovdjur. Alla dessa förhållanden är viktiga för att få en inblick i renskötselns naturförutsättningar. Detta kapitel utgör i huvudsak ett sammandrag av det första kapitlet i sakutskottets rapport (bilaga 1). Detaljinformation och kompletterande kommentarer återfinns där.

Renskötselns behov av betesland är beroende av ett mångsidigt samspel mellan renens egenskaper, renskötselarbetet och naturgeografiska faktorer. Renskötselarbetets viktigaste faktorer är bevakning, samling och flyttning. De naturgeografiska faktorerna består i första hand av växlingar i temperatur-, regn-, snö- och vindförhållanden, vegetation, topografi, slitage samt tillgång till myrområden, sjöar och vattendrag. De olika betesmarkerna har var för sig viktiga funktioner under olika delar av renskötselåret och kan därför inte ersätta varandra.

Bohcco fisiologalaš dárbbut

Boazu lea smirezasti ja nagoda smoldet guoh-tunšattuid. Ruonasšattut smoaldanit buoremusat dalle go leat beallešattus, ja dađistaga go šattut šaddet ollesšaddui, de eai šat nagot smoaldanit nu bures. Maiddá iebmojohtin čoliid čađa manná njozebut dalle.

Boazu smolde jeahkála mihá buorebut go eará smirezasti eallit. Jeagil lea hui ovttageardánis fuodar. Jeagil addá bohccui nu ollu álšša/energi-ija (karbohydráhtaid) ahte ceavzá dainna dálvvi miehtá, muhto váilot proteiinnat, vitamiiinnat ja minerálat. Guomočoavjji mikrobat gáibidit ee. proteiinna, ja danne váikkuha biebmosmolden ahte boazu deahkehuvvá dálvvis. Deahkehuvva-ma vuostá lea bohcco gorut ásašuvvon sierralá-gan vugiin “nuppádassii” geavahit nitrogena, man eará eallit masset gáhkira/baikka mielde. Go jeahkális báhcet liigeálššat, bisánit dát buoidin gorudii.

Dábálaččat guoirá boazu dálvvis. Rávis njiñje-las geahppu giđđii 15 % čakčadeattu ektui. Rávis varrásat sáhttet geahpput 30 % čakčamánuš juovlamánnui. Dálvvis gehppot bohccot, ja hea-jos jagiin gehppot gitta 50 %.

Boares varrásat nelgot bahábut go njiñnelasat ja ovttagagáš bohccot. Lassin dasa ahte sarvát rávžet ragatáiggi, manahit nálatbohccot iežaset árvvu eará bohccuid suktii, go eai leat šat čoarvit. Nulpobohccot eai ráđđe suvnnjiid, danne njiñnelasat doroldahttet daid eret suvnnjiin. Smávva állduin šaddet gehppes miesit, ja dat fas dahaga stuorit miessejámu. Heajos guohtumat dálvet dagahit ahte álldut eai leat nu mielkasat dan čuovvovaš geasi, ja dat fas dahaga geahp-pasit misiid dan čavčča. Dákkár fiziologa-laččat váikkuhuvvon boazomassimat duvdásit dávjá duogábeallái, danne boraspiret lassánit dađistaga.

Heajos dálveguohtumiid sáhtá dustet dan bokte go biebma bohccuid. Doloža rájes lei dáhpin diktit ealu lávdat go hedjona guohtun ja jus heajos guohtun bistá guhkit áiggi. Boazu ieš gávdná guohtuma go eallu lávdá. Boazu lea sividniovvon buhttet sierralágan vugiin heajos guoh-tundilálašvuoda dálvet. Bohccos čoggo namalas-sii buoidi, proteiinnat, minerálat ja vitamiiinnat gorudii geasseguohtumis. Danne han boazu vál-ljestallamiin guohtu geasset ja vällje álbmámuš šattuid ja šaddoosiid, mat addet eanemus eallá-muša. Obbalaččat sáhtá dadjat ahte dálveguoh-tumat ealihit bohccuid dálvet, ja fas bievvlajagi guohtumat álššaiduhttet bohccuid nu ahte las-sánit.

Boazu gáibida iešguđetlágan guohtuma

Bohcco johtaleapmi duovdagiid gaskka lea sihke eananšattuid ja dálkkádagaid duohken. Boazo-barggus ferte diehtit movt guohtundilli, bohcco luondu, topografii, dálkkádaga ja biekkat váikkuhit boazodoalu obbalaččat.

Bievvlajagi guohtu boazu aiddoliđdon lasttaid, rásiid ja urttaid. Go giđdat leat árrat bievvladielk-kut, ábaida cuoŋománuš juo, de lea buorre giđ-đagohtun. Mañnigiđa ja árrageasi guohtu boazu lulábeali rámaid, čohkaid ja jekkiid. Das mañnil mannagohtá eambo soahkevuvddiide. Go geasi ain gollá, manná boazu várrái jassaguoraid guohtut, gos gávdná aiddoliđdon šattuid, mat geahppasit smoaldanit ja addet eallámuša. Dađis-taga go geassu, leat jasat buorit bohccui, ja boazu guohtuge jassaguoraid.

Dađistaga geasi guvlui váikkuhit dálkkádat ja divregiksi dan movt bohccot bállejit guohtut. Várreboazodoalus bálgalit bohccot jasaide várre-eatnamiidda, muhto vuovdeboazodoalus leat njuoska, boares guossavuovddit bálganbáikkid, muhto maiddá sáhtá hárhjit bohccuid suova vuollái. Go gáluda idjii, luoitá várreboazu fas jeki-kiide guohtut. Dat lea hui mávssolaš ahte leat guovttelágan eananoasit lálkhalaga, gos lea oane-his gaskka bálganbáikki ja guohtuma gaskka. Guohtuma kvalitehta ii leat duššefal das gitta maid oaidná eatnamis, muhto galgá vuhtiiváldit maiddá bohcco dárbbuid beassat earalágan eat-namiidda. Dán áigodagas dárbbáša boazu sihke vuolládagaid ja šattolaš vággeeatnamiid.

Mañničavčča ja árradálvvi galgá guohtumis gávdnat rássi, rissit ja jeagil, vai boazu dađistaga dagalduvva ruonasguohtumis jeagelguohtumii. Dábálaš dálveguohtun lea dušše jeagil dastogo muohta lea boahtán sullii 30 cm ja buolaštan gitta -10° C. Vai biebmosmolden doaibmá doh-kálaččat, dárbbášuvvojit maiddá earalágan guohtunšattut go jeagil. Jeagil dahká lagabui 30 % rájes gitta 80 % rádjái bohcco ollislaš guohtumis dálvejagis.

Dálvejagis lea deatalaš maiddá dat ahte lea goaivvesguohtun. Go muohtagovččas lea dásset, lea buorre ealádat. Dađistaga go biekkat, arvi ja borga ja buolaš čeargadiid muohttaga, hedjona ealádat. Mañnidálvvi láve sáhttit njázudit ja galbmit, ja dat dahká cugŋo. Leat ollu dákkár bealit mat heajudit guohtuma kvalitehta, vaikko vel guohtunšattut iešalldiset leatge buorit. Cugnuid áiggi cuoŋománuš, lea lahppojeagil vuvddiin ávkkálaš guohtunlassin dálvejagis.

Guohtun hedjona maiddá danne guohtujuvvo liiggás garrasit. Jeagil lea mánggajagát, ja jeahkála jahkešaddu lea buoremus dallego dat jeagil, mii lea eatnamis, beassá orrut 6–7 jagi ja

Renens fysiologiska behov

Renen är idisslare och har stor förmåga att smälta betesväxter. Smältningen av grönbetesväxterna är som störst i ett tidigt skede av växten och avtar sedan i takt med senare utveckling. Förloppet genom magarna och tarmkanalerna blir också långsammare vid dålig smältning.

Jämfört med andra idisslare har renen särskilt god förmåga att smälta lav. Lavarerna ger renen så mycket energi (kollhydrater) att den kan överleva vintern, dock med brist på proteiner, vitaminer och mineraler. Eftersom mikroberna i vommen kräver tillförsel av bl.a. protein så medför smältningsprocessen att renar på lavbete bryter ner muskelmassa. För att minska behovet av sådan nedbrytning har renen utvecklat en egen förmåga att "återanvända" kväve, som andra idisslare gör sig av med via avföringen. Ett över-skott av energi från lav lagras som fett.

Normalt magrar renen under vintern. En vuxen vaja förlorar vanligtvis 15 procent av sin höstsvikt fram till våren. Vuxna tjurar kan tappa 30 procent av sin kroppsvikt från september till december. Under fortsättningen av vintern fortsätter viktnedskningen, i extrema fall upp till 50 procent.

Äldre oxar och kalvar drabbas hårdare av svält än vajor och ettårsdjur. Utöver avmagring under brunsten så förlorar oxarna också social rang efter fällning av hornen. Betesupptaget blir därför lågt, eftersom vajorna jagar bort dem från betesgroparna. Små vajor föder vanligen lätta kalvar, vilket i sin tur leder till hög dödlighet bland kalvarna. En vinter med dåligt bete leder också till att vajorna får mindre mjölk än normalt nästa sommar, vilket i sin tur leder till att fler kalvar har låg vikt den kommande hösten. Sådana fysiologiskt betingade förluster överträffas emellertid i allt mer ökad utsträckning av förluster till följd av rovvilt.

Det går att kompensera dåliga vinterbeten med tilläggsutfodring. Sedan länge har strategin varit att låta renarna sprida ut sig när betet är dåligt under en längre period. Renen kan då själv hitta det begränsade bete som eventuellt finns tillgängligt.

Marginella livsvillkor vintertid uppvägs av att renen har en extrem förmåga att lägga upp reserver av fett, proteiner, mineraler och vitaminer på sommaren. Det gör den genom att välja de näringsrikaste örterna och örtdelarna. Man kan generellt säga att vinterbetet ger överlevnad och barmarksbetet ger produktion.

Renens krav på betet

Vid sidan av vegetationen så är renens användning av terrängen också beroende av vädret. En

viktig del av kunskapen när det gäller praktisk renskötsel ligger just i att tolka samspelet mellan vegetation, renens beteende, topografi, temperatur och vindförhållanden.

Under barmarksperioden måste betet omfatta vegetationstyper som domineras av löv, gräs, halvgräs och örter i ett så tidigt utvecklingsskede som möjligt. Ett bra, tidigt vårbete kännetecknas av att man tidigt får fläckar med barmark, helst redan i slutet av april. Sent på våren och på försommaren betar renen i sydsluttningar, på kala marker och på myrar. Därefter används björkskogsbältet i högre grad. Senare är det viktigt att djuren får söka efter snösmältningen uppe i hög terräng, så att de hela tiden får tillgång till "vårbetesplantor" med låg fiberhalt och lättsmält näring. Snösluttningarna får en allt större betydelse allt eftersom säsongen går.

Under barmarkssäsongen blir betesrytmen efter hand alltmer styrd av temperaturen och insektsplågan. För fjällrenskötseln är högt belägna snödrivor det bästa luftningslandet, under det att skogsrenskötseln använder sig av fuktig, äldre granskog, gärna i kombination med rökeld. När temperaturen faller om kvällarna drar fjällrenen ner i dalgångarna eller till myrarna för att beta. Det är viktigt med korta avstånd mellan avkylning och bete. Beteskvaliteten beror således inte bara på det man ser på marken, utan också på renens övriga behov. Under denna period är renen beroende av landskap med både lågland, högfjäll och vegetationsrika dalar.

Beteskravet under sen höst och tidig vinter är en kombination av gräs, ris och lav för att få en mjuk övergång från grönbetet till lavbetet. Det typiska vinterbetet, med en relativt ensidig lavdiet, får man när snötäcket överstiger 30 cm och temperaturen sjunker till omkring -10°C . För en tillfredsställande fodersmältning är det nödvändigt med en andel annan vegetation än renlav. På vinterbetet kan andelen lav i renens diet variera från knappt 30 procent till omkring 80 procent.

Utöver betets sammansättning så ställs det också krav på tillgänglighet. Under ett jämnt, löst snötäcke är allt bete tillgängligt. Allt eftersom snön blir hårdare på grund av vind, nederbörd och kyla så reduceras tillgängligheten. På senvintern blir det för det mesta skare till följd av en kombination av sol på dagen och frost på natten. Flera förhållanden av detta slag kan reducera kvaliteten på betet även om vegetationen kan vara av god kvalitet. Under skarperioden i april ökar tillgången till skog med trälav kvaliteten på vinterbetet.

Betena kan också vara dåliga till följd av hårt utnyttjande. Lav är flerårig och har störst årlig

šaddat. Buoremus livčcii jus boazu guohtu duššefal dan oasi mii lea jagis šaddan guohtunguovllus. Guohtuneanan, mii lea liggás garrasit guhtojuvvon, skárta/jiekŋu bahábut go buorre guohtuneanan.

Luonddugeográfalaš dilálašvuodát

Bohcco guohtuma váikkuhit sihke biologalaš ja ii-biologalaš bealit. Dás čilget oanehaččat soames ii-biologalaš beliid mat váikkuhit guohtumiid.

Geologiija ja eanavuodđu

Šattut ožžot buot eallámuša eatnamis, earret nitrogena. Eallámušvallji eanan šaddá go áibmu váikkuha (háddje) geahppadit mollaneaddji bákteslájaid, eandalii kálkaeatnama. Eará bákteslájat, omd. granihtta ja gneaisa, háddjanit njozet ja dakkár eana addá eallámušvátna ja suvrra eanavuoddu, mii ii atte buori rásse- ja urtašattu. Jeahkálát eai dárbbáš gilvalit rásiin ja urttain, danne go dat ožžot áimmus eallámuša. Danne šaddá jeagil earalágan eatnamis go rássi ja urta.

Mandáhhtaguovllu eanavuoddu sáhtta juohkit guovtti oassái. Ruoŋa guovddášoasit ja nuorttabeali oasit leat boares eamibávtti bázahasat “álgoáiggis”. Loahppaoassi lea šaddan das go boares áhpebodni duvdásii čeahkkái ja máhccasii várreráidun ja hoigásii eamibávtti bajábeallái. Earret Sis-Romssa, gokčá várreráidu áigegeovdilis eanansiid Norggas, ja Ruoŋas fas oarjjabeali osiid.

Vuodđobákteguovlluid nannáma gokčet viiddis morene- ja deltáguovllut, mat eanas šadde maŋemus jiekŋaáiggis. Ruoŋas gokčet morenet ollislaččat 75 % areálas, ja Norrlándda siseatnamis sáhttet dát gearddit leat 60 m allosaččat. Morenešlájá bajábeallái lea maŋŋil jiekŋaáiggi šaddan jeaggi (šaddu ii leat ollásii háddjanan).

Norgga eatnamis ii leat nu ollu morene go Ruoŋas. Norgga areálain gokčá dát 25–30 % nannáeatnamis. Mandáhhtaguovllus gávdnojit gal almmatge moreneguovllut alla várraatnamiin, siskkit guovlluin. Álddesjávri–Dievaiddvuoddi Romssa fylkkas ja Børgefjell Davvi-Trøndelága ja Nordlándda rájis leat guovllut gos gávdno morene.

Mii oaidnit 2. kártamildosis mandáhhtaguovllu geologiija ja eanavuoddu dilálašvuodaid. Várreráiddu báktevuoddu juohkit guovtti oassái, dan mielde movt háddjana, ja fas várreráiddu nuorttabealde lea eanan juhkkovuvvon dan eanašlájá mielde mii lea vuodđobávtti bajábealde. Mihtut

čájehit dušše roavvagova, ja de eai boade ovdan buot smávit eananoasit kártamildosis.

Topografiiija

Topografiiija dehe eatnama hápmi lea deatalaš guohtumiid ávkki atnimii. Das lea njuolgut váikkuhus dainnalágiin ahte bohccot välljejit guohtut dihtolágan eatnamiid ovdalii go nuppiid iešguđetlágan dilálašvuodain. Eahpenjuolgut váikkuha topografiiija danne go várit dustejit arvi ja borgga, ja nu leat mielde “stivreme” dálkkiid.

Sihke Norgga ja Ruoŋa eanan lea klassifiserjuvvon 11 iešguđetlágan eananšládji. Gáisáeatnamiin ja jihkiin leat sággečohkat ja ceakko hárrjít. Dákkár eanan lea ovddemusat Norggas (Romssas ja Nordlánddas). Sihke Romssas ja Nordlánddas leat maiddá jorbahámat várit, gos leat buorit ja viiddis vákkit ja ceakko rámat. Dákkár eanan lea maiddá Ruoŋa bealde, dat rádjelagas eatnamat. Duoddarat gávdnojit Trøndelága siskkit guovlluin. Láarte orohat Davvi-Trøndelága ja miehtá Lulli-Trøndelága/Hedmárkku boazoorohagas. Várreguovlluid nuorttabealde leat jalges siseatnamat gos leat báktevárážat, doares vákkit ja ollu gorssat.

Dáid eananšlájaid čilget dárkileappot 4 eananprofiillas (geahča 3 kártamildosa). Mii oaidnit 4. kártamildosis topografiiija golmmadimensunála kárttas.

Dálkkádat

Iešguđetlágan šattut šaddet dan mielde leatgo siseatnan- vai riddodálkkádagat. Riddodálkkádagaid mihtilmasvuolta lea dat ahte lea unnán erohus dálve- ja geassetemperatuvrras, ja maiddá arvá/borgá ollu. Siseatnandálkkádagas lea buolaš dálvet, liehmu geasset ja unnán arvi/borga.

Skandinavias leat eanas njuoska orješbiekkat. Arvi ja borgá lassána dábálaččat Norgga riddoguovllus várreráiddu guvlui, ja fas geahppána nuorttasguvlui. Ruoŋas leat guokte guovllu maidda orješdálkkádagat čuhcet. Dat leat Gálpe čearru, Duorbuna oarjjabeali eananoasit, Jáhkågasska ja Sirgása čearru. Ruoŋas minddar lea eanas arvi/borga dalle go leat lullebiekkat. Maiddá Ruoŋas váikkuha riddoguovlu dan ahte lea eambo arvi/borga go siseatnamis.

Riddoguovllus lea šaddu buorre iešalddis dušše dan dihte go arvá ja borgá ollu, vaikko vel eanavuoddu ja eanagiera ii leatge nu šattolaš.

tillväxt när den stått orörd i 6–7 år. Det ideala är att enens betesintag motsvarar den årliga tillväxten för betesområdet. Ett nedslitet bete blir mer utsatt för is/skare än ett bete i gott skick.

Naturgeografiska förhållanden

Renens val av bete är ett resultat av både biologiska och icke-biologiska faktorer. Nedan följer en kort redogörelse för en del icke-biologiska faktorer som har betydelse för betena.

Geologi och jordmån

Med undantag av kväve så hämtar växterna sina näringsämnen ur jorden. Näringsrik jord är ett resultat av att lättlösliga bergarter, gärna kalkhaltiga, utsätts för påverkan så att de bryts ner (förvittrar). Andra bergarter, som exempelvis granit och gnejs, är svårösliga och ger därmed en näringsfattig och sur jordmån som i sin tur ger dåliga villkor för gräs och örter. Lavarterna på marken slipper att konkurrera med gräs och örter eftersom de hämtar sin näring ur luften och kan därför klara sig inom andra områden.

Berggrunden i mandatområdet kan förenklat uppdelas i två typer. De centrala och östliga delarna av Sverige utgörs av rester av urberg från "urtiden". Resten är gammal havsbotten som senare veckats upp till en fjällkedja som delvis skjutits in över urberget. Med undantag för de inre delarna av Troms så täcker fjällkedjan de aktuella delarna av Norge, samt de västliga delarna av Sverige.

I områden med urberg är berggrunden täckt av stora morän- och deltaområden som huvudsakligen bildades under den senaste istiden. I Sverige som helhet är 75 procent av arealen täckt av sådana moräner, som i Norrlands inland kan bilda skikt på upp till 60 meter. Över moränerna har det efter istiden bildats områden med myrar (ofullständigt nedbrutet växtmaterial).

I Norge är landskapet mindre präglat av moräner än i Sverige. I Norge täcker de 25–30 procent av landets areal. Inom mandatområdet finns emellertid exempel på sådana moränlandskap i högre, inre områden. Altevatn/Dividalsområdet i Troms och Børgfjell på gränsen mellan Nord-Trøndelag och Nordland är sådana exempel.

Kartbilaga 2 ger en grov översikt över geologin och jordmånsförhållandena i mandatområdet. Berggrunden i fjällkedjan är indelad i två grupper efter förmågan att förvittra, under det att områdena öster om fjällkedjan är indelad efter den jordart som ligger ovanpå urberget. Eftersom måttstocken är mycket grov så förekommer det inom

varje område mindre delområden som inte framgår av kartbilagan.

Topografi

Topografin (terrängens form) har betydelse för betesutnyttjandet. Den har en direkt betydelse därigenom att djuren i olika situationer prioriterar olika typer av landskap. Indirekt har topografin betydelse genom att den "styr" nederbörden.

Landskapet i både Sverige och Norge klassificeras i 11 olika landskapsformer. Alpina (högfjäll) och glaciala (format av glaciärerna) bergsformer har skarpa toppar och branta fjäll. Dessa återfinns framför allt i Norge (Troms och Nordland). Både Troms och Nordland präglas för övrigt av avrundade bergsformer med välutvecklade dalgångar med platt dalbotten och branta bergssidor. Områdena sträcker sig vidare in i angränsande områden i Sverige. Vidder finns i de inre delarna av Trøndelag, Låartedistriktet i Nord-Trøndelag och hela renbetesområdet Sør-Trøndelag/Hedmark. Öster om fjällområdena domineras landskapet av bergkullslätter, bergkullterräng med oregelbundna dalstråk och storskaligt sprickdalslandskap.

Dessa terrängtyper illustreras närmare i fyra landskapsprofiler (kartbilaga 3). Kartbilaga 4 återger topografin i en tredimensionell karta.

Klimat

Fördelningen av olika växtsamhällen påverkas i hög grad av om klimatet är oceaniskt (kustklimat) eller kontinentalt (inlandsklimat). Det oceaniska klimatet karakteriseras av små temperaturskillnader mellan vinter och sommar, samt av stora nederbördsmängder. Det kontinentala klimatet har låg vintertemperatur, hög sommartemperatur och lite nederbörd.

Den förhärskande vindriktningen i Skandinavien är västliga luftströmmar med hög fuktighet. Nederbördsmängderna ökar normalt från norska kusten och in mot fjällkedjan, för att sedan avta längre österut. Två områden i Sverige påverkas i hög grad av det västliga nederbördsområdet. Det är Kalls sameby samt de västra delarna av Tuorpons, Jåhkågasska och Sirkas samebyar. I övriga Sverige faller den största andelen nederbörd vid vind från söder. Också i Sverige finns det en kusteffekt som leder till relativt mer nederbörd på kusten än i områdena längre in i landet.

Den rika nederbörden vid kusten ger många gånger en frodig vegetation, även om berggrunden och jordmånen är ogynnsam.

Muohtamearri lea erenoamáš deatalaš, danne go dat mearrida man buorre guohtun bistá. Mii oaidnit 5. kártamildosis mandáhttaguovllu muohtameari iešguđetláganvuoda. Válidosáččat lea várreráiddus ollu muohta (< 30 cm) ja seakkit muohta lea guovlluin mat leat nuortta- ja oarjja-bealde.

Dat manne lea mávssolaš diehtit man guhká muohta bistá, lea guovtti sivas: Lea deatalaš garvit jođanis muohtasuddama guottetbáikkis, ja lea deatalaš gávdnat jasaidd guovlluin gos bohccot guhtot geasseguovdil (bálganbáikkis). Mii oaidnit 6. kártamildosis muohttaga suddama.

Go bohccot guhtot buolašin, dehe go galbmá ja bivalda vurrolagaid, šaddá čearga. Goappaš dilálašvuodain hedjona ealádat dálkkádaga dihte. Geahča 7. kártamildosa, mas čájeha odđajagimánu gaskamearálaš temperatuvrra.

Obbalaččat sáhtta dadjat ahte riddoguvllus lea gaskamearálaččat bivval, ja áhpi dat váikkuha dálkki. Ovdamearkka dihte lea Nordlándda riddoguvllus gaskamearálaš dálvetemperatuvra badjel -2°C , ja dálvvi ja geasi gaskkas lea erohus duššefal $10\text{--}12^{\circ}\text{C}$. Vaikko vel dán guovllus nai sáhttet guohtumat lássahuvvat, de suddá muohta dakkaviđe go fas bivalda.

8. kártamielddus čájeha arvemeari odđajagimánus ja guovvamánus. Dat ahte ollu arvá, ii iešalddis heajudahte guohtuma, dat sáhtta suddadit visot muohttaga ja jienja. Váttisvuodat čuožžilit dalle go arvi ii nagot suddadit muohttaga. Ealádaga billista vuosttažettiin dat go lea ballu ahte arvá, ja dasa lassin lea gassa muohta ja galbma dálkkis.

Eanas dálvejagi eatnamiin Ruotabealde arvá gaskamearálaččat vuollet 0,5 cm, ja nu leage doppe oalle dássedis dálvedálkkádat, eaige guohtumat nu bahuid jienjo/skárto.

Lea galbmasit dálvi mađi siskkelii bohtá eret rittus. Šaddá eambo sis-eatnandálkkádat ja

šaddá stuorit erohus geasse- ja dálvedálkkádaga gaskii. Dán oktavuodas lea stuorimus erohus Johkamohkis–Jielleváris mas erohus lea 40°C . Bađaluovtta guvlui riddogátti mielde ii leat seammá stuora earru temperatuvrra gaskka, muhto lea liikká su. 18°C , ja dat sulastahtta várreráiddu gávdnoid temperatuvrra Norgga guvlui.

Mii oaidnit 9. kártamildosis muhtinlágan gova das movt šaddu álgá árabut lulleamos guovlluin ja meara lahkosiin. Lulde lea árrašaddu ovdamunnin, muhto doppe fas váilot varas šattut suoidnemánus. Nuorttabealde várreráiddu gávdnojit viiddis guovllut gos šaddu álgá oanehis áigodagas.

Suoidnemánu gaskamearálaš temperatuvra govvida muhtin muddui man bures šattut sáhttet lieđđugoahit, muhto temperatuvra muitala maiddái movt bohccuid birgeneavttut leat obbalaččat. Go fal dálkkis leat dan mađe bivvalat ahte šattut nagodit ihtit, de leat galbma dálkkis bohccuide buoremusat. Suoidnemánu gaskamearálaš temperatuvrra mii oaidnit 10. kártamildosis.

Obbalaš johtalanmállet

Ealuigun johtalit duovdagiid gaskka danne go bohccot dárbašit iešguđetlágan guohtuma ja šattuid. Vaikko vel gottitnai johtalitge iešguđetlágan guohtuneatnamiid gaskka, lea goit boazodoalu dovdomearkan ahte olbmot lágideit ealu buoremus guohtuneatnamiidda, mat ain leat gávdnamis iešguđetge jagiáiggi.

Obbalaččat sáhtta dadjat ahte Skandinavia boazodoalus lea iešguđetlágan doaibmamállet ja johtalanmállet, dan mielde movt guohtuneatnamat leat olamuttus. Stuorimus earru doaibmamálles lea daid doaluid gaskka mat johtet siseatnamiidda dálvá, ja daid doaluid mat guođohit dálvet riddoguvllus. Dát mearkkaša johtaleami nuorttas-oarjjás guvlui ja nuppeládje.

Den del av nederbörden som faller som snö är av särskilt intresse eftersom den är avgörande för vinterbetenas tillgänglighet. Kartbilaga 5 visar hur snömängden varierar inom mandatområdet. Huvudmönstret är mycket snö i fjällkedjan (>30 cm) och områden med mindre snö på öst- och västsidan.

Hur länge snön ligger i landskapet har betydelse för två förhållanden. Det är viktigt att man undviker den intensivaste snösmältningen inom kalvningslanden och det är också viktigt att det finns snödrivor i områden där renen ska beta på högsommaren (för "luftning"). Kartbilaga 6 visar utvecklingen för snösmältningen.

Snökonsistensen kan ändra sig på grund av betning vid låga temperaturer, eller på grund av växling mellan mildväder och frost. I bägge fallen försämras tillgängligheten på grund av temperaturen. Se kartbilaga 7 som visar medeltemperaturen i januari.

Generellt kan man säga att vintertemperaturen är hög i kustregionerna, där den påverkas av temperaturen i havet. I de yttre kusttrakterna i Nordland ligger exempelvis vintertemperaturen över -2°C och skillnaden mellan sommar och vinter är inte större än $10\text{--}12^{\circ}\text{C}$. Även om betena kan bli låsta också här så löses isen upp ganska snabbt under nästa period med mildväder.

Vintertemperaturerna blir lägre ju längre bort från kusten man kommer. Klimatet blir mer och mer kontinentalt med ökande skillnad mellan sommar- och vintertemperaturerna. I detta sammanhang är det Jokkmokk- och Gällivareområdet som är mest utpräglat kontinentalt med en skillnad på 40°C . Kustremsan mot Bottenviken har en något mindre temperaturskillnad, men den är ändå omkring 18°C , och motsvarar förhållandena i fjällområdena mot Norge.

I kartbilaga 8 visas den nederbördsmängd som faller som regn i januari och februari. Stora mängder regn utgör i sig ingen riskfaktor. De kan

exempelvis smälta all snö och is. Problemen uppkommer de gånger det inte faller tillräckligt med regn för att smälta all snön. Det är alltså sannolikheten för regn kombinerat med stora mängder snö och låg lufttemperatur som är farlig.

Större delen av vinterbetesområdet i Sverige har en genomsnittlig regnmängd på under 5 mm, vilket i praktiken ger ett relativt stabilt vinterklimat med liten risk för isbark/skarbildning.

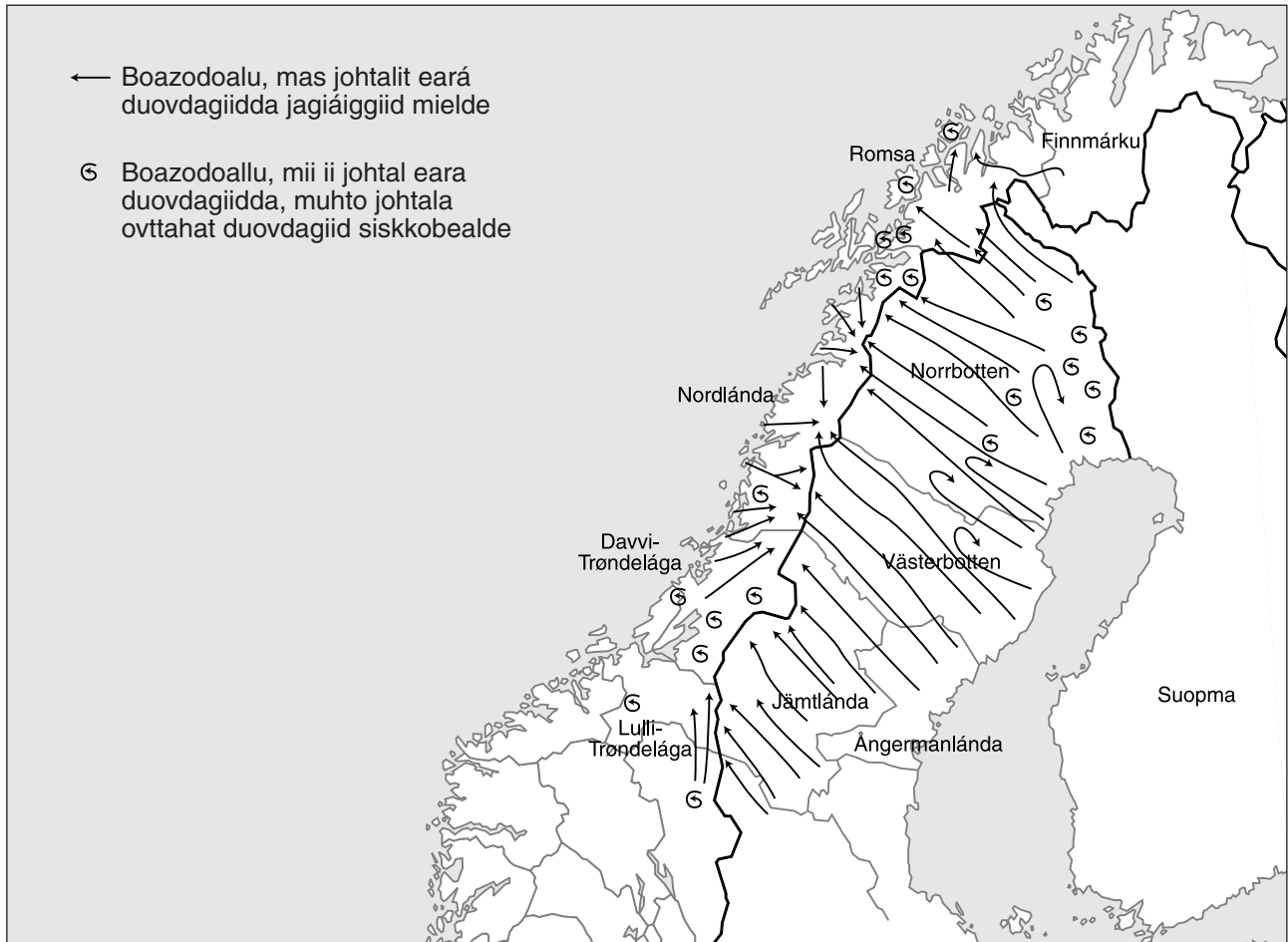
Kartbilaga 9 visar i grova drag hur växtsäsongen startar tidigast längst i söder och längs havet. I söder har man fördelen av en tidig växtstart, men i gengäld nackdelen med sämre tillgång till friskt bete i juli. Öster om fjällkedjan finns det stora områden där växtsäsongen startar inom en kort tidsram.

Medeltemperaturen i juli kan vara ett uttryck för växtbetingelserna, men den är också ett uttryck för rensens livsvillkor rent allmänt. Under förutsättning av att temperaturen är tillräckligt hög för att kärlväxter ska växa så är låg temperatur i sig en fördel för renen. Kartbilaga 10 ger en översikt över medeltemperaturen i juli.

Flyttningsmönster generellt

Variationen på bete och rensens behov ligger till grund för flyttningarna mellan olika säsongsbeten. Även om också vildrenen flyttar sig mellan olika säsongsbeten, så är ett av de mest karakteristiska dragen för en optimal tamrenskötsel att människan styr renen mot den bästa möjliga av de föreliggande lösningarna i betesutbudet.

Generellt kan man säga att renskötseln i Skandinavien kan indelas i olika former av skötsel utifrån betes användning och flyttningsmönster. Den största skillnaden föreligger mellan de renskötselformer som använder sig av kontinentala vinterbeten, och de som använder sig av västliga vinterbeten i extrema kustklimat. Det innebär i huvudsak flyttningar i riktningen öst–väst (och tvärtom).

1.govva. Bohccuid johtaleapmi.

Ruotabeali johtalanmáallet

Ruota boazodoalu juohkit ná: várrečearut, vuovdečearut ja konsešuvdnačearut. Juohku dahkko iešguđetlágan riektevuodu mielde, ja čájeha iešguđetlágan johtalanmáliid.

Várrečearuid boazodoallu guođoha dábálaččat dálvet siseatnama goahccevuddiin ja geassái johtet rádjeguovllu váriide. Giđđa- ja čakčajagi guohtumat leat gaskajohtolagas soahkevuddiin, nappo eatnamiin mat leat geasse- ja dálvejagi eatnamiid gaskka. Davvi-Ruotas sáhttet ealut muhtin dálvviid guohtut soahkevuddiin. Doloža rájes lea molssaeaktun leamaš ahte guođohit dálvet várreráiddus dan sadjái go johtit ealuin siseatnamii. Muhtin čearuin leat guohtuneatnamat ovttahat duovdagiin hui lahkálaga, muhto earát fas fertejit johtit eará čearuid guohtuneatnamiid bokte iežaset dálvejagi eatnamiidda ja fas doppe eret. Leat stuora erohusat johtingainnu guhkkodagain, Västerbottenis lea 40–50 miilla johtit, ja fas Idre čearus lea 4–5 miilla johtingaidnu.

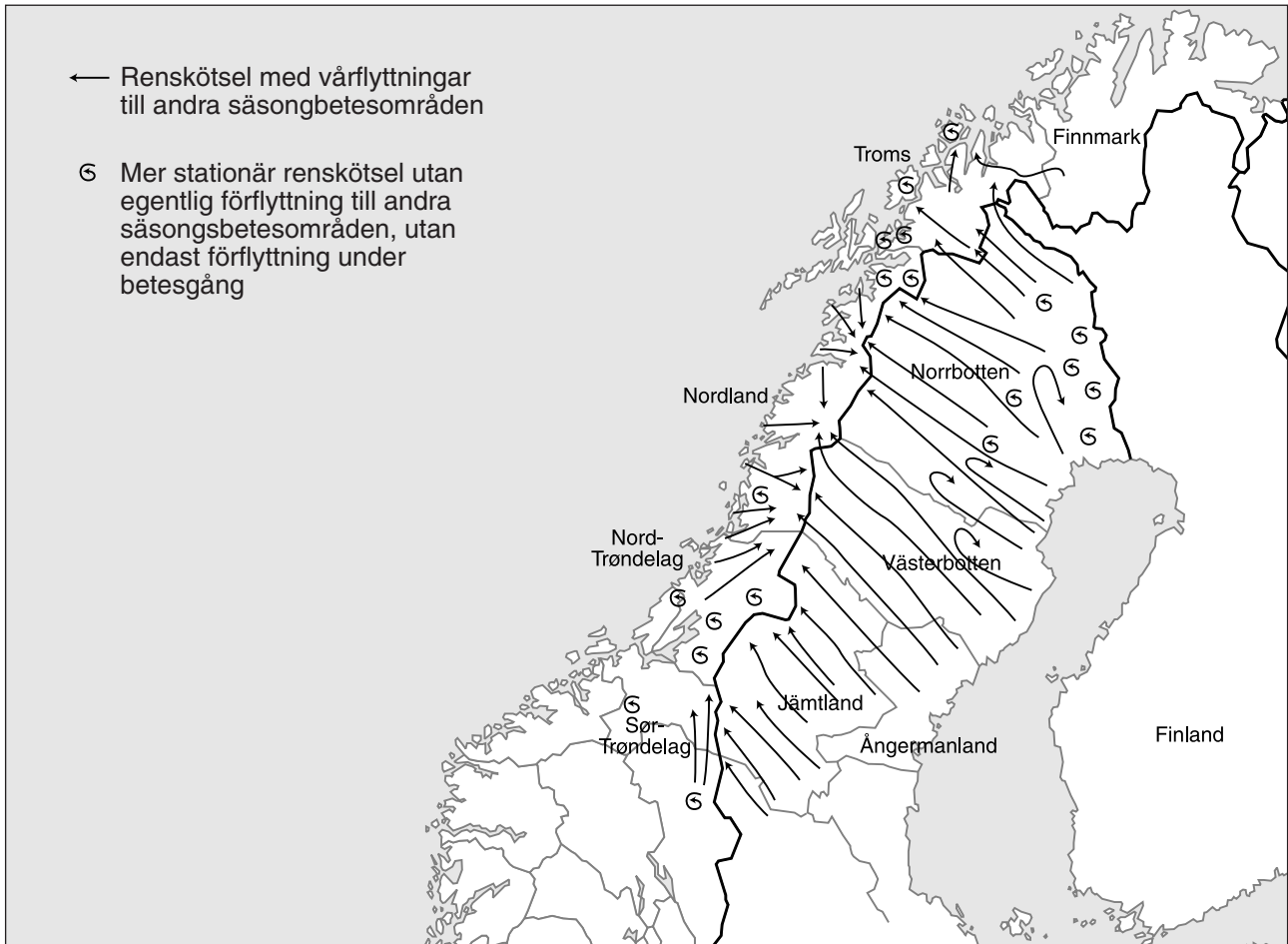
Ruotabeali vuovdečearuid vuovdeboazodoalus johtalit ealuiguin duššefal siskkáldasat ovttahat duovdagiin, ja dainnalágiin earrána eará boazodoalus. Vuovdeboazodoalu mihtilmasvuolta lea

dat ahte eallu lea vuopmeeatnamiin birrajagi. Ja fas várrebohccuid dáhpin lea jeagelguohtumis johtalit ruonasguohtumiidda várreeatnamiin, muhto vuovdeboazu guohtu jeaggeeatnamiid ja ávžžiid mat leat čázadagaid lahkosiin. Jahkodatrytmas ii leat erohus vuovdeboazodoalus ja eará boazodoalus.

Dábálaččat lea ipmirduvvon nu ahte vuovdesámičearut eai jode ealuin, muhto baicca diktet ealu guođu mannat hilljážit dálvejagi eatnamiin giđđa- ja geasseguohtumiidda ja nuppeládje. Muhtin čearut, ee. Maškhaure, johtá lagabui 20 miilla. Dákkár vuohki lea vuovdesámičearuin vuosttažettiin Árjepluovi-guovllus.

Go lea guhkes johtolat, ádjána dábálaččat guhká johtit, ja guođoha ealu oanehaš giđđajagi guohtuneatnamiin. Dálvejagi eatnamiin johtet oanehis bottas giđđajagi eatnamiidda, ovdalgo jogat ja jávrrit luitet, ja seammás lea geahpas johtit, go leat idjacuņnot ja johtinsiivu.

Dál leat dájvjibut ja dájvjibut fievrredišgoahtán ealuid biillain. Nu earáhuvvá maiddái guohtumiid atnu. Ealuiguin orrot juogo manñidebbui geasse/árráčavčča eatnamiin, dehe juo guođohit guhkit dálvejagi eatnamiin.

Figur 1.1. Renskötselns flyttningmönster.

Renskötseln i Sverige delas in i fjäll-, skogs- och koncessionssamebyar. Indelningen bygger på skilda rättsunderlag och representerar olika driftsformer.

Huvudmönstret för fjällsamebyarnas renskötsel bygger på kontinentala vinterbeten i barrskogsområdena och flyttning mot gränsfjällens sommarbeten. Vår- och höstbetena är förlagda till det mellanliggande björkskogsbältet. I norra Sverige kan renen vissa vintrar beta i fjällbjörkskogen. Sedan gammalt har vinterbete i fjällkedjan varit en alternativ anpassning för den östliga renskötseln. Vissa samebyar har sammanhängande betesområden, under det att andra får flytta genom andra byar till och från vinterbetena. Flyttningsavstånden varierar i hög grad, från 40–50 mil i Västerbotten till 4–5 mil för Idre nya sameby.

Skogsrenskötseln är mer stationär till sin natur än den övriga renskötseln. Den karakteristiska skillnaden mellan skogsrenskötsel och övrig renskötsel är att skogsrenen inte lämnar skogslandet utan uppehåller sig där året runt. Den växling mellan lavbete och grönbete som fjällrenen får

genom sina vandringar till fjället söker skogsrenen på myrmarker och i vattendragens dalgångar. Årstidsrytmen för skogsrenskötseln skiljer sig inte nämnvärt från annan renskötsel.

Det har varit en vanlig uppfattning att skogs-samebyarna inte genomför regelrätta flyttningar utan att de i stället har en långsam betning från vinterland till vår- och sommarland och omvänt. Enskilda byar, som exempelvis Maskare, flyttar uppemot 20 mil. Denna driftsform är särskilt utpräglad inom Arjeplogsområdet.

Långa flyttningar från vår- till sommarbetena genomförs gärna långsamt och i två etapper, med en mellanliggande vårbetessäsong. Från vinterlandet till vårbetena genomförs en snabb flyttning, så att isen på älvar och annat vatten kan utnyttjas, samtidigt som skaren nattetid gör flyttningen lättare för djuren.

En allt större del av flyttningen sker med transportbilar. Det skapar återigen en förskjutning av betesbruket. Antingen är man längre tid på sommarbetet/det tidiga höstbetet eller så är betestiden längre inom vinterbetesområdena.

Norggabeali johtalanmállet

Muhtin oassi Norggabeali orohagain guođohit dálvejagis siseatnamiin ruotabeali goahccevuvddiin, ja johtet rádjeváriid guvlui geassái. Dáid orohagaid johtingeaidnu manná nuorttabeali čearuid geassejagi ja gidđa/čakčajagi eatnamiid čađa. Norggabeali orohagain lea earálágan dilli go čearuin, dannego orohagat johtet gidđat njuolga norggabeallái, eai bisán gaskii gidđa-guođohanbáikái soahkevuvddiide.

Norggabeali orohagat, main dálvejagi guohtumat leat siseatnamiin, omd. Finnmárkkuduoddaris johtet riddoatnamiidda geassejagkái, dan sadjái go várreráiddu guvlui. Muhtin orohagaide mearkkaša dat ahte sii fertejit jođidettiin rasttidit eará orohagaid geassejagieatnamiid. Muhtimat suvdet ealu fatnasiin, vai garvet dákkár váttisvuođaid.

Maiddá Norgga boazodoalus leat guhkes johtolagat gaskal geassejagi- ja dálvejagieatnamiid. Byrkiijes lea guhkimus johtingeaidnu (50 miilla), muhto eatnasiin lea 10–15 miilla johtit (eandalii Davvi-Trøndelága davimus osiin ja Nordlándas). Muhtin orohagain guođohit ealu birrajagi. Dalle sirdet ealu duššefal oanehis gaska ovttaht duovdagiin dehe diktet ealu guođu sirdásit orohaga rájiid siskkobealde.

Guohtuneatnamiid gáržžideapmi

Guohtuneatnamiid duohtadeapmi sáhhtá gáržžidit guohtunareála, muosehuhttit bohccuid guohtunráfi, dehe gaskkalduhttit bohccuid johtaleami ja boazobarggu. Das sáhhtet bohciidit juogo bistevaš dehe gaskaboddosaš vaháгат ja goarádusat. Čázádatdulvadeapmi ja ruvkedoaimma leat bistevaš vaháгат. Astoáiggedoaimmat dagahit gaskaboddosaš muosehuhttimiid. Vuovdedoallu ja sávzádoallu leat gáržžideamit mat rievddadit áiggi mielde.

Lešgudetlágan duohtadeamit

Čázádatdulvadeapmi váldá guohtuneatnamiid buođđudeapmái, rusttegiidda ja geainnuide. Olmmošeatnatvuohhta buođu huksetettiin sáhhtá dagahit ahte guohtuneatnamiid, mat leat dakko lahkosiin, ii sáhte atnit ávkin. Go huksemat leat loahpahuovvon, de váikkuhit eatnamiid vahágahttimat boazodoalu guhkit áigái. Šattolaš jalges guohtuneatnamat, gos lea unnán muohta, leat manahuovvon. Čázádatbuođđudeapmi dagaha maiddá rašis jienaid ja goikaduvvon jogaid, ja dat mielddisbuktá ahte ii sáhte čuovvut ovdaláš johtingeainnuid. Čáhcebuođđudemiid sivas juohkásit guohtuneatnamat ja muhtin guohtunbáikkiide ii beasa šat ealuin.

Ruvkedoaimmat ja sáttovieččahagat leat gárž-

židan guohtuneatnamiid. Sáttovieččahagat leat dávjá doppe gos leat jeageleatnamat, dannego jeagil ceavzá goike eatnamis buorebut go eará šaddu. Sáttovieččahagain jorildit olbmot ja bohccuid guohtunráfi muosehuvvá dainnaláigiin. Dát buktet váikkuhusaid guhkit áigái.

Báhčinguovllut atnet viiddis eatnamiid, ja dagahit viiddis váikkuhusaid boazodollui, ere-noamážit go báhčinguovlu adno dalle go boazodoalus leat barggut seammá guovllus. Goarádus-san leat sihke njuolgo vaháгат, go manahuovvo guohtuneanan duolmmástuvvama geažil, ja maiddá go huksejit geainnuid ja rusttegiid. Bohccot eai bálle ráfis guohtut, ja olmmolaš doaimmat gaskkalduhttet boazobargguid go gildet vánddardeami muhtin áigodahkii. Váikkuhusat duddjojot vahágiid guhkit áigái.

Go vuovdedoallu “boltu” eatnama, ii anit šat eanan guohtuneamin 15–20 jahkái (guoská Ruttii). Stuorimus vaháгат šaddet go boltu ja jorgu eatnama, muhto báikkuid boltumiin ráddjejuvvojot vaháгат. Meahccebiilageainnut gáržžidit guohtuneatnamiid, ja geainnut botkejot ja dagahit gaskkaid guohtuneatnamiidda. Go čuohppá ja jalge vuvddiid, ii anit eanan šat guohtumin dálveguovdil ja gidasgeasi, dannego muohta garra ja šadda ceavvi, ja jeagil dulbmjuovvo muorračuohpahagas. Guohtumat vaháguvvet gitta 15 jahkái, dassážiigo lánját fas šaddet 3 mehtara alladin. Go vuovdedoalu mihttomearrin lea doalahit vuvddiid nuorabun go 100 jagi, de eai bálle lahppojeahkátat šaddat dan mađe ahte livčče ealádahkan bohccuide.

Jus vuovdedoallu galgá boazodoalu vuhtiiváldit guhkit áigái, ii berre vuovddis, gos lea jeagil, goassege leat eambbogo 10 % čuhppojuvvon nu ahte ii anit guohtumin. Vuovderavda jekkiid guvlui galgá leat dan mađe suohkat ahte suddje lahppojeahkála biekkaid ja goikama vuostá, ja galgá leat dan mađe vuovdi ahte lahppojeagil ceavzá.

Guosaidgilvin báikkiide gos ii leat lunddolaš guossašaddu, earáhuhtá eananšattuid ja jávkada jeahkála. Vieris muorrašlájaid gilvin, nu movt contorta-beazi (davvi-amerihkkálaš muora) vahágahtá boazodoalu njuolgut, dakko bokte go eai šatta lahppojeahkátat eai jeahkátat eatnamii, ja dat goahcá boazobarggu. Ođđa muorrašlájat ja geainnut dagahit bistevaš vahágiid, muhto eatnama “bargan” dagaha oallemuddui guhkilmas vahágiid.

Go meahcceatnamiid gilvigoahat, vahágahtá dat oalát boazoguohtuma. Iešalddis eatnama bargan vahágahtá unnán, muhto viiddis eatnamat dakko birraiin eai sáhte šat adnot ávkin. Danne leage stuora mearkkašupmi das gokko leat dat eatnamat, maid áigu gilvit. Boazodollui heajuda

Flyttningsmönster i Norge

Vissa distrikt i Norge har kontinentala vinterbeten i svenska barrskogsområden och flyttar mot gränsfjällen på sommarbete. Dessa distrikt måste flytta genom sommar- och vår/höstbetena för samebyarna längre österut. I motsats till fjällsamebyarna så måste vårflyttningen ske direkt till de norska distrikten och inte i två etapper med en mellanliggande vårperiod i björkskogsbältet.

Distrikt i Norge som har kontinentala vinterbeten, t.ex. på Finnmarksvidda, flyttar till sommarbeten mot kusten i stället för mot fjällkedjan. För vissa medför det att flyttningen måste ske genom andra sommarbetesdistrikt. Vissa flyttar första delen med båt för att undvika sådana problem.

Också i Norge kan det vara långa avstånd mellan sommar- och vinterbeten. Byrkije flyttar längst (50 mil), men de flesta flyttar 10–15 mil (särskilt i de norra delarna av Nord-Trøndelag och i Nordland). En rad distrikt fungerar som helårsbeten. Hjordarna flyttas då kortare avstånd eller strövar naturligt inom distriktet.

Ingrepp i renbetena

Ingrepp i renbetena kan innebära reduktion av betesareal, störningar i betningen, eller vara till hinder för renens vandring och för praktiskt renskötselarbete. Skadorna och olägenheterna kan vara varaktiga eller tidsbegränsade. Vattenkraftutbyggnad och gruvdrift är exempel på det förstnämnda. Tidsbegränsade störningar förorsakas vanligtvis av fritidsaktiviteter. Ingrepp som beror på skogsbruk och fårbete varierar i tiden.

Typer av ingrepp

Vattenkraftsutbyggnad medför att betesland däms upp och att arealer används för själva stationen, för dammen och för vägar. Mänskliga aktiviteter, i synnerhet under byggtiden, kan leda till att närliggande betesområden inte kan användas. När byggtiden är över är det varaktiga skador som påverkar renskötseln. Frodiga renbeten med lite snö i platt terräng går som regel förlorade. Dåliga isförhållanden på regleringsmagasinen och torrlagda älvar gör att flyttningsleder inte längre kan användas. Uppdämningar kan dela på viktiga säsongsbeten och göra dem otillgängliga.

Gruvdrift och uttag av lösmassor/grus reducerar betesarealerna. Grustag återfinns ofta på lavområden, eftersom det är torra områden där laven kan konkurrera med andra växter. Dessa

verksamheter är intensiva och förstör betesron inom området. Effekterna på renskötseln är långsiktiga.

Skjutfält tar ofta stora arealer i anspråk och får omfattande konsekvenser för renskötseln, i synnerhet när skjutfältet används under perioder som är viktiga för renskötseln. Nackdelarna är bortfall av betesområden som en följd av markslitage och nya vägar och anläggningar. Betesron går förlorad och aktiviteterna leder till avbrott i renskötselarbetet. Effekterna är långsiktiga.

Efter markberedning på grund av skogsdrift är områdena obrukbara som betesmarker i 15–20 år (gäller i Sverige). De största skadorna får man efter plöjning och harvning, medan fläckvis uppgrävning ger mer begränsade skador. Skogsvägar reducerar betesarealerna och splittrar upp beteslandet. Efter kalhuggning är området oanvändbart för renbete under hög- och senvintern på grund av vindpackad snö och för att laven slits ner p.g.a. avverkningen. Denna situation består under 15 år till dess ungsbogen har vuxit till omkring 3 meters höjd. Skogsbrukets ambition att uppnå en omloppstid på under 100 år innebär att trädlav inte hinner växa till betbara mängder.

Om skogsbruket ska ta hänsyn till renskötseln på längre sikt får inte mer än 10 procent av skogsmarken med lavförekomst vara olämplig för bete vid någon tidpunkt. Kantskogen mot myrarna måste vara så bred att den skyddar hänglav mot vind och uttorkning och ger den en acceptabel miljö att överleva i.

Plantering av gran inom områden där granen inte förekommer naturligt medför förändringar i vegetationen på marken så att renbetet försvinner. Införande av främmande träddarter såsom contortatall (nordamerikansk) är till direkt nackdel för renskötseln genom att man varken får hänglav eller marklav och att den dessutom är till hinder för renskötselarbetet. Nya träddarter och skogsvägar leder till varaktiga effekter, under det att markberedning ger relativt långvariga skador.

Uppodling av naturmark medför total ödeläggelse av renbetet. Själva ingreppet medför marginella förluster av renbeten, men betydande arealer runt omkring blir i praktiken omöjliga att utnyttja. Placeringen av nyodlingen har därför stor betydelse. Inägor inom renbetesområden som används under barmarkstid och på förvintern är ytterst ofördelaktiga eftersom det är omöjligt att förhindra att renen kommer in på markerna. Inägor i anslutning till renbeten måste därför gärdas in. Sådana ingrepp är varaktiga.

Får och ren konkurrerar om betet under bar-

dat dili sakka go gilvojuvvon eatnamat leat dak-kár guovlluin, mat adnojit bievlanjagis ja árra-dálvvi, dannego bohccuid ii nagot caggat manna-mis gilvojuvvon eatnamiidda. Lea deatálaš áidut gilvojuvvon eatnamiid dalle go guohtuneatnamat leat dakko lahkosiin. Dákkár eanangilvin dahká bistevas vaháigiid.

Sávzzát ja bohccot gilvalit seammá guohtumiid alde geassejagis. Sávzá guohtu mihá máddugeap-pot daid seammá šattuid, ja nu guorbá eanan bahábut. Bohcco guohtunmálle dahká ahte boazu ii sáhte guohtut daid seammá guohtuneat-namiid go sávza. Gilvu guohtumiid alde bistá nu guhká go doppe leat sihke sávzzat ja bohccot.

Turismmodoaimmat gáržžidit guohtuneatna-miid huksemiid geažil. Leat dattege dat olmmoš-láš doaimmat, maid turismmodoaimmat dagahit, mat váikkuhit mihá viidábut ja muosehuhttet guohtu bohccuid. Dasa lassin sáhttet bartačohk-kemat, čuigiid várráigeassinrusttegat ja lášmmo-hallanrusttegat, mat hehttejit bohccuid lunddolaš johtalemiid ja guohtumiin ávkki oazžuma. Vahá-gat bistet nu guhká go doppe leat doaimmat ja rusttegat.

Bivdu boazoguohtunbáikkiin ja boazobarg-guid oktavuodas sáhtta dagahit dohkemeahtun muosehuhttimiid. Bohcco dáhpi lea vázzit viidát guođudettiin bievlanjagis, ja danne sáhttet muose-huhttimat, mat leat bievlanjagis, dagahit garra roassodili čuovvovaš dálvá. Jus boazu ii beasa guohtu válljestallamiin, nu movt bohcco luondu lea, de ii álššaiduva boazu, iige oáččo nu ollu pro-teiinnaid guohtumis. Dasa lassin heajudit muo-sehuhttimat bohcco álššaiduvvama dálvá. Nu mielddisbuktáge muosehuhttin stuorát vára ahte bohccot jápmet nealgái dálvet, ja álddud šaddet mieseheamit. Bivdu, eandálii beatnagiin bivdin, sáhtta hehttet boazobarggu čohkken- ja johtin-áiggi. Nu eai beasa boazosiiddat olles ealuin rátk-kasit ja oazžut njuovvanbohccuid, ja dasa lassin sáhtta eallu biedganit ja nu bázadit bohccot heajos guohtumiidda. Muosehisvuodát, mat čuvvot bivddu, sáhttet boazodoalu váikkuhit nu duođalaččat ja unohasat, ahte dánlágan doaim-maid galgá heivehit boazodoalu guohtunráfi ja bargoráfi gáibádussii.

Ástoáiggeguolásteapmi guovlluin gos suohka-deamos ruonasguohtun gávdno johka- ja jávre-gáttiin, baldá bohccuid eret dain buoremus guoh-tunbáikkiin. Váttisvuohtan ii leat iešalddis guo-lásteapmi, muhto muohtaskohteriin vuojašep-mi, mii dáhpáhuvvá giđa miehtá. Go bohccuid guohtunráfi gaskkalduvvá giđdat, váikkuha dát hui duođalaččat bohccuide mat giđaid leat heajos vuoimmis, ja dan seammás lea giđdat cuoŋun

váttis gávdnat guohtuma. Váttisvuohta lea ere-noamáš stuoris giđdat ovdal guotteha, ja dalle jus ealuin ii beasa guottetbáikái johtit. Váikkuhus lea gaskaboddosaš.

Lassin dasa maid mii ovdalis leat juo namuhan skohtervuodjima muosehuhttimis giđdat, de hea-juda guohtuma maiddá dat, go skohteriiguin vudjet almmá bearráigeahču haga dálvejagi eat-namiin. Bohccot dáhttot čuovvut skohterluottaidda ja nu bázadit guohtuneatnamis gaskkat gokko ii guhtujuvvo, ja nu ii adno buot guohtuneanan. Bohccot vázzet mihá eambo go skohterat vuo-jašit, ja dainnaláigiin manahit eambo álššaid. Muosehuhttin lea jagiáiggiid mielde.

Eará astoáiggedoaimmat, nu movt beanavuod-jimat, sáhttet muosehuhttit bohccuid, go vuodji-mat dáhpáhuvet unohas báikkiin ja soamehis áig-giid. Muosehuhttin lea jagiáiggiid mielde.

Gáržžideamit váikkuhit boazodoalu

Jus guohtuneatnamiid massin guoská áigodat-guohtumiidda ja šaddošlájaid, mat ráddjejit čearuid/orohagaid boazologu, lea vahát ereno-máš duođalaš. Obbalaččat sáhtta oaidnit dan ahte jus guovlluid, maid boazodoallu atná giđda-dálvvi ja giđdat, atná eará dárbbuide, de dát álo-hii buktet heittovuodaid.

Vuosttaš čalbmái eai soaitte viiddis guovllut dov-dome ahte dat váikkuhuvvojit moktege eará anu geažil, eaige doaimmaid geažil, dannego šattut eatnamis eai rievdda. Guovlu sáhtta liikká leat dohkketmeahtun guohtumin, dehe dohko ii sáhte ealuin johtit eará doaimmaid geažil. Boazo-doalu dárbbuid ferte vuhtiváldit ja dárkilit hut-kat movt guovllut adnojit, vai sáhtta muosehuht-timiid doalahit dohkkehahtti dásis.

Jodidettiin, čohkkedettiin ja guođohettiin lea baha muosehuhttojuvvot ja manjánit bargguin jus muosehuvvá go eatnamat adnojit eará doaim-maide seammá áigodagas. Verrámus lea jus dáhp-áhuvvá ahte čohkken dehe johtin headuštuvvo, ja ealu ribaha biedganit ja láhpada heajos guoh-tumiidda, iige beasa njuovadit ollásii.

Meahcceguovllut

Go boazodoallu galgá guhkit áigái doallat ja nanusin šaddat, lea áibbas dárbbaslaš bisuhit buriid guottetbáikkiid, johtingeainnuid ja báik-kiid gos eallu sáhtta guođustit, ja doarvá viiddis guohtumat ovttá olis juohke jagiáigái. Buot dát bealit leat boazodollui dárbbaslaččat, vaikko dáid ii leat vejolaš juohkit árvvu mielde ja dadjat duon ja duon deataleabbun go nuppi.

Álbmotmehciin ja eará gáhttejuvvon guovlluin sáhttet leat gáržžideaddji mearit boazodoalu doaimmaheapmái. Dat sáhttet guoskat mohtor-

marksperioden. Får betar en större del av växterna och det medför ett högt betestryck. På grund av sitt betesbeteende kan renen inte utnyttja beten där det också finns får. Konkurrensen föreligger så länge båda verksamheterna pågår.

Turistanläggningar lägger beslag på betesområden. Aktiviteterna vid anläggningarna har större negativ effekt än själva arealförlusten för anläggningarna. Dessutom kan stugbyar, skidspår och motionsanläggningar vara till hinder för renens naturliga vandringar och utnyttjande av bete. Nackdelarna består så länge verksamheten och anläggningarna finns kvar.

Jakt inom områden där ren betar, eller där renskötselarbete pågår, kan medföra betydande störningar. Eftersom renen betar selektivt under barmarksperioden kan störningarna under betningen få svåra följder den kommande vintern. Utan selektiv betning reduceras tillväxten kraftigt, med en lägre proteinhalt i foderupptaget som resultat. Störningar leder dessutom till reducerade möjligheter att bygga upp fettreserver. Störningarna medför därför en ökad risk för svältöd kommande vinter och färre lyckade kalvningar. Jakt, i synnerhet med hund, kan ödelägga arbetet med att samla in och flytta ren. Detta stör skiljningen och leder till begränsat slaktuttag. Dessutom sprids renhjorden och blir kvar inom olämpliga betesområden. Dessa störningar kan leda till omfattande negativa effekter och måste därför anpassas till renskötselns krav på betesro och arbetsro.

Fritidsfiske inom områden där det frodiga grönbetet är koncentrerat till älv- och sjöstränder medför att renen håller sig borta från de bästa betena. Det stora problemet är ofta inte fisket i sig, utan den därtill hörande snöskotertrafiken på våren. Störning av betesron på våren får allvarliga konsekvenser eftersom renen då normalt är i dålig kondition. Betets tillgänglighet är under denna tid också starkt begränsat på grund av snöförhållandena. Problemet förstärks ytterligare av att det är kalvningstid och att renen utestängs från kalvningslanden. Ingreppet är kortvarigt.

Utöver vad som tidigare nämnts om snöskoterkörning på våren så leder okontrollerad körning på vinterbetena till reducerade betesmöjligheter. Dessutom störs renen av skoterkörningen och drabbas av energiförlust. Störningen är säsongsbunden.

Andra fritidsaktiviteter, såsom hundspannkörning, kan störa renen om de sker på olämpliga

platser och på olämpliga tider. Störningen är säsongsbunden.

Ingreppens effekt på renskötseln

För det fall förlorade renbeten rör säsongsbeten och vegetationstyper som är begränsande för samebyns/distriktets renantal så är skadan särskilt allvarlig. Rent allmänt kan konstateras att ingrepp i områden som renskötseln använder på senvintern och våren alltid leder till allvarliga störningar.

Betydande arealer kan tyckas vara opåverkade av annan användning eftersom vegetationen på marken inte är påverkad. Området kan trots detta vara obrukbart som bete eller för flyttning av ren på grund av aktiviteter i området. Noggrann planering och hänsynstagande till renskötselns behov är en förutsättning för att hålla störningarna på en acceptabel nivå.

Flyttning, samling och vallning är olika typer av arbete som kan komma att störas eller bli mer tidskrävande till följd av annan användning av arealerna. I allvarliga fall kan påbörjad samling eller flyttning bli spolierad, så att renen blir kvar inom olämpliga betesområden och slakten blir ofullständig.

Orörda områden

Av central betydelse för en väl fungerande och långsiktigt hållbar renskötsel är lämpliga kalvningsland, flyttleder som fungerar med viloområden samt centralt sammanhängande säsongsbeten för varje årstid. Allt detta är viktigt för renskötseln utan att de olika faktorerna kan rangordnas.

I nationalparker och andra skyddsområden kan restriktioner gälla för själva utövandet av renskötseln. Dessa kan vara knutna till körning av motordrivna fordon eller till tekniska inrättningar såsom stängsel/anläggningar och stugor. Skyddsområden kan också bidra till att freda arealer för renskötseln mot andra intressenter (exempelvis kraftverksutbyggnad, gruvidrift och turism).

Kalvningsland, flyttleder med rastbeten och centrala säsongsbetesområden framgår av text och kartor under beskrivningarna av de olika samebyarna/renbetesdistrikten i sakutskottets rapport (bilaga 1).

Såväl i Sverige som i Norge har arealerna orörda betesområden reducerats påtagligt under loppet av den andra hälften av 1900-talet.

johtolahkii ja eará teknihkalaš rusttegiidda, omd. áiddiide/gárddiide ja barttaide. Gáhttejuvvon guovllut sáhttet maiddá leat mielde sihkkarastime eatnamiid boazodollui, ja gáhtteme eará anu ektui (omd. čázádatbuođđudemiid, ruvkedoaimmaid, turismma).

Guottetbáikkit, johtingeainnut ja guohtunbáikkit ja váldo áigodatguohtumat čájehuvvojit fágálávdegotti raportta teavsttain ja kárttain mat gullet čearuide/orohagaide (1. mielddus).

Sihke Norggas ja Ruotas leat meahcceednamat garrasit gáržžiduvvon 1900-logu loahpas.

Boraspiret

Norgga boraspirepolitihka deatalaš ulbmilin lea doalahit boraspirehálddašemi dan dásis ahte dan seammás galgá leat vejolaš bargat boazodoaluin (St. dieđ.nr. 35, 1996–97). Dát mearkaša geavvadis ahte boazodoallu galgá nu unnán go vejolaš gillát ekonomalaš vahága boraspiriid geažil. Vuosttažettiin geahččalit dán čoavdit buhtadusaid máksimiin. Ruota Riikabeaivvit leat aidobáliid dahkan mearrádusa oktiiláš boraspirepolithka hárrái (prop. 2000/01:57). Dán mearrádusa vuodul lea áigumuššan šaddadit ceavzilis boraspirenáliid Skandinaviái. Mihttomearrin lea mearridit unnimus boraspirelogu, ja dan áigodagas go leat šaddadeame boraspirelogu, galget albma garrasit gáržžidit vejolašvuoda goddit boraspiriid. Dasto go boraspiriid mearriduvvon lohku lea dievvan, de sáhtá láchit saji dasa ahte embbo vuhtiiváldit eará beroštumiid.

Ruotas lea Sámedikki ovddasvástáduš máksit buhtadusaid boazodollui, ja Norggas fas ovddas-

ta Direktoratet for naturforvaltning (DN) dáid buhtadusaid. Ortnegeat leat áibbas goabbatlágá-
nat dán riikkain. Ruotas máksujuvvo buhtadus boraspirelogu mielde ja čearru dat vuostáiváldá buhtadusa. Norggas meroštallet buhtadusa duođastuvvon, dehe jáhkehahtti, massimiid vuodul, ja buhtadus manná doalloovttadaga oamasteaddjái, gii dasto juohká sidjiide geat leat massán bohccuideaset. Vaikko norggabeali ja ruotabeali eiseválddit ovttasbargetge ovttaiduhttit buhtadusortnegiid, lea jáhkehahtti ahte goabbatlaganvuodát bisuhuvvojit. Norggas leat evttohan ođđa láchkaásahusaid dán dáfus, muhto seammá prinsihpat jotkojuvvojit. Ođđa láchkaásahusaid ulbmilin lea máksit rievttis ja vuoiggalaš buhtadusa, ja seammás galget dát leat veahkkin ovddideame boahtteáigái buori boazodoalu.

Sihke Norggas ja Ruotas leat mánga jági bárttidan go boazomassu lea lassánan boraspirevátisvuodaid geažil. Vaikko vel máksujuvvoege ekonomalaš buhtadus, lea dát boazodollui váttisvuhtan. Dát vaháгат leat vuostálaga ealáhusa ulbmiliin, ja šaddet dan seammás vuostálaga ekonomalaš beliiguin, boazodoalu doaibmabeliiguin ja elliidetihkalaš beliid vuhtiiváldimiin.

Ruotabeali boazodoallit, geat guođohit Norggas norgga-ruota boazoguohtunkonvenšuvnna olis, gullet ruotabeali buhtadusortnegii. Norggabeali boazodoallit, geat guođohit ruotabealde konvenšuvdnaguohtumiid, gullet norggabeali buhtadusortnegii. Vurdojuvvo ahte dát dáhpi jotkojuvvo, ja dasto ii leatge kommišuvdna bargan gažaldagaiguin mat gusket buhtadusaide maid boraspiret dagahit.

Rovdjur

Ett viktigt mål för den norska rovdjurspolitiken är att kombinera rovdjursförvaltningen med åtgärder som skapar förutsättningar för en aktiv renskötsel (St.meld. nr. 35, 1996–97). I praktiken innebär det att renskötseln i minsta möjliga grad ska drabbas av ekonomiska nackdelar på grund av rovdjur. Först och främst söker man lösa detta genom olika ersättningsystem. Sverige har helt nyligen beslutat om en sammanhållen rovdjurspolitik (prop. 2000/01:157). Enligt denna skall det etableras sammanhängande, livskraftiga rovdjursbestånd i Skandinavien. Ett mål är att få minimistorlekar fastställda för bestånden och att mycket begränsade möjligheter till jakt ska gälla under uppbyggnadsfasen. När gränsen för antalet rovdjur passerats kommer det att finnas utrymme att ta större hänsyn till andra intressenter.

I Sverige har Sametinget ansvaret för ersättningsystemen och i Norge har Direktoratet for naturforvaltning (DN) motsvarande ansvar. Systemen i länderna är i grunden olika. I Sverige baseras ersättningen på antalet rovdjur och ersättningen går till samebyn. I Norge beräknas ersättningen utifrån dokumenterad förlust, eller förlust som kunnat påvisas som sannolik, och ersättningen går till innehavaren av driftsenheten, som fördelar den vidare till ägaren till den förlor-

ade renen. Även om det föreligger ett löpande samarbete mellan svenska och norska förvaltningsmyndigheter för samordning av ersättningsystemen, så finns det all anledning att tro att dessa olikheter kommer att vidmakthållas. I Norge har man utarbetat förslag till nya föreskrifter inom detta område, men de tidigare principerna tillämpas fortfarande. De nya föreskrifterna har som mål att lämna en korrekt och rättvis ersättning, samtidigt som de ska bidra till att främja en god och framtidsinriktad renskötsel.

Både i Sverige och i Norge har man under ett antal år haft ökande problem med förlust av renar på grund av rovdjur. Även om förlusterna kompenseras är rovdjur ett stort problem för rennäringen. Dessa förluster är nämligen i konflikt med bl.a. mål för rennäringen samt ekonomiska, driftsmässiga och djuretiska hänsyn.

För renskötsel som utövas av svenska renägare i Norge gäller, i enlighet med den svensk-norska renbeteskonventionen, det svenska ersättningsystemet. För norska renägare som har konventionsbete i Sverige gäller det norska systemet. Det förväntas att denna praxis kommer att tillämpas också fortsättningsvis och kommissionen har därför inte arbetat vidare med frågan om ersättningar för skador och förluster som vållas av rovdjur.

2. KAPIHTAL

Obbalaš vuodđodieđut

2.1 Sámit čearddalaš álbmogin

2.1.1 Sápmelaččat ja giella

Sápmelaččat leat etnalaš, kultuvrralaš ja gielalaš unnitlohku Fennoskandias. Álgosaš sámi ássanguovlu (Sápmi) lea dálá áiggiis Suomas, Norggas, Ruoššas ja Ruotas. Sámi guovlluide leat ollu olg-

gobeali olbmot fárredaddan, ja dagahan ahte sápmelaččat leat unnitlogus Sámis. Liikká leat sápmelaččat bisuhan kultuvrraset, gielaset ja ealáhusaideaset.

Sápmelaččaid árbevirolaš ealáhusat leat bivdu, guolásteapmi ja boazodoallu. Eanas sápmelaččat birgejit dattege dálá áiggiis earaládje.

Sámeigiella gullá suoma-ugralaš gielaide. Sámeigiella juohkit golmma giellajovkui.

*Tabealla 2.1. Sámeigiella giellajoavkkut, gos giella adno ja galle olbmo gullet guđege giellajovkui. Gáldu: Irja Seurjärvi, Steinar Pedersen ja Vuokko Hirvonen: *The Sámi, The Indigenous People of Northernmost Europe*, 1977.*

Lullisámeigiella	Gos geavahuvvu	Galle olbmo
Lullisámeigiella	Norggabealde, Ruotabealde	500
Ubmisámeigiella	Ruotabealde	<100
<u>Guovddášsámeigiella</u>		
Bitonsámeigiella	Ruotabealde	<100
Julevsámeigiella	Norggabealde, Ruotabealde	2.000
Davisámeigiella	Norggabealde, Ruotabealde, Suomabealde	30.000
<u>Nuortasámeigiella</u>		
Anársámeigiella	Suomabealde	500
Nuortalašsámeigiella	Suomabealde, Ruoššabealde	500
Áhkkilsámeigiella	Ruoššabealde	500
Darjjisámeigiella	Ruoššabealde	<100

2.1.2 Sápmelaččat ovdal stáhtaid ásaheami

Sápmelaččaid ovdahistorjjá lea váttis gokčat dan dihte go geađeáiggi bázáhusain dábálaččat ii sáhte oaidnit makkar etnalaš jovkui sii gulle. Dábálaš dohkkehuvvon teoriija lea ahte sápmelaččat leat álgosaččat orron maiddá Fennoskandia lulit guovlluin, ja leat áiggiid mielde gáržžáhallas ja duvdiluvvon davveli. Gávdnojit maiddá teoriijat mat sáhttet čájehit dan guvlui ahte dálá sápmelaččat soitet leat manisboahttit dakkar álbmogis mii elii FennoSkandinavias ovdal min áigerehkenastima (Johan Pálstig: *Myten om Lappland*, 1963).

Álgosaš sámi ássanguovllut álge guovddáš

Skandinavias davás gitta Jieknamearariddui, Guoládatnjárgii ja guovlluin Ladogaábi ja Vilgesábi gaska. Sápmelaččat ráđđejedje okto stuora osiin dán 600.000–700.00 kvadráhta kilomehtera viidosas guovllus (Rapport fra den nordiske arbeidsgruppen for en nordisk samekonvensjon, 1998).

2.1.3 Sápmelaččat Fennoskandias 1500–1900

1500-jagiid gaskkamuttus gávdnojit oalle ollu duodaštusat sámi servodaga ja ealáhusaid birra. Dan áiggi sápmelaččat elle nu movt lei dábálaš davvi bivdokultuvrrain. Olbmot ásaheide siid-

KAPITEL 2

Allmänt bakgrundsmaterial

2.1 Samerna som folkgrupp

2.1.1 Samerna och språket

Samerna är en etnisk, kulturell och språklig minoritet i Fennoskandien. Det ursprungliga samiska bosättningsområdet (Sápmi) finns idag i Finland, Norge, Ryssland och Sverige. En omfattande inflyttning till området har medfört att

samerna blivit ett minoritetsfolk i Sápmi. Samerna har trots det bevarat sin kultur, sitt språk och sina näringar.

De traditionella samiska näringarna är jakt, fiske och renskötsel. Idag försörjer sig majoriteten av samerna dock på annat sätt.

Samiskan hör till den finsk-ugriska språkstammen och består av tre språkgrupper och nio dialekter.

Tabell 2.1: Översikt över samiska språkgrupper, var de talas och hur många personer som talar de olika dialekterna Källa: Irja Seurjärvi, Steinar Pedersen och Vuokko Hirvonen: *The Sámi, The Indigenous People of Northernmost Europe*, 1977.

Sydsamiska	Talas i	Antal personer
Sydsamiska	Sverige, Norge	500
Umesamiska	Sverige	<100
<u>Centralsamiska</u>		
Pitesamiska	Sverige	<100
Lulesamiska	Sverige, Norge	2 000
Nordsamiska	Finland, Sverige, Norge	30 000
<u>Östsamiska</u>		
Enaresamiska	Finland	500
Skoltsamiska	Finland, Ryssland	500
Akkala-Kildinsamiska	Ryssland	500
Terasamiska	Ryssland	<100

2.1.2 Samerna före statsbildningarna

Samernas förhistoria är svår att beskriva eftersom stenåldersfynd i regel saknar karakteristika som kan hänföras till en bestämd etnisk grupp. En allmänt vedertagen teori är att samerna varit urinnevånare även i Fennoskandiens södra delar och efterhand blivit undanträngda norrut. Det finns också teorier som antyder att dagens samer härstammar från ett folk (komsakulturen) som fanns i Fennoskandien 8000–5000 före vår tideräkningens början (Johan Pålstig: *Myten om Lapp-land*, 1963).

De ursprungliga samiska bosättningsområdena sträckte sig från de centrala delarna av Skandinavien till ishavskusten, Kolahalvön samt området mellan Ladogasjön och Vita havet. Samerna var

allena rådande i stora delar av detta 600.000–700.000 kvadratkilometer stora området (rapport från den nordiske arbetsgruppen för nordisk samekonvensjon, 1998).

2.1.3 Samerna i Fennoskandien år 1500–1900

Från mitten av 1500-talet finns en förhållandevis god dokumentation av det samiska samhället och dess näringar. Vid den tiden var samerna organiserade på ett sätt som är typiskt för nordliga fångstkulturer. Befolkningen var uppdelad i byar med något hundratal medlemmar i varje by. Byarna bestod av stora landområden som byns medlemmar disponerade för jakt och fiske. Inom

daid ja siiddain ledje moaddečuodi olbmo. Siiddat ráđđejedje viiddis eananguovlluid, ja siidda olbmot bivde ja guolástedje iežaset guovlluin. Siiddat juogadedje eatnamiid iešguđetge bearrášii. Dábálaččat ledje juohke bearrášis mánga eananguovllu maid gaskkas fárredii. Boazodoallu gávdnu juo dalle. Sápmelaččat mákse vearuid, ja máksun ledje oarrináhkkiid, moršanáhkkiid ja earálágaš náhkkiid. Vearrogáibideaddjit oste maiddái náhkkiid gonagassii, ja dasa lassín lonuhedje biepmuiguin náhkkiid, ja dát bealit dagahedje ahte olmmošlohku lassánii. Dan dihte gáržo bivdoser-vodaga eavttut badjelmeriid juo álggugeahčen 1600-logu.

1600-jagiin vearuhedje sápmelaččaid garras-eappot, ja Sámi davimus guovlluin válde vearu golmma riikii. Vearru dettii liiggás garrasit mángasa, ja mángasii gárttai váttisvuohtan atnit ovdasmorraša bearrášis. Sápmelaččat oidne buoremussan lasihit ealuid, vai birgejumi sáhttá eambo hukset bohccobierggu vuovdimii. Ealut sturro, ja sápmelaččat johtigohte ealuiguin. Dattege lei bivdu ja guolásteapmi ain guovddázis birgejumis.

Boazodoaluin lei eambo bargu, muhto attii buoret bohtosa dan dilis go ii šat lean vejolaš bir-

get bivdduin ja guolástemiin nu movt ovdal. Gaskkamuttus 1600-logu lei ollásii vuoitán odđa birgenmálle. Sápmelaččaid birgejummi buorránii 1700-logu álggugeahčen, dannego eanas sápmelaččat bargagohte boazodoaluin ja lei buorre johtu gálvvuide mat bohte bohccos.

Sápmelaččat gárte unnitlohkui dađistaga 1700-logus, dannego fárrejedje olbmot lulde, geat asáiduvve sámi árbevirolaš ássanguovlluide. Nu bohciidedje dán guovllus riiddut eanandoalu ja eará ealáhusaid gaskii, ja nu čuožžila gažaldat sápmelaččaid vuoigatvuođas oamastit eatnamiid ja čáziid, dannego ealáhusat gilvališgohte gaskaneaset. Riikkaid odđa ráđjegeassimat dahke maid váttisin ealuiguin johtalit jagiáiggiid ja guohtumiid mielde. Go Ruota ja Danmárkku-Norgga ráđji biddjui jagis 1751, dáhkidedje riikkat lasáhusa (kodisilla) ráđješiehtadussii, mas sápmelaččat galge beassat johtalit duovdagiid gaskka jagiáiggiid mielde. Muhto mañit ráđjegiddemat váikkuhedje dan ahte ollu boazosápmelaččat masse deatalaš guohtuneatnamiid. Go giddejuvui Suoma ja Norgga ráđji jagis 1852, čuzii dát garrasit ollu boazodolliide, geat gárte sirdát eret árbevirolaš ássanguovlluin, go doppe eai lean šat doarvái guohtuneatnamat dálvejagis.

Govva 2.1. Rájit Sámis (Svenskt Fjäll- och Samemuseum 1993; Samerna, solens och vindes folk, 1993.)

byn var mindre områden utskiftade på de olika familjerna. Varje familj hade i regel flera lotter som den flyttade emellan. Vid den här tiden var tamrenskötseln redan utvecklad. Samerna betalade skatt i form av ekorsskinn, mårdsnitt och andra pälsverk. Skatteindrivarna köpte även pälsverk för kronans räkning, vilket p.g.a. tillförseln av livsmedel ledde till befolkningstillväxt i de samiska bosättningsområdena. Som följd sprängdes fångstsamhällets ramar redan vid ingången till 1600-talet.

På 1600-talet skärptes skatterna och t.ex. de norra delarna av Sápmi beskattades av tre stater. Skatten blev på många håll för betungande med en omfattande försörjningskris som följd. Då var den mest rationella strategin för samerna att utvidga stammen av tamrenar för att i högre grad leva på renkött. Det ledde till att renhjordarna blev större och samerna blev i högre grad rennomader. Jakt och fiske fortsatte dock att spela en avsevärd roll för försörjningen.

Rennomadismen var arbetskrävande men gav också större avkastning i ett läge där man inte längre kunde försörja sig på jakt och fiske. I mitten av 1600-talet hade det nya försörjnings-

systemet slagit igenom. När allt fler samer övergick till renskötsel samtidigt som rennäringens produkter var efterfrågade varor uppnådde samerna under första hälften av 1700-talet ett betydande välstånd.

På 1700-talet blev samerna en allt mindre del av befolkningen i takt med att nybyggare söderifrån flyttade till de traditionella samiska bosättningsområdena. Konflikter med jordbruk och andra näringar i området uppstod och samernas rätt till land och vatten blev allt mera ifrågasatta när konkurrensen mellan näringarna skärptes. Rennäringens säsongsbundna flyttningar försvårades också av nya gränsdragningar mellan länderna. När gränsen mellan Sverige och Danmark-Norge år 1751 fastlogs garanterades samernas fortsatta årtidsbundna flyttningar med stöd av en kodicill som knöts till gränstraktaten. Men gränstängningar senare ledde till att många renskötande samer förlorade viktiga säsongsbeten. När gränsen mellan storfurstendömet Finland och Norge stängdes år 1852 blev följderna att många renägare blev tvungna att lämna sina traditionella bosättningsområden p.g.a. otillräckliga vinterbetesområden.

Figur 2.1: Gränser i Sápmi (Svenskt Fjäll- och Samemuseum: Samerna, solens och vindens folk, 1993.)

2.1.4 Ruota ja Norgga sámít

Dálá sámi ássanguovllut Suomas, Norggas, Ruoššas ja Ruotas. Dat mearkkaša ahte sápmelaččain lea iešguđet riikii stádaboargárgullelaš-vuohta. Nu leat sis gártan iešguđetlágan eavttut seailluhit kultuvrraset ja bargat árbevirolaš sámi ealáhusaiguin.

Norga

Norggas leat jáhkkimis 50.–52.000 sápmelačča. Dás oainnát 2. tabeallas gos sápmelaččat orrot Norggas, (Gieldda- ja bargodepartemeanta ja Davviriikalaš Sámi instituhtta, *Samene, en håndbok*, 1990), ja man ollu olbmui lea boazodoallu ealáhussan (Reindriftsforvaltningen; *Ressursregnskap for reindriftsnæringen*, 1998, s. 83).

Tabealla 2.2.

Norgga sápmelaččaid geográfalaš ássan.

Guovlu	Olmmošlohku	Boazodolliid lohku
Finnmárku	25.000	2.100
Romsa	12.000	200
Nordlánda	5.000	170
Trøndelága	3.000	340
Oslo-guovlu	5.–7.000	0
Submi	50.–52.000	2.810

2.2 tabeallas mii oaidnit ahte Norgga sápmelaččat, geaid birgejupmin lea boazodoallu, leat unnitlogus. Lea duššefal 5 % sápmelaččain geat barget boazodoaluin. Boazodoalu mearkkašupmi lea dattege iešguđetládje guovlluid gaskka, Trøndelágas lea 11 % ja Finnmarkkus fas 8 %, Nordlánddas 3 % ja Romssa bealde 2 %.

Ruotta

Ruotas leat birrasiid 15–20.000 sápmelačča. Logu vuodđun leat álbmotiskadeamit, maid sámičielggadeapmi dagai 1970-loguin (SOU 1975:100). Dás vuollelis oainnát 2.3 tabeallas

gos sápmelaččat orrot, 1.kolonna, ja man ollu olbmui lea boazodoallu ealáhussan, 2.kolonna.

Tabealla 2.3.

Ruota sápmelaččaid geográfalaš ássan.

Guovlu	Olmmošlohku	Boazodolliid lohku
Norrbotten	7.900	1.800
Västerbotten	2.400	200
Jämtlánda/Härjedalen	1.300	400
Stockholm leana	1.200	0
Eará sajiin Ruotas	2.400	0
Submi	15.200	2.400

Ruotas gullá boazodoallovoigatvuohta čearuide. Dat ahte leat čearu miellahtun, ii dárbbáš mearkkašit dan seammá ahte bargá boazodoalus beaivválaččat dehe ahte oazžu birgejumi ealáhussas. Danne leage váttis mearridit dárkilit man ollu sápmelaččat Ruotas ožžot birgejumi boazodoalus. Tabeallas 2.3 mii oaidnit ahte Ruota sápmelaččat, geaid birgejupmin lea boazodoallu, leat unnitlogus. Olles sámi álbmogis lea 16 % geaid birgejupmin lea boazodoallu. Boazodoalu mearkkašupmi lea dattege iešguđetládje guovlluid gaskka: Jämtlándda leanas lea 30 % ja fas Norrbottenana leanas lea 20 %, ja Västerbottenana leanas sullii 8 %. Boazodoallu mearkkaša arvát eanet sámi álbmogii go dat maid dát logut čájehit, dannege ealáhus dat lea mii doalaha sámi kultuvrra ja lea hui deatalaš identitehta nannemis.

2.1.5 Sámiid dili historjjálaš bajilgova

Kommišuvdna válljii dán oasis čájehit duššefal oanehis bajilgova historjjálaš dáhpáhusain mat guoskkahedje sámi álbmoga (Rapport fra den nordiske arbeidsgruppen for en nordisk samekonvensjon, 1998):

2.1.4 Samerna i Sverige och Norge

Det ursprungliga samiska bosättningsområdet finns idag i Finland, Norge, Ryssland och Sverige vilket medfört att samerna fått olika medborgarskap och erhållit olika villkor för att bevara sin kultur och utöva de traditionella samiska näringarna.

Norge

Det finns uppskattningsvis 50 000 samer i Norge. I tabell 2.2 redovisas var samerna är bosatta i Norge (Kommunal- og arbeidsdepartementet och Nordiska Sameinstituttet: *Samene, en håndbok*, 1990) och hur många av dessa samer som får sin utkomst av rennäringen (Reindriftnæring: *Ressursregnskap for reindriftnæring*, 1998):

Tabell 2.2:
Geografisk fördelning av samer i Norge.

Region	Totalt antal samer	Antal samer i renskötelsen
Finnmark	25 000	2 100
Troms	12 000	200
Nordland	5 000	170
Trøndelag	3 000	340
Oslo området	5–7 000	0
Summa	50–52 000	2 810

Av tabell 2.2 framgår att det är en minoritet av samerna i Norge som försörjer sig på renskötelse. Endast 6 procent av hela samebefolkningen får sin utkomst av rennäringen. Renskötelsens betydelse varierar dock mellan regionerna; från 11 procent i Trøndelag till 8 procent i Finnmark, 3 procent i Nordland och 2 procent i Troms.

Sverige

Det finns uppskattningsvis 15–20 000 samer i Sverige. Uppskattningen bygger på en befolkningsstudie gjord för Sameutredningen på 1970-talet (SOU 1975:100). I tabell 2.3 redovisas var

samerna är bosatta och hur många av dessa samer som får sin utkomst av rennäringen.

Tabell 2.3:
Geografisk fördelning av samer i Sverige.

Region	Totalt antal samer	Antal samer i renskötelsen
Norrbotten	7 900	1 800
Västerbotten	2 400	200
Jämtland/Härjedalen	1 300	400
Stockholms län	1 200	0
Övriga Sverige	2 400	0
Summa	15 200	2400

I Sverige krävs det medlemskap i sameby för att få utöva rensköteselrätten. Eftersom medlemskap i en sameby inte nödvändigtvis innebär att man aktivt deltar i näringen eller är ekonomiskt beroende av den blir uppskattningen av hur många som får sin utkomst av rennäringen inte exakt. Av tabell 2.3 framgår att det är en minoritet av samerna i Sverige som försörjer sig på renskötelse. Det är 16 procent av hela samebefolkningen som får sin utkomst av rennäringen. Renskötelsens betydelse varierar dock mellan regionerna; från 30 procent i Jämtlands län till ca 20 procent i Norrbottens län och ca 8 procent i Västerbottens län. Rennäringens betydelse för samebefolkningen är större än siffrorna antyder eftersom näringen ses som en bärare av den samiska kulturen och som en viktig identitetsskapande faktor.

2.1.5 En översikt av samisk historia

Kommissionen har valt att i detta kapitel göra endast en kort historisk översikt över händelser som haft betydelse för samebefolkningen (Rapport från den nordiske arbetsgruppen for nordisk samekonvensjon, 1998):

- 1000 o Kr Sámi kultuvra ovdáneami
- 0 Sápmelaččat orrot guovllus mii álgá Skandinavia guovddáš guovlluin mii manná miehtá Davvikalohta ja Guoládatnjárgii. Stuora oasis dáin guovlluin eai ássan eará álbmogat go sápmelaččat. Sápmelaččat adnojit leat eamiálbmogin.
- 800-lohku Stuoraboandda Ottara dieđuid mielde mitaluvvojit sámit orron gitta jieknameararittu rájis Vilgesábi rádjái. Sámit leat bivdoálbmot.
- 1323 Ruotta ja Novgorod dahket ráfišiehtadusa Nøteborg:s.Ruotta válldii Suoma riiddáskii Novgorod:in. Ráfišiehtadusain soabadit odđa ráji Ruota ja Novgorod gaskii.
- 1326 Norga ja Novgorod šiehtadit gaskaneaset vearuiduhttinšiehtadusa mii lea ávkin goappaš riikkaide. Riikkat dárbbasit sámiid gálvvuid ja dávviriid. Šiehtadusa olis bággehallet sámit máksit vearu goappaš riikii.
- 13–1500-lohku Sámit mákset vearu guovttegeardánit. Mánnggat olmmošcearddat fárrejit sámi ássanguovlluide. Ruottelaččat, suomelaččat, garjillaččat, ruoššat ja dážat gilvalit ráđdet sápmelaččaid.
- 1517 Ruošša stuorahearrá mearrida iežas galgat leat buot sápmelaččaid hearrán. Stuorahearrá vearuheaddjit ožžot dárkilis gohčosiid sámiid ektui ja seammás dovddastuvvo sápmelaččaid oamastanvuoigatvuohta eatnamiidda.
- 1551 Gustav Vasa almmuha ahte sápmelaččat leat su vuollásaččat. Ruotta dohkkeha sápmelaččaid oamastanvuoigatvuođa eatnamiidda ja birkkalaččaid vearuiduhttinriekti loahpahuvvo. Sápmelaččaid bivdoelliid náhkiid leat jearalmas gálvu Eurohpas, ja dahká sápmelaččaid vearu eanet ja eanet deatalažžan gonagassii.
- 1570 Danmárku-Norga ja Ruotta soabadit ráfišiehtadusa Stettin:s ja šiehtadit rádjegeassima riikkaid gaskka. Riikkat dohkkehit nuppi riika olbmuid vuoigatvuođaid iežaset riikkas, ja boazosápmelaččaide álkidahtta dat johtalemiid guohtumiid gaskka.
- 1595 Ruošša ja Ruotta juhket sámi guovlluid gaskaneaskka. Ruotta oazžu vearuhanlobi riddo- ja vuotnaguovlluin.
- 1611–1612 Kalmarsoahti. Ruotta ja Danmárku sohtet ee Davvikalohta vuoigatvuođaid očodemiin.
- 1613 Ráfi boahotá Knäred:i. Ruotas ii leat šat váldi jieknameararittus. Danmárku-Norga oazžu oktovuogitvuođa Davvi-Norgga riddo- ja vuotnaguovlluide. Dálá Finnmárkku lulit oasis ja Anár bissot Ruota lágaid vuollásažžan. Danmárkkus-Norggas lea ain vearuhanvuoigatvuohta Finnmárkkus ja Anáris.
- 1645 Ráfi boahotá Brömsebro:i. Jämtlánda ja Härjedalen šaddet Ruota riika oassin.
- 1751 Ruota ja Danmárkkus-Norgga rádji mearriduvvo. Anár bissu Ruota vuollásažžan, muhto Finnmárku šaddá danska-norgga oassin. Anár galgá ain máksit vearu Ruššii. Rádješiehtadussii boahotá lasáhus (kodisilla): Lappekodisilla (sámelasáhus). Sámelasáhusa váldosisdoallu lea ahte sápmelaččain lea vuoigatvuohta doaimmahit ealáhusa rastá riikkarájiid, ja maiddá sierra sámi riektesystema. Sápmelaččat dohkkehuvvojit bealatkeahhtájain.
- 1809 Ruotta massá Suoma Ruššii. Suopma šaddá autonomalaš stuorahearráválldálažžan Ruošša vuollái. Ruota ja Suoma rádji mearriduvvui jagis 1810. Suoma rádji bissu Danmárkkus-Norgga guvlui nu movt lei. Rádjerasttildeaddji boazodoallu, mii johtá rastá riikkarájiid gaskal Suoma ja Norgga, joatká rievdatkeahhtá.
- 1814 Danmárku-Norga loahpahuvvo ja Norga šaddá uniovdnan Ruotain. Odđa uniovdna ii čuoze lappekodisillii ja rádjerasttildeaddji boazodollui.
- 1826 Norgga ja Ruošša rádji juohká daid mañemus sámi oktasašguovlluid, Nuortalašsámit Guoládatnjárggas biddjojit olggobeallái Lappekodisilla láhkavuodu.
- 1833 Suoma ja Ruošša rádji mearriduvvo. Boađusin lea ahte boazoealáhus earáhuvvá sakka, erenoamážit davágeaži guovlluin.

- 1000 f.kr. Samiska kulturdrag utvecklas.
- 0 Samerna bor i ett område som sträcker sig från de centrala delarna av Skandinavien över Nordkalotten och Kolahalvön. I stora delar av detta område finns inga andra folkslag än samer. Samerna framträder som en etnisk grupp.
- 800-talet I hövding Ottars berättelser framgår att samerna bor längs med hela ishavskusten till Vita havet. Samerna är ett jägarfolk.
- 1323 Sverige och Novgorod sluter ett fredsavtal i Nöteborg. Sverige har annekterat Finland vilket lett till konflikter med Novgorod. I fredsavtalet tillkommer ny gräns mellan Sverige och Novgorod.
- 1326 Ett bilateralt beskattningsavtal sluts mellan Norge och Novgorod. Länderna är intresserade av samiska varor och skatter. Avtalet innebär att samerna tvingas betala skatt till staterna.
- 13–1500-talet Samerna utsätts under denna period för dubbel beskattning. Olika folkslag flyttar in på samernas områden. Svenskar, finnar, karelare, ryssar och norrmän rivaliserar om samernas överhöghet.
- 1517 Den ryska storfursten utropar sig till alla samers överhuvud. Storfurstens skattefogdar får detaljerade instruktioner om förhållandet till samerna samtidigt som man erkänner samernas äganderätt till markerna.
- 1551 Gustav Vasa proklamerar att alla samer är hans undersåtar. Sverige erkänner samernas äganderätt till markerna och birkarlarnas rätt att indriva skatt upphävs. Samiska pälsverk är mycket efterfrågade i Europa, vilket gör samernas skattegods allt viktigare för kronan.
- 1570 Sverige och Danmark-Norge sluter ett fredsavtal i Stettin och enas om gränsdragningen mellan länderna. Man accepterar de rättigheter som det andra landets undersåtar har på eget territorium, vilket underlättar de renskötande samernas årstidsbundna flyttningar.
- 1595 Ryssland och Sverige delar upp de samiska områdena mellan sig. Sverige får beskattningsrätten i kust- och fjordområdena.
- 1611–1612 Kalmarkriget. Sverige och Danmark för krig om bl.a. rätten till Nordkalotten.
- 1613 Freden i Knäred. Sverige förlorar herradömet över ishavskusten. Danmark-Norge får ensamrätt till kust- och fjordområdena i norra Norge. De södra delarna av nuvarande Finnmark och Enare förblir under svensk jurisdiktion. Danmark-Norge har fortsatt skatterätt i Finnmark och Enare.
- 1645 Freden i Brömsebro. Jämtland och Härjedalen uppgår i det svenska riket.
- 1751 Gränsen mellan Sverige och Danmark-Norge fastställs. Enare förblir under svensk jurisdiktion, medan Finnmark blir dansk-norskt. Enare har fortsatt skatteplikt till Ryssland. Ett tillägg (kodicill) fogas till gränstraktaten: Lappkodicillen. Det centrala budskapet i Lappkodicillen är att samerna har näringsrätt över gränsen samt ett delvis eget samiskt rättssystem. Samerna åläggs neutralitet.
- 1809 Sverige förlorar Finland till Ryssland. Finland blir ett autonomt storfurstendöme under Ryssland. Gränsen mellan Sverige och Finland fastställs år 1810. Finlands gränsdragning mot Danmark-Norge förblir densamma. Den gränsöverskridande renskötseln mellan Finland och Norge fortsätter oförändrad.
- 1814 Danmark-Norge upplöses och Norge går in i en union med Sverige. Den nya unionen inverkar inte på Lappkodicillen och den gränsöverskridande renskötseln.
- 1826 Gränsen mellan Norge och Ryssland delar upp det sista enhetliga sameområdet. Öst-samerna på Kolahalvön ställs utanför Lappkodicillens jurisdiktion.
- 1833 Gränsen mellan Finland och Ryssland fastställs. Följden blir en omfattande omorganisering av renskötseln speciellt i de nordliga områdena.

- 1852 Suoma ja Norgga ráđji giddejuvvo. Norga (Ruotta) giel dá Suoma (Ruošša) guolástit vuonain ja mearain norggabelde ráji, ja dat mielddisbuktá ahte Suopma (Ruošša) gidde ráji Norgga guvlui. Suoma-ruošša eiseválddit čuočuhit ahte Lappokodisilla ii boađe fápmui dannege dasa ii čujuhuvvon ráfišiehtadusas mii dahkkui Fredrikshavn:s jagis 1809. Norga gidde ráji Suoma guvlui. Lappekodisilla ii duššindahkkon goassege. Dáhpáhusat dagahit stuora rievdadusaid dán guovllu sápmelaččaide. Váikkuhus das lea ahte Guovdageainnus Norggas fárrjeit oallugat Gárasavvonii Ruttii.
- 1883 Oktasaš lágat (Oktasašsámelačča) boahdá fápmui dán jagi. Ruota sápmelaččaid guođohanriekti Norgga bealde gáržžiduvvo.
- 1889 Ruota ja Suoma ráđji giddejuvvo. Ráđjegidden 1852 rájes Norgga guvlui gártá váttisvuohtan Supmii. Mánngaid šiehtadusevttohusaid manñil gidde Suopma (Ruošša) ráji Ruttii. Gárasavvonsápmelaččaid johtalepmi Supmii loahpahuvo fáhkka.
- 1905 Ruota ja Norgga uniovdna loahpahuvo. Karlstadkonvenšuvnnas gáržžiduvvo ruotabeali sámiiid vuoigatvuohta beassat guođohit Norggas. Norga dáhttu gáržžidit ráđjerasttildeaddji boazodoalu. Sihke Norga ja Ruotta dohkkehit ahte Lappekodisilla ii sáhte duššindahkat.
- 1917 Suopma šaddá iešstivrejeaddji riikan.
- 1919 Ruotta ja Norga vuolláičállet boazoguohtunkonvenšuvnna guovvamánu 5.beaivvi. Konvenšuvdna doaibmagoahtá jagis 1923. Konvenšuvdna lea dárkil ja ruotabeali sámiiid guođohanvuoigatvuohta Norggas gáržžiduvvo velá eambbo. Nu bággehallet oallut ruotabeali sámiiid johtit lullelii.
- 1920 Ráfi boahdá Dorpat:i: Suopma oazžu njárgga Jiekñamerrii nuorttabeali norgga-ruošša ráji. Oallut nuortasámiin šaddet suoma vuollásážžan.
- 1944 Sovjetlihttu váldá ruovttoluotta suoma Jiekñamearaluodda. Oallut nuortasámiin válljejit fárreret Supmii. Sovjetlihtu sámiiid ja Davviriikkaid sámiiid oktavuodát boatkanit badjel 40 jahkái.
- 1949 Jagi 1919 boazoguohtunkonvenšuvdna Ruota ja Norgga gaskkas ođastuvvo.
- 1972 Norgga ja Ruota gaskka boahdá fápmui ođđa boazoguohtunkonvenšuvdna. Ruotabeali sámiiid vuoigatvuohta guođohit Norggabelde geassejagis gáržžiduvvo sakka.

2.1.6 Ráđjerasttildeaddji boazodoalu historjá

Boazosápmelaččat leat dološ goddebivddu rájes leamaš johtti olbmot, geat johte ealuideasetguin iešguđetlágan eatnanmálliid gaska jagiáiggiid mielde. Go stáhtat beroštišgohte davimus guovlluin, jorai ášši dan guvlui ahte riikkaidrájiid juhke Sámi iešguđetge riikii. Sápmelaččaid árbevirolaš johtalemit áigodatguohtuneatnamiid gaskka gárttai váttisin, go riikkaid rájit mannet doarrás ja sirrejit boazoguohtunguovlluid. Historjjálaš dáhpáhusaid mii čilget dás čájehtiin šiehtadusaide maid Norga (Danmárku) ja Ruotta dahke vai Norgga ja Ruota sápmelaččaide dáhkuiduvvojedje iešguđetlágan guohtuneatnamat geavaheapmái.

Lappekodisilla 1751

Ráđjerasttildeaddji boazodoalu stivregehte vuohččan dallego Ruota(Suoma) ja Danmárkku (Norgga) ráđji mearriduvvui. Ráđji mielddisbuvttii ahte sámiiid fertejedje válljet juogo šaddat ruota dehe dánsska vuollásáš ássin. Ráđjemearrideamis biddjui maiddái ahte ii oktage galgga máksit vearu guovtti riikii. Oallugat fertejedje guođit guovlluid nuppi bealde ráji.

Lasáhus dehe kodisilla lasihuvvui rádjesoahpamuššii; Lappekodisilla. Kodisilla dáhkidiid sápmelaččaide ain ovddasguvlui vuoigatvuođa johtit rájiid rastá ealuin. Kodisillas lea vuoigatvuohta huksejuvvon vieruiduvvan árbevieru vuodul.

Vuoigatvuohta galggai leat fápmus maiddái soahteáiggi ja sápmelaččat galget dalle adnojuvot bealatkeahtájain. Lappekodisilla sáhtá adnot sámiiid geavahanrievtti dovddastussan guoskevaš guovlluin. Lappekodisilla ii leat goassege loahpahuvo. Kodisilla birra muitaluvo eambbo kapihttalas 2.2.3.

- 1852 Gränsen mellan Finland och Norge stängs. Norge (Sverige) nekar Finland (Ryssland) rätten till fiske i fjordarna och sjöarna på norsk sida, vilket leder till att Finland (Ryssland) stänger gränsen mot Norge. De finsk-ryska myndigheterna hävdar att Lappkodicillen inte gäller därför att den inte återopats i fredsavtalet i Fredrikshamn år 1809. Norge stänger gränsen mot Finland. Lappkodicillen sägs aldrig upp. Händelserna leder till stora omvälvningar för samerna i området. Konsekvensen blir en omfattande förflyttning av samer från Kautokeino i Norge till Karesuando i Sverige.
- 1883 Den gemensamma lagstiftningen (Felleslappeloven) träder ikraft. Svenska samers rätt till bete i Norge begränsas.
- 1889 Gränsen mellan Sverige och Finland stängs. Gränsstängningen från år 1852 mot Norge blev problematisk för Finland. Efter många förslag om avtal stänger Finland (Ryssland) gränsen mot Sverige. Karesuandosamernas flyttning till Finland får ett abrupt slut.
- 1905 Unionen mellan Sverige och Norge upplöses. I Karlstadskonventionen begränsas svenska samers rättigheter till bete i Norge. Norge vill reducera den gränsöverskridande renskötsel. Både Sverige och Norge erkänner Lappkodicillens ouppsägbarhet.
- 1917 Finland blir självständigt.
- 1919 Sverige och Norge undertecknar en renbeteskonvention den 5 februari. Konventionen vinner laga kraft år 1923. Konventionen är mycket detaljerad och svenska samers betesrättigheter i Norge begränsas ytterligare. Som en följd av detta tvingas många svenska samer att flytta söderut.
- 1920 Freden i Dorpat. Finland får en landtunga till Ishavet öster om den norsk-ryska gränsen. Många östsamer blir finska undersåtar.
- 1944 Sovjetunionen tar tillbaka den finska ishavskorridoren. Många östsamer väljer att flytta till Finland. Kontakten mellan samerna i Sovjetunionen och Norden bryts för mera än 40 år.
- 1949 Renbeteskonventionen från år 1919 mellan Sverige och Norge revideras.
- 1972 En ny renbeteskonvention mellan Sverige och Norge träder i kraft. Svenska samers rättigheter till sommarbete i Norge begränsas kraftigt.

2.1.6 *Den gränsöverskridande rennäringens historia*

De renskötande samerna har levt ett nomadliv och följt renhjordarnas säsongsbetonade flyttningar mellan de olika betesområdena allt sedan vildrenjaktsens tid. När länderna började intressera sig för de nordliga områdena ledde det till att Sápmi delades upp av riksgränser. Samernas traditionella årstidsbundna flyttningar mellan säsongsbetena komplicerades av att riksgränserna skar genom renskötselområdet. Den historiska utvecklingen av den gränsöverskridande rennäringen beskrivs här med de avtal som Sverige och Norge (Danmark) ingått för att säkerställa tillgången till de olika betesområdena för samerna i Sverige och Norge.

Lappkodicillen år 1751

Den första omfattande regleringen av den gränsöverskridande rennäringen ägde rum då riksgränsen mellan Sverige (Finland) och Danmark (Norge) fastställdes. Gränsdragningen medförde att samerna måste välja mellan att bli antingen svenska eller danska undersåtar. I samband med gränsdragningen bestämdes att ingen fick ha skatteland i två länder. Det ledde till att många blev tvungna att lämna områden på andra sidan av riksgränsen.

En kodicill fogades till gränstraktaten; Lappkodicillen. Kodicillen garanterade att samerna också i fortsättningen hade rätt att flytta över riksgränsen med renhjordarna. Denna rätt bygger i kodicillen på gammal sedvana. Denna rätt skulle gälla även i krigstider och samerna skulle

Oktasašsámelašháka 1883

Dađi mielde go odđáássit lulde ásaiduvve boazodoalloguovlluide ja dakko lahkosiin, šaddagođii nákkisvuohta eanandoalu ja boazodoalu beroštusaids gaskii. Nákkisvuođaid čoavdimii ásahuvvui oktasaš sámeláhka mii doaimagođii jagis 1883. Lága mielde gáržžiduvvui ruotabeali sápmelaččaid riekti geavahit Norggabeali boazoguohtumiid áigodahkii miessemánus čakčamánnui. Nuppi bealis ožžo norggabeali sápmelaččat rievtti Ruota bealde guohtuneatnamiidda daid eará mánuid jagis. Guohtungáržžideamet guske duššefal guovlluide gos eanandoallu ja boazodoallu gilvaledje seamma eatnamiid alde. Oktasašsámelašháka ii rievadan maidege doppe gos ii lean gilvu eanandoalu ja boazodoalu gaskkas.

Karlstadkonvenšuvdna 1905

Go uniovdna heaittihuvvui ja Ruotas ja Norggas ledje gaskasaš šiehtadallamat Karlstadas, de deatuhii Norga man deatalaš lei oážžut dáčča eanandolliid ásaiduvvat davás. Norggas ledje garra našunálistalaš oainnut ja hálidedje gáržžidit sápmelaččaid rivttiid boazoguohtuneatnamiidda Norggas. Muhto Lappekodisilla ii lean vejolaš nu ovttabealálaččat heaittihit. Riikkat dárbbasedje sakka odđa konvenšuvdna. Jagi 1883 Oktasašsámelašháka guhkiduvvui logiin jagiin, dassážiigo odđa konvenšuvdna lei šiehtaduvvon.

Konvenšuvdna 1913

Šiehtadallamat, maid Karlstadkonvenšuvdna geatnegahtii, álge jagis 1913. Boađusin lei konvenšuvdna mas ledje njeallje artihkkala. Konvenšuvdna vuolláičálle cuoŋománus 8. b. 1913. Konvenšuvdna ánggirdii gávdnat bastevaš ortnega rádjerasttildeaddji boazodollui. Soabahanášši, man Ruotta ovdanbuvttii jagis 1909, mii guoskkai ruotabeali sápmelaččaid vuoigatvuođaide ahte johtit Norggabeallái ovdal geassemánu 15. b. guoskkai Garásávvona, Čohkkirasa, Wilhelmina, Suorssá ja Deardná gieldmaid sápmelaččaide. Dát ášši biddjui veaháš duogábeallái dan botta go šiehtadallamat dahkkojedje. Konvenšuvdna 3. artihkkalis celkojuvvui, dakkár guovttebealát soahpamuššan, ahte Gárasávvona ja Čohkkirasa gielddain doibme ain jagi 1883 mearrádusat, mat adde vuoigatvuođa dáidda sápmelaččaide johtit Norgii áigodagas miessemánu 1. beaivvis gitta čakčamánu 30. beaivái.

Konvenšuvdna 1919

Šiehtadallamiid boađusin, mat álge jagis 1913, vuolláičállui boazodoallukonvenšuvdna guovvamánus 5. b. 1919 ja dohkkehuvvui riikkain miessemánus seammá jagis. Konvenšuvdna, mii lei

hirbmat dárkil ja mas ledje badjel 200 paragrafa, doaimagođii odđajagimánus 1. b. 1923. Konvenšuvdna gáržžidii ruotabeali sápmelaččaid boazodoalu Norgga bealde. Ruota sápmelaččaide juolludedje Norggas 37 geasseguohtunguovllu gos ruotabealde sápmelaččain lei oktovuoigatvuohta. Norggabealde sápmelaččat besse konvenšuvdna mielde geavahit dálveguohtumiid Ruotas ja ii mearriduvvon viidodat eaige čielga geografalaš ráddjejuvit. Konvenšuvdna rievdadii dili sakka Garásávvonguovllu sápmelaččaide. Boazolohku lei liiggás allat daidda sakka gáržžiduvvon geasseguohtumiidda. Nu fertejedje ollu sápmelaččat Garásávvonis bákkus fárret.

Konvenšuvdna 1949

Go ledje vel golbma jagi báhcán jagi 1919 konvenšuvdnas, de šiehtadallagohte odđasit boazojohdaleami rastá riikarájiid. Boađusin lei konvenšuvdna mii vuolláičállui juovlamánus 14. b. 1949. Eai dahkkon namuhanveara rievdadusat obbalaš dásis, lei baicca muhtinlágan odasteapmi. Muhtin orohagaid heaittihede, muhtimiid bidje oktan orohahkan, earáid bisuhede nu movt ledje ovdal, ja muhtin guovlluide mearridedje odđa eananviidodagaid ja áigemiid.

Konvenšuvdna 1972

Guovvamánus jagis 1964 ráhkaduvvui boazoguohtunkommišuvdna mas ledje njeallje miellahttu goappáge riikkas. Dánka ambasadevra Niels Svenningsen jođihii kommišuvdna. Kommišuvdna dábalaš miellahtuin ii lean oktage boazoeaigádeaddji ja dušše okta miellahttu, Ruota beali delegašuvdnas lei sápmelaš. Kommišuvdna válđi lei viiddis, ja čuovvosaš sitáhtas oaidnit dan válđdi:

“guorahallat ja čájehit oaivila duohtadili ollislaš váttisvuhtii, maid rádjerasttildeaddji boazoguođoheapmi dahká”

Kommišuvdnašiehtadallamiid vuodul vuolláičállojuvvui odđa boazoguohtunkonvenšuvdna guovvamánus 9. b. 1972. Konvenšuvdna gáržžidii mearkkašahtti láhkái ruotabeali sápmelaččaid geasseguohtumiid Norggas. Areála dáfus gáržo geasseeatnamat 9.820 km², eatnamat mat ovdal ledje 13.760 km² ja bázi duššefal 3.940 km² viidosaš areála. Norggabeali sápmelaččaid dálveguohtunmearrádusaid čavgejedje 1972 konvenšuvdnas. Guovlluide mearridedje čielga rájiid ja man viidat lea lohpi guođohit. Konvenšuvdna dagahii ahte boazosápmelaččat sihke Ruotas ja Norggas bákkus fertejedje nuppástuhtit ealahusa. Kommišuvdna maiddái evttohii riikkat galget ráhkadit ja čadahit našunála boazodoallopolitihka.

då uppfattas som neutrala. Lappkodicillen kan betraktas som ett erkännande av samisk bruksrätt till de berörda områdena. Lappkodicillen har inte sagts upp. Kodicillen behandlas närmare i kapitel 2.2.3.

Felleslappeloven år 1883

När nybyggare etablerade sig i och i närheten av renskötseområdet, uppstod intressekonflikter mellan jordbruk och renskötsel. För att råda bot på problemet stiftades år 1883 Felleslappeloven. Lagen medförde att svenska samers betesrätt i Norge begränsades till tiden maj–september medan norska samers betesrätt i Sverige gällde under årets övriga månader. Begränsningarna gällde endast områden där jordbruket och renskötseln konkurrerade om samma områden. Där konflikter mellan jordbruk och renskötsel inte fanns medförde den gemensamma lagstiftningen inga förändringar.

Karlstadskonventionen år 1905

Vid unionsupplösningen och de därpå efterföljande Karlstadsförhandlingarna mellan Sverige och Norge betonade Norge hur viktigt det var med en koloniserande norsk jordbrukande befolkning i norr. Starka nationalistiska stämningar var förhärskande i Norge och man ville begränsa svenska samers rätt till renbete i Norge. Men Lappkodicillen kunde inte ensidigt sägas upp. Länderna var dock i ett påtagligt behov av en ny konvention. Felleslappeloven från år 1883 förlängdes med tio år tills man kunde enas om en ny konvention.

Konventionen år 1913

De förhandlingar som Karlstadskonventionen förpliktade till inleddes år 1913. Resultatet blev en konvention med fyra artiklar som undertecknades den 8 april 1913. Konventionen strävade till att fastställa en permanent ordning för den gränsöverskridande renskötseln. Skiljedomsförfarandet som år 1909 igångsatts av Sverige om rätten för svenska samer från Karesuando, Jukkasjärvi, Wilhelmina, Sorsele och Tärna socknar att flytta till Norge före den 15 juni vilade under den tid förhandlingarna pågick. I artikel 3 i konventionen stipulerades, som kompromiss, att för Karesuando och Jukkasjärvi socknar gällde bestämmelserna från år 1883, vilket innebar att samerna i dessa socknar hade rätt att flytta till Norge under tiden den 1 maj – den 30 september.

Konventionen år 1919

Som ett resultat av de år 1913 inledda förhandlingarna undertecknades en renbeteskonvention

den 5 februari 1919 och den ratificerades av länderna i maj samma år. Konventionen, som var mycket detaljrik och bestod av mer än 200 paragrafer, trädde ikraft den 1 januari 1923. Konventionen begränsade svenska samers renskötsel i Norge. De svenska samerna tilldelades 37 sommarbetesdistrikt i Norge som de hade ensamrätt till. De norska samerna kunde enligt konventionen utnyttja vinterbetesområden i Sverige utan kvantitetsbegränsningar i klart avgränsade områden. Konventionen medförde stora förändringar för samerna i Karesuandoområdet. Renantalet i området var för högt i förhållande till de kraftigt beskurna sommarbetesområdena. Följden blev att många samer från Karesuando blev tvungna att flytta.

Konventionen år 1949

När tre år av konventionen från år 1919 återstod inleddes förhandlingar om en fortsatt renbetestrafik över riksgränsen. Resultatet blev en konvention som undertecknades den 14 december 1949. Ändringarna hade ingen nämnvärd betydelse med tanke på helheten, det var snarare frågan om en uppdatering av den faktiska situationen. En del distrikt ströks, andra sammanslogs övriga förblev oförändrade. För vissa områden bestämdes nya kvantitets- eller tidsbegränsningar.

Konventionen år 1972

I februari 1964 utnämndes en renbeteskommission med fyra ledamöter från vardera landet. Kommissionen leddes av den danska ambassadören Niels Svenningsen. Av kommissionens ordinarie ledamöter var endast en same (i den svenska delegationen). Kommissionens mandat var mycket brett, vilket följande citat bestyrker:

“att undersöka och taga ståndpunkt till hela det faktiska problemkomplex, som det ömsesidiga renbetet utgör”

Som ett resultat av konventionsförhandlingarna undertecknades en ny renbeteskonvention den 9 februari 1972. Konventionen medförde en markant minskning av sommarbetesområden i Norge för svenska samer. Arealmässigt reducerades sommarlanderna med 9 820 km², från 13 760 km² till 3 940 km². De norska samernas vinterbete fick i 1972 års konvention fastare ramar. Klart avgränsade områden med såväl tids- som kvantitetsbegränsningar angavs för varje enskilt område. Konventionen framtvungade stora omställningar för de renskötande samerna i Sverige och Norge. Kommissionen föreslog också att länder-

Revišuvdna 1984

Boazoeaiggádeaddjit Romssa fylkkas ja Norra Norrbottenis evttohedje rievdatit 1972 konvenšuvnna ja dat dahkkui jagis 1984. Rievdadusat guske ovttá konvenšuvdnaguovlui Romssas ja ovttá dálveguohtunguovlui Norrbottenis. Konvenšuvnna vuodđojurdda ii rievdaduvvon. Lei baicca jurdda juogadit boazoguohtumiid jierpmálaččabut ollislašvuoda ektui.

2.2 Sápmelaččat álbmot-rievttálaš geahččanbealis

2.2.1 Álgu

Kommišuvnna bargun lea maiddáai ee čielggadit man muddui ain lea dárbu nuppi riika boazodolliin atnit guohtuneatnamiid nuppi riikkas. Kommišuvdna galgá maiddáai čielggadit mainnaláigiin guohtumat buoremusat sáhttet adnot, vai guhkit áigái bissu vuodđu doaimmahit ekologalaš, ekonomalaš ja kultuvrralaš guoddevaš boazodoalu. Kommišuvdna galgá barggustis vuhtiiváldit eará servodat- ja ealáhusberoštusaid. Danne leat kommišuvnna guovddáš gažaldagat dat mainnaláigiin mandáhttaguovllu luondduvalljodagat galget adnot ja geat galget daid atnit.

Go eamiálbmoga ealáhusdoaimma lea vuodđuduvvon luondduvalljodagaide – nu movt sámi álbmoga dáfus lea – de lea eallinvuogi ja kultuvrra seailun ja bisuheapmi dávjá čadnon dasa ahte ealáhus lea luondduvalljodagaid hálddus ja nu dovddastuvvo ja gáhttejuvvo. Dát lea erenoamáš áigequovdil dálá áiggis, go leat ollu beroštusat mat gilvalit seammá eatnamiid alde iešguđetlágan dárbbuide. Danne lea eananvuogitvuodaid mearrideapmi hui guovddázis ja deatalaš riikkaidgaskasaš konvenšuvnain, mat gusket sámiid ja eará eamiálbmogiid gáhttemii.

Kommišuvdna lea doallan čoahkkimiid mas čuovvovaš áššebealit oassálaste: boazoorohagat, čearut, boazodoallo-organisašuvnna ja álbmotválljen olbmot, sámi ásašusat, ja dáin čoahkkimiin čujuhuvvui dávjá man deatalaš lea ahte kommišuvdna deattuha álbmotrievttálaš geatnegasvuodaid mat Norggas ja Ruotas leat sámi álbmoga ektui. Kommišuvdna ii almmatge leat atnán iežas bargun árvoštallat dehe guorahallat álbmotrievttálaš dokumeantaid. Álbmotrievttálaš gažaldagain lea goittot mearkkašupmi nu mángga oktavuodas ahte kommišuvdna guorrasa dasa ahte lea vuogas oanehaččat ja obbalaččat

válddáhit álbmotrievtti ja daid beliid riikkaidgaskasaš konvenšuvnain, mat leat áigequovdil min oktavuodas. Čuovvovaš válddáhus ii leat dievaslaš.

2.2.2 Álbmotriekti

Álbmotriekti obbalaččat

Álbmotriekti lea definerejuvvon dego riektenjuolggadusaid čoahkkáigeassun mat dábálaččat gustojit stáhtaide, ja sin siskkáldas almmolašrievttálaš dilálašvuodaide. Álbmotriekti sisttidoallá guovttelágan njuolggadusaid; vieruiduvvan rievtti ja soahpamušrievtti (traktatrett). Vieruiduvvan riekti árbevieru mielde adnojuvvo leat dakkárin mii geatnegahtta stáhtaid beroškeahhtá leatgo sii dohkkehan dan vai eai. Soahpamušriekti geatnegahtta prinsihpas aivvefal daid stáhtaid mat leat áššebealit. Soahpamuš dehe traktáhtta sáhtta leat vieruiduvvan rievtti lánkanannen (kodifiseren), ja nu sáhttet soahpamuša mearrádušat dađistaga jorrat vieruiduvvan riektin, ja dainnaláigiin mannet dát guovttelágan njuolggadusat siskálaga.

Soahpamušat sáhttet dahkkojuvvo guovtti dehe eambo stáhtaid gaska ja stáhtaid ja riikkaidgaskasaš organisašuvnnaid gaska. Soahpamušaid dehe traktáhtaid sáhtta maiddáai dadjat konvenšuvdnan ja šiehtadussan. Riikkaidgaskasaš konferánsain dahkkojit mearrádušat dábálaččat konsensusiin dehe ovttamielálašvuodain. Go áššebealit eai leat vuosttildan, de adnojuvvo teaksta leat dohkkehuvvon. Váikkuhusat mat čuvvot, jus ii dohkket soahpamuša dehe traktáhta, dehe jus ii čuovo soahpamuša masa ii leat áššebeallin, sáhttet gártat nu stuorisin ahte dušše dandihte čuvvojuvvo dat.

Stáhtaide sáhttet maiddáai biddjot geatnegasvuodas dehe dáhkiduvvot vuogitvuodas dan vuodul go dahkko mearráduš stádaidgaskasaš organisašuvnna. Dákkár čatnasupmi dáhpáhuvá almmatge duššefal dalle jus stáhta lea čielgasit dohkkehan dánlágan ášševuodjima. Sierralágan mearrideapmi lea duopmu mii celkojuvvo riikkaidgaskasaš duopmostuolus dehe sullasaš orgánas, mii lea vuodđuduvvon riikkaidgaskasaš soahpamušaid bokte, nu movt ovdamearkka dihte Riikkaidgaskasaš duopmostuollu Haag gávpogis (Den internasjonale domstol i Haag) ja Eurohpalaš duopmostuollu olmmošvuogitvuodaid váste (Den europeiske domstolen for menneskerettigheter).

Soahpamušain geatnegahttojat dat stáhtat mat leat áššebealit, oskkáldasat čuovvut geatnegasvuodaideaset soahpamuša mielde, dan bokte ahte

na skulle utarbeta och förverkliga en nationell renbetespolitik.

Revideringen år 1984

På initiativ av vissa renägare i norra Norrbotten och Troms reviderades 1972 års konvention år 1984. Förändringarna gällde ett konventionsområde i Troms och ett vinterbetesområde i nordvästra Norrbotten. Revideringen av konventionen medförde inga förändringar av principiell karaktär. Det var snarare frågan om att fördela renbetet i området mera förnuftigt med tanke på helheten.

2.2 Samerna ur ett folkrättsligt perspektiv

2.2.1 Inledning

Det ingår i kommissionens arbete bl.a. att utreda vilket fortsatt behov ena landets rensköttande samer har av renbetning i det andra landet samt klarlägga hur betestillgångarna mest rationellt skall kunna utnyttjas på ett sätt som ger ett långsiktigt underlag för en ekologiskt, ekonomiskt och kulturellt bärkraftig rennäring. I sitt arbete skall kommissionen ta hänsyn till andra samhälls- och näringsintressen. Centrala frågor för kommissionen är således hur naturresurserna inom mandatområdet skall användas och av vilka.

När ett ursprungsfolks näringsutövning är knuten till utnyttjandet av naturresurser – såsom är fallet för det samiska folket – är upprätthållandet av livsstil och kultur många gånger beroende av att tillgången till naturresurser blir erkänd och skyddad. Detta gäller särskilt i dag när många intressen konkurrerar om samma mark för olika syften. I internationella konventioner om skydd av samer och andra ursprungsfolk intar därför bestämmelser om landrättigheter en viktig plats.

Vid möten kommissionen haft med företrädare för renbetesdistrikt, samebyar, rennäringorganisationer och folkvalda samiska institutioner har inte sällan påtalats vikten av att kommissionen beaktar de folkrättsliga förpliktelser Sverige och Norge har gentemot samerna som folkgrupp. Kommissionen har dock inte ansett det vara sin uppgift att värdera eller analysera folkrättsliga dokument. Den folkrättsliga frågan har emeller-

tid väckts i så många sammanhang att kommissionen trots allt anser att det är befogat att kortfattat göra en allmän beskrivning av folkrätten och de i sammanhanget mest centrala internationella konventionerna. Redovisningen nedan är inte uttömmande.

2.2.2 Folkrätten

Allmänt om folkrätten

Folkrätten har traditionellt blivit definierad som sammanfattningen av de rättsregler som gäller för staterna i deras inbördes offentligrättsliga förhållande. Folkrätten består huvudsakligen av två regelkomplex; sedvanerätt och traktaträtt. Sedvanerätten anses binda staterna oberoende av deras samtycke. Traktaträtten binder däremot i princip endast de stater som är parter. En traktat kan vara en kodifiering av sedvanerätt och bestämmelserna i en traktat kan så småningom gå över till att bli sedvanerätt så att de två regelkomplexen går in i varandra.

Traktater kan ingås mellan två eller flera stater och mellan stater och internationella organisationer. Traktater kan också kallas konventioner och avtal. På stora internationella konferenser blir beslut som regel tagna genom konsensus. Texten anses godkänd av parterna såvida man inte protesterar. Följderna av att inte godkänna en traktat, eventuellt av att icke följa en traktat man inte är medpart till, kan bli så stora att den på grund härav efterlevs.

En stat kan också ådra sig förpliktelser eller tillförsäkras rättigheter till följd av beslut som fattas av en mellanstatlig organisation. En sådan bundenhet uppkommer dock endast om staten uttryckligen godtagit sådana procedurregler. Ett särskilt slag av beslut är avgöranden som fattas av internationella domstolar eller liknande organ vilka har tillskapats genom internationella överenskommelser, t.ex. den internationella domstolen i Haag och den europeiska domstolen för mänskliga rättigheter.

Genom en traktat förpliktar sig de stater som är parter att lojalt uppfylla sina förpliktelser enligt avtalen genom att på ett eller annat sätt inkorporera traktaten i den nationella lagstiftningen. Underlåtelse är ett folkrättsbrott.

Norsk rätt och folkrätten

I Norge använder man en dualistisk princip, dvs. att folkrätten inte blir del av den interna rätten förrän den blivit godkänd av norska myndighe-

juogaládje ovttahttit soahpamuša našunála lágaide. Dás beassadallan lea álbmotriekterihkkun.

Norgga riekti ja álbmotriekti

Norggas geavahuvvo duálistalaš prinsihppa, ja dat mearkkaša ahte álbmotriekti ii šatta oassin siskkáldas riektái ovdalگو norgga eiseválddit leat dan dohkkehan. Dás leat ollu spiehkasteamit, ovdamearkka dihte vieruiduvvan riekti, mii goit lea fámus vaikko stáhta ii leat addán mieđáhusa, ja maiddái dihto soahpamušat mat dahkkojit dainna ulbmilin ahte galget njuolgut doaibmat seammaládje dego norgga siskkáldas riektin.

Álbmotriekti lahttuduvvo norgga rivttiin goit guovtti vuogi mielde, transformašuvnnain ja dan prinsihpa mielde ahte norgga riekti presumerejuvvo (adnojuvvo) leat oktiisoahpevaš álbmotrivttiin. Transformašuvdna dáhpáhuvá dan bokte ahte muhtin norgga láhkii ovttahttojuvvo soahpamušteaksta sierra mearrádusa bokte, dehe ovttahttojuvvo dakkár lágain mii čujuha soahpamuššii, dehe ahte norgga eiseválddit gávnahit ahte norgga njuolggadusat leat juo oktiisoahpevaččat soahpamušmearrádusaiguin. Dalle ii dárbbášuvvo odđa norgalaš láchka. Go lea presumšuvdna, oaivvilduvvo dainna ahte go dulko norgga riektenjuolggadusaid, dalle geahččala garvit dakkár láchkadulkonbohtosa mii šaddá vuostálaga álbmotrievttálaš njuolggadusaiguin, ja dasto bargojuvvo garrasit dan ala ahte garvit vuostálaga boahtima álbmotrievttálaš njuolggadusaiguin, mii livččii njuolgut álbmotriekterihkkun. Dát orru čielgasit daddjome Vuodđolága § 110 c.

Ruota riekti ja álbmotriekti

Ruotas váilot konstitušuvnnalaš njuolggadusat ruota našunála rievtti ja álbmotrievtti gaskka. Lea almmatge dábálaš ipmárdus ahte oktiisoahpamuš man Ruotta dohkkeha, muhtinládje galgá ovttahttojuvvot ruota riektái vai doaibma-goahotá našunála duopmostuoluin ja eiseválddiin (Håkon Strömberg ja Göran Melander, *Folkrätt* 1989, *Regeringsrättens Årbok* 1974:121 ja *Nytt Juridisk Arkiv* 1981:1205).

Riikkaidgaskasaš konvenšuvnnat eai adnojuvvo leat njuolgut heivvolaš riektin Ruotas. Duopmostuolut ja hálddašaneiseválddit sáhttet almmatge dallego heivehit našunála njuolggadusaid, vuordit ahte dát leat oktiisoahpevaččat áige-guovdilis soahpamušaiguin, ja dábálaččat dulkot našunála njuolggadusaid dan vuodul ahte dat leat oktiisoahpevaččat.

2.2.3 *Riikkaidgaskasaš konvenšuvnnat*

Go dás válddáhít konvenšuvnnaid, álgit boarra-seamos konvenšuvnnain ja loahpahit dainna mii lea odđaseamos. Loahpas mii velá guoskkahit muhtin konvenšuvnnaid, mat sáhttet leat ávkkálaččat dán áššái, vaikko eat čilge daid dárkilit.

Lappekodusilla 1751

Kommišuvnna vuodđodokumenta lea dat konvenšuvdna mii gohčoduvvo Lappekodusillan.

Rádjesoahpamušain, mii šiehtaduvvui Strömstádas golggotmánu 2. b. jagis 1751, mearriduvvojedje čielga rájit Ruota (oktan Suomain mii gulai Ruttii) ja Danmárkku-Norgga gaskka. Stuora oasis dálá Davvi-Ruotas ja Davvi-Norggas ledje dán jági rádjái leamašan rájiid haga, eaige lean ollásii goappáge stáda duopmoválldi vuollásaččat. Norga ja Ruotta viiddidedje dalle rájiid dakkár guovlluide, mat ovdal eai lean ollásii leamašan goappáge riika duopmoválldi vuollásaččat. Dainna lágiin ásahedje riikkat mearridanválddi dán guovlluin dan seammás go rájit gessojedje (NÁČ 1997:5 s. 73).

Rádjegeassin čuzii sápmelaččaide viiddis oktilis guovllus Jämtlánddas/Femunddas gitta Davvi-Jieknamerrii. Siseatnamiin Finnmárkkuduoddara rájes lulás guvlui, goappaš beali Másealggi gitta Jämtlándii/Trøndelagii, ledje eanas ássit sápmelaččat. Sámi álbmot lei ássan ja geavahan dán guovllu áigá ovdalگو ásahedje davviriikalaš stáhtaid. Sámi álbmot ii ásahan goassege stáda, nu movt lea dihtosis. Sápmelaččain ledje siiddat, mat ledje iešguđetláganat guovllus guvlui dalle go ruottelaččat, norgalaččat ja ruoššat ráhkadedje ja guovdduštedje bistevaš stáhtaid. Dalle gárte sápmelaččaid guovllut oalle stuora gilvoguovlun koloniserejeaddji stáhtaide, mat áigo ávkkástallat guovllu (SOU 1986:36).

Dát lei vuosttaš geardi go gessui riikarádji čađa sámi ássan- ja geavahanguovlluide. Rádjegeassin mielddisbuvttii ahte sámi álbmoga dilálašvuoda fertii heivehit earaládje. Goappaš riikkaid mielas lei erenoamáš deatalaš addit johttisápmelaččaide stáhtaboargárvuoda nuppi riikkas, ja mearridit njuolggadusaid boazodoalujohttimii rastá riikarájiid. Dan gažaldaga vuodul ásahuvvui nu gohčoduvvon lappekodusilla.

Rádjesoahpamuša 3. artihkkalis dahkko spiehkastus sápmelaččaid erenoamáš dárbbuid sivas. Soahpamušas daddjo:

“... muhto maid goappaš beliid sápmelaččat dárbbášit goappaš riikkaid eatnamiid boazoguohtumii, de leat dán oktavuodas šiehtadan

ter. Från detta finns det många undantag, t.ex. sedvanerätten som gäller oavhängigt av samtycke samt enskilda traktater som ingås med den avsikten att den skall vara direkt gällande som intern norsk rätt.

Folkrätten införlivas med norsk rätt huvudsakligen på två sätt, genom transformation och genom den principen att norsk rätt presumeras (förmodas) vara i överensstämmelse med folkrätten. Transformation sker på så sätt att det beslutas en norsk lag som upptar traktattexten, genom en lag som hänvisar till traktaten eller att norska myndigheter konstaterar att norska regler redan är i överensstämmelse med traktatbestämmelserna. Då krävs inte någon ny norsk lagstiftning. Vid presumtion kommer man vid tolkning av norska rättsregler försöka att undgå tolkningsresultat som leder till en konflikt med folkrättsliga regler och man kommer att sträcka sig långt för att undgå en sådan konflikt, som automatiskt leder till ett folkrättsbrott. Detta framgår av Grunnloven § 110 c.

Svensk rätt och folkrätten

I Sverige saknas konstitutionella regler om förhållandet mellan svensk nationell rätt och folkrätt. Det är emellertid en allmän uppfattning att en överenskommelse som tillträds av Sverige på ett eller annat sätt måste införlivas med svensk rätt för att bli gällande inför nationella domstolar och myndigheter (Håkan Strömberg och Göran Melander: *Folkrätt*, 1989; Regeringsrättens Årsbok 1974:121; Nytt Juridiskt Arkiv 1981:1205).

Internationella konventioner anses alltså inte utgöra direkt tillämplig rätt i Sverige. Domstolar och förvaltningsmyndigheter torde emellertid i sin tillämpning av nationella regler presumera att dessa står i harmoni med de relevanta traktaterna och tolkar i allmänhet de nationella reglerna utifrån denna förutsedda normharmonier.

2.2.3 Internationella konventioner

Nedan beskrivs konventionerna i den ordningen att avsnittet inleds med den äldsta och avslutas med den yngsta. Avsnittet avslutas med att några av de konventioner som också kan vara av värde i detta sammanhang namnges utan att beskrivas utförligare.

Lappkodicillen av år 1751

Den för kommissionen grundläggande konventionen är den sk. Lappkodicillen.

Genom den i Strömstad den 21 september och den 2 oktober 1751 ingångna gränstraktaten blev gränsen mellan Sverige (med riksdelen Finland) och Danmark-Norge fastställd i sin helhet. Stora delar av området i nuvarande norra Sverige och norra Norge var intill detta år ett gränslöst land som icke till fullo var underkastad någon statsjurisdiktion. Sverige och Norge utvidgade därmed sina statsgränser till områden som hade varit utanför något av ländernas fulla jurisdiktion. Länderna etablerade på detta sätt suveränitet över områdena samtidigt som gränserna blev fastlagda (NOU 1997:5).

Gränsdragningen berörde samerna i ett stort sammanhängande område från Jämtland/Femunden till Norra Ishavet. Det inre landområdet från finnmarksvidda och på båda sidor om Kölen söderut till Jämtland/Trøndelag var nästan uteslutande bebott av samer. Det samiska folket hade i stor utsträckning bebott och brukat detta område redan innan de nordiska staterna bildades. Samerna bildade som bekant aldrig någon stat. Det hade sina siidaorganisationer med dess många lokala varianter under det att svenskar, norrmän och ryssar utvecklade centraliserade, permanenta statsbildningar. Under denna tid blev samernas område i allt högre grad ett konkurrensområde för de exploaterande staterna (SOU 1986:36).

Genom det samiska bosättnings- och bruksområdet drogs för första gången en riksgräns. Med detta följde att förhållandet till den samiska befolkningen måste regleras. Från de båda ländernas sida ansåg man särskilt angeläget att flytt-samerna måste ges medborgarskap i endera landet samt att skapa regler för renflyttningarna över riksgränsen. Av detta skäl tillkom den s.k. Lappkodicillen.

I gränstraktatets artikel 3 görs undantag för samernas särskilda behov. Där sägs:

“...men som ömse sidors Lappar behöfva bägge Rikens land till deras Rendjurs uppehälle; så har man i anseende till dem överenskommit om sådane inrättningar, som uti denna Gränse-Tractats första Bihang eller Codecill innehållas.”

dakkár dilálašvuodaid, mat ovdanbohtet dán rádjesoahpamuša vuosttaš kodisilla dehe lasáhusa sisdoalus.”

Rádjesoahpamuš oktan lappekodisillain lea vuodđočálus Norgga ja Ruota sámerievttálaš soahpamušgaskavuodas. Kodisilla álgu čilge ulbmila leat lágídit *“sápmelaččaid dábálaš rádjerasttildeaddji johttima”* vai boahhteáiggis ii čuožžil *“makkárge vejolašvuotta nággui ja boasttoipmárdussii”* dasa mii guoská rádjerasttildeaddji johtimii dahje johttisápmelaččaid stáhtaboargárvuoda dáfus.

Lappekodisillas leat bienalaš njuolggadusat stáhtaboargárvuodas (§§ 3–9), vuoigatvuodát eatnamiidda ja čáziide (§§ 2, 10 ja 12–14), bealátkeahtesvuotta soađis (§§ 10 ja 11), siskkáldas hálddašeapmi (§§ 15–21) ja duopmováldi (§§ 22–27).

Makkár vuoigatvuodát sápmelaččain leat rájnáriikkas, lea vuosttažettiin miellagiddevaš dat mii ovdanbohtá §:s 10. Dán mearrádusas ákkastallojuvvo rádjerasttildeaddji guođoheapmi sámiid dárbbuid vuodul, muhtin muddui danne go johtimat dáhpáhuvvet boares vieruiduvvan vuogi mielde. Viidáseappot čilgejuvvo ahte váldosaččat lea vieris sápmelaččain seammá vuoigatvuotta go riikka iežas sámiin, dasa mii guoská eatnamiid ja mearragáttiid vuoigatvuhtii. Paragrafa čuodjá ná:

“Go sápmelaččat dárbbasit guktuid riikkaid eatnama, de sidjiide galgá leat suvvojuvvan boares vieru mielde (vieruiduvvan vuoigatvuotta), čavččaid ja giđaid, johtit ealuideasetguin ráji rastá nuppi riikii, ja dás ovddasguvlui nu movt ovdalge seammaláhkái go riikka iežas vuollásaččat, earret dakkár sajiin mat dás mannelis muitaluvojit, sii ožžot geavahit eatnama ja gáttiid elliideaset ja iežaset ealáhussii, sii galget dalle ustitalaččat vuostáiváldojuvvot, suodjaluvvot ja veahkehuvvot, nu maiddái soahteáiggis, mii ii galgga mangeláhkái váikkuhit erohusa Sápmelaš doaimmaide; ja buot unnimusat galget vieris sápmelaččat šaddat rievideami, bággema ja veahkaválddi oaffarin soahteáiggis, muhto sii galget baicca álohii adnojuvvot dego iežaset vuollásažžan dan bealde gos sii ležžet dego vieris olmmožin ássame.”

Kommišuvdna válddáha oanehaččat maid lappekodisilla mearkkaša ja vuodđun bidjá dan maid álbmotrievttálaš áššedovdiid celke iežaset čielgadeamis NOU 1997:5.

Álbmotrievttálaš áššedovdit ovdandolle ahte sápmelaččain lei oamastan- ja geavahanvuoigat-

vuotta sámi ássanguovlluin dalle dan áiggis go rádjesoahpamuša ja lappekodisilla dohkkehedje. Rádjegeassima sivas gárte sápmelaččat juogo ruota dehe norgga rievtti vuollásažžan. Sámiin lei, seammaládjje go eará eamiálbmogiin ledje vuoigatvuodát, ovdalge sii gárte muhtin riikka mearridanválddi vuollásažžan, vuoigatvuotta vieruiduvvan geavaheami vuodul.

Lappekodisillas daddjo čielgasit ahte go sáme- guovlluin fátmastedje dán guovtti stáhtii, de ii lean oavilin rievdadit sápmelaččaid áshuvvon vuoigatvuodaid, earret dan mii lei áibbas dárbbaslaš dan mielde go viiddidedje sierra riikkaid mearridanválddi. Lappekodisilla nanne ahte sámiin leat vuoigatvuodát ain ovddasguvlui, muhto vuoigatvuodát doibmet dihto ráddjejumiiguin dan oktavuodas go geavaha vuoigatvuodaid. Kodisillas lea váldoáššin ee. ahte sámiin lea vuoigatvuotta ealuideasetguin johtalit guohtuneatnamiid mielde iešguđetge jagiáiggiid, vaikko vel leatge riikarájit mearriduvvon. Kodisilla nubbi váldoášši lea almmolašrievttálaš šlájjas, namalassii mearrádusat dasa ahte ovttaskas sápmelaččat galget leat stáhtaboargárat, ja gii galgá hálddašit áiggálaš ja vuoinjalaš duopmoválddi eatnamiin.

Lappekodisilla miellidibuktá ahte sápmelaččaid vuoigatvuodát galget bisuhuvvot, vaikko vel sámit leatge juogo ruota dehe norgga riikkaválddi vuollásaččat. Danne lea kodisilla dakkár duođastus, mii vuodđuda seammalágan vuodolaš riektiprinsihpaide nu movt ollu eará riikkain dahke dan áiggis, namalassii ahte stáhtalaš váldi guovlluin ii heaittihan priváhta, oktagaslaš olbmo dehe oktasaš vuoigatvuodaid mat ledje, vaikko vel dakkár vuoigatvuodát eai leange velá dan áiggis čálalaš dásis, eaige deattuhuvvon. Áibbas čielgas lea ahte Norga ja Ruotta stáhtaid áshemiin eai ožžon dat lappekodisilla bokte oamastanvuoigatvuoda priváhtarievttálaš mearkkašumis.

ON-konvenšuvnnat 1966

ON-konvenšuvnna artihkal 27 siviila ja politihkalaš vuoigatvuodaid birra, mearrida gáhttet čearddalaš, gielalaš ja oskkoldatlaš unnitloguid. Sis ii galgga biehttaluvvot vuoigatvuotta searvá- laga iežaset eará joavkomiellahtuiguin ovddidit kultuvrraset, dovddastit oskkuset ja geavahit gielaset.

Konvenšuvnna artihkal 1 nr. 4 dadjá galgat loahpahit juohkelágan nállevealaheami, ja dainnalágiin dahká vejolažžan meannudit unnitlogui- guin positiivvalaččat, vai duohtavuodas šaddá dásseárvosažžan eanetloguin.

Konvenšuvnna artihkal 13 ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš vuoigatvuodaid birra nannejuv- vo váhnemiid vuoigatvuotta válljet eará skuvl-

Gränstraktaten med Lappkodicillen är det grundläggande dokumentet i det samerättsliga traktatförhållandet mellan Sverige och Norge. Kodicillens syfte uppges i dess inledning vara att ordna "Lapparnes wanlige öfverflyttningar" så att det i framtiden inte skall vara "någon anledning till oenighet och missförstånd" vad gäller flyttningarna över gränsen eller flyttsamernas medborgarskap.

Lappkodicillen innehåller detaljerade regler om medborgarskap (3–9 §§), rätt till land och vatten (2, 10 och 12–14 §§), neutralitet i krig (10 och 11 §§), intern förvaltning (15–21 §§) och om en domsrätt (22–27 §§).

Vad gäller samers rättigheter i grannlandet är främst kodicillens 10 § av intresse. I denna bestämmelse motiveras gränsbetestraffiken dels med samernas behov, dels med att flyttningarna sker enligt gammal sedvana. Vidare framgår att huvudregeln är att de inflyttade samerna har samma rättigheter som landets egna samer vad gäller nyttjande av land och strand. Paragrafens lydelse är följande.

"Aldenstund Lapperne behöfva bägge Rikens land, skall det dem efter gammal sedvana vara tillåtit höst och vår, att flytta med deras Renhjordar öfver Gränsen in uti ett annat Rike, och hädanefter som tilförne lika med Landets undersätare undantagande på sådane ställen som här nedanföre anföres få betjena sig af Land och strand till underhåll för deras djur och sig sjelfva, då de vänligen skola emotagas, beskyddas och hjälpas till rätta, äfven uti Krigstider, hvilka uti Lappväsendet aldeles ingen förändring skola göra och allra minst skola de främmande Lappar varda exponerade för plundring eller något slags tvång eller öfvervåld som krigstiderna medbringa, utan alltid blifva såsom egne undersätare ansedde och hanterade, på hvilken sida de då sig som främmande uppehålla."

Kommissionen beskriver nedan kortfattat vilken betydelse Lappkodicillen har med utgångspunkt från den redovisning de folkrättssakkunniga lämnade i betänkandet NOU 1997:5.

De folkrättssakkunniga anser att samerna hade ägande- och nyttjanderätt i sameområdet vid den tidpunkt när gränstraktaten och Lappkodicillen antogs. På grund av gränsdragningen kom samerna att omfattas av svensk respektive norsk rätt. På samma sätt som andra ursprungsfolk hade rättigheter innan de kom in under ett lands suverä-

nitet hade samerna skaffat sig rättigheter i kraft av sina sedvanor.

Genom Lappkodicillen fastslås uttryckligen att man genom införlivandet av sameområdet i de två staterna inte avsåg att gripa in i samernas etablerade rättigheter utöver det som var strängt nödvändigt som en följd av utvidgningen av den statliga suveräniteten. Lappkodicillen medger att samernas etablerade rättigheter skall fortsätta men inför vissa begränsningar i utövningen av rättigheterna. En av kärnpunkterna i kodicillen är att samerna skall kunna företa sina säsongsflyttningar med renarna trots att det tillkommit en statsgräns mellan betesområdena. Det andra huvudelementet i kodicillen är av offentligrättslig art, nämligen regler om var den enskilde samens skall vara medborgare och vem som skall utöva världslig och andlig jurisdiktion över territoriet.

Lappkodicillen innebär att samernas rättigheter skall bestå trots att samerna faller under svensk respektive norsk statsmakt. Kodicillen framträder därför som ett dokument som baserar sig på samma grundläggande rättsprinciper som många andra länder vid denna tid bekände sig till, nämligen att förvärv av statlig suveränitet över ett område inte upphävde de privata – individuella eller kollektiva – rättigheter som redan existerade trots att sådana rättigheter ännu inte var nedtecknade eller preciserade. Det är helt klart att Sverige och Norge som stat inte fick äganderätt i privaträttslig betydelse genom lappkodicillen.

1966 års FN-konventioner

Artikel 27 i FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter har en bestämmelse om skydd av etniska, språkliga och religiösa minoriteter. Dessa skall inte berövas rätten att tillsammans med andra medlemmar av sin grupp utöva sin kultur, bekänna och praktisera sin egen religion eller använda sitt eget språk.

Artikel 1 nr. 4 i Konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering gör det möjligt att positivt särbehandla minoriteter för att uppnå en reell jämställdhet med majoriteten.

I artikel 13 Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter slås fast dels föräldrarnas rätt att välja andra skolor än de allmänna för sina barn, dels rätten att ge barnen religiös och moralisk undervisning i överensstämmelse med föräldrarnas övertygelse.

Sedan år 1966 pågår ett arbete med syfte att stärka rättigheterna för minoriteter och urbefolk-

laid mánáidasaset go daid dábalaš skuvllaid, belohakkii vuoigatvuohta oahpahit mánáid oskoldagas ja morálas váhnemiid oaivila mielde.

Jagi 1966 rájes lea bargojuvvon unnitloguid ja eamiálbmogiid vuoigatvuođaid nannemiin, dađi mielde go ovdánii áddejupmi ahte lea dárbu gáhttet sin. Norggas lea 1980-loguid rájes bargojuvvon sámiid vuoigatvuođaid čielggademiiguin mat gusket luondduvalljodagaide sámi árbevirolaš ássanguovlluin. Maiddá Ruotas lea bargojuvvon sullasaš čielggademiiguin. Earret eará lea sihke Norggas ja Ruotas mearriduvvon dán áigodagas ásaht sámi álbmotválljen orgána, Sámedikki. Jagis 1988 váldui vuodđoláhkii sierra mearrádus sámiid birra álbmogin.

ILO konvenšuvdna (nr 169) eamiálbmogiid ja čearddaid birra iešbirgejeddji stáhtain (ILO-konvenšuvdna).

Konvenšuvdna eamiálbmogiid ja čearddaid birra iešbirgejeddji stáhtain dohkkehuvvui Norggas jagis 1990, muhto dakkár dohkkeheapmi ii leat velá dahkkon Ruotas. Ruotas dahkan čielggadeapmi, man ráđdehus álggahii, garvánii jagis 1999, ja das daddjo ahte Ruotta sáhtta searvat ILO-konvenšuvdnii, muhto dat ii berre dahkkot ovdalgo leat čadahuvvon mearrádusat mat gusket sámiid eananrivttiide. Čielggadeamis lea dát bargu meroštallon ádjánit sullii vihtta jagi. Ášši lea gulaskuddamis.

Konvenšuvnnas leat 44 artihkkala. Vuosttaš oassi álggahuvvo obbalaš prinsihpaid válddáhe-miin, ja nuppi oasis mitaluvvo dan birra mii kommišuvdnii lea guoskevaš, nappo eatnamiid ja eananvuoigatvuođaid oassi. Goalmmát oasis lea bargosajiid ja bargoeallima eavttuid birra, njeal-ját oasis lea fidnoahpuid, giehtaduoji ja boaitto-beali báikkiid ealáhusaid birra, ja viđát oasis oajuid ja dearvvašvuođa birra, guđát oasis oahpuid ja kommunikašuvnnaid birra, čihččet oasis oktavuodaid ja ovttasbarggu rastá riikarájiid, gávccát oasis hálddašeami ja loahpas, ovccát ja logát osiin, obbalaš mearrádusat ja loahppamear-rádusat.

Konvenšuvnna artihkkalat 13–19 leat erenoamáš áigequovdilát, danne go gusket sámiid (eamiálbmogiid) eananvuoigatvuođaide, ja danne mii dás válddáhit daid dárkileappot. Min čilgehus huksejuvvo eanemusat norggabeali evttohusa vuodul, nu movt dat lea daddjon NOU 1997:5 oasis, ja ruotabeali evttohusas nu movt dat lea daddjon SOU 1999:25 oasis.

Sáhtta dadjat ahte konvenšuvnna váldomihtto-mearri lea ahte eamiálbmogiin galgá leat vuoigatvuohta seailuhit iežaset identitehta álbmogin, ja sis galgá leat vuoigatvuohta iežaset eavttuid miel-

de suodjalit ja ovdánahttit eallinvuogiset ja kultuvrraset. Eiseválddit galget doaibmevaš vugiin doarjut dán barggu.

Konvenšuvnna mearrádusat leat duššefal vuolimusmeari standárddat. ILO-konvenšuvnna gáibádusat ráđdehusaide leat vuodđun eamiálbmogiid vuoigatvuođaide, maid sis lea vuoigatvuohta oazžut dohkkehuvvot, eaige dat čilge man guhkás sáhttet dohkkehit. Artihkal 34 čilge vuogi ja viidodaga dain doaimmain mat galget dahkkot, ja mat galget leat lášmmadis vuohkin ásahuvvon vuhtiiválddidettiin juohke riikka erenoamášvuođaid. Dat mearkkaša ahte riikkat sáhttet iešguđetládje duohtandahkat konvenšuvnna ja nu lea dat dasto goabbatládje riikkain. Man muddui riikkat leat čuvvon konvenšuvnna, lea dasto dan vuodul leatgo riikkat ollašuhttán vuolimus standárddaid vai eai.

Eananvuoigavuođaid mearrideapmi álggahuvvo konvenšuvnna 13. artihkkalis: Das leat obbalaš njuolggadusat dan birra ahte ráđdehusat galget dohkkehit eatnamiid ja guovlluid erenoamáš mearkkašumi guoskevaš álbmogiin (eatnamiin gos sii orrot dehe geavahit ávkin earaládje) ja maid dat mearkkašit sin kultuvrii ja vuoiñjalaš árvvuide ja erenoamážit dán gaskavuoda servodatlaš beliide.

Konvenšuvnna 14. artihkal stivre dan makkár priváhtarievttálaš (sihke oktagaslaš ja oktasaš) vuoigatvuođat eatnamiidda ja eará luondduvalljodagaide leat, mat ILO-konvenšuvnnas geatnegahttet stáhtaid dovddastit eamiálbmogiidda. Artihkkalis leat golbma oasis; vuosttaš čilge eamiálbmogiid vuoigatvuođa eatnamiidda, nubbi fas ahte dat eatnamat maidda eamiálbmogiin leat vuoigatvuođat, galget čilgejuvvo gos dat leat, ja goalmmát ahte galget leat heivvolaš, rievttálaš ortnegat dasa ahte mearridit eamiálbmogiid riektegáibádusa eananvuoigatvuhtii.

Mearrádus artihkkalis 14 fátmasta suodjalusa guovtti váldojovkui dasa mii guoská eatnamiid vuoigatvuođaide. Vuosttažis lea eamiálbmogiin “*riekti oamastit ja geavahit*” eatnamiid gos sii árbevirolaččat leat eallán (rights of ownership and possession). Nubbi fas meannuda eamiálbmogiid “*vuoigatvuođa geavahit eatnamiid*” (right to use) maid sii dábalaččat atnit ávkin oktasaččat. Goappaš vuoigatvuođat doalahit ovdan eamiálbmogiid árbevirolaš eanangeavaheami.

14. artihkal dadjá ahte guoskevaš álbmogiid oamastanvuoigatvuohta ja geavahanvuoigatvuohta eatnamiidda gos sii árbevirolaččat orrot, galget dovddastuvvot. Earret dán galget álggahuvvot heivvolaš doaimmat suodjalit guoskevaš álbmoga “*vuoigatvuođa geavahit eatnamiid*”, gos sii eai duššefal oro, muhto maid “*sii árbevie-*

ningar utifrån en växande insikt om behovet att beskydda dessa. I Norge har sedan 1980-talet pågått utredningar om samernas rättigheter till naturresurser inom traditionella samiska bosättningsområden. Ett liknande arbete har under denna tid bedrivits i Sverige. Bland annat har man i såväl Sverige som Norge under denna tid beslutat att införa ett samiskt folkvalt organ benämnt Sameting. Under år 1988 fick den norska grundlagen en egen bestämmelse om den samiska folkgruppen.

ILO:s konvention (nr 169) om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder (ILO-konventionen).

Konventionen om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder har ratificerats av Norge år 1990 men ännu inte av Sverige. En av svensk regering tillsatt utredning, som lämnade sitt betänkande i mars 1999, gör den bedömningen att Sverige kan ansluta sig till ILO-konventionen men att detta inte bör ske förrän ett antal åtgärder som rör samernas rätt till mark blivit genomförda. Utredningen har beräknat denna process till cirka fem år. Betänkandet har remissbehandlats.

Konventionen innehåller 44 artiklar. Den inleds i del ett med en beskrivning av allmänna principer och följs därefter i del två av den för kommissionen mest intressanta delen som behandlar mark och markrättigheter. Del tre behandlar sysselsättning och anställningsvillkor, del fyra yrkesutbildning, hantverk och landsbygdsindustri, del fem social trygghet och hälso- och sjukvård, del sex utbildning och kommunikation, del sju kontakter och samarbete över gränserna, del åtta administration och slutligen i delarna nio och tio allmänna bestämmelser och slutbestämmelser.

Artiklarna 13–19 i konventionen är av särskilt intresse eftersom de berör samernas (ursprungsfolks) rättigheter till mark och kommer därför beskrivas något utförligare. Framställningen nedan bygger i huvudsak på den norska inställningen sådan den redovisas i betänkandet NOU 1997:5 och den svenska inställningen sådan den redovisas i betänkandet SOU 1999:25.

Konventionen kan sägas ha som huvudsakligt syfte att ursprungsfolk skall ha rätt att bevara sin identitet som folkgrupp och att de skall ha rätt att efter egna premisser bevara och vidareutveckla deras livsform och kultur. Mynigheterna skall enligt konventionen aktivt stötta detta arbete.

Bestämmelserna i konventionen uppställer endast minimistandarder. De krav ILO-konventionen ställer på regeringarna utgör grunden för de rättigheter ursprungsfolk har krav på att få erkända och inte tåket. Av artikel 34 framgår att arten och omfattningen av de åtgärder som skall vidtas för att ge verkan åt denna konvention skall bestämmas på ett flexibelt sätt med hänsyn till varje lands speciella förhållanden. Det innebär att tillvägagångssättet för att följa konventionen kan variera från land till land. Avgörande för om ett land har följt konventionen är därmed huruvida de ministandarder konventionen uppställer har uppfyllts eller ej.

Bestämmelserna om markrättigheter i konventionen inleds i artikel 13 med en generell regel om att regeringarna skall respektera den speciella betydelse som de berörda folkens förhållande till mark eller områden (som de *bebor eller nyttjar på annat sätt*) har för deras kultur och andliga värden och särskilt de *kollektiva aspekterna* av detta förhållande.

Vilka privaträttsliga (inkluderat såväl individuella som kollektiva) rättigheter till mark och andra naturresurser som ILO-konventionen förpliktar staterna att erkänna åt ursprungsfolket regleras i konventionens artikel 14. Artikel 14 innehåller tre punkter; den första anger vilken typ av rättigheter ursprungsfolk har till mark, den andra att den mark som ursprungsfolk har rättigheter till skall identifieras samt den tredje att det skall finnas lämpliga rättsliga förfaranden för att ta ställning till ursprungsfolkens anspråk på mark.

Bestämmelsen i artikel 14 innefattar skydd för två huvudgrupper av rättigheter till mark. Den ena avser ursprungsfolks *äganderätt och besittningsrätt* till mark som de traditionellt innehar (rights of ownership and possession). Den andra behandlar ursprungsfolks *rätt att nyttja* mark (right to use) som de traditionellt nyttjar tillsammans med andra. Båda grupperna av rättigheter avser ursprungsfolkens traditionella användning av marken.

I artikel 14 sägs att de berörda folkens äganderätt och besittningsrätt till den mark som de traditionellt bebor skall erkännas. Därutöver skall åtgärder vidtas i lämpliga fall för att skydda de berörda folkens *rätt att nyttja mark*, som inte uteslutande bebos av dem, men till vilken de *traditionellt haft tillträde för sin utkomst och traditionella verksamhet*. Särskild uppmärksamhet skall fästas vid nomadfolkens situation i detta hänseende. Regeringarna skall vidta nödvändiga åtgärder.

ru mielde leat geavahan borramušomardeapmái ja árbevirolaš doaimmaide.” Dán dáfus galgá ere-noamážit vuhtiiváldit johtti álbmoga dilálašvuođaid. Ráđdehusat galget álggahit dárbbášlaš doaimmat, maid bokte čielggada daid eatnamiid mat árbevieru mielde leat leamaš guoskevaš álbmoga ássanguovlun, ja dáhkidit beaktilis suodjaleami sin oamastan- ja geavahanvuoigatvuhtii. Heivvolaš ortnegat galget dahkkot našunála riektivuogádaga olis, vai sáhttá oaivila váldit guoskevaš álbmoga vuoigatvuođas eatnamiidda.

15. artihkkalis leat mearrádusat eamiálbmogiid vuoigatvuođaide mat gusket luondduvalljodagaide. Vuoigatvuođaide gullet dán álbmoga vuoigatvuohta leat osolažžan luondduvalljodagaide geavaheamis ja daid suodjaleamis. Artihkkalis leat maiddá mearrádusat mainnalágiin eiseválddit galget meannudit eamiálbmogiid vuostá áššiin, mat gusket namuhuvvon vuoigatvuođaide, dallego stáhta várre alccesis oamastanvuoigatvuođa luondduvalljodagaide.

16. artihkal čilge ahte guoskevaš álbmogat eai galgga iežaset dáhtu vuostá sirdiduvvot eret dain eatnamiin gos orrot, ja go lea dárbu sin sirdiduvvot eret, sáhttá sirdiheami doaimmahit duššefal dallego guoskevaš álbmot lea mieđihan dasa, dehe jus dákkár mieđáhusa ii leat vejolaš oázžut, sáhttá sirdiheami doaimmahit duššefal heivvolaš áššemeannudemiin maid riikka lágat mearridit. Artihkal čilge maiddá álbmoga vuoigatvuođa máhccat ruovttoluotta árbevirolaš eatnamiidda maida sis lea vuoigatvuohta, dakkaviđe go sirdiduvvomearrádus ii leat šat fámus. Go eai sáhte máhccat ruovttoluotta, de galgá sidjiide addit dan sadjái, juogo dakkár eatnamiid mat leat seammalágáš hámis ja rievttálaččat leat seammá buorit, dehe galget oázžut buhtadusa.

17. artihkal sisttisoallá mearrádusaid movt eananvuoigatvuođaid galgá juogadit eamiálbmotjoavkkuid iežaset mieldehtuid gaskka. Artihkal 18 meannuda eahpeautoriseren sisabáhkemiid guoskevaš álbmotjoavkkuid eatnamiidda ja ahte dákkár sisabáhkemat galget lága bokte ránggáštuvvot.

Artihkal 19 vuođul galget guoskevaš álbmogat dáhkiduvvot dakkár áššemeannudeami mii lea dásseárvosaš eará álbmotjoavkkuiguin, dasa mii guoská lassieatnamiid fuolaheapmái dán álbmogi, dallego sin eatnamat, maida sis lea vuoigatvuohta, eai leat doarvá viidat sin dárbut.

Artihkal 32 mearrida ahte ráđdehusat galget álggahit heivvolaš doaimmaid ee. riikkaidgaskašaš šiehtadusaiguin, vai eamiálbmogiidda lea álkit doallat oktavuodaid rastá riikarájiid.

EO ja šiehtadus 3 sámi álbmoga birra
Sápmelaččaid hárrái lea dahkkon šiehtadus, mii Eurohpa uniovnna ja dasto logaldallamiid heiveheamis lea dan oassái biddjon vuođđun, man eavttuid čuoovvovaš riikkat dohkkehedje: Gonagasriika Norga, Østeriika Republikk, Suoma Republikk ja Gonagasriika Ruotta. Dán šiehtadusas daddjo ahte Ruotta, Norga ja Suopma ožžot lobi šiehtadusa vuođul sámiid árbevirolaš guovlluin addit sámiide várrejuvvon vuoigatvuođa boazodollui. Šiehtadus addá maiddá lobi addit sámiide várrejuvvon vuoigatvuođaid dasa mat gullet sin árbevirolaš eallimii.

EO njuolggadusaid vuođul ii sáhte Romatraktáhta geažil ja ovttalárganvuođa prinsihpaid vuođul addit oktovuogitvuođa boazodollui. Almatge lea šiehtadusa loahppaoasis Ruotta, Norga ja Suopma beassan spiehkastit dán prinsihpas. Danne sáhttet dát riikkat, čujuhettiin šiehtadussii 3, doalahit njuolggadusaid mat addet sámiide sierralárgan vuoigatvuođaid dáid riikkaid eará álbmoga ektui. Dasa lassin addojuvvo šiehtadusa artihkkalis 2 vejolašvuohta ain viiddidit dánlárgan várrejuvvon vuoigatvuođaid mat gullet sámiid árbevirolaš ealáhusaide.

Eará dettolaš konvenšuvnnat

Eará dettolaš konvenšuvnnat:

- Ovtastuvvon nášuvnnaid (ON) mearrádusat
- ON’ universealla olmmošvuoigatvuođa julggaštus
- konvenšuvdna heaittihit juohkelárgan nállevalahemiid
- konvenšuvdna suodjalit olmmošlaš vuoigatvuođaid ja vuođdo friddjavuođaid
- Eurohparáđi rámmakonvenšuvdna suodjalit našunála unnitloguid
- Riodeklarášuvdna ja Agenda 21

2.3 Norgga ja ruota boazodoallopoltiikka, boazodoaloláhka ja boazodoalu hálddašeapmi

Dán kapihttalis čilget oanehaččat Norgga ja Ruota boazodoallopoltiikka ja boazodoalu hálddašeami jagiin 1972–1999. Kapihttala loahpas buohtastahttit Norgga dálá lágaid Ruota lágaiiguin, ja deattuhit eanas ovttalárganvuođaid ja erohusaid.

der för att identifiera den mark som de berörda folken traditionellt bebor och för att garantera effektivt skydd av deras äganderätt och besittningsrätt. Lämpliga förfaranden skall införas inom det nationella rättssystemet för att ta ställning till anspråk på mark från berörda folk.

I artikel 15 finns bestämmelser om ursprungsfolks rättigheter till naturtillgångar. Rättigheterna innefattar användningen, förvaltningen och bevarandet av dessa tillgångar. Artikeln innehåller också bestämmelser om hur det offentliga skall förhålla sig till ursprungsfolket av hänsyn till nämnda rättigheter när staten behåller äganderätten till naturtillgångarna.

Artikel 16 föreskriver att berörda folk inte mot sin vilja får förflyttas från den mark de bebor och att när flyttning är nödvändig den får ske först sedan berörda folk har gett sitt fria medgivande eller, om sådan medgivande inte går att erhålla, enligt förfaranden som är fastställda i den nationella lagstiftningen. Artikeln föreskriver också en rätt för folken att återvända till sin hävdvunna mark så snart skälen till förflyttning inte längre finns. När ett återvändande inte är möjligt skall de i stället antingen tilldelas mark som till sin beskaffenhet och rättsliga status är likvärdig eller erhålla ersättning.

I artikel 17 finns bestämmelser om överflyttning av markrättigheter mellan medlemmar av ett ursprungsfolk. Artikel 18 behandlar obehörigt intrång på berörda folks mark och att sådana intrång skall vara straffbelagda i lag.

Enligt artikel 19 skall berörda folk tillförsäkras en behandling som är likvärdig med andra grupper av befolkningen avseende tillhandahållandet av ytterligare mark för dessa folk när det område som de förfogar över inte räcker till.

Artikel 32 föreskriver att regeringarna skall vidta lämpliga åtgärder, bl.a. genom internationella överenskommelser, för att underlätta kontakter och samarbete över gränserna mellan ursprungsfolk.

EU och protokoll 3 om det samiska folket

Till akten om villkoren för Konungariket Norges, Republiken Österrikes, Republiken Finlands och Konungariket Sveriges anslutning till de fördrag som ligger till grund för Europeiska unionen och om anpassningen av fördragen finns ett protokoll om det samiska folket. Sverige, Norge och Fin-

land tillåts enligt detta protokoll att inom de traditionellt samiska områdena ge samerna exklusiv rätt till renskötsel. Protokollet medger också att samerna kan ges exklusiva rättigheter som hör till deras traditionella levnadssätt.

Att inom EU:s regelverk ge ensamrätt till renskötsel är inte möjligt med hänsyn till Romtraktaten och likställighetsprincipen. Sverige, Norge och Finland har dock i ett protokoll till anslutningsakten medgivits undantag från denna princip. Länderna kan sålunda med hänvisning till protokoll nummer 3 ha ett regelsystem som ger särskilda rättigheter till samerna i förhållande till resten av befolkningen. I protokollets artikel 2 öppnas det dessutom möjligheter för en fortsatt utvidgning av sådana exklusiva rättigheter som är knutna till samernas traditionella näringar.

Övriga konventioner av betydelse

Andra konventioner och deklarationer av betydelse i detta sammanhang är

- Förenta nationernas (FN) stadga,
- FN:s universella förklaring om mänskliga rättigheter,
- Konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering,
- Konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna,
- Europarådets ramkonvention för skydd av nationella minoriteter samt
- Riodeklarationen och Agenda 21.

2.3 Rennäringspolitik, rennäringslagstiftning och rennäringsförvaltning i Sverige och Norge

Detta kapitel innehåller en kort genomgång av rennäringspolitiken och rennäringsförvaltningen i Sverige och Norge under perioden 1972–1999. Kapitlet avslutas med en genomgång av gällande svensk och norsk lagstiftning med inriktning på att beskriva likheter och olikheter.

2.3.1 Dilálašvuodát Norggas

Norgga boazodoallopolitihkka, dán manemus 30 jagis, álggahuvvui álggugeahčen 1960-loguid. Vuodđun lei vuđolaš čielggadeapmi sápmelaččaid dilis sosiálaččat, kultuvrralaččat ja ekonomalaččat Norgga eará servodaga ektui. Dasto dohkkehuvvui ođđa boazodoalloláhka (1978), mas vuodđooaidnun lei ahte boazodoallu galgá gieđahallot ealáhusan, ja seammás vuhtiiváldá unnitlogu- ja kulturpolitihkalaš diliid. Stivrejumi bidjá sierra demokrátalaš orgánaide main boazodoallit leat govdadit fárus, ja áshuvvo boazodoallohálddahuš mas lea sierra fágalaš ja hálddahušlaš gelbbolašvuhta. Ruota ja Norgga ovddit boazoguohtunkonvenšuvnna (1968) raporttas čujuhuvvui stuora servodatrievdamiidda mat dáhpáhušve goappašat riikkain, maidđái boazosámi servodagas. Raporttas ávžžuhedje riikkaid ráhkadit ealáhuspolitihkalaš prográmma ja doaibmaplána boazodollui. Čielggadeamit ledje sámi- ja boazodoallopolitihka hábmema vuodđun.

Láгат ja eará áige guovdilis áššebáhpírat St.dieđ. 13 (1974–1975), Sámi guovddáš ássanguovlluid doaibmaplána. Dása lea daddjon ee. ná:

“Boazodoallu lea leamaš ja lea ain sámi kultuvrra dehálaš oassin. Jus boazoealáhus galgá ain seailut ja leat gánnáhahtti ealáhusan, ferte rievdadit struktuvrra. Dálá stuorámuš váttisvuhta lea, ahte leat beare ollu geavaheaddjit luondduvalljodaga ektui... Dálá boazodoalloláhka miessemánu 12. beaivvi 1933, ii atte vejolašvuoda dan reguleret. Dát ášši galgá váldot ovdan boazodoallolága ođasteamis. Boazoealáhusa váste galget ráhkaduvvot čielga ja oktasaččat dohkkehuvvon mihttomearit. Váldoullmilin galgá leat dáhkidit bargosajiid main lea jeavddalaš ja buorre ekonomiiija. Mihttomeriid galget boazodoalu ovddasteadjit ja stáhta hábmet searválaga. Daid mihttomeriid vuodul galgá láhka manñil sáhttit adnot muddet lassáneami boazodollui...”

Stuoradiggedieđáhusa olis addui fáladat mas lei sáhka ekonomalaš doarjagis boazodolliide, geat eaktodáhtolaččat áigo heaitit boazodoaluin. Fálaldahkii lei unnán beroštupmi.

Boazodoalu váldošiehtadus (1976). Dás daddjo ee.:

“Boazodoallu lea sámi kultuvrra vuodđu Norggas. Boaittobeal báikkiide lea boazoealáhus mávssolaš maidđái dan dáfus ahte bisuha olmmošlogu. Muhtin guovlluin lea boazoealáhus okta dain mávssolaččamus ealáhusain. Boazoealáhus lea luonddudilálašvuodaid ja dálkkádagaid hálddus, mihá eambbo go eará ealáhusat. Danne lea boazoealáhus hearke sisabáhkemiidda. Go ii sáhte garvit sisabáhkkejumiid, de galget dat čađahuvvot aivvestassii nu ahte ii dárbašmeahttumit vahagahtte iige hehte boazodoalu. Galgá leat čielga servodatlaš ulbmil láhčit dilálašvuodaid nu ahte luondduvalljodagat mat gávdnojit, geavahušvojit eanemus lágis biebmobuvttadeapmái almmá billiskeahtta luondduvuođu ... Boazoealáhusa ovdáneapmi ja ásaiduvvan boazosámiguovlluide lea dan duohken ahte boazodoallit ožžot oadjebas ekonomalaš ja sosiálalaš birgenlági. Dát eaktuda ahte boazodolliide sihkkarastojuvvo sisaboaktu, ja ahte birgejušmi ovdána dássálaga eará sullasaš fitnuiguin. Boazodoallu galgá maidđái dorjojuvot dutkamiin, fágaoahpáhusain ja bagadallamiin.”

Dán váldošiehtadusa sohpe Stáhta Eanandoallodepartemeanttain nuppi bealis, ja dasto nubbin dásseárvosaš áššebeallin Norgga Boazosápmelaččaid riikasearvi (NBR). Áššebealit galget juohke jagi šiehtadallat ekonomalaš doaimmaid, fágalaš ja sosiála áššiid ja eará gažaldagaid ja doaimmaid mat buriin vugiin ovdánahttet boazodoalu. Šiehtadus dohkkehuvvo Stuoradikkis, ovdalgo doaibmagoahtá.

1978 boazodoalloláhka, oktan jagi 1996 rievdausaiguin. Lága ulbmilparagrafas lea seammá sisoallu go boazodoallošiehtadusa mihttomeriin, namalassii ekologalaš, ekonomalaš ja kultuvrralaš guoddevaš ealáhusa. Dat láhčá saji demokrátalaš, álbmotválljen stivrenergánaide ja iešbirgejeaddji ja fágagelbbolaš hálddašuvuogádagaide. Láhka lea fápmudusláhka, mii addá Gonagassii viiddis fápmudusaid mearridit dievasmahtti láhkaásahusaid. Eará láhkamearrádušat ja daidda gullevaš láhkaásahusat ja boazodoallolága njuolggadusat, dahket ovttas ollislašvuoda.

2.3.1 Norska förhållanden

Den norska rennäringspolitiken inleddes i början av 1960-talet med utgångspunkt i en utredning om samernas ställning och situation socialt, kulturellt och ekonomiskt i förhållande till det norska samhället i övrigt. En ny rennäringslag antogs år 1978 med den grundläggande inriktningen att renskötseln skulle behandlas som en näring, samtidigt som man lade vikt vid minoritets- och kulturpolitiska förhållanden. Det inrättades särskilda demokratiska styrningsorgan med en starkt representation av renskötare. Vidare upprättades en fackmässigt och administrativt kvalificerad rennäringsförvaltning. Rapporten från den förra svensk-norska renbeteskommissionen (1968) pekade på de stora samhällsförändringar som ägt rum i bägge länderna, inte minst inom de rennäringsutövande samiska samhällena, och rekommenderade att länderna skulle utarbeta ett näringspolitiskt program och en handlingsplan med avseende på rennäringsen. Dessa utredningar och rekommendationer låg till grund för utformningen av same- och rennäringspolitiken.

Lagar och andra relevanta dokument

St.meld. 13 (1974–75), En aksjonsplan for de sentrala samiske bosettingsområder. Här anføres bland annat följande:

“Renskötseln har utgjort och kommer att utgöra ett viktigt inslag i den samiska kulturen. Om näringen ska kunna leva vidare och utgöra en tillfredsställande arbetsplats krävs en strukturförändring. Huvudproblemet är idag att det finns för många bruksenheter i förhållande till de naturliga resurserna... Den gällande rennäringslagen av den 12 maj 1933 ger inte stöd för en sådan reglering. Vid den pågående revideringen av rennäringslagen kommer frågan att tas upp... En klar och allmänt accepterad målsättning för rennäringsen behöver utarbetas. Huvudmålet skall vara att skapa säkra arbetsplatser med en jämn och god ekonomi. Målsättningen ska utformas mellan näringens representanter och staten. Mot bakgrund av målsättningen ska lagverket sedan kunna användas för reglering av tillträde till näringen...”

Med stöd av stortingsmeldingen erbjöds de renskötare som ville avveckla sin renskötsel frivilligt en ekonomisk kompensation. Erbjudandet fick ett blygsamt mottagande.

I huvudavtalet för rennäringsen (1976) anføres bland annat följande:

“Rennäringsen får antas vara av avgörande betydelse för bevarandet av den samiska kulturen i Norge. I de utkantsområden där förhållandena är de rätta för renskötsel är denna näring av stor betydelse för att bosättningen ska kunna upprätthållas. Inom enstaka områden är renskötseln en av de viktiga näringarna. Renskötseln är i högre grad än andra näringar beroende av naturförhållandena och klimatvariationer. Den är därför sårbar för naturingrepp, och om sådana ingrepp inte kan undvikas så måste de genomföras på ett sådant sätt att onödiga skador och nackdelar för renskötseln undviks. Det ska vara ett tydligt mål för samhället att ordna förhållandena så att de naturresurser som föreligger utnyttjas till så stor matproduktion som möjligt, utan att naturförutsättningarna angrips... Rennäringsens utveckling och bosättningen inom renskötselområdena är beroende av att utövarna får trygga och goda ekonomiska och sociala livsvillkor. Detta förutsätter att renskötselbefolkningen säkras intäkter och andelar i välförhållanden jämförbara med andra yrkesgrupper... Utvecklingen av renskötseln ska också stödjas genom forskning, fackutbildning och vägledning.”

Detta huvudavtal ingicks mellan staten genom Landbruksdepartementet och Norske Reindriftsamers Landsforbund (NRL), som likvärdiga parter. Parterna skall genomföra årliga förhandlingar om ekonomiska åtgärder, fackliga och sociala frågor samt andra frågor och åtgärder som kan vara av betydelse för en rationell utveckling av näringen. Avtalet behandlades av Stortinget innan det blev giltigt.

Lagen om reindrift från år 1978 med ändringar år 1996. Lagen innehåller en ändamålsparagraf med samma innehåll som målet i reindriftsavtalet, nämligen att näringen skall vara ekologiskt, ekonomiskt och kulturellt bärkraftig. Vidare finns regler om demokratiskt folkvalda styrningsorgan och ett självständigt och fackmässigt kompetent förvaltningssystem. Lagen är en typisk fullmaktslag, som ger regeringen omfattande fullmakter att upprätta kompletterande föreskrifter. Lagens övriga bestämmelser, med tillhörande föreskrifter, och reindriftsavtalets regelverk kompletterar varandra.

Vuodđolága § 110 a (1988).

“Lea stáhta eiseválddiid ovddasvástádus láhčit dili nu ahte sámi álbmot sáhtta sihkkarastit ja ovddidit gielaset, kultuvrraset ja sin servodateallima.”

Dát lea ILO-konvenšuvna dohkkeheamiin čuovvoluvvon ja riikkaidgaskasaš álbmotrievtti bokte unnitloguálbmogiid birra.

St. dieđ. 28 (1991–92), Nana guoddevaš boazodoallu. Stuoradiggedieđáhusas čilgejuvvo boazodoallopoltiikka govdadit, ulbmiliid vuodul mat ovdalis leat čilgejuvvon, ja dát dieđáhus joatka ulbmiliid ja bidjá eavttuid, strategiijaid ja váikkuhangaskaomiid nana guoddevaš boazodoalu vástte. Ráđdehus deattuha ahte boazodoallopoltiikka galgá oppalaččat biddjot oktavuhtii sámi politihkain, ja sámi álbmot galgá ieš hábmet mihttomeriid ja sisdoalu. Seammás lea čielggas ahte boazoealáhus lea hui mávssolaš servodahkii obbalaččat. Boazodoallopoltiikka doaimmat galget dán oktavuodas leat vuodđun ja dievasmahttit sámpolitiikkalaš mihttomeriid.

Nana guoddevaš ovdáneapmi lea ekonomalaš ja sosiálalaš ovdáneami politihkalaš badjedoban, mii duhtada boazodoalu dálá dárbbuid, iige billis mañit buolvaid vejolašvuodaid. Dat mearkkaša ahte ekonomalaš doaibma galgá dollojuvvo siskkobeaide daid rájiid maid luondu gierdá. Ráđdehusa oaivila mielde lea dákkár boazodoalloealáhus guovddáš vuodđun ovddidit sámi kultuvrra, sihke kvalitehta ja viidodaga dáfus. Sámi ealáhusárbevierru ja kultuvra lea historjjálaččat juo huksejuvvon dan ala ahte luondu ávkin atnin dehe ávkkástallan galgá leat aivvefal dan mielde maid luondu gierdá, amas goariduvvot.

Sámi vuoigatvuodálavdegotti čielggadeapmi *“Sámi kultuvrra luonduvuodus”* lea dál giedaallojuvome. Dat čielggada sámiid vuoigatvuodaid eatnamiidda ja čáziide. Leat maid bargame dálá boazodoallolága ođastemiin.

Ekonomalaš doarjja- ja buhtadusortnegat

Stáhta ekonomalaš doarjjaortnegat gávdnojit boazodoallošiehtadusas, mii doaibmá 2 jagi ain hávális ja árvoštallojuvvo juohke jagi. Stuoradiggi meannuda ja juolluda ruđa jahkásaččat. Rámmajuolludeamet boazodoallošiehtadusa bokte leat dábálaččat golmma hámis: njuolgo doarjagat, eahpenjuolgo doarjagat ja doarjagat erenoamáš doaibmabijuide.

Njuolgo doarjagat mannet njuolga doalloovttadagaide (driftsenhet). Dat galget mannat sisa-bohtun, ja galget ovddidit buvttadeami ja kvali-

tehta. Ruhtadoarjagat leat oaivvilduvvon galgat muddet boazologu, eavttuiguin maid boazodoalli galgá deavdit, vai oazžu doarjagiid.

Eahpenjuolgo doarjagat ruhtaduvvojit Boazodoalu ovddidanfoanddas, mii hálldaša várrejuvvon ruđaid. Sierra stivra giedahallá ja juohká ruđaid. Ruđat geavahuvvojit infrastruktuurii, rusttegiid háhkamii, dutkamii ja čielggademiide, iešguđetlágan ealáhus- ja kultuvrralaš doaimmaid jna. Ollu iešguđetlágan ulbmilat ja doaimmat sáhttet dorjojuvvo ruđalaččat.

Erenoamáš ruhtadoarjagat mannet iešguđetlágán vuoruhuvvon ulbmiliidda, ee. organisašuvdnabargguide. Muhtin jagiid dárbbášuvvojit erenoamáš doaimmat (buhtadusat), jus boazodoallit masset ollu bohccuid dálkkádagaid geažil. Dát ruđat eai sáhte dábálaččat juolluduvvot eará ulbmiliidda.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) ruhtada boraspirevahágiid, ja dát ruhtadeamet eai leat Boazodoallošiehtadusa hálldus. Earalágan vahágiid gokčet dat ásahusat mat dagahit vahágiid (Jernbaneverket, johtolatvahágit jna.)

Hálldašeapmi

Loahpageahčen 1890-loguid rájes hálldašedje sámifálldit boazodoalu. Fylkkamánni hálldašii dáid virggiid, muhto virggiin lei dattetge hui iešheanalášvuhta. Jagi 1978 boazodoalloláhka demokratiserii boazodoalu stivrejumi ja ealáhus beasai eambo váikkuhit hálldašeami. Dan olis vuodđodedje politihkalaš välljen riikaviidosas boazodoallostivrra ja guovllustivrraid. Orohatstivrrat galge fas hálldašit orohaga siskkáldasat. Boazodoalu hálldašeapmi galgai nuppástuvvat ja bargat eambo fágalaš bargguiguin. Boazodutkamiin galgai bargojuvvot eambo. Boazodoallošiehtadus ásahuvvui dakkár doaibman mii ovdida ja doaimmaha boazodoallopoltiikka. Mañnil lea maidái Sámediggi oassálastán boazodoallopoltiikkalaš doaimmaide.

Dálá boazodoallohálldáhusa hovdejupmi ja bargoveahka lea Álttás, ja das leat guhtta guovllulaš hálldahusossodaga. Boazodoallohoavda jođiha etáhta, ja lea maid čállin riikaviidosas boazodoallostivrras. Boazodoallohoavda ráhkkanahttá Boazodoalu ovddidanfoandda áššiid. Dát foanda hálldaša stuora oasi Boazodoallošiehtadusa ruđain. Guovlluossodagaide lea sirdojuvvon váldi hálldašit siskkobeaide iežaset guovllu, ja fas Guovllustivrrain lea politihkalaš ovddasvástádus guovllus. Go buohtastahtá Ruotain, leat Norggas buot bealit stáhta boazodoalu hálldašeamis čohkkejuvvon ovttá etáhtii. Duššefal okta spiehkastat lea, ja dat leat boraspirevahágiid buhtadusat, dannego dáid ruhtada Direktoratet for natur-

Av Grunnlovens § 110 a (1988) framgår följande:

“Det åligger statens myndigheter att sörja för att den samiska folkgruppen kan säkerställa och utveckla sitt språk, sin kultur och sitt samhällsliv.”

Detta har följts upp genom anslutning till ILO-konventionen och andra folkrättsliga regler om minoriteter.

St.meld. 28 (1991–92), En bærekraftig reindrift. Stortingsmeldingen innehåller en samlad och bred genomgång av rennäringspolitiken på grundval av de mål som satts upp tidigare och man följer upp dessa med premisser, strategier och medel för en bärkraftig rennäring. Regeringen understryker att rennäringspolitiken ska betraktas i ett större samepolitiskt sammanhang och att målen ska dras upp och ges ett innehåll av den samiska befolkningen själv. Samtidigt står det klart att rennäringen spelar en roll också i större samhällsmässiga sammanhang. De uppgifter rennäringspolitiken har i detta sammanhang ska underbygga och komplettera de rent samepolitiska målen.

En bärkraftig utveckling definieras som ett överordnat politiskt begrepp för ekonomisk och social utveckling, som tillgodoser dagens behov utan att ödelägga framtida generationers möjligheter. Det betyder att ekonomisk verksamhet ska utövas inom de ramar som hänsynen till naturen uppställer. En sådan rennäring utgör enligt regeringens mening också en central förutsättning för en bärkraftig utveckling av samisk kultur, såväl kvantitativt som kvalitativt. Förmågan att genomföra anpassningar som vidmakthåller balansen mellan utnyttjande och naturförutsättningar är historiskt ett av de tydligaste elementen i samisk näringsstradition och kultur.

Samerettsutvalget betänkande “Naturgrunnlag för samisk kultur” är för närvarande under behandling. Den handlar om samernas rätt till land och vatten. En revidering av den gällande rennäringslagen är också under arbete.

Stöd- och ersättningssystem

Statens ekonomiska stödsystem finns i huvudsak samlade i reindriftsavtalet som är tvåårigt men som utvärderas årligen. Stortinget behandlar det och beviljar anslag årligen. De ekonomiska ramarna för reindriftsavtalet är normalt uppdelad på tre delar: direkta bidragssystem, indirekta bidragssystem och stöd till särskilda åtgärder.

Direkta bidragssystem är riktade mot de enskilda driftsenheterna. De skall vara intäktsut-

jämmande och främja produktivitet och kvalitet och är avsedda att verka renantalsreglerande i form av de krav som ställs för att få stöd.

Indirekta stödsystem finansieras genom avsättningar till Reindriftens Utviklingsfond som förvaltar medlen. De används till infrastrukturella åtgärder, investeringar i anläggningar, forskning och utredning samt till olika näringsmässiga och kulturella åtgärder m.m. Det är ett relativt brett spektra av ändamål och åtgärder som kan få stöd.

Bidrag till särskilda åtgärder går till olika prioriterade ändamål, som exempelvis stöd till organisationsverksamhet. Vissa år är det aktuellt med särskilda åtgärder (ersättningar) för onormalt stora förluster på grund av klimatförhållanden. Dessa medel kan normalt inte omfördelas till andra ändamål.

Ersättningarna för förluster som förorsakats av rovdjur täcks av Direktoratet för naturförvaltning (DN) och omfattas inte av reindriftsavtalet. Andra förluster täcks av dem som förorsakat förlusten (Jernbaneverket, trafikolyckor o.dyl.).

Förvaltning

Från slutet av 1890-talet ombesörjdes förvaltningen av lappfogdar. Dessa befattningshavare var knutna till landshövdingen men hade en hög grad av självständighet i sin verksamhet. I rennäringslagen från år 1978 följdes demokratiseringen av förvaltningen och ett större inflytande från näringsens sida upp. En politiskt vald, landsomfattande reindriftsstyre och regionala områdesstyren inrättades. Den interna ledningen och förvaltningen i de enskilda renbetesdistrikten skulle utövas av en distriktstyrelse. En förutsättning var att förvaltningen av rennäringen skulle organiseras om och tilldelas mer fackmässigt inriktade uppgifter. Renforskningen skulle intensifieras. Systemet med reindriftsavtal skulle utveckla och aktivera rennäringspolitiken. Sameetinget har senare tagits med i den rennäringspolitiska processen.

Den nuvarande rennäringsförvaltningen är organiserad med en central ledning och stab (i Alta) och sex regionala förvaltningsenheter. Förvaltningen leds av reindriftsjefen som är ansvarig sekreterare i den nationella reindriftsstyret. Denne har också ansvar för ärendebereidningen i Reindriftens Utviklingsfond, som disponerar en betydande del av medlen från reindriftsavtalet. De regionala enheterna har delegerat förvaltningsansvar inom samma regioner som respektive områdesstyre har det politiska ansvaret. Till skillnad mot i Sverige så är nästan alla delar av statens förvaltning av rennäringen samlade i en

forvaltning (DN). Leat oktiibuot 46 jahkeberggu boazodoallohálldahusas (departemeantta “olggut etáhtas”). Dasa lassin leat vel sullii 6 jahkeberggu Eanandoallodepartemeanttas. Boazodoalu ollislaš hálldašeamis leatge dasto oktiibuot sullii 52 jahkeberggu.

2.3.2 Dilálašvuodát Ruotas

Sápmelaččaid suodjalus dan olis go lea čearddalaš unnitlohku, vuodđuduvvo kap.1, § 2, njealját oasis ráđdehusa čállosa mielde. Riikabeaivi lea cealkán ahte sápmelaččat leat čearddalaš unnitlogus. Dat mearkkaša ahte go sii leat eamiálmot, lea sis sierranas árvu dan riikkas gos sii orrot. (prop. 1976/77:80, bet. 1976/77:KrU43, rskr. 1976/77:289).

Láгат ja eará mávssolaš áššebáhpirat

Boazodoallu lea badjel čuođi jagi suodjaluvvon lágaid bokte mat dađistaga leat šaddan bienalažžan. Dála boazodoalloláhka, mii gustogođii jagis 1971, sisttisoallá ollu njuolggadusaid, mas leat oktiibuot 100 paragrafa.

Vuoigatvuodát mat boazodoallolága mielde gullet sápmelaččaide, leat lágas gohčoduvvon “renskötselsrätt” (boazodoallovuoigatvuohtan). Vuoigatvuohta addá sápmelaččaide vuoigatvuođa eatnamiidda ja čáziide, olbmuid ja bohcuide buorrin. Vuoigatvuodát gusket ee. boazoguohtumiidda, bivdui, guolásteapmái ja muhtin muddui maiddá boaldámušaide ja muoraide. Vuoigatvuodát gullet boazodollui vieruiduvvan geavaheami vuodul (boares árbevieu mielde). Boazodoalu vuoigatvuodát sáhttet leat ávkin sutnje, gii gullá muhtin čerrui. Boazodoalus lea lohpi guođohit eatnamiin gos leat birrajagiguhtumat, ja dálvejagi guohtuneatnamiin lea lohpi orrut golggotmánu 1. beavvi rájes cuoŋománu 30. beavái. Dasa lassin leat Boazodoallolágas njuolggadusat ee. čuoovvovaš beliide: boazodoalloguovvluid birra, čearuid ulbmilat, geat besset čearuid miellahttun, boazodoalu vuoigatvuodaid geavaheapmi, čearu hálldašeapmi, guođoheapmi, miessemerken ja konsešuvdnaboazodoalu birra.

Ráđdehus oaivvilda ahte boazodoalu dála njuolggadusaid galgá álkidahttit ođđaáigásaš hálldašanprinsihpaid mielde, ja mearridanváldi galgá sirdojuvvot vuolit áshusaide nu ollu go lea vejolaš. Dál ain dárbbášuvvojit mearrádusat mat gusket boazoealáhusa vuoigatvuodaid ja geatnegasvuodaid, vai geahpeda riidduid boazodoalu ja eará luonddugeavaheddjiid gaskka boazodoalloguovlluin, ja dasa lassin adnojit njuolggadusat luonddugáhttemii ja eará álbmotberoštusaide,

iige galgga detáljareguleret dán. Ráđdehus oaivvilda maiddá ahte boazoealáhusa siskkáldas dilálašvuodaid regulerema berre rievdadit. Vuodđun galgá biddjot ahte sápmelaččat galget eambo beassat mearridit ealáhusa organiseremálla ja organisašuvvna doaimaviidodaga (dir. 1997:102).

Ráđdehus lea čállán ahte boazodoallu lea mávssolaš oasis sámi kulturárbbis, ja stáhtas lea bajimus ovddasvástádus sihkkarastit ahte boazoealáhus maid boahhte áiggis bissu sámi kulturárbbi oassin. Sápmelaččaide berre addojuvvot eambo iešmearrideapmi, dannego sámiálmot lea álgoálmot. Stáhta berre bidjat mihtuid ja čuoovvilit daid, ja seammás berre maiddá čavget lágaid, mat gáhttejit luonddu ja sihkkarastit ahte ealáhusas leat seammádássásaš geavahanvejolašvuodát luonddus go guovllu eará geavaheddjiin. Earret dán berre stáhta maiddá addit ealáhusa hálldui, nu guhkás go vejolaš, ieš hábmet ealáhusa. Boahttevaš boazodoallopoltiikka galgá addit buriid eavttuid jođihit ceavzilis ekologalaš, ekonomalaš ja kultuvrralaš boazoealáhusa (dir.1997:102).

Ekonomalaš doarjja- ja buhtadusortnegat

Áiggiid mielde leat ealáhusa nammii áshuvvon iešguđetlágán doarjagat ja buhtadusortnegat. Dáid sáhtta čuoldit čuoovvovaččat golmma sadjái: Doarjagat ealáhusa ovddidit (rašunáliseret), dietnasiid lasihit ja vahátbuhtadusat. Ráđdehus oaivvilda doarjjaortnegiid galgat ovttahttit, jus lea vejolaš, beavttalmahttit ja álkidahttit. Vuodđojurddan dás lea ahte ođđaáigásaš hálldašanprinsihpat, nu movt mihttomeriid ja bohtosiid olaheapmi, dereguleren ja váldesirdin galget leat doarjjaortnegiid juohkima vuodđun. Nubbi vuodđojurdda lea ahte doarjagat boazodolliide ja sápmelaččaide, eai galgga bidgejuvvot nu liiggás mángga bušeahtapostii, muhto čohkkejuvvot eanemus lágis. Danne sáhtášiige Sámediggi oážžut ovddasvástádusa doarjagiid juolludit, ja Sámediggái addit ovddasvástádusa geavahit ja hálldašit sámifoandda ruđaid (dir. 1997:102).

Hálldašeapmi

Riikabeaivvi revisoraid loguid mielde leat stáhtas 50 jahkeberggu boazodoalu hálldašeamis. Jahkebergguid rehkegis leat mielde stáhtaeatnamiid hálldaseapmi. Hálldašangolut leat sullii SEK 23 miljon jahkásaččat. Sullii 35 jahkeberggu dain gullet “leanastivraide”, ja sullii 5 jahkeberggu Jordbruksverket:i (försl. 1996/97:RR4).

Eanandoallodepartemeanta ovttahtte sámiássiid departemeantaid gaskka, ja das lea maiddá ovddasvástádus Sámediggái. Departemeanta

förvaltning. Ett undantag utgör utbetalningen av ersättningar för förluster som förorsakats av rovdjur, som förvaltas av Direktoratet för naturförvaltning (DN). Totalt finns det 46 årstjänster i Reindriftsförvaltningen (departementets "yttre" förvaltning). Till detta kommer omkring sex årstjänster i Landbruksdepartementet, vilket gör att den sammantagna förvaltningen av rennäringen omfattar omkring 52 årstjänster.

2.3.2 Svenska förhållanden

Samerna har enligt 1 kap. 2 § fjärde stycket regeringsformen ett grundlagsskydd i egenskap av etnisk minoritet. Riksdagen har uttalat att samerna i Sverige är en etnisk minoritet som i sin egenskap av ursprunglig befolkning i sitt eget land intar en särskild ställning (prop. 1976/77:80, bet. 1976/77:KrU43, rskr. 1976/77:289).

Lagar och andra relevanta dokument

Sedan mer än 100 år har rennäringen omgärdats med lagstiftning som kommit att bli alltmer detaljerad. Den nuvarande rennärlagen som trädde i kraft år 1971 är ett omfattande regelverk med sammanlagt 100 paragrafer.

De rättigheter som enligt rennärlagen tillkommer samerna har fått den sammanfattande beteckningen renskötselrätt och är en rätt för samer att begagna mark och vatten till underhåll för sig och sina renar. I rätten ingår bl.a. renbete, jakt, fiske och visst skogsfång. Rätten tillkommer den samiska befolkningen och grundas på urminnes hävd. Renskötselrätten får utövas av den som är medlem i sameby. Renskötsel får bedrivas hela året på året-runt-markerna och från och med den 1 oktober till och med den 30 april på vinterbetesmarkerna. Rennärlagstiftningen innehåller vidare regler om bl.a. renskötselområdet, samebyns ändamål, vem som får vara medlem i sameby, renskötselrättens utövande, samebyns förvaltning, renarnas skötsel, renmärken och koncessionsrenskötsel.

Regeringen anser att nuvarande bestämmelser om rennäringen skall förenklas i enlighet med moderna förvaltningsprinciper och att beslutanderätten så långt möjligt skall delegeras. Det kommer alltså att behövas bestämmelser i fråga om rennäringens rättigheter och skyldigheter, för att minimera konflikterna mellan rennäringen och andra markanvändare i renskötselområdet, samt bestämmelser till skydd för miljön och andra allmänna intressen. Detaljbestämme-

ser därutöver skall undvikas. Regeringen anser vidare att regleringen av rennäringens inre förhållanden bör ändras. Utgångspunkten skall vara att samerna ges möjlighet att i större utsträckning än i dag bestämma organisationsform för rennäringen och organisationens verksamhetsområde (dir. 1997:102).

Regeringen har angivit att rennäringen är en viktig del av det samiska kulturarvet och att staten har ett övergripande ansvar för att rennäringen kan fortleva som en del av det arvet. Samerna som urbefolkning bör tillförsäkras ett större självbestämmande. Staten bör formulera och följa upp mål för verksamheten samt ställa upp de restriktioner som krävs till skydd för miljön och för att näringen skall kunna leva jämtes med andra brukare i området. Härutöver bör staten så långt möjligt överlåta åt näringsutövarna själva att utforma verksamheten. Den framtida rennärlagen skall ge förutsättningar för en ekologiskt, ekonomiskt och kulturellt långsiktigt hållbar rennäring (dir. 1997:102).

Stöd- och ersättningssystem

Olika former av stöd och ersättningar har under åren riktats till rennäringen. Man kan klassificera dem grovt enligt tre huvudprinciper; stöd till näringens rationalisering, inkomstförstärkning och ersättningar som avser kompensation för skada. Regeringen anser att stödssystemet om möjligt skall samordnas, effektiviseras och förenklas. En utgångspunkt är att moderna förvaltningsprinciper med mål- och resultatstyrning, avreglering och delegering skall tillämpas i stödgivningen. En annan utgångspunkt är att bidragen till rennäringen och samerna skall anvisas på så få anslag som möjligt. Därvid är det tänkbart att ansvaret för stödgivningen kan överlåtas åt Sametinget och att användningen och förvaltningen av samefondens medel överlämnas till Sametinget (dir. 1997:102).

Förvaltning

Enligt Riksdagens revisorers beräkningar åtgår ca 50 årsarbetskrafter för den statliga rennärlagsadministrationen. I dessa årsarbetskrafter är också inräknat förvaltningen av statens marker i fjällområdet. Kostnaderna för denna administration har beräknats till ca 23 miljoner kr årligen. Av dessa ligger ca 35 årsarbetskrafter på länsstyrelserna och ca 5 på Jordbruksverket (försl. 1996/97:RR4).

Jordbruksdepartementet samordnar alla samefrågor mellan departementen och har ansvaret

giedahallá boazoealáhusa áššiid, mat galget mearriduvvot ráđdehusas. Departemeanttas lea sullii 1/2 jahkebargu boazodoalloáššiide.

Sámediggi lea álbmotválljen orgána sápmelaččaide, mas maiddá lea stáhta bealis hálddašanovddasvástádus. Sámediggi galgá bargat sámi kultuvrra buorrin ja álggahit ja bisuhit doaimmaid, mat ovddidit sámi kultuvrra. Sámediggi galgá maiddá leat mielde váikkuheami servodatplánema, ja fuolahit sápmelaččaid dárbbuid. Sámedikkis lea áššemeannudeaddji geas lea sieranas ovddasvástádus ealáhusáššiide. Bušehttagis 2000 hálddašii Sámediggi SEK 15 miljon rámmajuolludeami.

“Jordbruksverket” Jönköping:s lea boazodoalu guovddáš hálddašaneiseváldi. Ásahus galgá nannet guoddevaš boazoealáhusa. Boazodollui adno áiggi geavaheami mielde oktiibuot sullii 5 jahkebarggu. Bargu lea eanas áššemeannudeapmi, čielggadeamit ja hálddašit vassis stáhtalaš doarjjaortnegiid.

Leanastivrrat ovttaštattet boazodoalloáššiid leanain, hálddašit stáhta eatnamiid gilvinrájiid badjelis ja guohtuneatnamiid váriin. Sii maiddá bagadallet, juolludit muhtin oasi boazoealáhusa stáhtadoarjagiin ja stivrejit huksemiid ja dollet ortnegis tekniikalaš rusttegiid. Jämtlandda, Västerbottena ja Norrbottena leanastivrrain galgá leat okta áššedovdi, geas lea erenoamáš máhttu boazoealáhusas, ja galgá maiddá leat boazodoalu *hálddašandelegašuvdna* (rennäringsdelegation). Leanastivra nammada delegašuvnna ja mearrida masa das galgá leat ovddasvástádus. Delegašuvnnas leat čieža áirasa. Golmmas sis galget leat boazodoallit. Leanain doaibmá *leanahoavda* maiddá boazoealáhusa *delegašuvdna-jođiheaddjin*. Doaibmamihtut mat gusket leanastivrra boazodoalloáššiid giedahallamiidda, mearriduvvojit Finansadepartementta jahkásaš regulerenreivves.

“Skogsstyrelsen” lea vuovdeáššiid eiseváldi. Vuovdegáhttenhálddašeaddjit (“vuovdegáhttenstivrrat”) gozihit čuvvojuvvogo vuovdegáhttenláhka. Jagis 1971 nammaduvvui boazodoalu vuovdedoalu guovddáš ovttasbargojoavku. Vuovdegáhttenstivrraid ja vuovdestivrra barggut, mat njuolgut gusket boazodollui, dahket measta ovttá jahkebarggu.

“Statens livsmedelverk” (biebmogálvvuid doaimmahat) lea biebmoáššiid guovddáš hálddašaneiseváldi. Ásahus lea maiddá dárkkistanšibitdoavttir-organisašuvnna bajimus eiseváldi. *“Biebmogálvvuiddoaimmahaga”* barggut ášši-

guin, mat gusket bohccuide, dahket árvvu mielde gaskkal vihtta ja guhtta jahkebarggu.

“Naturvårdsverket” (luonddugáhttendoaimmahat) lea guovddáš hálddašaneiseváldi, mii ee. bargá čuovvovaš áššiiguin: luonddugáhtten, áibmonuoskkideapmi, olgun vánddardeapmi ja gáhttet meahci ja bivddu. Doaimmahat bargá omd. luonddugoaridemiin ja skohtervuodjináššiiguin. Sii maiddá giedahallet váiddaáššiid, omd dakkár áššiid mat gullet álbmotmeahciid areálahálddašeapmái, ja barget maiddá boraspirevahágiid buhtadusaiguin. Luonddugáhttendoaimmahaga bargu boazoealáhusa áššiiguin dahká váile ovttá jahkebarggu.

Boahhteáiggi boazodoallopoltiikkas lea vuodđojurddan ahte boazodoalu hálddašeapmi stáhta bealis galgá álkidahttojuvvot, vai geahpeda goluid. Eiseválddit oaivvildit čuovvovaš áššiid ain galgat leat eiseválddit hálddus: Boazoealáhusa ja eará luonddugeavaheddjiid gaskavuodát, áššit mat gusket stáhta eatnamiidda gilvinrájiid badjelis ja boazoguođoheapmi ja guohtumat váriin. Okta dain leanastivrrain gos lea boazodoallu leanas, sáhttet váldit badjelasaset dálá guovlluláš bargguid. Ráđdehus oaivvilda ahte eará hálddašanbargguid sáhtáši sirdit Sámediggái. Muhto boazoealáhusa bagadallamiid sáhtáši vaikko ealáhus ieš váldit badjelasas (dir.1997:102).

2.3.3 *Norgga ja Ruota boazodoallogáht ja boazodoallohálddašeapmi – buohtastahhtin*

Oktasašraportta 3. čuoggás, Norgga ja Ruota šiehtadallamiin hábmejuvvui ođđa boazodoallokonvenšuvdna jagis 1972, ja delegašuvnnat dadje ee. ná:

“Go lea sáhka dábálaš lágain dán guovtti riikkas, navdet delegašuvnnat ahte go konvenšuvdna doaibmagoahatá siskkáldas riektin, galgá dat sisttisoallat dievasmahhti regulermiid áššiin, mat gusket boazoguođoheapmái nuppi riikkas. Earret konvenšuvnna geavahuvvojit našunála boazodoallogáht duššefal dan muddui go dat boahatá čielgasit ovdan konvenšuvdnateavsttas dahje go ášši lunddolaččat gullá dasa. Muđui gal gustojit eará našunála lágat nuppi riikka sápmelaččaide ja boazodollui. Dat doibmet nu viidat go heivejit, jus fal eará ii boade ovdan konvenšuvnna njuolggadusain dahje konvenšuvnna ulbmi-

för Sametinget. Departementet handlägger vidare de frågor om rennärning som skall avgöras på regeringsnivå. Arbetet med rennäringsfrågor inom regeringskansliet motsvarar ungefär en halvtidstjänst.

Sametinget är ett folkvalt organ för samerna, tillika en statlig förvaltningsmyndighet. Den har till uppgift att verka för en levande samisk kultur och därvid ta initiativ till verksamheter och föreslå åtgärder som främjar denna kultur. Vidare skall Sametinget medverka i samhällsplaneringen och bevaka att samiska behov beaktas. Sametinget har en handläggare med särskilt ansvar för näringsfrågor. Sametinget disponerade budgetåret 2000 ett ramanslag på drygt 15 miljoner kr.

Jordbruksverket i Jönköping är central förvaltningsmyndighet för rennärningen och skall arbeta för en livskraftig näring. Den totala tidsåtgången för rennäringsfrågor beräknas motsvara fem årsarbetskrafter. Arbetet består huvudsakligen av ärendehandläggning, utredningar och administration av vissa statliga stöd.

Länsstyrelserna samordnar rennäringsfrågor på länsnivå, förvaltar statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen, bedriver rådgivning och administrerar delar av de ekonomiska stöden till rennärningen samt administrerar byggande och underhåll av tekniska anläggningar. Vid länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län skall det finnas en rennäringsexpert och en rennäringsdelegation. Rennäringsdelegationen utses av länsstyrelsens styrelse som också fastställer dess ansvarsområde. Delegationen består av sju ledamöter, varav tre skall vara rennäringsutövare. I samtliga län är i dag landshövdingen ordförande i rennäringsdelegationen. I regeringens regleringsbrev läggs årligen fast de särskilda verksamhetsmål som gäller för länsstyrelsernas arbete med rennäringsfrågor.

Skogsstyrelsen är central myndighet på det skogliga området. Skogsvårdsstyrelserna ser till att skogsvårdslagen efterlevs. En central samrådsgrupp rennärning-skogsbruk tillsattes år 1971. Inom Skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna motsvarar arbetsuppgifter som direkt berör rennärningen drygt en årsarbetskraft.

Statens livsmedelsverk är central förvaltningsmyndighet för frågor som gäller livsmedel. Verket är också chefsmyndighet för besiktningsveterinärorganisationen. Livsmedelsverkets arbete med renfrågor kan mycket grovt beräknas motsvara mellan fem och sex årsarbetskrafter.

Naturvårdsverket är central förvaltningsmyndighet för bl.a. naturvård, luftvård, rörligt friluftsliv, faunavård och jakt. Verket deltar i arbetet med frågor rörande t.ex. vegetations slitage och skoterkörning. Man handlägger också besvärärenden rörande t.ex. markförvaltning av nationalparker och systemet för ersättning för rovdjursrivna renar. Verket beräknas lägga ner en knapp årsarbetskraft på frågor som har med rennärningen att göra.

En utgångspunkt för den framtida rennäringspolitiken är att den statliga rennäringsadministrationen förenklas och att utgifterna för den minskas. De myndighetsuppgifter som avser förhållandet mellan rennärningen och andra användare av marken liksom förvaltningen av statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen bör enligt regeringen alltjämt vara myndighetsuppgifter. Kvarvarande regionala uppgifterna kan dock komma att skötas av en av länsstyrelserna i renskötseläna. Övriga myndighetsuppgifter torde, enligt regeringen, kunna tas över av Sametinget medan rådgivningen i rennäringsfrågor eventuellt kan bli en uppgift som näringen själv svarar för (dir 1997:102).

2.3.3 Svensk och norsk rennäringslagstiftning och -förvaltning – en jämförelse

I punkt 3 i den gemensamma rapporten från förhandlingarna mellan Sverige och Norge om en ny renbeteskonvention från år 1972 uttalade delegationerna bl.a. följande:

“När det gäller förhållandet till den allmänna lagstiftningen i de två länderna så har delegationerna utgått från att konventionen, så lång den räcker, när den omvandlas till intern rätt, kommer att innebära en uttömmande reglering av frågor som gäller renbete i det andra landet. Utöver konventionen kommer nationell rennäringslagstiftning endast till användning i den utsträckning i vilken detta framgår tydligt av konventionstexten, eller i övrigt följer av sakens natur. Annan nationell lagstiftning får emellertid tillämpning på samer och renar från det andra landet, så långt detta är tillämpligt, om inte annat framgår av konventionens bestämmelser eller följer av dess ändamål. Som exempel kan nämnas att de allmänna bestäm-

liin. Ovdamearkan sáhhtá namuhit ahte dábálaš mearrádušat ránggáštusa ja buhtadusaidda hárrái bohtet prinsihpalaččat atnui go dahkkojit dagut mat eai leat gullevaččat boazodollui. Delegašuvnnat leat navdán ahte dábálaš lágaid mielde ja daid geavaheami bokte, ii galgga nuppi riikka sápmelaččaiguin meannudit earáládje go riikka iežas sápmelaččaiguin, dan botta go sii leat nuppi riikkas. Mañnil go boazoguohtunkonvenšuvdna biddjui fápmui jagis 1919, lea boazodoallu oalát nuppástuvvan. Konvenšuvdnaevttohus mielddisbuktá ahte mearrádušat mat gusket riikkarájiid rasttildeaddji boazodollui, rievdaduvvojit ođđaáigásažžan. Konvenšuvdnaevttohusa ráhkadettiin leat delegašuvnnat váldán vuhtii Ruota ođđa boazodoallolága, ja boazodoallolágaid maiguin barget dál Norggas.”

Ruota ođđa boazodoalloláhka masa čujuhit, bođii jagis 1971, ja Norggas bođii jagis 1978. Lágat leat ain fápmus, muhto goappaš lágat leat rievdaduvvon ja lasihuvvon jagis 1996. Goappaš riikkat dárkkistit dál boazodoallolágaid. Dán oktavuodas berre geavahit vejolašvuoda ja váldit ovdan ovttalágan láhkavuoduid dan guovtti riikkas. Berre maid váldit ovdan goappaš riikkaid boazodoalloláhka-mearrádušaid, ja bidjat heivehanmuni mii ovddida ja suodjala ovttasbarggu rájiid gaska.

Čuovvovaččat mii čájehit Ruota ja Norgga boazodoallolágaid váldeorohusaidda, mat sáhhtet váikkuhit rádjerasttildeaddji boazodoalu. Dán oktavuodas lea ávkkálaš geahčestit ovdalaš lágaid.

1751 Lappekodisilla lei Norgga ja Ruota rádjesoahpamušii lasáhussan. Dat adnojuvvui dego álbmotrievttálaš dokumeantan, eambbogo dat adnui boazodoalu sierraláhkkan. Lappekodisilla dattege gárttai vuodđun mañit áiggiid boazodoallolágaide, sihke Norggas ja Ruotas. Erenoamážit guoskkai dat boazodoalu vuoigatvuodaáššiide, ja maid muhtin muddui boazodoalu geatnegasvuodaide.

Jagis 1843 álggahedje barggu bidjat lassilága Lappekodisillii. Oktasaš sámelága dohkkehedje ja lasihedje jagis 1883: “Gonagasriikkaid Norgga ja Ruota sápmelaččaide” dat gohčoduvvui “Oktasaš sámeláhkkan” (Felleslappeloven). Dan mañnil ásahedje orohagaid, ja bidje almmolaš virggiid (sámifálddiid) hálldašit ja gozihit boazodoalu. Vuosttažettiin deattuhuvvui boazodolliid ovddasvástáduš ja geatnegasvuoha dasa go bohccot dahket vaháigiid. Orohatjuohkin lei guovddáš bargu dán oktavuodas. Oktasaš sámeláhka ii

biddjon goassege fápmui Finnmárkku boazodollui.

Láhka mearriduvvui álggos galgat doaibmat 15 jagi, muhto láhka guhkiduvvui mañnil mañgii, ja doaimmai gitta jagi 1923 rádjai, dasságo ođđa boazoguohtunkonvenšuvdna bođii fápmui. Ruotas ilbme almmatge jagis 1886 guokte eará lága: “Ruota boazosápmelaččaidda vuoigatvuoha guođohit Ruotas ja mearkaláhka”. Lágat ledje gearduhusat ja vuđolit čilgehusat oktasaš Sámelága mearrádušaid, muhto lassin dasa ledje maiddái váldán ovdan stivrejeaddji mearrádušaid boazoealáhusa siskkáldas áššiide. Norggas ilmmái dán sullasaš láhka jagis 1888: “Láhka Finnmárkku boazosápmelaččaidda iešguđetlágán diliide; (Lov om forskjellige forhold vedkommende Fjeldfinerne i Finnmarkes Amt).” Lága sisdoallu lei hui seammalágan go Ruotabeali lágat, earret oktasaš Sámelága mearrádušat, mat doibmet rádjerasttildeaddji boazodollui.

1919 konvenšuvdna lei hirbmat viiddis, ja das ledje 204 paragrafa, ja 133 paragrafa sisttisdoalle Ruotabeali sápmelaččaidda boazobarggu birra Norggas. 19 paragrafa gulle Norggabeali sápmelaččaidda boazobargui Ruotas, ja 51 paragrafa ges goappaš riikkaid boazodoaluid bargui nuppi riikkas. Dasa lassin galge riikkaid eará lágat ja mearrádušat doaibmat riikkarájiid siskkobeaide. 1972-konvenšuvdna, mas leat rievdadusat ja lasáhusat jagis 1984, ii leat nu viiddis ja bienalaš go ovddit konvenšuvdna.

Boazodoallolágaid dárkkisteapmi mii bođii mañnil, dahkkui Ruotas jagis 1928, ja Norggas ges jagis 1933. Dárkkisteami mañnil gárte dan guovtti riikka boazodoallolágat measta áibbas ovttaláganat viidodaga ja sisdoalu dáfus. Almmatge gánnáha giddet fuomášumi muhtin prinsihpalaš beliide:

- Goappaš riikkain čadnui riekti bargat bohccuiguin sidjiide, geat ledje sápmelaš sogas. Norgga lágain lei vel liigegáibáduš ahte galgai leat Norgga stádaboargár. Norrbotten leanas ja Finnmárkku fylkkas besse maiddái eará stádaboargárat doallat bohccuid. Norggas addui velá dasa lassin lohpi doaimmahit boazodoalu iežas eatnamiin dahje láigoeatnamiin orohagaid olggobealde, bearoškeahhtá čearddalaš duogázis.
- Ruota láhka lei juo dalle eambo heivehuvvon oktasaš doalu (čearuid) guvlui, eambbogo Norgga láhka, mii heivehuvvui ovttaskas olbmui. Čearuid hálldašangeatnegasvuoha lei viidát go Norgga bealde. Norgga lágas lei láhkavuodđu ásahit sierra orgánaidda ja addit die-

melserna om straff och ersättningar i princip kommer till användning för handlingar som inte har samband med rennäringen. Delegationerna har utgått ifrån att de främmande samerna under sin vistelse i det andra landet inte ska behandlas på annat sätt än landets egna samer, av den allmänna lagstiftningen och vid tillämpningen av den ... Efter det att 1919 års renbeteskonvention ingicks har rennäringen genomgått stora förändringar. Konventionsförslaget innebär en modernisering av de bestämmelser som gäller för rennäringen över riksgränsen. Vid utarbetandet av konventionsförslaget har delegationerna haft den nya svenska rennärlagen och den lagstiftning som förbereds inom detta område i Norge för ögonen.”

Den nya svenska rennärlagen man hänvisar till kom år 1971 och den norska år 1978. Bägge dessa lagar gäller fortfarande, men i båda lagarna gjorde man ändringar och tillägg år 1996. För närvarande pågår förberedande arbeten för revidering av lagstiftningen i bägge länderna. Detta bör utnyttjas för att harmonisera de båda ländernas lagstiftning så att de främjar och skyddar samarbetet över gränsen.

Nedan redovisas vilka olikheter som finns i den svenska och norska rennärlagstiftningen och som därför kan påverka den gränsöverskridande rennäringen. I detta sammanhang kan det vara nyttigt att göra en tillbakablick på den äldre lagstiftningen.

Lappkodicillen från år 1751 var ett tillägg till gränstraktaten mellan Sverige och Norge och betraktas därför mer som ett folkrättsligt dokument än som en särskild lag om rennäring. Den kom dock att ligga till grund för den senare lagstiftningen om rennäring i bägge länderna, i synnerhet med avseende på renskötselns rättigheter, men i någon mån även med avseende på renskötselns förpliktelser.

År 1843 inleddes arbetet med att komplettera Lappkodicillen med en tilläggslag. År 1883 antogs en likalydande lag *“Angående lapperne i kongerikene Norge og Sverige”* som fick namnet Felleslappeloven. Därefter påbörjades indelningen i renbetesdistrikt och offentliga befattningar (lappfogde) inrättades för förvaltning av och uppsyn över rennäringen, i synnerhet med avseende på rensköttarnas ansvar och förpliktelser i förhållande till skador förorsakade av ren. Indelningen i renbetesdistrikt utgjorde en viktig åtgärd

i detta sammanhang. Felleslappeloven omfattade inte rennäringen i Finnmark.

Lagen gällde först i 15 år men förlängdes sedan flera gånger, vilket gjorde att den kom att gälla fram till år 1923 då den nya renbeteskonventionen trädde i kraft. I Sverige trädde två andra lagar i kraft år 1886; *“Lag, angående de svenska Lapparnes rätt till renbete i Sverige”* och *“Lag angående renmärken”*. Innehållet i lagarna var en upprepning och fördjupning av bestämmelserna i Felleslappeloven, men därutöver hade man också tagit med bestämmelser om inbördes driftsmässiga förhållanden inom näringen. I Norge utgavs år 1888 *“Lov om forskjellige forhold vedkommende Fjeldfinnerne i Finnmarkes Amt”*. Innehållsmässigt motsvarade den de svenska lagarna, bortsett från de bestämmelser i Felleslappeloven som gällde den gränsöverskridande rennäringen.

1919 års konvention var mycket omfattande och innehöll 204 paragrafer, varav 133 om den svenska rennäringen i Norge, 19 om norsk rennäring i Sverige och 51 om båda ländernas rennäring i det andra landet. I övrigt skulle ländernas övriga lagar och bestämmelser gälla. Detta innebar att de förvaltningsmässiga reglerna om rennäringen blev tämligen lika i de båda länderna. 1972 års konvention, med ändringar och tillägg år 1984, är inte lika omfattande och detaljerad som den föregående konventionen.

Nästa revidering av rennärlagarna ägde rum i Sverige år 1928 och i Norge år 1933. Resultatet av revideringarna blev att rennärlagarna i de båda länderna blev närmast identiska till form, omfång och innehåll. Det är likväl värt att rikta uppmärksamheten på några principiella förhållanden:

- I bägge länderna var rätten till renskötsel knuten till personer med samisk härkomst. Den norska lagen hade norskt medborgarskap som tilläggskrav. I Norrbottens län och Finnmark fylke kunde andra medborgare få tillstånd att hålla ren. I Norge var det dessutom tillåtet att bedriva renskötsel på egen eller arrenderad mark utanför renbetesdistrikt oavsett etnisk bakgrund (huvudsakligen i sydnorska fjäll).
- Den svenska lagen var mer kollektivriktad (samebyn) än den norska, som var individriktad. Samebyns ansvar att styra verksamheten var större än renbetesdistriktens. Rättsligt stöd för att upprätta särskilda organ och ta fram kompletterande regler fanns till hands i

vasmahtti njuolggadusaid, muhto dát vejo-
lašvuohta ii válddon geavahussii goassege.

- Boazodolliid bivdin- ja guolástanvuoigat-
vuođat ledje ovttaláganat dán guovtti riikkas,
muhto Ruotabealde ledje sápmelaččain stuorit
vuoigatvuođat go Norggas boaldámušaide ja
muoraide.
- Obbalaččat lei goappaš riikkaid lágain dat
vuoigŋa ahte geatnegahttit, ovdaliigo suodjalit
boazodoalu.
- Ruota láhka čállojuvvui ruotagillii ja suoma-
gilli, ja Norgga láhka dárögilli ja sámegillii.

Norgga ja Ruota boazodolloláгат jagi 1971 rád-
jái ledje oalle ovttaláganat sisdoalu ja hámi dáfus.
Erohusat leat dain áššiin gokko luonddu bealis
juo leat earut, ja dan geažil leat bargovuogit
iešguđetládje, ja muhtin erohusat maiddái goab-
batlágan servodatdilálášvuođaid dihte. Konven-
šuvnna njuolggadusat measta eanas muddui dego
geardduhedje našunála boazodoallolágaid ja dalá
áiggi eará gaskaneas šiehtadusaid, mii dasto
mearkkaša unnán rievdadusaid lágain ja háld-
dašeamis. Ovddit kommišuvnna buorit fágalaš ja
politihkalaš ávžžuhusat, mat fátmastedje ealá-
husa ovddidandoaimmaid ja ortnegiid dán guovt-
ti riikkas, eai bohtán ovdan dán konvenšuvnnas.
Dálá Ruotabeali boazodoalloláhka 1971 rájes,
čuovvu ovddit lága (jagi 1928 lága) hámi dáfus.
Almmatge heaittihuvvui stáhta badjeliigeahčči
vuoigŋa mii ovdal lei ruotabeali boazodoallolá-
gas. Láhka lea viiddis ja dárkil, erenoamáš
vuđolaččat leat čuovvovaš bealit: boazodoalu
vuoigatvuođat ja geatnegasvuođat, čearuid sear-
vestivren ja hálddašeapmi. Sierra almmolaš orgá-
nat ásahuvvojede leanadásis. Dasa lassin ása-
huvvojede ekonomalaš doarjjaortnegat, main
leat sierra njuolggadusat.

Norggabeali boazodoalloláhka jagis 1978 lea
sakka earáhuvvan sihke hámi ja sisdoalu dáfus
ovddit boazodoallolága (jagis 1933) ektui. Láhka
lea fápmudusláhka, ja ráddje paragrafaid logu
lágas, ja addá Gonagasa háldui ráhkadit detálj-
jaid láhkaásahusaid bokte. Sisdoalu dáfus riev-
dai láhka nu ahte giedahallagohte boazodoallu
ealáhussan, mas ulbmilparagrafa čujuha Vuod-
đolága § 110 A ja álbmotrievtti unnitlogu- ja
eamiálbmotnjuolggadusaide. Dasto vuodđudedje
politihkalaš välljen orgánaid sihke riika- ja guovl-
ludásis, ja dáidda orgánaide sirdojuvvo ealáhusa
stivren ja hálddašeapmi. Galge ráhkadit almmo-
laš hálddáhusergána ja boazodoallošiehtadusa.

Ođđa lágaid erohusat gárte mángga dettolaš
áššis mihá stuoribun ja bohte eambbo oidnosii go
ovdal. Boazodolliid siskkáldas reguleren ja ealá-

husa praktihkalaš barggaid hálddáhuserjuolggad-
dusat leat ain oalle ovttaláganat. Čuovvovaččat
čájehit prinsihpalaš erohusaid mat gávdnojit:

- Norgga lága ulbmil lea čállojuvvo §:s 1 (ulb-
milparagrafa). Ruota lágas leat ulbmilat gođ-
đojuvvo iešguđet paragrafaide.
- Vuoigatvuohta boazodollui lea čadnon sámi
duogázii goappaš riikkain. Ruotas lea vel lii-
gegáibádus ahte galgá leat muhtin čearu miel-
lahttun. Čearu oaivámušat mearridit gii beas-
sá miellahttun. Norgga lágain leat eambbo las-
sigáibádusat, namalassii galgá ožžon virggá-
laččat lobi (doalloovttadaga), ovdalgo beassá
ásahit doalu. Guovllustivra addá doalloovtta-
daga lobi(nudaddjon driftsenhet). Dát meark-
kaša ahte boazodoalloeiseválddit sáhttet mud-
det doalloovttadagaid logu, ja maiddái mud-
dejit ja heivehit bealljemearkkaid oamasteami.
- Norgga láhka ásaha boazodollui almmolaš
stivren- ja hálddáhuserjuogádaga, namalassii
riikaviidosas boazodoallostivrra, ja guovllu-
stivrraid ásaha guovlludásái. Stivrraid vällje-
jit politihkalaččat daid njuolggadusaid mielde
maid Stuoradiggi, Fylkkadiggi ja Sámediggi
mearridit. Norgga boazosápmelaččaid riikka-
searvvis (NBR) lea evttohanriekti. Stivrrain
galget leat hálddátlaš čállingottit. Čállingottit
leat dasto ovttasráđiid boazodoalu almmolaš
hálddašeaddjit, man jođiheaddjin lea boazo-
doallohoavda, gii fas lea Eanandoalodeparte-
meantta vuollásaš. Juohke orohagas galgá leat
orohatstivra. Orohatstivrras leat orohaga olb-
mot maid orohaga eará olbmot leat välljen.
Orohatstivrrat giedahallet orohaga siskkáldas
áššiid dihto njuolggadusaid mielde.
- Ruota lága mielde lea boazodoalu almmolaš
stivren ja hálddašeapmi biddjon leanastivrrai-
de. Iešguhtege leanastivra nammada su Boazoealá-
husdelegašuvnna (Renäringsdelegatio-
nen). Čearut ja gielddat leat mielde namma-
deame áirasiid. Leanastivrraide leat ásahan
boazoealáhusossodagaid, mat fuolahit háld-
dašeami ja gárvvistit áššiid Boazoealáhusdele-
gašuvdnii. Guovddáš hálddašeapmi lea bidd-
jon Jordbruksverket ja Eanandoalodeparte-
mentii. Čearuid stivrrain leat čearu iežaset olb-
mot, ja sin leat čearu olbmot välljen dihto
njuolggadusaid mielde. Čearu stivra giedahal-
lá njuolggadusaid mielde siskkáldas áššiid.
Stivrras lea ollu vuoibmi čearu olbmuid ektui.
- Norgga láhka lea stivrijeaddji ja gáibida oroh-
hagain dárkilis plánaid. Sullasaš mearrádusat
eai gávdno Ruota lágas.

den norska lagen, men de kom aldrig att tas i bruk.

- Renskötarens rätt till jakt och fiske var identisk, under det att rätten till trävirke var mer omfattande i Sverige.
- Andan i bägge lagarna var mer av förpliktelser för rennäringen än skydd för näringen.
- Den svenska lagen gavs ut på svenska och finska, medan den norska fanns på norska och samiska.

Svensk och norsk rennärlagslagstiftning fram till år 1971 var likartad till form och innehåll. Skillnaderna framkommer i samband med förhållanden som är naturberoende och de driftsformer för renskötseln som följer därav, och i viss mån till följd av olika samhällsförhållanden. Eftersom bestämmelserna i konventionen i stora drag blev en upprepning av de nationella rennärlagarna och andra bilaterala avtal vid denna tid, så betydde det i realiteten blygsamma förändringar i förhållande till lagstiftning och förvaltning. De fackmässigt och politiskt välgrundade rekommendationer om åtgärder och system för utveckling av näringen i de båda länderna, som den föregående kommissionen lade fram, kom inte till uttryck i konventionen.

Den gällande svenska rennärlagen av år 1971 är till sin form en fortsättning av den föregående lagen från år 1928. Dock utvecklades den statliga förmyndarinställning gentemot samerna som tidigare präglade svensk rennärlagslagstiftning. Innehållsmässigt är den genomgående mer omfattande och precis, i synnerhet vad gäller renskötselns rättigheter och förpliktelser och samebyarnas kollektiva styrning och förvaltning. Det upprättas särskilda offentliga organ på länsnivå som deltar i förvaltningen av näringen. Dessutom infördes bidragssystem vilka reglerades särskilt.

Den norska rennärlagen från år 1978 blev till form och innehåll väsentligt annorlunda än den föregående lagen från år 1933. Lagen är en typisk fullmaktslag som begränsar antalet paragrafer i själva lagen och ger i stället regeringen möjlighet att utfärda föreskrifter. Innehållsmässigt består ändringen i att renskötseln behandlas som näring, med en ändamålsparagraf med hänvisning till grundlagens 110 a § och till folkrättens regler om urbefolkningar och minoriteter. Politiskt valda organ inrättades både på riks- och regionalplanet, vilka fick ansvar för styrning och förvaltning av näringen med hjälp av en självständig, offentlig förvaltningsapparat och ett system med reindriftsavtal.

Skillnaden mellan de nya lagarna blev större

och mer synbar än tidigare med avseende på flera viktiga förhållanden. Den inbördes regleringen av förhållandet mellan rennärlagsutövarna och reglerna om förvaltning av den praktiska sidan av näringen är liknande. De olikheter som är av principiell karaktär kan sammanfattas enligt följande:

- Ändamålet med den norska lagen uttrycks i § 1 (ändamålsparagrafen), medan ändamålet är inarbetat i flera olika paragrafer i den svenska lagen.
- Rätten att bedriva rennäring är knuten till samisk härkomst i båda länderna. I Sverige är det ett tilläggskrav att personen ska vara medlem i en sameby. Medlemskap i en sameby beviljas av samebyn. Den norska lagen har ett mer omfattande tilläggskrav, nämligen att rättighetsinnehavaren ska få koncession innan etablering kan äga rum. Koncessioner tilldelas av områdesstyret. Det innebär att antalet driftsenheter kan regleras liksom rätten att inneha ett renmärke.
- Den norska lagen har ett offentligt styrnings- och förvaltningssystem för rennäringen, med ett Reindriftsstyre på riksplanet och områdesstyrelser i aktuella regioner. Styrelserna utnämns politiskt efter beslut av regering, sameting och fylkesting. Norske Reindriftsamers Landsförbund (NRL) har förslagsrätt. Alla styrelserna ska ha administrativa sekreteriat, som tillsammans utgör den offentliga rennärlagsförvaltningen under ledning av reindriftssjefen och underställt Landbruksdepartementet. Inom varje renbetesdistrikt ska det finnas en distriktsstyrelse som väljs av och bland de aktiva utövarna inom distriktet. Distriktsstyret förvaltar distriktets inre angelägenheter i enlighet med ett närmare fastställt regelverk.
- I den svenska lagen har den offentliga styrningen och förvaltningen av rennäringen förlagts till länsstyrelsen. Länsstyrelserna utnämner varsin rennärlagsdelegation. Samebyarna och kommunerna deltar i utnämningarna. Länsstyrelserna har en rennärlagsenhet som ansvarar för den administrativa förvaltningen och som förbereder ärenden till rennärlagsdelegationen. Jordbruksverket är central förvaltningsmyndighet under Jordbruksdepartementet. En sameby har en styrelse som valts av och bland samebyns medlemmar. Styrelsen förvaltar samebyns inre angelägenheter enligt fastställda regler och företräder samebyns medlemmar i åtskilliga frågor.
- I den norska lagen är plankraven på renbetesdistrikten både omfattande och reglerande.

- Boazodoalu guohtuneatnamiid geavaheapmi lea goabbatládje, muhtin muddui dannego leat vieruiduvvan vuoigatvuođat ja erohusat boazodoalu organiseremis, muhtin dáfus leat luonddudilálašvuođat goabbatláganat ja eananoamastanstruktuvra ii leat seammáládje riikkain. Dasto velá dannego Ruotas lea boazodolliin viidát vuoigatvuohta bivdit ja guolástit, ja álkit oazžut rivttiid boaldámušaide ja muoraide.
- Norgga láhka lea gáržžit dasa mii guoská boazodoalu vuoigatvuhtii cegget rusttegiid ja atnit mohtorfievrruid.
- Ruota boazodoalloláhka lea historjjálaččat álohii leamaš oktasašvuođa vuodul, eambbogo Norgga boazodoalloláhka. Norgga láhka, oktan láhkaásahusaiguin, sáhtá dán bealis leat liiggas detáljastivrejeaddji.
- Norgga boazodoallošiehtadus lea sihke ealáhuspolitihkalaš ja ekonomalaš ášahus, seammágo eanandoalu ja guolásteami šiehtadusat. Politihkalaš beali vuodul šiehtadallá ealáhusorganisašuvdna stáhtain juohke jagi šiehtadusa sisdoalu. Ekonomalaš bealis galgá šiehttat movt geavahit váikkuhangaskaomiid, sihke sisdoalu ja viidodaga dáfus. Ekonomalaš doaibmabijuid oktavuodas, addojit iešguđetlágan stivrejeaddji láhkaásahusat boazodoallopolitihka ulbmiliid vuodul. Stuoradiggi gieđahallá ja dohkkeha šiehtadallama bohtosiid. Sámediggi lea máiddái mielde dán proseassas.
- Ruotabeali ekonomalaš doarjagat leat lági-duvvon earaládje. Ruotas várrejit juohke jagi ruđa bušeahhtapoasttain “för näringsens främjande” (boazodoalu ovddideapmái). Ruhtajuolludeami hálddaša Jordbruksverket ja doarjagat leat bohccobierggu haddelasáhus, buhtadusat Tsjernobyl-lihkuhisvuoda dihte, riikarádjeáiddiid divodeapmi, bohccuid heah-

tebiebman dálvejagis jna. Jordbruksverket ja Sámediggi digaštallet juohke jagi masa ruhta galgá adnot.

Norgga ja Ruota stivren- ja hálddašanmálliin leat stuora erohusat. Norgga boazodoalloláhka stivre mihá dárkileappot, ja dasa gullá maid stivrenvuoški. Erohusat leat maiddái doarjjaortnegiid huksemis ja hálddašeamis. Dáid goabbatláganvuođaid galgá vuhtiiváldit viidásit ovttasbargus.

2.4 Boazodoalu ovdáneapmi

Ruotabeali duogášdieđuid vieččaimet mii girjjis “Svensk rennäring”. Ruota sámiid riikasearvi/ Jordbruksverket/Sveriges Lantbruksuniversitet/ Statistiska centralbyrån 1999 ja njuolga dieđuid *Jordbruksvearkkas*. Norggabealde leat fas viežžan dieđuid Boazodoallohálldahusa iešguđet jagiid gihppagis *Ressursregnskap for reindriftsnæringen* ja *Totalregnskap for reindriftsnæringen*. Goappaš riikkain leat statestihkalaš dieđut rievddadan áiggiid mielde. Mii válljimet dása dakkár dieđuid ja áiggiid, mat čájehit muhtin muddui ealáhusa ovdáneami, ja mat addet vuodu buhtastahttit.

Vaikko Finnmárku ii guoskkage konvenšuvdnii, lea guovlu deatalaš Norgga obbalaš boazodoalu čilgemii. Danne leat mii earuhan tabeallain 2.4 ja 2.5 Finnmárkkku boazodoalu Norgga earaguovllu boazodoaluin, mat leat konvenšuvdnaguovlluid siskkobeaide. (Romsa, Nordlándá, Davvi-Trøndelaga, ja Lulli-Trøndelága/Hedmark).

2.4.1 Olmmošlohku

2.4. *tabealla*. Doalloovttadagaid lohku, olbmuid lohku sámi boazodoalus, ja “rennärinsföretak” lohku 1975–1997.

NORGA	1975	1980		1990		1997	
		Finnmárku	Eará guovl.	Finnmárku	Eará guovl.	Finnmárku	Eará guovl.
Doalloovttadagat*	598	437	170	508	167	384	163
Olbmot	1 500	1 556	484	2 139	546	2 067	707
RUOTTA		1979			1997		
Doalloovttadagat		786			928		

* 1978 boazodoallolágas adno doaba doalloovttadat (driftsenhet).

Motsvarande bestämmelse finns inte i den svenska lagen.

- Renskötselns bruk av betesmark är olikartad, dels på grund av sedvana och organisation inom renskötseln, dels på grund av naturberoende förhållanden och olikartade markägarstrukturer. Renskötarnas rätt till jakt, fiske och trävirke är betydligt mer omfattande i Sverige än i Norge.
- Den norska lagen är mer restriktiv när det gäller renskötselns rätt att uppföra anläggningar och att använda motorfordon.
- Den svenska rennäringslagstiftningen har historiskt sett varit mer kollektivinriktad än den norska. Den norska lagen med tillhörande föreskrifter kan utifrån detta uppfattas som onödigt detaljreglerande.
- Systemet med reindriftsavtal i Norge är både en näringspolitisk och ekonomisk institution i likhet med motsvarande system för lantbruk och fiske. Politiskt innebär det att näringsorganisationen och staten årligen förhandlar om innehållet i rennäringspolitiken. Ekonomiskt innebär det att förhandlingsparterna enas om medelförbrukningen med avseende på såväl omfång som innehåll. I samband med att de ekonomiska villkoren bestäms regleras målen för rennäringspolitiken. Förhandlingsresultatet skall godkännas av Stortinget. Sametinget deltar i denna process.
- I Sverige är det ekonomiska stödsystemet organiserat på ett annat sätt. Varje år avsätts pengar under budgetposten för rennäringens främjande. Medlen disponeras av Jordbruksverket och används till prissubventioner för renkött, ersättningar till följd av Tjernobylyckan, underhåll av riksgränsstängsel, bidrag till katastrofutfodring av ren vintertid m.m. Varje år överlägger Jordbruksverket och Sametinget om hur delar av medlen ska användas.

Det föreligger stora skillnader mellan den svenska och den norska styrnings- och förvaltningsmodellen. Den norska rennäringslagen reglerar mer i detalj, något som också gäller styrningsmodellen. Det föreligger också klara skillnader på uppbyggnaden och förvaltningen av det ekonomiska ersättningssystemet. Dessa olikheter måste beaktas i det fortsatta samarbetet.

2.4 Utvecklingsdrag i rennäringen

För Sverige är bakgrundsmaterialet inhämtat dels från publikationen *Svensk rennäring* (utgiven år 1999 av Svenska samernas riksförbund, Jordbruksverket, Sveriges Lantbruksuniversitet och Statistiska centralbyrån), dels genom direkta upplysningar från Jordbruksverket. Det norska materialet kommer från olika årgångar av *Ressursregnskap for reindriftnæringen* och *Totalregnskap for reindriftnæringen* (utgivna av reindriftsförvaltningen). Det statistiska underlagsmaterialet har förändrats från tid till annan. Vi har valt data och tidpunkter som illustrerar något av utvecklingen inom näringen och som samtidigt bildar ett underlag för jämförelser.

Även om Finnmark inte berörs av konventionen så är dessa områden viktiga för att beskriva huvuddragen i utvecklingen inom rennäringen i Norge totalt sett. I tabellerna 2.4 och 2.5 skiljer man därför på rennäringen i Finnmark och de övriga samiska renskötselområdena som berörs av konventionen (Troms, Nordland, Nord-Trøndelag och Sør-Trøndelag/Hedmark).

2.4.1 Befolkning

Tabell 2.4.

Antal driftsenheter, rennäringsföretag och antal personer i samisk rennäring åren 1975–1997.

	1975	1980		1990		1997	
		Finnmark	Övriga o.	Finnmark	Övriga o.	Finnmark	Övriga o.
NORGE							
Driftsenheter/bruk*	598	437	170	508	167	384	163
Personer	1 500	1 556	484	2 139	546	2 067	707
SVERIGE		1979				1997	
Rennäringsföretag		786				928	

* Driftsenhet definierades i reindriftsloven av år 1978.

Norggas lea doalloovttadagaid lohku bisson sullii seammá dásis, earret Finnmárkkus. Finnmárkkus lea lohku rievddadan veahá, muhto manai garrasit manás manjil 1990 (25 %). Lohku lea manásmannan eanas nuppástuhttinbargguid geažil, man ulbmilin lei geahpedit boazologu. Ruotas fas lassánedje doalut jagiin 1979–1997 (18 %). Doallun (*renskötselsföretag*) lohkkojit dat mat *Jordbruksverket* “*Foretaksregisterii*” dieđihuvvojit, ja dakkár doalus lea okta dahje eambbo čearromiellahtut.

Olbmuid lohku, geat gullet boazodollui, lassánii goappaš riikkain 1975/80 rájes, ja Norggas ledje boazodoalus eanemus olbmot jagis 1990. Finnmárkkus manai manás boazodolliid lohku, geain váldoealáhussan lei boazodoallu, muhto olmmošlohku ii almmatge mannan manás nu ollu go doalut (leat eambbo olbmot juohke doalu nammii).

2.4.2 Buvttadeapmi

2.5. tabealla. Boazolohku, njuovvanlohku ja njuovvamat (%), jagiin 1975–1998.

NORGA	1975		1981		1989		1998	
	Finnmárku	Eará guovl.	Finnmárku	Eará guovl.	Finnmárku	Eará guovl.	Finnmárku	Eará guovl.
Boazolohku*	86 800	37 200	129 900	41 400	200 400	48 000	129 600	47 400
Njuovvan lohku	22 564	10 142	35 520	13 020	78 592	20 848	33 550	13 800
Njuovva mat (%)	26	27	27	31	39	43	26	29
RUOŦTA	1976		1981		1989		1998	
Boazolohku	182 000		227 000		296 000		239 150	
Njuovvan lohku	–		51 200		84 915		47 362	
Njuovva mat (%)	–		23		29		20	

* gidđaealu boazolohku

Norggas lei alimus boazolohku jagis 1989. Finnmárkku boazolohku lei oalle vuollin 1970-loguid gaskkamuttos, go ledje heajos jagit ja dalle massojedje erenoamáš ollu bohccot. Vaikko boazolohku lea ovdalnai rievddadan, ii goittotge leat lassánan nu ollu go áigodagas 1975–1989, go dalle lassánii Finnmárkku boazolohku beliin. Sámi boazodoalu boazolohku lassánii 29 % dán áigodagas. Jagi 1989 rájis 1998 rádjái manai boazolohku sakka ollu manás Finnmárkkus (35 %), muhto eará govlluin áibbas unnán (1 %). Ruotas lassánii boazolohku 63 % jagiin 1976 rájis ja lohku lei buot bajimusas jagis 1989. Das rájis manai boazolohku 19 % manás jagi 1997 rádjai. Maiddái Ruotas lea boazolohku rievddadan, ja alimus boazolohku lei jagiin 1910, 1930 ja 1955 goas lohku lei gaskkal 275 000 ja 280 000 bohcco. Muhto ii goassege leat leamaš nu alla boazolohku go jagis 1989.

2.5 tabeallas mii oaidnit ahte leat eanemus njuovvanbohccot gidđaealus (%) dallego boazolohku lea badjin. Dát čájeha ahte boazodoallu geahččala muddemiid bokte heivehit boazodoalu guohtumiid mielde. Okta sivva dasa manne njuovvanproseanta lea mannan manás, leat lassáneaddji boazomassimat. Ja massimiid duogážin muhtin govlluin leat boraspiret, mat dahket vátisvuodaid.

Muhtin govlluin Norggas, earret Finnmárkku, lassánii biergobuvttadeapmi 1980-loguin, vaikko boazolohku ii lassánan (2.5 ja 2.6 tabeallat). Dás oaidnit ahte go boazolohku 16 % lassánii 1981rájis gitta 1989 rádjái, de dan áigodagas lassánii biergobuvttadeapmi 60 % tonnaid mielde. Biergobuvttadeapmi lassánii dannego rievddai ollislaš ealus njiñnelasaid lohku varrásiid ektui (dahje nuppeládje) ja bohccuid ahki ealus rievddai.

I Norge har antalet driftsenheter utanför Finnmark varit relativt stabilt. I Finnmark har driftsenheterna minskat kraftigt efter år 1990 (25 procent). Denna reduktion beror på särskilda omställningsåtgärder för att minska renantalet. I Sverige har antalet rennäringföretag ökat från år 1979 till 1997 (18 procent). Ett rennäringföretag är ett företag som registrerats i Jordbruksverkets företagsregister och i ett sådant företag ingår en eller flera samebymedlemmar.

De personer som är knutna till rennäringen har ökat i bägge länderna med åren 1975/1980 som utgångspunkt. Norge hade en topp omkring år 1990. I Finnmark har antalet personer med renskötsel som huvudnäring minskat något de senaste åren, men nedgången har inte varit lika stor som minskningen av antalet driftsenheter (fler personer samlade inom färre enheter).

2.4.2 Produktion

Tabell 2.5. Antal renar och antal slaktade renar med uttag i procent, åren 1975–1998.

	1975		1981		1989		1998	
	Finnmark	Övriga o.	Finnmark	Övriga o.	Finnmark	Övriga o.	Finnmark	Övriga o.
NORGE								
Antal renar *	86 800	37 200	129 900	41 400	200 400	48 000	129 600	47 400
Antal slaktade renar	22 564	10 142	35 520	13 020	78 592	20 848	33 550	13 800
Uttag i %	26	27	27	31	39	43	26	29
SVERIGE								
	1976		1981		1989		1998	
Antal renar *	182 000		227 000		296 000		239 150	
Antal slaktade renar	–		51 200		84 915		47 362	
Uttag i %	–		23		29		20	

* Antal renar i vårhjorden

I Norge som helhet var renantalet högst år 1989. Renantalet i Finnmark var lågt i mitten av 1970-talet på grund av flera år med extraordinärt stora förluster. Även om renantalet har varierat tidigare, så har ökningen aldrig varit så stor som från åren 1975 till 1989, då renantalet i Finnmark mer än fördubblades. I den samiska rennäringen i övrigt ökade renantalet med 29 procent under denna period. Från åren 1989 till 1998 reducerades renantalet kraftigt i Finnmark (35 procent), men obetydligt i de övriga områdena (1 procent). I Sverige ökade renantalet med 63 procent från år 1976 och fram till toppåret 1989. Därefter har renantalet minskat med 19 procent fram till år 1997. I Sverige har det även tidigare varit stora variationer med toppar åren 1910, 1930 och 1955 då antalet renar var mellan 275 000 och 280 000. Det har dock aldrig registrerats ett så högt antal som år 1989.

Tabell 2.5 visar att slaktuttaget i procent av vårhjorden är störst när renantalet är högt. Detta visar att renskötseln genom varierande uttag i viss utsträckning försöker anpassa renantalet till betesresurserna. En av orsakerna till ett lägre slaktuttag de senaste åren är ökade förluster inom enskilda områden till följd av problem med rovdjur.

I Norge hade man i områdena utanför Finnmark en produktionsökning på 1980-talet som var större än ökningen av renantalet skulle påkalla (tabellerna 2.5 och 2.6). Samtidigt som renantalet ökade med 16 procent från åren 1981 till 1989 ökade produktionen med 60 procent. Produktivitetstillväxten berodde på förändrade köns- och åldersstrukturer i renhorden.

2.4.3 Ekonomiija

2.6. tabealla. Boazodoalu ekonomalaš dilli jagiin 1975–1997. Árvvut leat 1 000 NOK/SEK.

	1975	1980	1990	1997
NORGA				
Buvttadeapmi (tonn)	1 083	1 428	2 004	1 268
Kilo haddi. * NOK*	77,61	66,87	38,06	44,15
Buvttadanárvu **	84 052	95 490	76 272	55 982
Njuolgggo doarjagat ***	2 168	11 229	26 340	17 355
Boraspire vahátbuhtadusat	2 604	4 371	3 493	18 498
Submi sisaboađut	88 902	111 157	106 144	91 879
RUOFTA				
Buvttadeapmi (tonn)	-	1 200	3 580	1 306
Kilo haddi. SEK	-	38,50	27,34	41,30
Buvttadanárvu**	-	46 200	97 877	53 938
Haddedoarjja	4 310	12 262	26 403	21 330
Boraspire vahátbuhtadusat	7 446	-	27 314	29 311
Submi sisaboađut			151 594	104 578

* hattit/golut čuvvot konsumhadde-indeaksa biddjon 1978-kr našunála kruvnnuide.

*** doallodoarjja ja miessenjuovvan doarjja.

Ollislaš biergobuvttadeami árvu lea mannan manás mearkkašahhti láhkái. Mii oaidnit loguin man sakka buvttadeapmi mannagođii manás erenoamážit manñil 1990 goappaš riikkain. Hattit leat ollu rievddadan goappaš riikkain. Norggas gahčai haddi lagabui beliin áigodagas 1975–1990. Hattit ledje sihke Norggas ja Ruotas vuolimusas jagis 1990 (sihke tonnat ja %), ja dan jagi buvttadedje maiddái eanemus bierggu. Manñil manai biergobuvttadeapmi sakka manás ja biergobuvttadeami árvu hedjonii, vaikko haddi goargñui. Hedjonan sisaboađuid sadjái leat muhtin muddui lasihan doarjagiid (erenomážit jagis 1990), ja lasihan buhtadusaid (1997).

Norggas lassánedje boraspire-vahátbuhtadusat viđa geardánit jagiin 1990–1997 (fásta kr-mihtuin). Seammalágan vahátbuhtadusat lassánedje

16 % Ruotas 1990–1997 áigodagas, muhto lei juo oalle badjin jagis 1990. Lassin dása bohtet vel buhtadusat “*stuora boazojámu*” dihte Ruotas (erenomáš stuora, duodaštuvvon massimat). Jagis 1997 ledje dát buhtadusat 728 039 SEK. Buhtaduslogut eai dáidde goittotge čájehit man ollu duodas leat massán bohccuid, muhto vahátmáksimat (buhtaduslogut) čájehit ahte boraspiret leat giksin boazoealáhussii.

Norggas eai leat lassánan boraspire-vahátbuhtadusat dan mielde movt massimat dáhpáhuvet, ja nu leage njiedjan dat man gohčoda “buhtadus barggu ja ieškapitála ovddas (vederlag for arbeid og egenkapital)”. Dát čájehuvvo 2.2 govvas mas bohtá ovdan ovdáneapmi Nordlánddas áigodagas 1985–1999.

2.4.3 Ekonomi

Tabell 2.6. Ekonomiska förhållanden inom rennäringen, åren 1975–1997 (värde i 1 000 NOK/SEK).

	1975	1980	1990	1997
NORGE				
Produktion i ton	1 083	1 428	2 004	1 268
Pris pr. kg. NOK*	77,61	66,87	38,06	44,15
Värde av produktionen	84 052	95 490	76 272	55 982
Direkta bidrag **	2 168	11 229	26 340	17 355
Ersättning p.g.a. rovdjur	2 604	4 371	3 493	18 498
Totala intäkter	88 902	111 157	106 144	91 879
SVERIGE				
Produktion i ton	–	1 200	3 580	1 306
Pris pr. kg. SEK*	–	38,50	27,34	41,30
Värde av produktionen	–	46 200	97 877	53 938
Prissubventioner	4 310	12 262	26 403	21 330
Ersättning p.g.a. rovdjur	7 446	–	27 314	29 311
Totala intäkter	–	–	151 594	104 578

* Alla priser/kostnader har räknats om efter konsumentprisindex till fasta priser för år 1998 i nationella kronor.

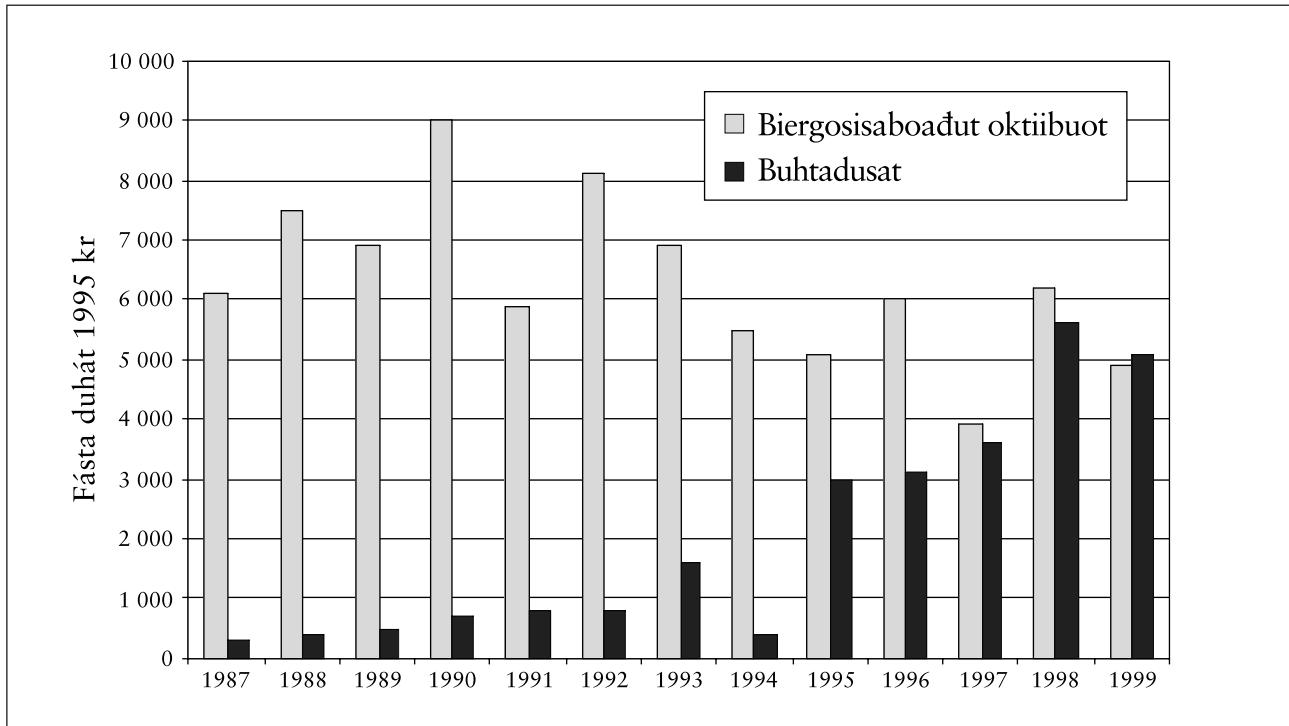
** "Driftsbidrag" till driftsenheten och kalvslaktbidrag.

Värdet av den totala köttproduktionen har sjunkit betydligt. Det bakomliggande siffermaterialet visar att nedgången kom omkring år 1990 i bägge länderna. Priserna har varierat kraftigt i båda länderna. I Norge sjönk priset till omkring hälften från åren 1975 till 1990. I båda länderna var priset lägst år 1990 då produktionen var som högst (både i ton och procent). Senare har produktionen minskat betydligt och värdet av köttproduktionen har blivit lägre trots en prisökning. Intäktsreduktionen kompenseras i någon grad av ökade bidrag (särskilt år 1990) och ökade ersättningar (år 1997).

I Norge femdubblades ersättningarna för förlorade renar på grund av rovdjur från åren 1990 till 1997 (mätt i fast värde). I Sverige ökade mot-

svarande ersättning med 16 procent under samma period, men låg på en relativt hög nivå redan år 1990. Till detta kommer ersättningen för massdöd (extraordinära, dokumenterade förluster), som år 1997 uppgick till 728 039 kr. Även om ersättningsnivån inte nödvändigtvis har ett direkt samband med storleken på de reella förlusterna, så är den ändå ett uttryck för den ökade belastningen från rovdjur.

I Norge har ersättningarna för förlorade renar på grund av rovdjur inte ökat i samma takt som förlusterna, vilket bidragit till att ersättning för arbete och eget kapital har reducerats. Det illustreras av figur 2.1 som visar utvecklingen i Nordland under perioden 1987 till och med 1999.

2.2 govva. Dás oaidnit ollislaš biergobuvttadeami sisaboaduid ja boraspire-vahátbuhtadusaid Nordlándda boazorohagas áigodagas 1987–1999.

Jagis 1997 ožžo sámi boazodoalu doallovttagat Norggas 95 000 kr oktiibuot dan oassái man gohčoda “vederlag for arbeid og egenkapital” (buhtadus barggu ja ieškapitála ovddas) (nettosisaboahu oktiibuot). Jagis 1998 lassánii ruhtasubmi ja lei dasto 166 000 kr. Ruotas lei jagis 1998 dát sisaboahu 132 000 kr juohke bearraša nammii (sáhtta buhtastahttit doallovttagain). Válidosivvan manne Norggas lei dássi nu erenoamáš vuollin jagis 1997, čilgejuvvo vuosttažettiin dainna ahte ealuid árvu hedjonii ja boazodoallit ožžo unnit doarjagiid. Vahátbuhtadusat ja lassidietnasat lassánedje jagis 1998. Nordlánddas ledje buhtadusat badjelis go biergobuvttadeami árvu jagis 1999 (govva 2.1). Guovlluin, mat leat Ruota ráji lahkosiin, ledje stuora erohusat dain sisaboaduin jagis 1998 ja ledje gaskkal 81 000 kr (Romssas) ja 400 000 kr (Davvi-Trøndelágas). Manne ledje erohusat, sáhtta čilgejuvvo das go Davvi-Trøndelágas lei goluidmearri vuollelis. (sullii 40 000 kr vuollelis go eará guovlluid gaskamearri).

2.4.4 Teknologiija

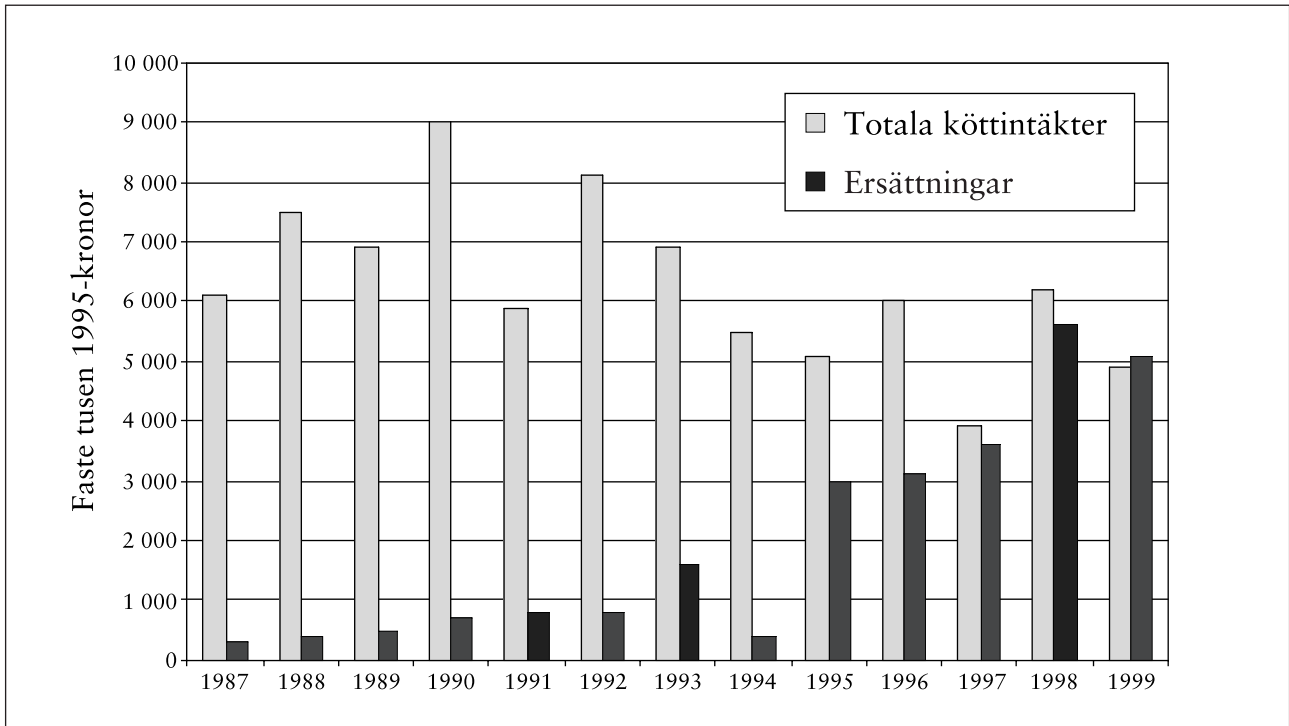
Boazodoallu lea 1960-jagiid rájis ja dássáži mihá eambo geavahišgoahtán teknologalaš veahkneavvuid. Mis leat goittotge unnán gáldut, mat čájehit loguiguin ovdáneami. Eaige gávdno ovtt-

lágán dieđut Norggas ja Ruotas. Go bidjá vuoddu ahte 1960-jagiin ledje áibbas unnán teknologalaš veahkneavvut boazodoalus, sáhttet goittotge soames logut 1990-jagiid loahpas govvidit ovdáneami.

Jagis 1998 fievrredje 78 % ruotabeale boazodolliin olles ealu, dahje muhtin ráji ealus, guorbmebiillain čakčaorohakkii. Giđdat lei lohku 34 %. Čakčat lei eatnasiin gaskkal 20 ja 40 miilla guhku johtolat, muhto giđdat johte eatnasat vuollel 10 miilla. Norggas maiddái fievrredit ealu guorbmebiillain muhtin muddui, muhto eai nu ollugat daga dan (váilot logut).

Ruota doaluin lei badjel bealli geat bibme bohccuid 1997/98 dálvvi. Ain dál dárbbášuvvo biebmat bohccuid radioaktivitehta geažil (maiddái Norggas), muhto nealgi lea váldoággan manne bibmet bohccuid dálvet (sullii 37 %). Dálvet dat leage go bibmet bohccuid guhkimus áiggi ain hávális (88 beavvi gaskamearálaččat). Stuurimus doalut bibmet eanemusat.

Norgga boazodoalus lea muohtaskohteriid almmolaš lohku dál vuollelaš 1 000. Lohku lea veahá vuollelis go jagis 1982 (1 144). Mañemus 30 jagis leat maid atnigoahtán mohtorsihkkeliid ja njealljejuvllat vuojániid, ja dat leat váikkuhan dasa ahte boazodoalu bargovuogit leat sakka rievdan. Beatnagiid atnet boazobarggus, omd čohkkedettiin ja guođohettiin (badjel 50 % Ruota doaluin). Vaikko adnoge teknologiiija, de

Figur 2.2. Totala intäkter från köttproduktion jämfört med ersättningar på grund av rovdjur i Nordlands renbetesområde för perioden 1987–1999.

År 1997 var ersättning för arbete och eget kapital (total nettointäkt) per driftenhet för rennärningen i Norge 95 000 kr. Detta belopp ökade år 1998 till 166 000 kr. I Sverige var intäkten år 1998 132 000 kr per familj (jämförbart med driftsenhet). Den särskilt låga nivån i Norge år 1997 beror i huvudsak på en reducering av värdet på renarna och på betydligt mindre bidrag. Ersättningarna och biinkomsterna ökade år 1998. År 1999 var ersättningarna högre än värdet av köttproduktionen i Nordland (figur 2.2). För de områden som gränsar till Sverige varierade dessa intäkter år 1998 mellan 81 000 kr (Troms) och 400 000 kr (Nord-Trøndelag). Skillnaderna beror till en del på en lägre kostnadsnivå i Nord-Trøndelag (ca 40 000 kr lägre än genomsnittet för de övriga).

2.4.4 Teknologi

Det har skett en dramatisk utveckling avseende användandet av tekniska hjälpmedel inom rennärningen från 1960-talet och fram till idag. Det finns inget bra material som illustrerar denna utveckling med siffror. Det finns inte heller

samma typ av data i Sverige och i Norge. Med utgångspunkt i det faktum att användningen av teknik var mycket begränsad på 1960-talet kan några siffror från slutet av 1990-talet ändå ge en viss bild av utvecklingen.

År 1998 flyttade 78 procent av renskötarna i Sverige hela eller delar av sina renhjordar till höstbetena med lastbil. På våren var den andelen 34 procent. På hösten flyttade de flesta mellan 20 och 40 mil, men på våren flyttade de flesta mindre än 10 mil. Flyttning med bil förekommer också till viss del i Norge, men omfattningen är betydligt mindre.

Åren 1997/98 var det mer än hälften av företagen i Sverige som utfodrade ren. Huvudorsaken var nöutfodring vintertid (ca 37 procent) även om det förelåg ett visst behov av utfodring p.g.a radioaktivt nedfall (också i Norge). Utfodringen skedde främst på vintern (i genomsnitt 88 dagar). Den var mest omfattande i de största rennäringföretagen.

I Norge är den officiella siffran för antalet snöskotrar inom rennärningen något under 1 000. Det är något lägre än år 1982 (1 144). Även motorcyklar och "4-hjulingar" har tagits i bruk de senaste 30 åren, vilket bidragit till dramatiska

goittotge oallugat maiddái čuiget ja vázzet jodi-dettiin. Heasttaid leat maid muhtin muddui geavahišgoahtán bievlajagis.

Ruotas ja lulli Norggas atnet helikopteriid oalle ollu, erenoamážit dallego čohkkejit ealu gárdái go galget geassit gávpečorra.

2.4.5 *Oktiigeassu*

Obbalaččat sáhtta Ruotabeali boazodoalu dadjat leat viidábun go Norggas, doppe leat eambbo boazobargit, olbmot geat gullet boazodollui, ja sturorit boazolohku. Obbalaš govas oaidnit ahte sihke doalut ja olbmot geat gullet boazodollui leat lassánan goappaš riikkain 1975/80 rájes 1997 rádjai (earret Finnmárkkus).

Sihke Norggas ja Ruotas lei alimus boazolohku jagis 1989. 1980-loguid rájes lea leamaš čielga politihkalaš ulbmilin geahpedit boazologu sierra doaimmaiguin. Seammasullasaš ovdáneapmi boazologus Ruotas ja Norggas čájeha dan guvlui ahte boazolohku rievddai olmmošlogu ja guoh-tumiid mielde, ii ge boazodoalopolitihkalaš doaibmabijuid geažil. Norggas ja Ruotas han

eai lean seammalágan boazodoallo-politihkalaš doaibmabijut. Tsjernobyl atomlihkohisvuođa mañnil unniduvvui njuovvan, ja dát lihkohisvuohta dagahii boazologu lassáneami muhtin muddui.

Árvolassáneapmi, man mihtidit biergobuvttade-miin, lei jagis 1997 sullii seamma dásis goappaš riikkain, ledje seammá hattit ja buvttaduvvui ovttá mađe. 1989/90 ektui lea haddedoarjja veahá lassánan Ruotas, muhto Norggas geahpedeje njuolggo doarjagiid doalloovttadagaide. Boraspiret leat áibbas vissasit guovddáš sivvan dasa go boazodoalu buvttadeapmi ja dienas lea mañás mannan, ja maiddá leat boraspirevát-tisvuodat dađistaga lassánan boazodoalus ja šad-dan váttisvuhtan.

Boazodoalu eavttut leat ollásii earáhuvvan dan rájis go mohtorfievrrut lassánedje mañemus 30 jagis, sihke guođoheami, čohkkema ja johtima dáfus. Stuora ealuid lea dál mihá geahppasit guođohit, ja dát várra váikkuhiige dasa go boazolohku lassánii 1980-loguin. Hedjonan ja gár-žon guohtumiid ovdii leat eambbo biebmagoah-tán ealuid, sihke lunddolaš rásiiguin ja fuođđarii-guin.

förändringar av driften. Hund används dock fortfarande i stor utsträckning vid samling och skiljning (över 50 procent av företagen i Sverige). Trots den tekniska utvecklingen företas en stor del av flyttningen till fots eller med skidor. Hästar har också tagits i bruk barmarkstid.

Helikopter används ganska mycket i Sverige och i de sydliga områdena i Norge, särskilt vid samling av ren för slakt.

2.4.5 *Sammanfattning*

Allmänt kan man säga att rennäringen i Sverige har en något större omfattning än den i Norge, såväl vad gäller antalet utövare och antalet personer knutna till näringen som antalet renar. Den allmänna bilden är att både antalet enheter och personer har ökat i bägge länderna från åren 1975/80 till 1997 (med undantag för Finnmark).

Såväl i Sverige som i Norge var renantalet som högst år 1989. Sedan 1980-talet har det varit ett klart politiskt mål att reducera renantalet genom särskilda åtgärder. Att antalet renar ökade under samma perioder i de båda länderna tyder på att

ökningen snarare berodde på befolkningsutvecklingen och betesförhållandena än på rennäringens politiska åtgärder. Efter kärnkraftsolyckan i Tjernobyl år 1986 reducerades slaktuttaget betydligt under en period och bidrog till en ökning av renantalet inom vissa områden.

Pris och produktionsmängd var ungefär desamma i länderna år 1997 liksom värdet mätt i köttproduktion. I förhållande till åren 1989/90 ökade prissubventionerna något i Sverige, medan de direkta bidragen till driftsenheterna reducerades i Norge.

Rovdjursproblematiken är en viktig orsak till att produktionen reducerats och att det ekonomiska utbytet från näringen minskat. Rovdjuren utgör ett ökande problem för rennäringen.

Den ökade användningen av motorfordon, både för bevakning och samling samt för transport, har skapat nya betingelser för renskötseln under den senaste trettioårsperioden. Denna utveckling har medfört ökade möjligheter för renskötaren att kontrollera stora hjordar och var en bidragande orsak till ökningen av renantalet på 1980-talet. Renbetenas försämrade kvalitet och tillgänglighet kompenseras delvis genom ökad utfodring, såväl med grovfoder som med fabriksfoder.

3. KAPIHTAL

Doaimadilálašvuodát ja guohtumiid atnu

3.1 Doaimadilálašvuodát, guohtumat ja daid atnu

3.1.1 Álgu

Dán kapihtalis ovdanbuktá kommišuvdna čearuid ja boazoorohagaid doaimadilálašvuodaid, guohtumiid ja guhtumiid anu čuovvovaš guovlluin: Davil álgit Romssa fylkkas ja Norrbottena leanas ja Hedmark fylka davimus osiin ja Dalar-na leana. Mii juohkit guovllu viđa guovllulaš oas-sái (regiovdnii): Romsa ja davágeaži Norrbotten, Davit Nordlándá ja gaska ja lulimus Norrbotten, Helgelándá ja Västerbotten, Davvi-Trøndelága ja davágeaži Jämtlándá. Don gávnnat dárkilis čilgehusa čearuid ja boazoorohagaid birra fágálávde-gotti raporttas (mielddus 1), mii čuovvu dán raportta. Čearuid čilgehusat ja boazoorohagaid čilgehusat eai leat jur ovttalárganat juohke saji. Vuosttažettiin leat geográfalaš erohusat ja iešguđetlágan doaimavuogit, muhto maiddá barggu duogášdieđut, leat goabbatlárganat.

3.1.2 Romssa guovlu ja davágeaži Norrbotten

Obbalaččat

Guovlu fátmasta buot Romssa fylkka oroha-gaid ja Ruotas dan njeallje davimus várrečearu. Dasa lassin lea davágeaži Norrbottena nuortta-mus eananosiin maiddá vuovdečearru ja dasto mánga konsešuvdnačearu, mat váikkuhit várre-čearuid doaimadilálašvuodaid ja areálageava-heami dálvejagi eatnamiin. Buot čearuin ja nealji boazoorohagas lea oarjjabeali, ja nuppis fas nuorttabeali, orohatrádji nuppi riikka guvlui. Dasto leat velá njeallje boazoorohaga main orohatrádji lea ruotabeali konvenšuvdnaguovlluide Norggas.

Romssa boazoorohagaid alimus lobálaš boazolohku lea 14 000 bohcco oktiibuot. Čearuid alimus lobálaš boazolohku lea 36 500 bohcco, ja vuovdečearuid ja konsešuvdnačearuid alimus lobálaš boazolohku lea fas 10 300 bohcco (SOU 1966:12).

Geahča mat mielddus 1, kap. 2. Das čilge kommišuvdna doaimadilálašvuodaid ja guohtumiid, ja movt čearut ja orohagat atnet guohtu-

KAPITEL 3

Driftsförhållanden, betestillgångar och erfarenheter av gällande konvention

3.1 Driftsförhållanden, betestillgångar och betestillgångarnas användning

3.1.1 Inledning

I detta kapitel redogör kommissionen för samebyarnas och renbetesdistriktens driftsförhållanden, betestillgångar och betestillgångarnas användning för ett område som avgränsas i norr av Troms fylke och Norrbottens län och i söder av nordligaste delarna av Hedmarks fylke och Dalarna län. Området är uppdelat i fem regioner: Troms och norra Norrbotten, norra Nordland och mellersta och södra Norrbotten, Helgeland och Västerbotten, Nord-Trøndelag och norra Jämtland samt Sør-Trøndelag och södra Jämtland. De detaljerade beskrivningarna för varje sameby och renbetesdistrikt återfinns i sakutskottets rapport som är bilaga 1 till detta betänkande. Beskrivningarna för samebyarna och renbetesdistrikten följer inte alltigenom samma mönster. Detta förklaras främst av olika naturgeografiska förutsättningar och driftsformer liksom också av olikheter i bakgrundsmaterialet som ligger som grund för beskrivningarna.

3.1.2 *Regionen Troms och norra Norrbotten*

Generellt

Regionen omfattar samtliga renbetesdistrikt i Troms fylke och de fyra nordligaste fjällsamebyarna i Sverige. I den östra delen av norra Norrbotten finns dessutom en skogssameby och flera koncessionssamebyar vars driftsmönster inverkar på fjällsamebyarnas driftsförhållanden och markanvändning i vinterbetesområdena. Samtliga fjällsamebyar och fyra renbetesdistrikt har sin västliga respektive östliga gräns mot det andra landet. Ytterligare fyra renbetesdistrikt gränsar mot de svenska konventionsområdena i Norge.

Det fastslagna högsta rentalet för renbetesdistrikten i Troms är totalt 14 000 djur. För fjällsamebyarna är det högsta tillåtna samlade renantalet 36 500 djur och för skogs- och koncessionssamebyarna 10 300 djur (SOU 1966:12).

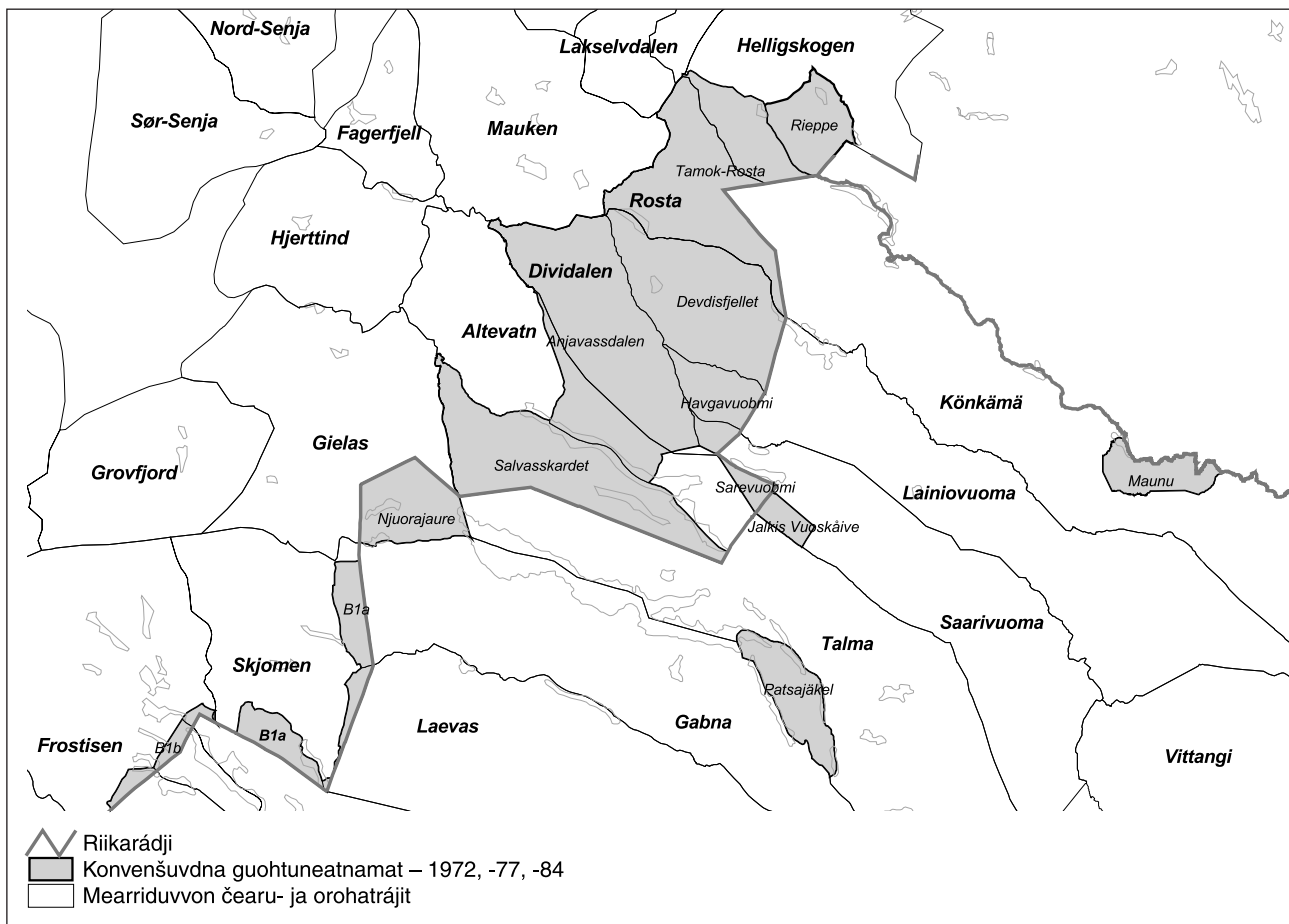
I bilaga 1 kapitel 2 redogör kommissionen för driftsförhållandena och betestillgångarna samt hur byarna och distrikten använder sina betestillgångar för samebyarna Könkämä, Saarivuoma, Lainiovuoma och Talma samt renbetesdistrikten Lakselvdal/Lyngsdal, Helligskogen, Mauken, Tromsdalen och Andersdalen, Rosta, Dividalen, Hjerttind, Altevattn och Gielas.

miid. Dát guoská čuovvovaš čearuide ja oroha-
gaide: Čearut leat Geaggán, Sárevuopmi, Lavn-
njetvuopmi ja Dálbma, ja orohagat leat: Láhku/
Guhkesvággi, Basevuovdi, Meavki, Stuoranjárga,
Rostu, Dievaidvuovdi, Stálonjárga, Álddesjávri
ja Gielas.

Geassejagi guohtuneatnamat

Dán guovllus leat guhta ráddjejuvvon guohtun-
guovllu gos ruotabeali ealut besset guođohit:
Dápmot-Rostu, Devddesvárri, Hávgavuopmi,
Anjavuopmi (alimus lobálaš boazolohku lea 9

000), Sárevuopmi, ja Láirevággi. Rieppe guoht-
unguovlu lei vihtta jagi das rájis go konvenšuvd-
na bođii fápmui (1972–1977). Ruotabeali boh-
cuin lea lohpi guohtut norggabealde eatnamiin
áigodagas miessemánu 1.b. – čakčamánu 14.
beaivái, ja dán seammá áigodagas ii leat norgga-
beali bohccuin lohpi guohtut dán guovlluin.
Čuovvovaš čearuin lea lohpi guođohit norggabe-
alde: Geaggan (Dápmot-Rostu), Lavnnjetvuopmi
(Devddesvári ja Hávgavuomi davábeali oasis),
Sárevuopmi (Anjavuopmi), Sárevuopmi ja Hávg-
avuomi lulábeali oasis ja Dálbma (Láirevággi).

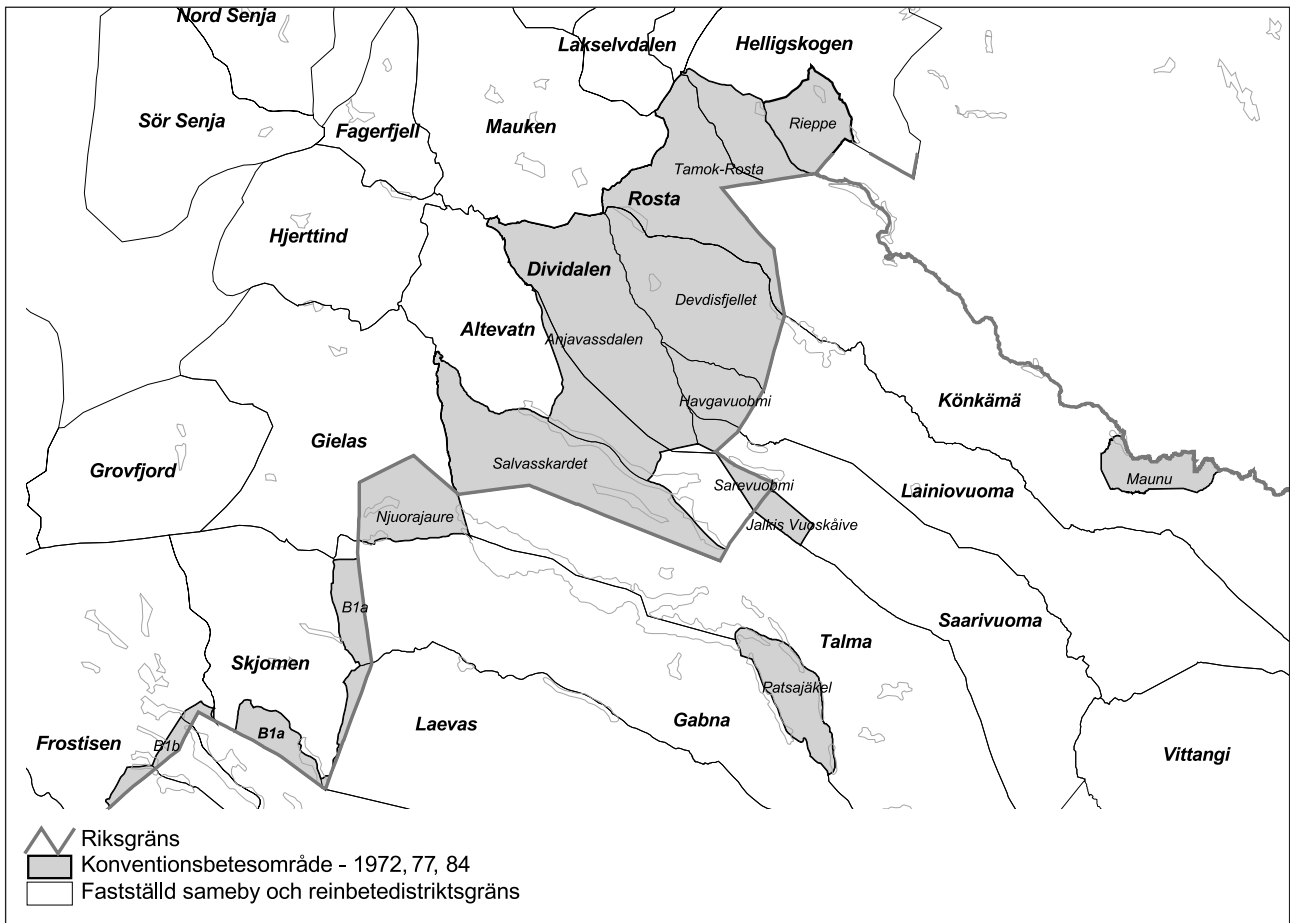
3.1 kártagovva. Romssa ja davágeaži Norrbottena boazorohagat ja čearut riikaráji guoras ja konvenšuvdnaguovlluin.

Sommarbetesområden

I regionen finns sex avgränsade områden för svensk renbetning: Tamok-Rosta, Devdisfjellet, Havgavuopmi, Anjavassdalen (högsta tillåtna renantal 9 000), Sarevuopmi samt Salvasskardet. Betesområdet Rieppe fanns under en tid av fem år från konventionens ikraftträdande (1972–1977). Den tillåtna betestiden för svensk renbetning i

dessa områden är perioden 1 maj – 14 september och områdena får inte användas för norsk renbetning under denna tid. Det är Könkämä (Tamok-Rosta), Lainiovuoma (Devdisfjellet och norra delen av Havgavuopmi), Saarivuoma (Anjavassdalen, Sarevuopmi och södra delen av Havgavuopmi) och Talma (Salvasskardet) samebyar som får använda betesområdena.

Figur 3.1. Renbetesdistrikt och samebyar utmed riksgränsen samt konventionsområden i regionen Troms och norra Norrbotten.

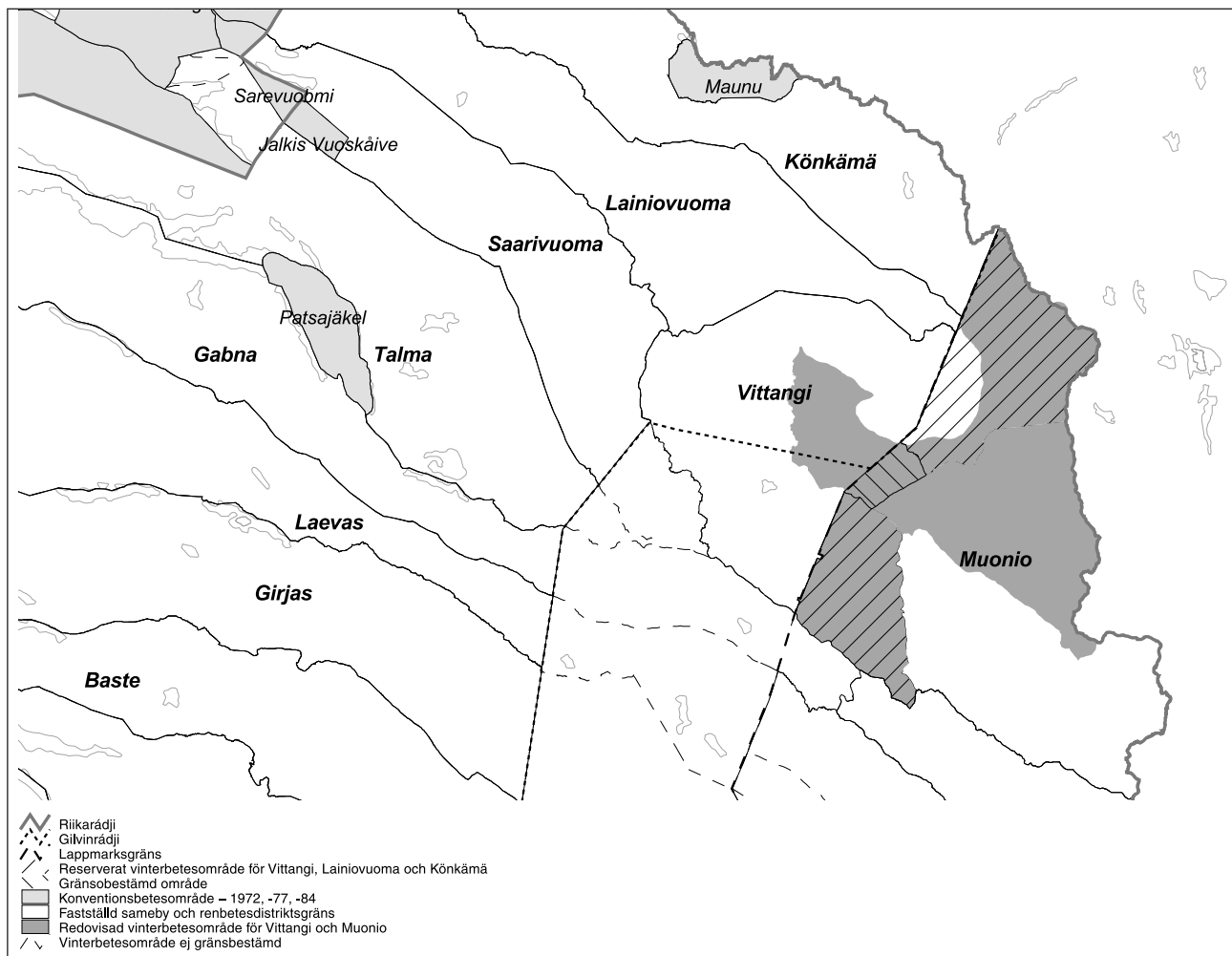
Konvenšuvdnaguovllut leat Basevuovddis, Rosttus, Dievaidvuovddis ja Álddesjávri boazoorohagain. Dan áigodagas go ruotabeali čearuin ii leat lohpi guođohit dán guovlluin, leat čuovvovaš boazoorohagat guovlluin: Stálonjarga, Meavki, Davvi-Sázzá, Láhku/Guhkesvággi ja Basevuovdi.

Dálvejagi guohtuneatnamat

Dán guovllus leat njeallje ráddjejuvvon guohtunguovllu gos norggabeali ealut besset guođohit: Maunu, Jalkis Vuoskáive, Njuorajávri, ja Báhccejagil (Patsajäkel). Norggabeali bohccuid guođohanáigodagat, ja norggabeali alimus lobálaš boazolohku iešguđege orohagas dán guohtuneatnamiin ruotabealde lea ná: Maunu áigodagas golggotmánu 1.b – cuoŋománu 30.b. (1 100), Jalkis Vuoskáive ođđajagimánu 1.b – njukčamá-

nu 31. b. (1 500), Njuorajávri golggotmánu 1.b – cuoŋománu 30.b. (1 500 ja dás lea Báhccejagil mielde), Báhccejagil juovlamánu 1. b. – cuoŋománu 30. b. (1 500 ja dás lea Njuorajávri mielde). Ruotabeali čearut eai beasa guođohit, earret Njuorajávri, mii lea dat guovlu gos ruotabeali ealut sáhttet guođohit dan áiggis jagis go norggabeali bohccuin ii leat lohpi guohtut dán guovllus. Dáid guohtuneatnamiid sáhttet čuovvovaš boazoorohagat guođohit: Gielas (Njuorajávri ja Báhccejagil), Stálonjarga (Jalkis Vuoskáive) ja Basevuovdi (Maunu).

Konvenšuvdnaguovllut leat Geaggáma, Sárevuomi ja Dálmma čearuin Ruotas. Dálmmas lea lohpi guođohit Njuorajávri birrasiin daid áigodagaid go norggabeali ealuin ii leat lohpi guođohit doppe.

3.2 Kártagovva. Čearuid ja konvenšuvdnaguovlluid dálveguohtuneatnamat Romssa ja davageaži Norrbottena guovlluin.

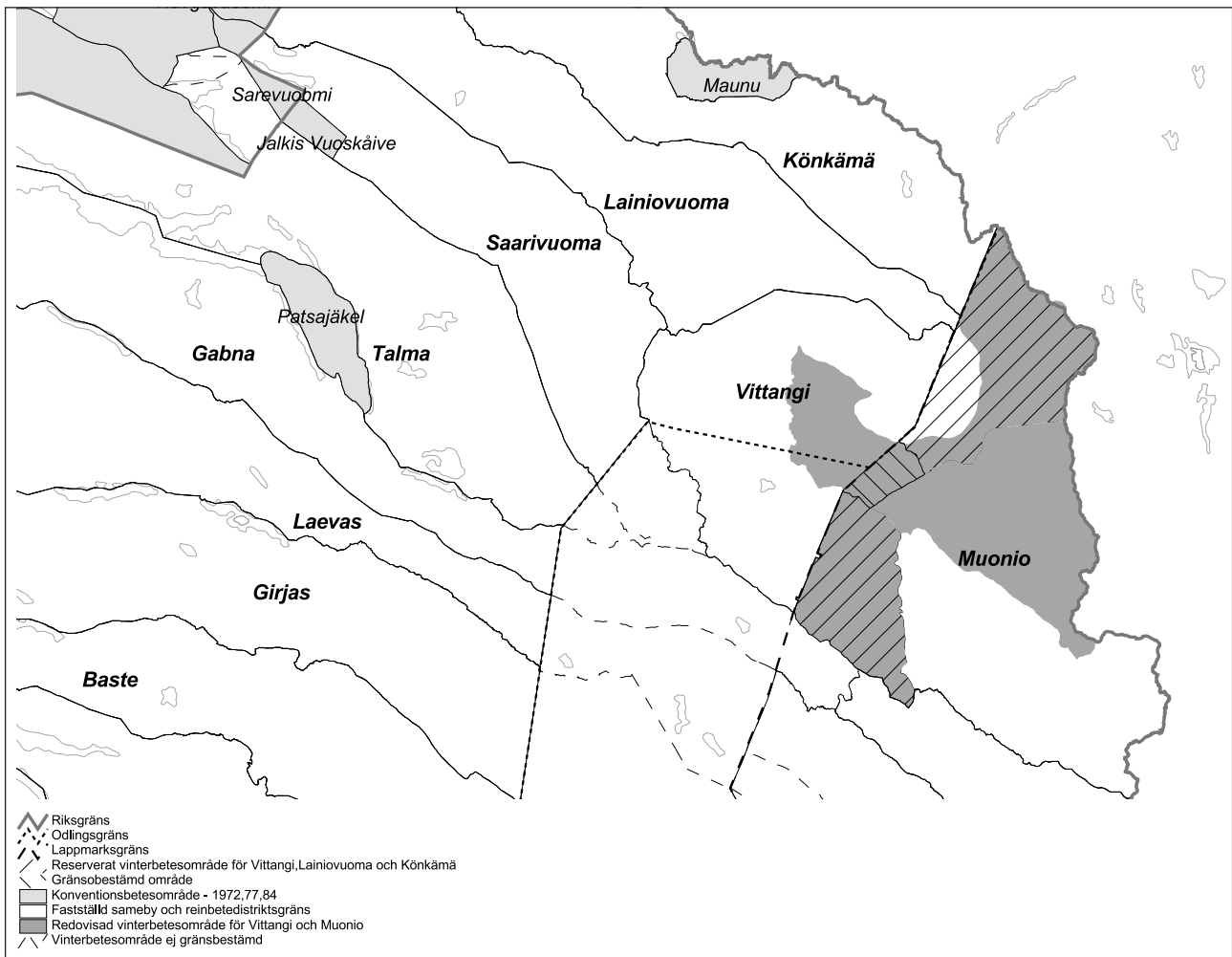
Konventionsområdena ligger i Helligskogen, Rosta, Dividalen och Altevatn renbetesdistrikt. Under den tid då svensk renbetning inte är tillåten i betesområdena har Hjerttind, Mauken, Nord-Senja, Lakselvdal/Lyngsdal och Helligskogen renbetesdistrikt tidvis utnyttjat betesområdena.

Vinterbetesområden

I regionen finns fyra avgränsade betesområden för norsk renbetning: Maunu, Jalkis Vuoskäive, Njuorajaure samt Patsajäkel. Den tillåtna betestiden för norsk renbetning i dessa områden och det högsta tillåtna antalet renar är: Maunu under perioden 1 oktober – 30 april (1 100), Jalkis Vuoskäive under perioden den 1 januari – 31

mars (1 500), Njuorajaure under perioden 1 oktober – 30 april (1 500 tillsammans med Patsajäkel), Patsajäkel under perioden 1 december – 30 april (1 500 tillsammans med Njuorajaure). Betesområdena får inte användas för svensk renbetning förutom i Njuorajaure där svensk renbetning är tillåten under den del av året norsk renbetning inte är tillåten där. Det är Gielas (Njuorajaure och Patsajäkel), Hjerttind (Jalkis Vuoskäive) och Helligskogen (Maunu) renbetesdistrikt som får använda betesområdena.

Konventionsområdena finns i Könkämä, Saarivuoma och Talma samebyar i Sverige. Det är Talma som har rätt utnyttja området Njuorajaure när norsk renbetning inte är tillåten där.

Figur 3.2. Samebyar och konventionsområden i regionen Troms och norra Norrbotten i vinterbetesområdet.

3.1.3 Davit Nordlándda guovlu ja Norrbottena gaska ja lulit oasis

Obbalaččat

Guovllus leat guhtta boazoorohaga ja 11 várrečearu. Buot orohagain ja čearuin, earret Jáhká-gasska, lea riikarádji orohagaid nuorttabeali rádjijn, ja nuppiin fas oarjjabeali rádjijn. Dán guovllu nuorttabeali eanansiin leat vuovde- ja konsešuvdnačearut. Dáid čearuid doaibmamálet váikkuhit daid várrečearuid ja boazoorohagaid mat dálvet guođohit Ruotabealde, nappo sin doaibmadilálašvuodaid ja guohtumiid anu dálvejagi eatnamiin.

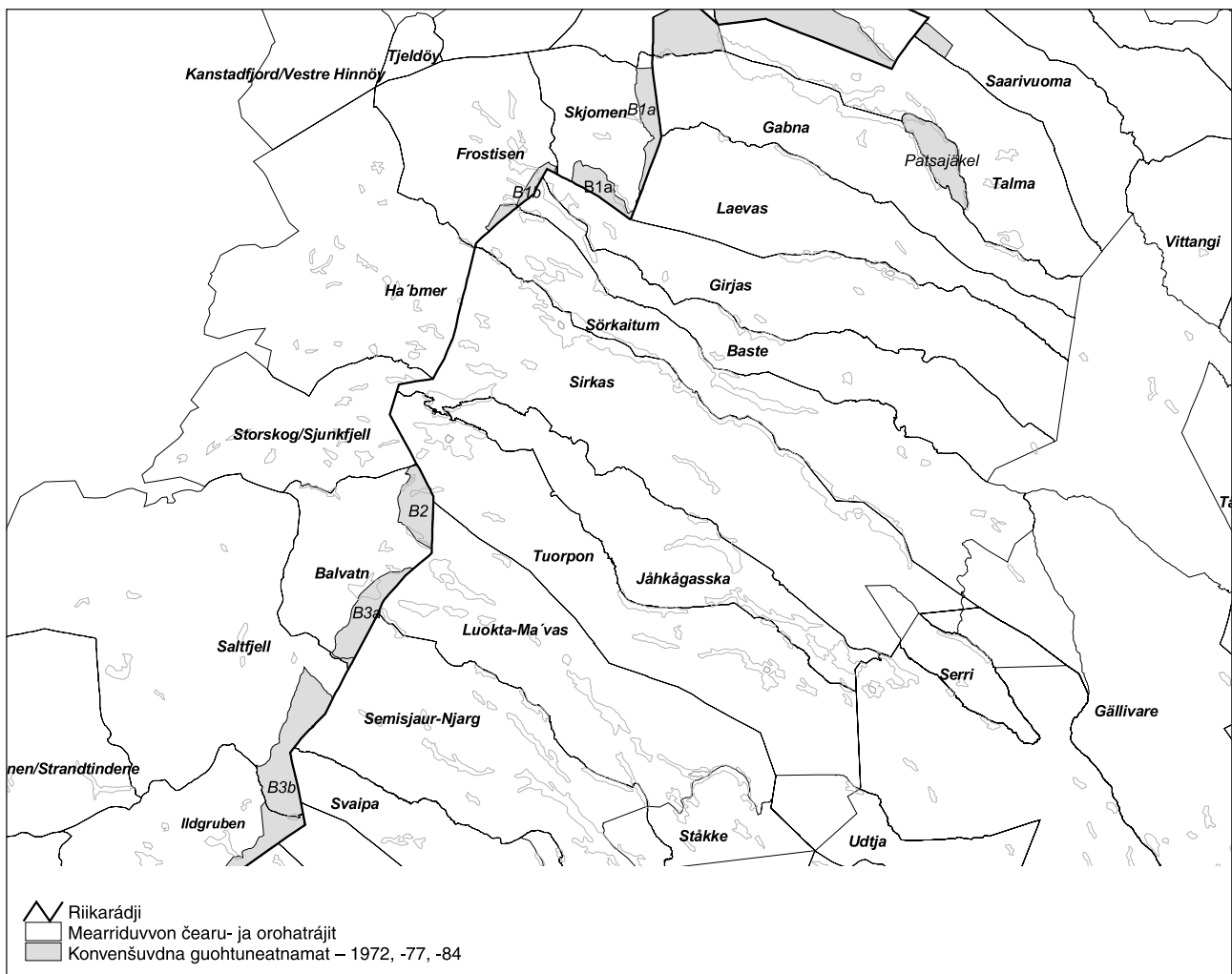
Guovllu boazoorohagaid alimus lobálaš boazolohku lea 7 800 bohcco oktiibuot. Čearuid ollislaš alimus lobálaš boazolohku guovllus lea 94 500 bohcco, ja vuovdečearuid ja konsešuvdnačearuid alimus boazolohku lea 38 300 bohcco.

Geahča mat mielddus 1, kap. 3, mas komišuvdna čilge doaibmadilálašvuodaid ja guohtuma, ja movt čearut ja boazoorohagat atnet guohtumiid. Dát guoská čuovvovaš čearuide: Gábna,

Leaváš, Girjás, Baste, Unnačearoš, Sirgá, Duorbun, Luokta-Mavas, Semisjaur-Njarg ja Sváipa. Čuovvovaš boazoorohagaid guoská: Skievvá, Frostisen, Hápmir, Storskog/Sjunkfjell, Balvatn ja Sálttoduottar (Saltfjell).

Geassejagi guohtuneatnamat

Dán guovllus leat vihtta ráddjejuvvon guohtunguovllu gos ruotabeali ealut besset guođohit: B1a, B1b, B2, B3a ja B3b. Lobálaš guohtunáigodat lea áigodagas suoidnemánu 1. beavvis borgemánu 31. beavái. Dán áigodagas ii leat norgabeali bohccuin lohpi guohtut guovllus. Earret dán áigodaga sáhttet ruotabeali bohccot leat guovlluin B1b ja B3b, dallego seammás bargojuvvo bohccuiguin ruotabeali dain lagamus duovdagiin. Čuovvovaš čearut besset guođohit dain guohtunguovlluin: Gábna (B1a), Leaváš (B1a) Girjás (B1a ja B1 b), Baste (B1b), Unnačearoš (B1b), Duorbun (B2), Luokta-Mavas (B3a), Semisjaur-Njarg (B3a ja B3b) ja Sváipa (B3b) Konvenšuvdnaguovllut leat Skievvá, Frostisen, Balvatn ja Sálttoduoddara boazoorohagain.

3.3 Kártagovva. Boazoorohagat, čearut ja konvenšuvdnaguovllut riikaráji guoras Davit Nordlándda ja gaska Norrbottena guovlluin.

3.1.3 Regionen norra Nordland och mellersta och södra Norrbotten

Generellt

Regionen omfattar sex renbetesdistrikt och 11 fjällsamebyar. Samtliga distrikt och byar, utom Jåhkågasska, har sin östliga respektive västliga gräns mot det andra landet. I den östra delen av regionen finns skogs- och koncessionssamebyar vars driftsmönster inverkar på driftsförhållandena och betes användningen i vinterbetesområdet för fjällsamebyarna och de renbetesdistrikt som har sitt vinterbete i Sverige.

Det fastslagna högsta renantalet för renbetesdistrikten i regionen är 7 800 djur. Det samlade högsta tillåtna renantalet för fjällsamebyarna i regionen är 94 500 djur och för skogs- och koncessionssamebyarna 38 300 djur.

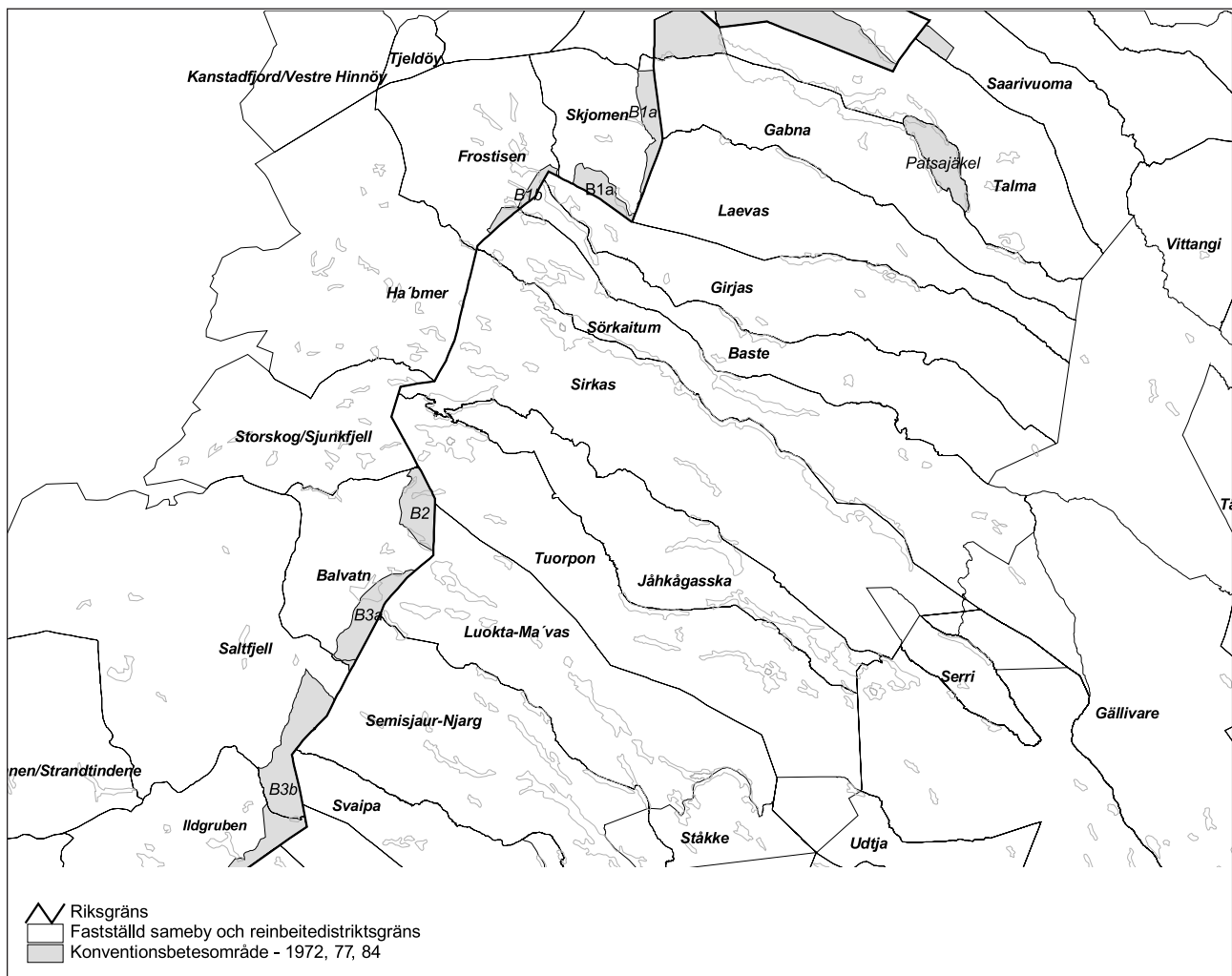
I bilaga 1 kapitel 3 redogör kommissionen för driftsförhållandena och betestillgångarna samt hur byarna och distrikten använder sina betestillgångar för samebyarna Gabna, Laevas, Girjas,

Baste, Sörkaitum, Sirkas, Tuorpon, Luokta-Mavas, Semisjaur-Njarg och Svaipa samt renbetesdistrikten Skjomen, Frostisen, Håbmer, Storskog/Sjunkfjell, Balvatn och Saltfjell.

Sommarbetesområden

I regionen finns fem avgränsade betesområden för svensk renbetning: B1a, B1b, B2, B3a och B3b. Den tillåtna betestiden är perioden den 1 juli – 31 augusti och områdena får inte användas för norsk renbetning under denna tid. I områdena B1b och B3b får svenska renar även uppehålla sig under annan tid när renskötsel bedrivs i angränsande svenska gränsområden. Det är Gabna (B1a), Laevas (B1a), Girjas (B1a och B1b), Baste (B1b), Sörkaitum (B1b), Tuorpon (B2), Luokta-Mavas (B3a), Semisjaur-Njarg (B3a och B3b) och Svaipa (B3b) samebyar som får använda betesområdena.

Konventionsområdena finns i Skjomen, Frostisen, Balvatn och Saltfjell renbetesdistrikt.

Figur 3.3. Renbetesdistrikt, samebyar och konventionsområden i regionen norra Nordland och mellersta och södra Norrbotten utmed riksgränsen.

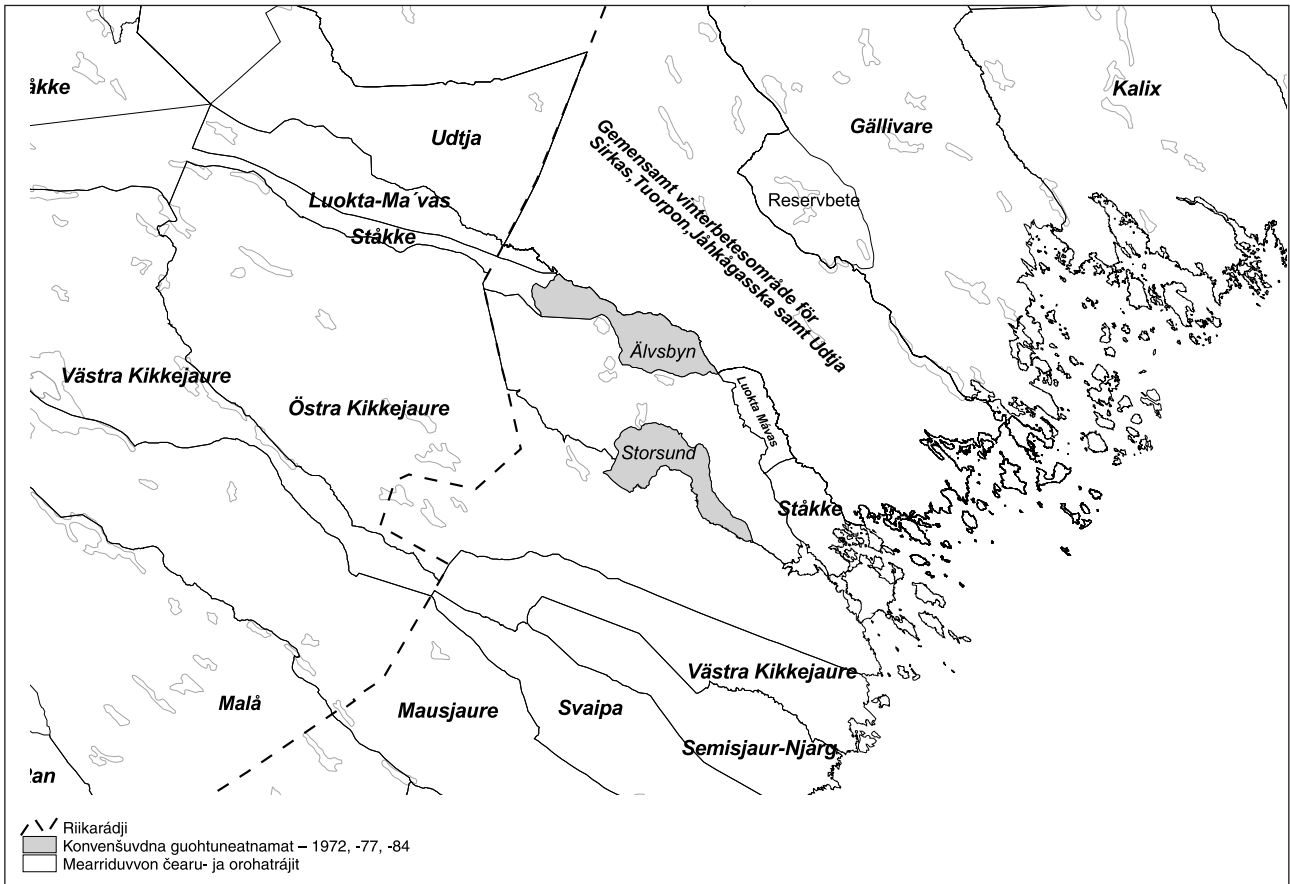

Dálvejagi guohtuneatnamat

Dán guovllus leat guokte ráddjejuvvon guohtunguovllu gos norggabeali ealut besset guođohit: Storsund ja Älvsbyn. Lobálaš guođohanáigodat lea golggotmánu 1.beivvis cuoŋománu 30.beaivái, earretgo Älvsbyn lulimus eananosiin, dasgo doppe lea guođohanáigodat ođđajagimánu 1. beivvis cuoŋománu 30. beaivái. Storsund ja

Älvsbyn alimus lobálaš boazolohku lea oktiibuot 2 500 bohcco ja ruotabeali bohccuin ii leat lohpi guohtut dain guohtunguovlluin. Dat leat Balvatn (Älvsbyn) ja Saltfjell (Storsund) boazoorohagat geat besset guovlluid guođohit.

Konvenšuvdnaguovllut Älvsbyn lea Luokta-Mavas čearus ja Storsund lea Semisjaur-Njarg čearus.

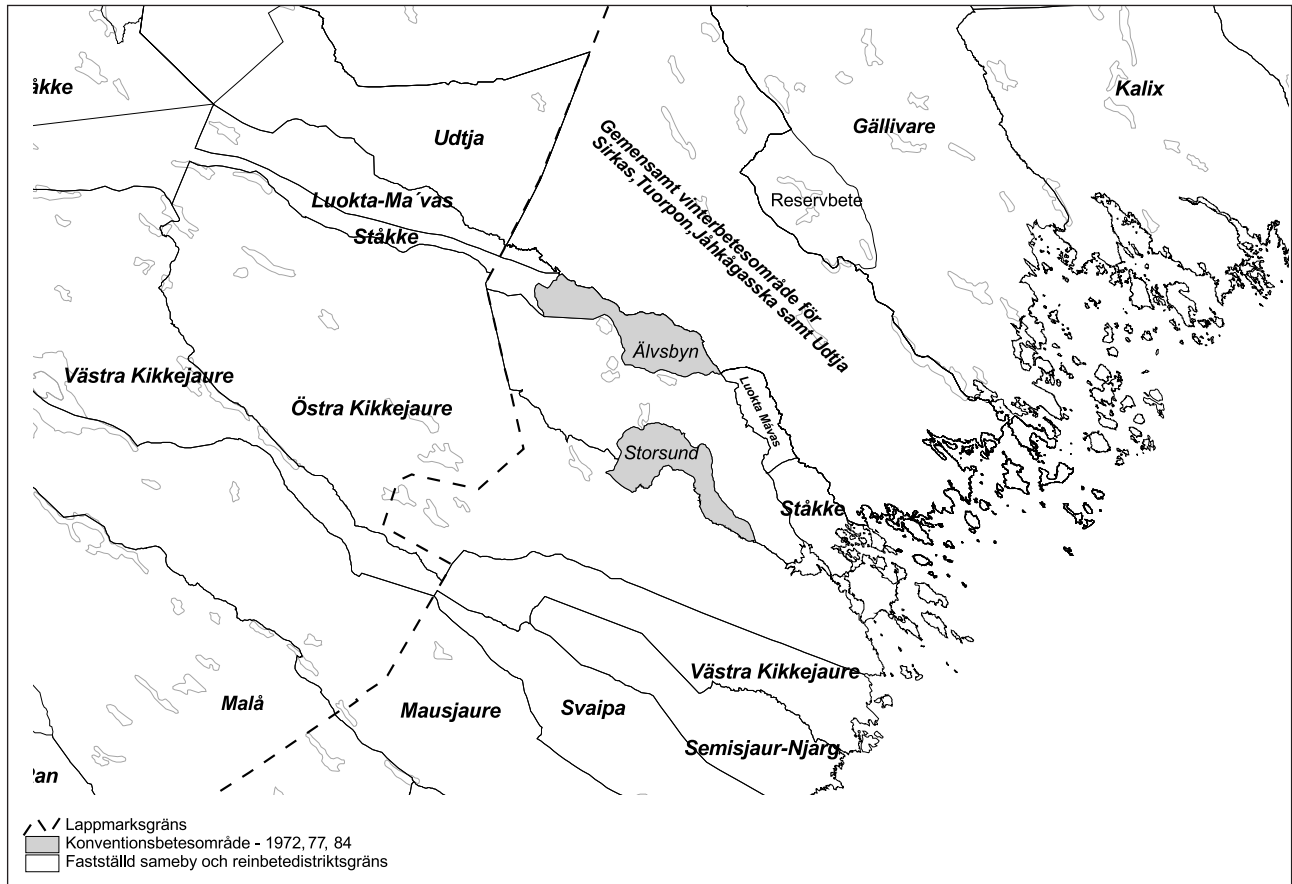
3.4 kártagovva. Konvenšuvdnaguovllut dálveguohtuneatnamiin davit Nordlándda ja gaska Norrbottena guovlluin.

Vinterbetesområden

I regionen finns två avgränsade betesområden för norsk renbetning: Storsund och Älvsbyn. Den tillåtna betestiden är perioden 1 oktober – 30 april förutom i den södra delen av Älvsbyn där den tillåtna betestiden är perioden 1 januari – 30 april. Det högsta tillåtna renantalet för Storsund och

Älvsbyn tillsammans är 2 500 djur och betesområdena får inte användas för svensk renbetning. Det är Balvatn (Älvsbyn) och Saltfjell (Storsund) renbetesdistrikt som får använda områdena.

Konventionsområdet Älvsbyn finns i Luokta-Mavas sameby och Storsund i Semisjaur-Njarg sameby.

Figur 3.4. Konventionsområden i regionen norra Nordland och mellersta och södra Norrbotten i vinterbetesområdet.

3.1.4 Helgelánda ja Västerbotten guovlu

Obbalaččat

Guovllus leat 6 boazoorohaga, 6 čearu ja okta vuovdečearru. Guovtti boazoorohagas ja buot čearuin lea riikarádji nuorttabeali rádjijn, dahje nuppiide lea oarjjabeali rádjijn. Dain boazoorohagain, mat leat riikarádje guoras, leat dálveguohtumat Ruotas, ja dán njealji eará boazoorohagain leat dálvejagi guohtumat norggabeali ridoeatnamiin. Várrečearuin lea muhtin oassi geassejagi guohtumiin Norggabeali eatnamiin.

Dán guovllu boazoorohagaid alimus lobálaš boazolohku lea 7 900 bohcco oktiibuot. Várrečearuin lea fas alimus lobálaš boazolohku 47 400 bohcco, ja vuovdečearuid lobálaš boazolohku lea fas 3 000 bohcco.

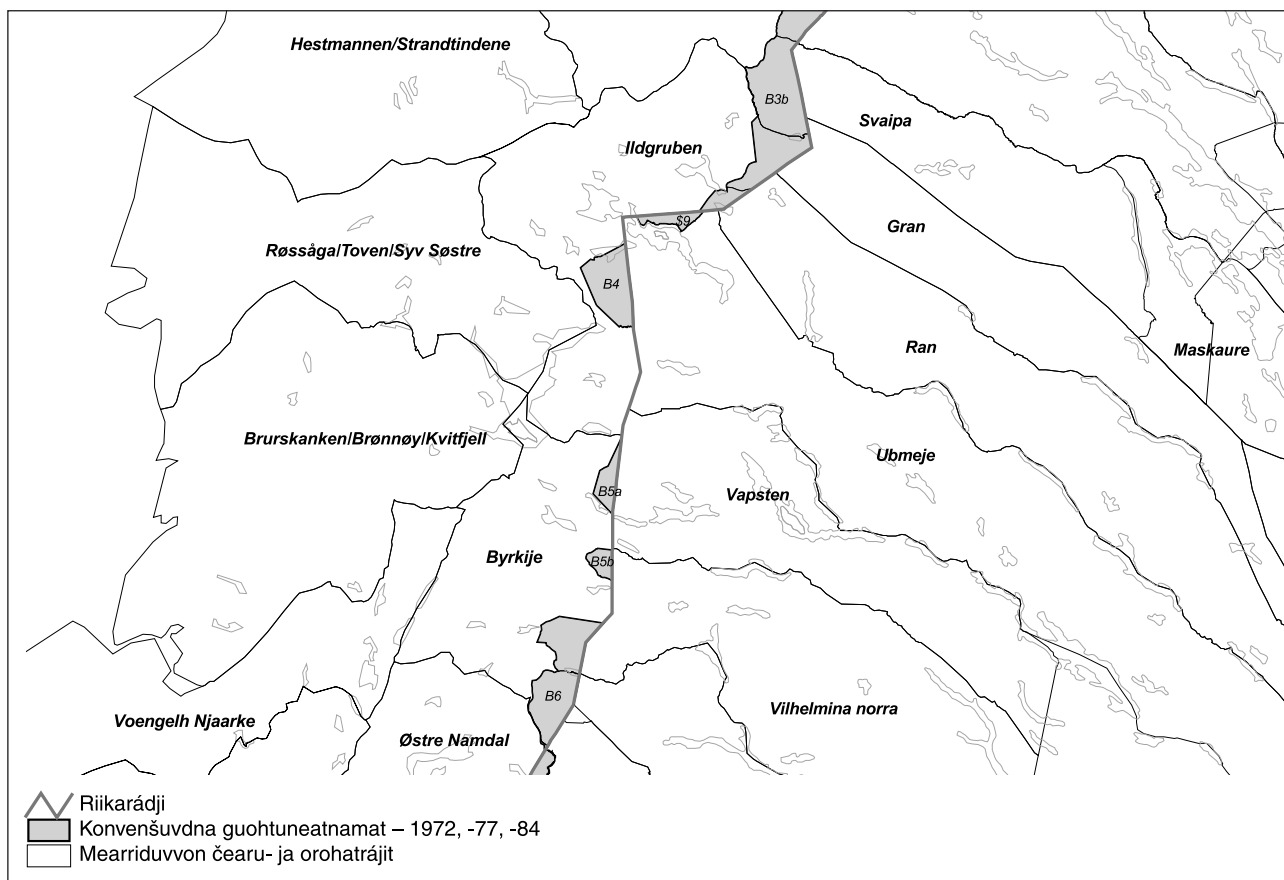
Geahča mat mielddus 1, kap. 3, mas kommišuvdna čilge doaibmadilálašvuodaid ja guohtuma, ja movt čearut ja boazoorohagat atnet guohtumiid. Dát guoská čuovvovaš čearuide: Gran, Ran, Ubmeje, Vapsten, Vilhelmina norra ja Vilhelmina södra, ja boazoorohagat leat dát: Byrkije, Ildgruben, Hestmannen/Strandtindene, Røss-

åga/Toven/Syv Søstre, Brurskanken/ Kvitfjell/ Brønnøy ja Voengelh- Njaarke.

Geassejagi guohtuneatnamat

Dán guovllus leat vihtta ráddjejuvvon guohtunguovllu gos ruotabeali ealut besset guođohit: B3b, B4, B5a, B5b ja B6. Guođohanlobi áigodat lea suoidnemánu 1.beavvis borgemánu 31.beavái. Norggabeali bohccuin ii leat lohpi guohtut dán guovlluin dán áigodagas. Earret dán áigodaga sáhttet ruotabeali bohccot leat guovlluin B5a ja B5b, dallego seammás bargojuvvo bohccuiguin ruotabeali dain lagamus duovdagiin. Čearut mat besset guovllus guođohit leat Gran ja Sváipa (B3b), Ran (B3b), Ubmeje (B4), Vapsten (B5a), Vilhelmina norra (B5b ja B6), Vilhelmina södra (B6) ja Frostviken norra (B6). Dasa lassin lea Ruotas okta guovlu, lahka riikaráji, gos norggabeali bohccot sáhttet leat dallego seammás bargojuvvon bohccuiguin norggabealde dakko dain lagamus guovlluin.

Earret dálvejagi guohtuneatnamiid Ruotas, mat leat Ubmeje čearus, leat velá konvenšuvdnaguovllut Ildgruben ja Byrkije boazoorohagain.

3.5 kártagovva. Boazoorohagat, čearut ja konvenšuvdnaguovllut riikaráji guoras Helgelánda ja Västerbottena guovlluin.

3.1.4 Regionen Helgeland och Västerbotten

Generellt

Regionen omfattar sex renbetesdistrikt, sex fjällsamebyar och en skogssameby. För två renbetesdistrikt och samtliga fjällsamebyar utgör riksgränsen östlig respektive västlig gräns. De renbetesdistrikt som ligger intill riksgränsen har vinterbete i Sverige och de övriga fyra renbetesdistrikten har sitt vinterbete mot den norska kusten. Fjällsamebyarna har delar av sitt sommarbete i Norge.

Det fastslagna högsta renantalet för renbetesdistrikten i regionen är 7 900 djur. För fjällsamebyarna i regionen är det högsta tillåtna renantalet 47 400 djur och skogssamebyn får hålla 3 000 djur.

I bilaga 1 kapitel 4 redogör kommissionen för driftsförhållandena och betestillgångarna samt hur byarna och distrikten använder sina betestillgångar för samebyarna Gran, Ran, Ubmeje, Vapsten, Vilhelmina norra och Vilhelmina södra samt renbetesdistrikten Byrkije, Ildgruben, Hest-

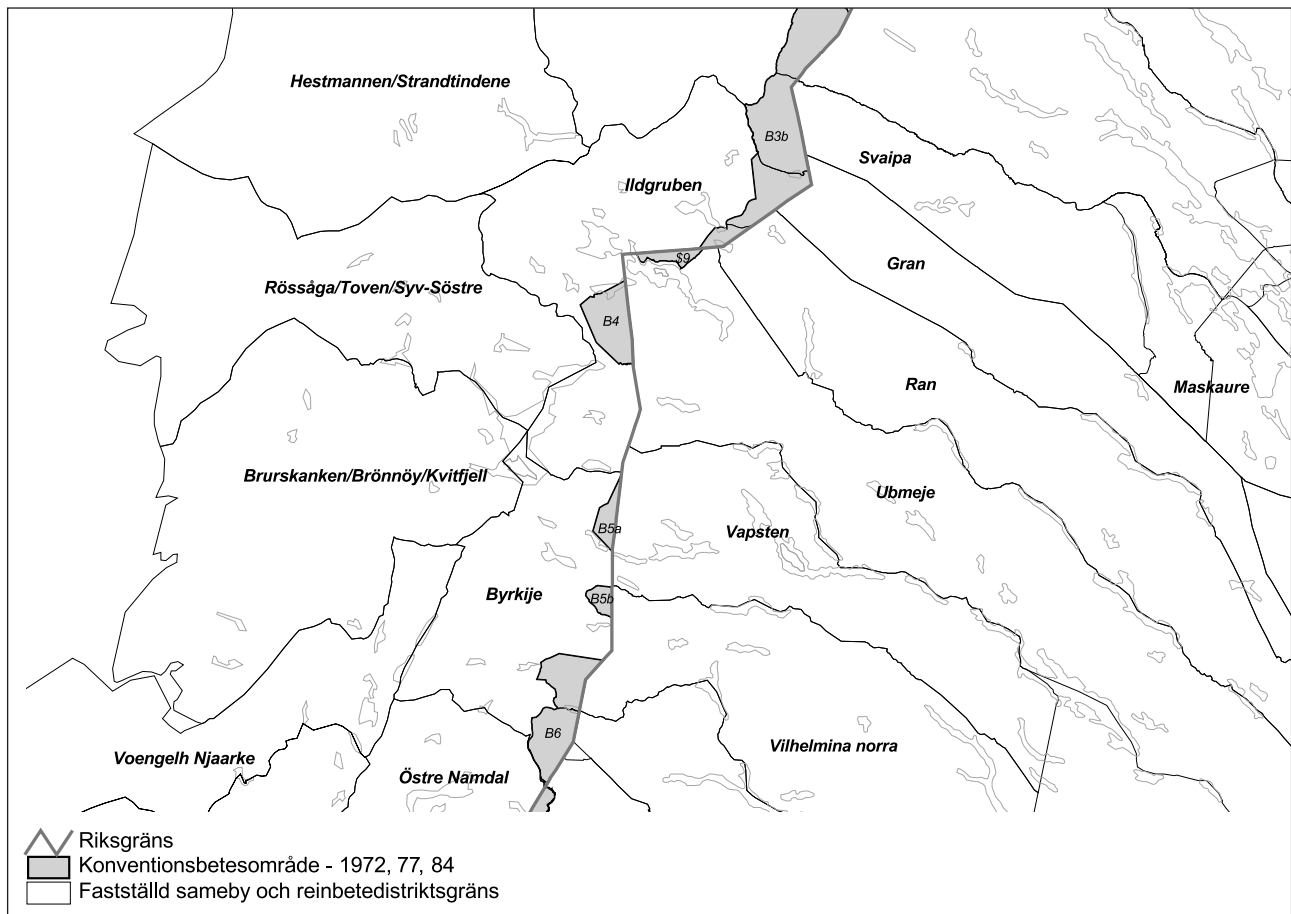
mannen/Strandtindene, Røsåga/Toven/Syv Søstre, Brurskanken/Kvitfjell/Brønnøy och Voengel-Njaarke.

Sommarbetesområden

I regionen finns fem avgränsade områden för svensk renbetning: B3b, B4, B5a, B5b samt B6. Den tillåtna betestiden är perioden 1 juli – 31 augusti och betesområdena får inte användas för norsk renbetning under denna tid. I områdena B5a och B5b får svenska renar även uppehålla sig under annan tid när renskötsel bedrivs i angränsande svenska gränsområden. Det är Gran (B3b), Ran (B3b), Ubmeje (B4), Vapsten (B5a), Vilhelmina norra (B5b och B6), Vilhelmina södra (B6) samt Frostvikens norra (B6) samebyar som får använda betesområdena.

Vidare finns ett gränsnära område i Sverige där norska renar får uppehålla sig när renskötsel bedrivs i angränsande norska områden.

Förutom betesområdet i Sverige som finns i Ubmeje sameby finns konventionsområdena i Ildgruben och Byrkije renbetesdistrikt.

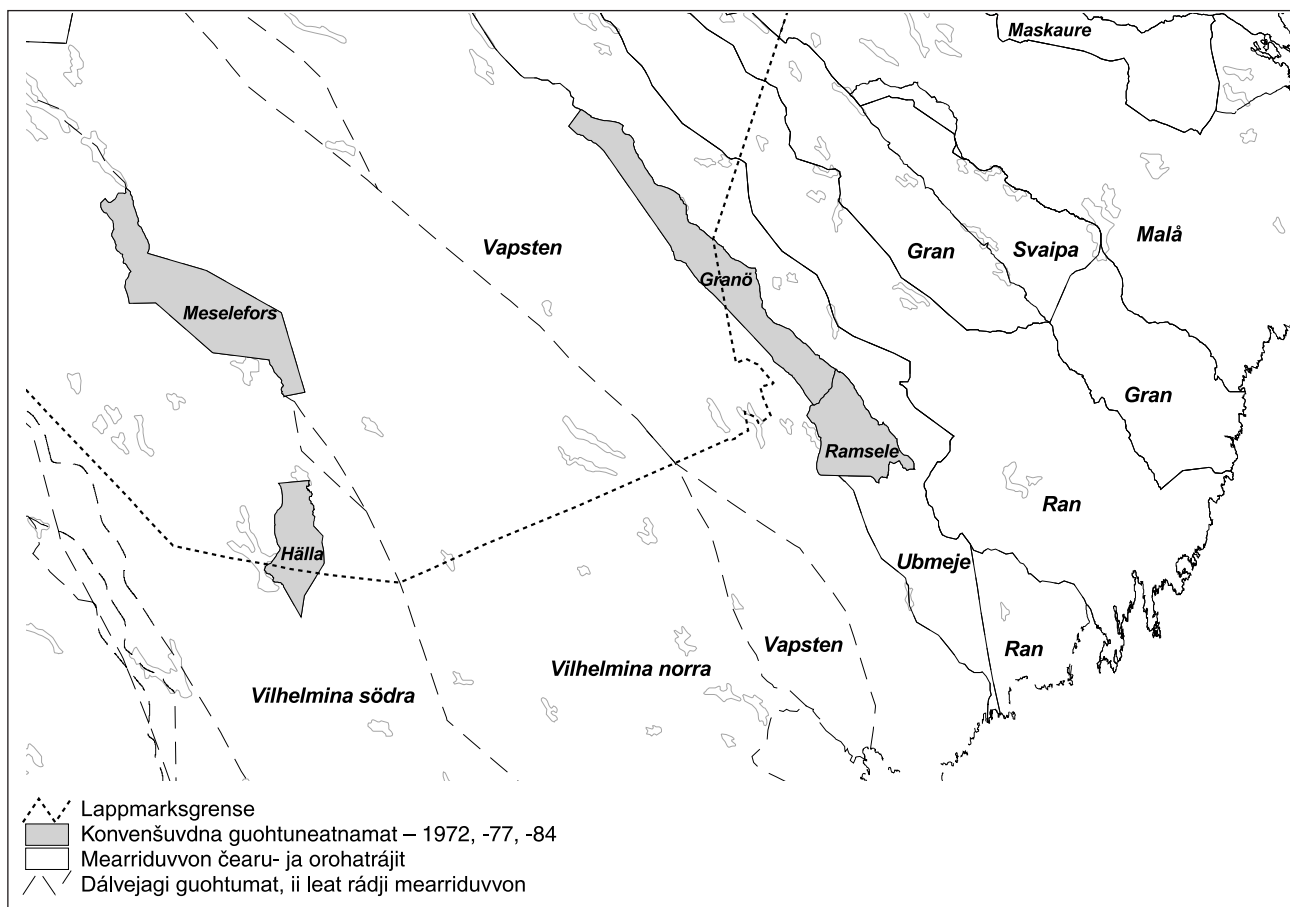
Figur 3.5. Renbetesdistrikt, samebyar och konventionsområden i regionen Helgeland och Västerbotten utmed riksgränsen.

Dálvejagi guohtuneatnamat

Dán guovllus leat njeallje ráddjejuvvon guohtunguovllu gos norggabeali ealut besset guođohit: Granö, Ramsele, Meselefors ja Hälla. Lobálaš guohtunáigodat lea golggotmánu 1.beavvis cuonmánu 30.beavvai, ja alimus lobálaš boazolohku iešgudetge guohtunguovllus lea ná: Ramseles 1 000, Granö 1 000 ja Meselefors 1 500. Hälla guohtunguovlu galgá adnot Meselefors sadjái, jus

dan guovllu guohtumat eai leat doarvái 1 500 bohccui. Ruotabeali bohccuin ii leat lohpi guohtut dain eatnamiin. Čuovvovaš boazoorohagat sáhttet guođohit guovlluin: Ildgruben (Granö ja Ramsele) ja Byrkije (Meselefors dahje Hälla).

Konvenšuvdnaguovllut leat dain čearuin: Ubmeje, Vapsten, Vilhelmina norra ja Vilhelmina södra.

3.6 kártagovva. Konvenšuvdnaguovllut dálveguohtuneatnamiin Helgelándda ja Västerbottena guovlluin.

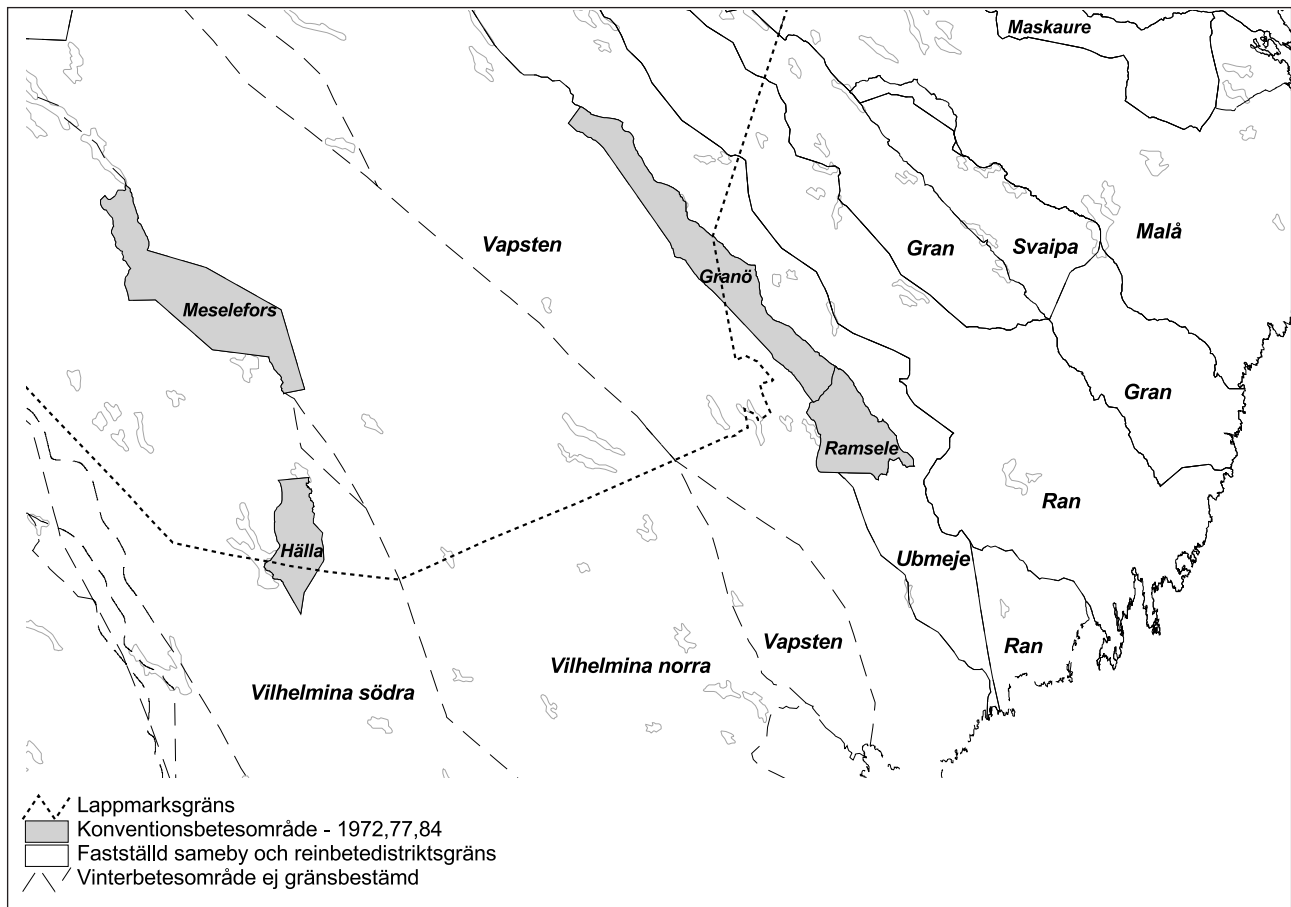

Vinterbetesområden

I regionen finns fyra avgränsade betesområden för norsk renbetning: Granö, Ramsele, Meselefors och Hälla. Den tillåtna betestiden är perioden 1 oktober – 30 april och det högsta tillåtna renantalet i betesområdena är: Ramsele 1 000, Granö 1 000 och Meselefors 1 500. Betesområdet Hälla skall kompensera för Meselefors om betes-

tillgången där inte är tillräcklig för 1 500 renar. Betesområdena får inte användas för svensk renbetning. Det är Ildgruben (Granö och Ramsele) och Byrkije (Meselefors eller Hälla) renbetesdistrikt som får använda betesområdena.

Konventionsområdena ligger i Ubmeje, Vapsten, Vilhelmina norra och Vilhelmina södra samebyar.

Figur 3.6. Konventionsområden i regionen Helgeland och Västerbotten i vinterbetesområdet.

3.1.5 Davvi-Trøndelága ja Jämtlánda davimus oasis

Obbalaččat

Guovllus leat guhtta boazorohaga ja čieža várrečearu. Norggas leat njeallje boazorohaga ja Ruotas leat vihtta čearu mat leat riikaráji guoras.

Dán guovllu boazorohagaid alimus lobálaš boazolohku lea 13 900 bohcco. Čearuid alimus lobálaš boazolohku lea 22 800 bohcco.

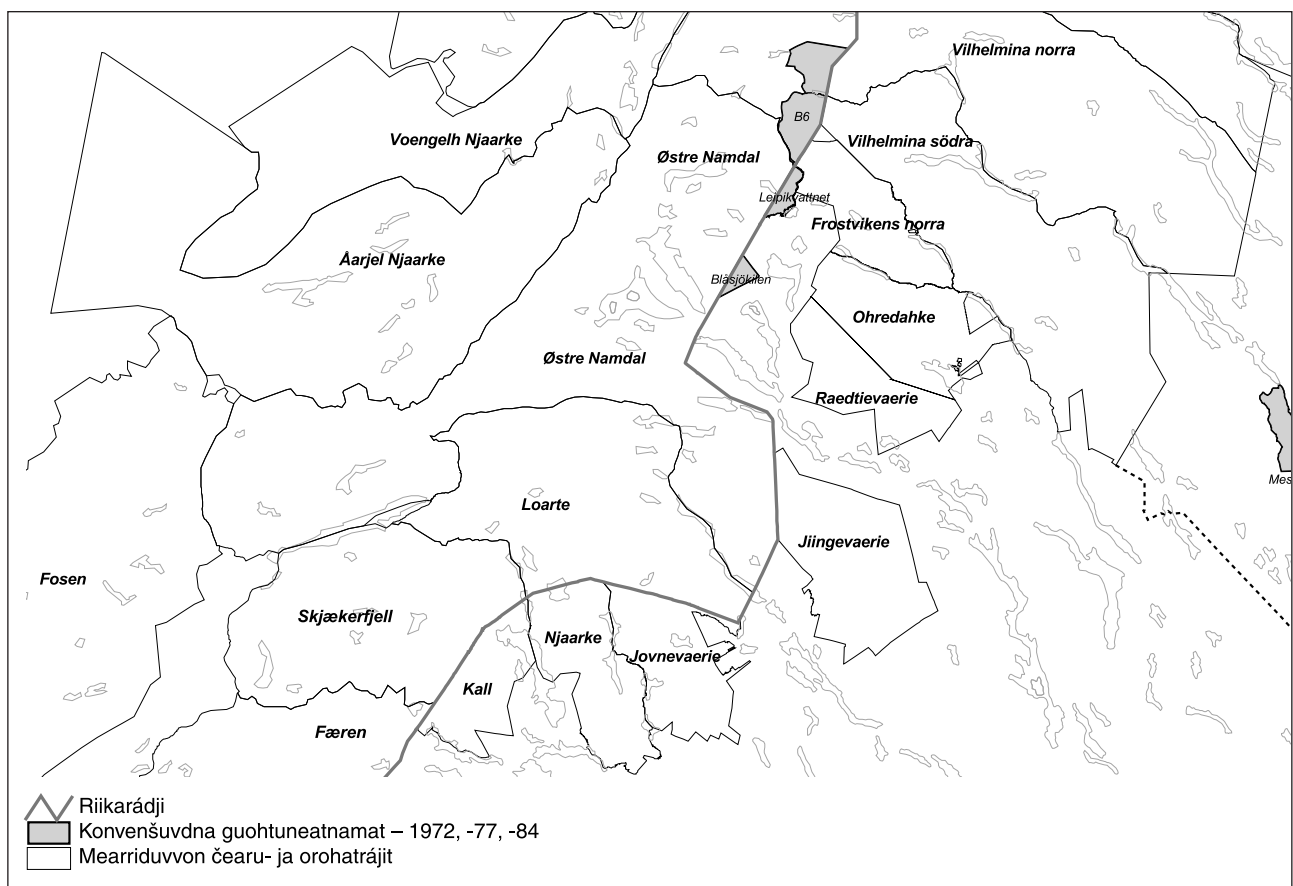
Geahča mat mielddus 1, kap. 5, mas kommišuvdna čilge doaibmadilálašvuodaid ja guohtuma, ja movt čearut ja boazorohagat atnet guohtumiid. Dát guoská čuovvovaš čearuide: Frostvikens norra, Jiingevaerie, Jovnevaerie, Njaarke,

Gálpe, ja boazorohagat leat dát: Fosen, Færen, Skjækerfjell, Låarte, Østre-Namdal ja Oarjel-Njaarke (obbalaš).

Geassejagi guohtuneatnamat

Guovllus leat guokte ráddjejuvvon guohtungovllu gos norggabeali bohccuin lea lohpi guohtut: Leipikvatnet ja Blåsjøken. Mearriduvvon guohtonáigodat lea cuoŋománu 1. beaivvis skábmamánu 14. beaivái, ja ruotabeali bohccuin ii leat lohpi guohtut guovllus. Dat lea Østre-Namdal boazorohat, mas lea vuoigatvuohta geavahit dáid guohtungovlluidd.

Konvenšuvdnaguovllut leat Frostviken norra čearu siskkobealde.

3.7 kártagovva. Boazorohagat, čearut ja konvenšuvdnaguovllut Davvi-Trøndelága ja Jämtlánda davágeaži guovlluin.

Dálvejagi guohtuneatnamat

Dálá konvenšuvnnas ii muddejuvvo dán guovllu rádjerasttildeaddji boazodoallu.

3.1.5 Regionen Nord-Trøndelag och norra Jämtland

Generellt

Regionen omfattar sex renbetesdistrikt och sju fjällsamebyar. I Norge är det fyra renbetesdistrikt och i Sverige fem samebyar som ligger utmed riksgränsen.

Det fastslagna högsta rentalet för renbetesdistrikten i regionen är 13 900 djur. För samebyarna är det högsta tillåtna renantalet 22 800 djur.

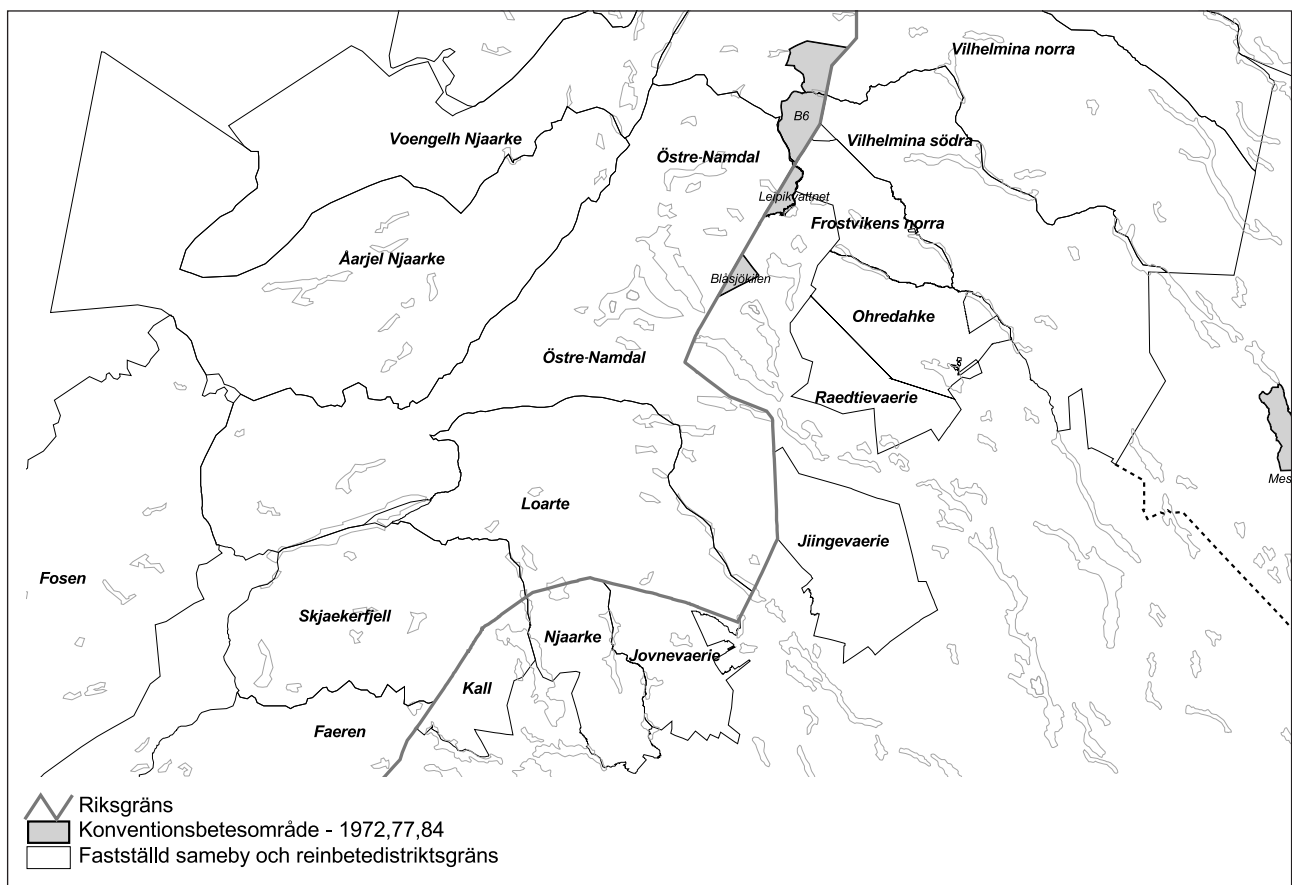
I bilaga 1 kapitel 5 redogör kommissionen för driftsförhållandena och betestillgångarna samt hur byarna och distrikten använder sina betestillgångar för samebyarna Frostvikens norra, Jiinge-

vaerie, Jovnevaerie, Njaarke och Kall samt renbetesdistrikten Fosen, Færen, Skækerfjell, Låarte, Østre-Namdal och Åarjel-Njaarke.

Sommarbetesområden

I regionen finns två avgränsade betesområden för norskt renbetning: Leipikvattnet och Blåsjökilen. Den tillåtna betestiden är perioden 1 april – 14 november och betesområdena får inte användas för svensk renbetning. Det är Østre-Namdal renbetsdistrikt som har rätt att använda betesområdena.

Konventionsområdena finns i Frostvikens norra sameby.

Figur 3.7. Renbetesdistrikt, samebyar och konventionsområden i regionen Nord-Trøndelag och norra Jämtland.

Vinterbetesområden

Gällande konvention reglerar inte ett gränsöverskridande vinterbete.

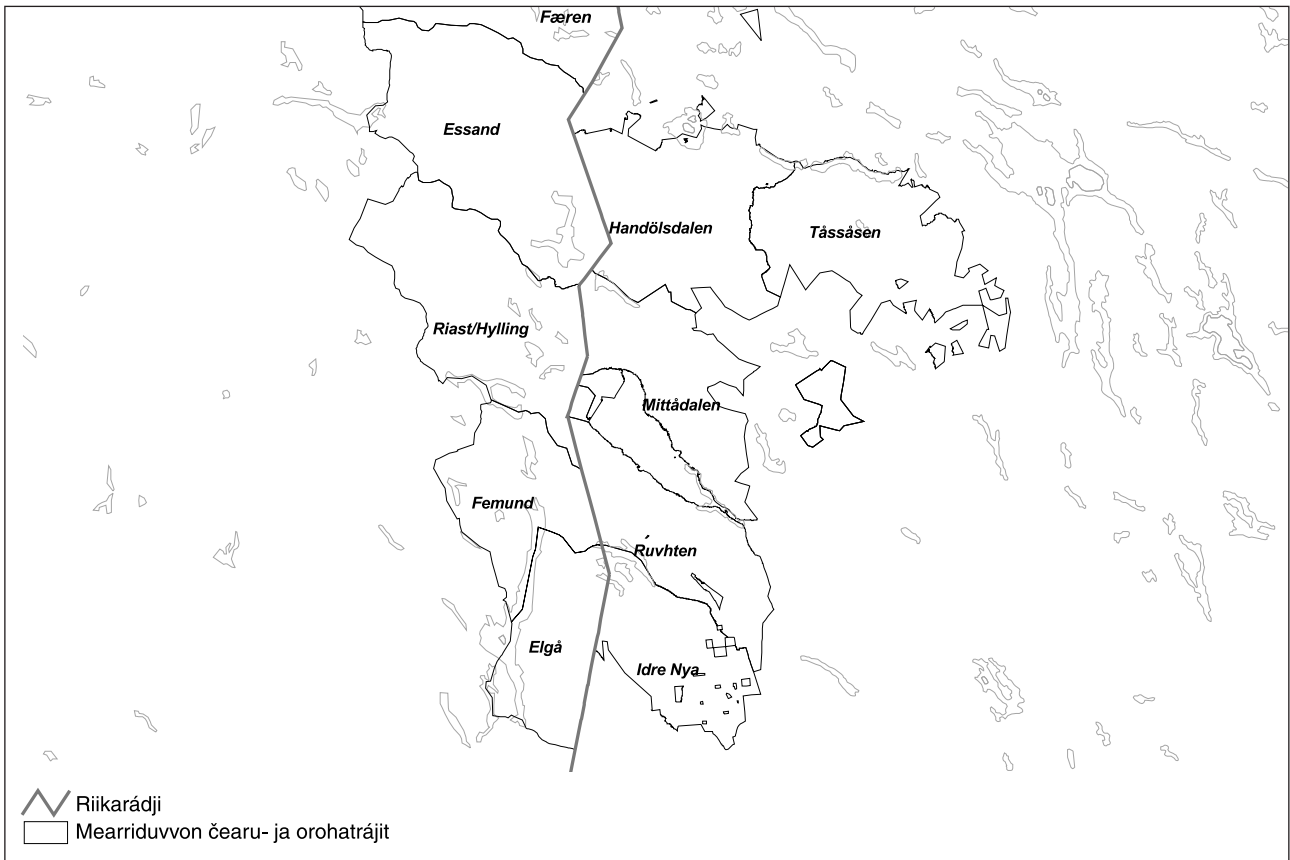
3.1.6 Lulli-Trøndelága ja Jämtlánda lulit guovllut

Guovllus leat vihtta boazoorohaga ja vihtta várrečearu, ja dain leat njeallje boazoorohaga ja njeallje čearu riikaráji guoras.

Lulli-Trøndelága boazoorohagaid alimus lobálaš boazolohku lea 13 600 bohcco. Čearuid alimus lobálaš boazolohku lea 24 200 bohcco.

Geahča mat mielddus 1, kap. 6, mas kommišuvdna čilge doaibmadilálašvuodaid ja guohtuma, ja movt čearut ja boazoorohagat atnet guohtumiid. Dát guoská čuovvovaš čearuide: Handölsdalen, Mittådalen, Ruvhten, Idre Nya, ja boazoorohagat leat: Essand, Riast/Hylling, Femund ja Elgå.

Dálá konvenšuvnnas ii muddejuvvo dán guovllu rádjerasttildeaddji boazodoallu.

3.8 kárta govva. Boazoorohagat ja čearut Lulli-Trøndelágaa ja Jämtlánda lulágeaži guovlluin..

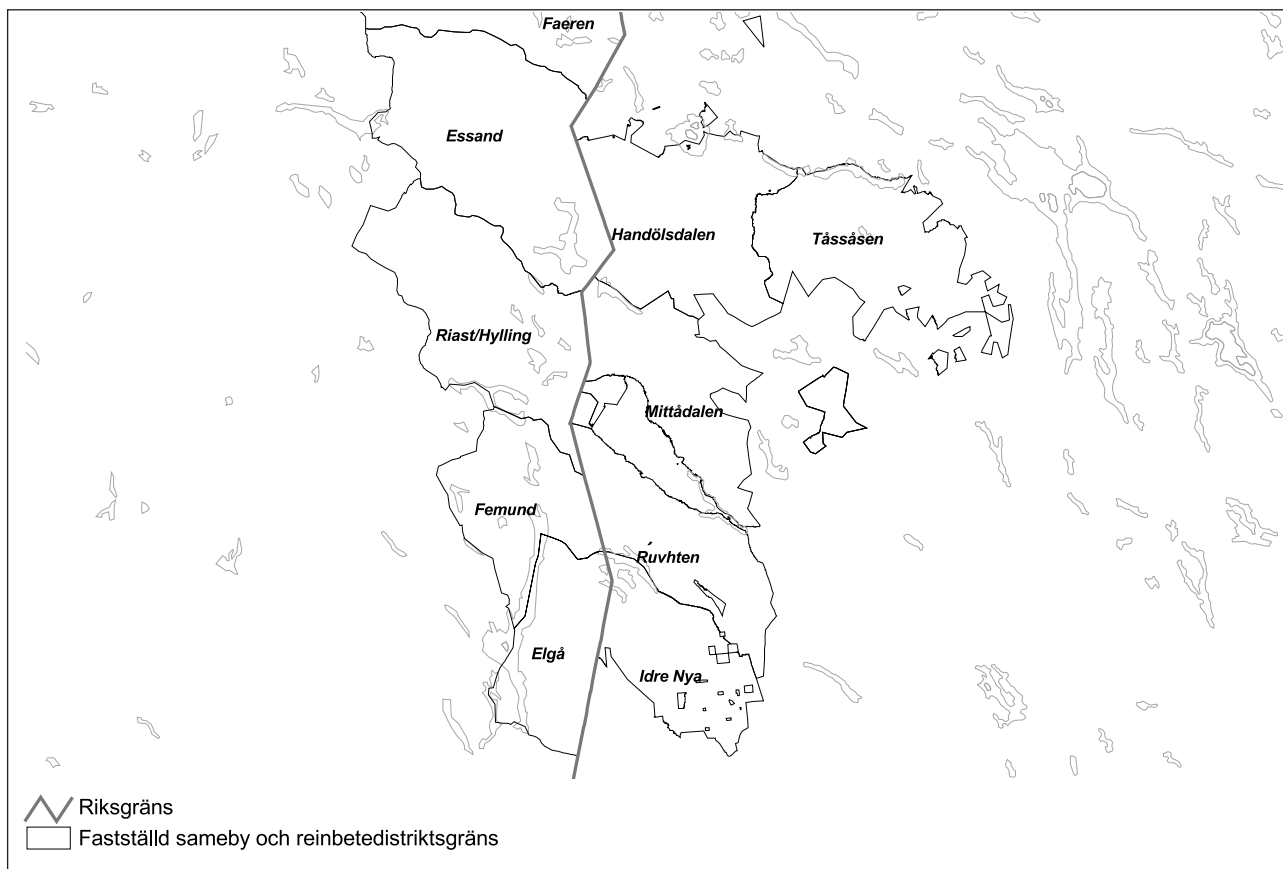
3.1.6 Regionen Sør-Trøndelag och södra Jämtland

Regionen omfattar fem renbetesdistrikt och fem fjällsamebyar och av dem ligger fyra renbetesdistrikt och fyra samebyar utmed riksgränsen.

Det fastslagna högsta renantalet för renbetesdistrikten i Sør-Trøndelag är 13 600 djur. För samebyarna är det högsta tillåtna samlade renantalet 24 200 djur.

I bilaga 1 kapitel 6 redogör kommissionen för driftsförhållandena och betestillgångarna samt hur byarna och distrikten använder sina betestillgångar för samebyarna Handölsdalen, Mittådalen, Ruvhten och Idre Nya samt renbetesdistrikten Essand, Riast/Hylling, Femund och Elgå.

Gällande konvention reglerar inte ett gränsöverskridande renbete i regionen.

Figur 3.8. Renbetesdistrikt och samebyar i regionen Sør-Trøndelag och södra Jämtland.

3.2 Konvenšuvdna guovvamánu 9. beaivi 1972 Norgga ja Ruota boazoguohtumiid birra ja eará šiehtadusat

Geassemánu 28. b. 1963 mearridedje Norgga ja Ruota ráđdehusat áсахit kommišuvnna čielgga-dit muhtin beliid sámi boazodoalus. Ráđdehusaid ovttahápmásaš resolušuvnnain guovvamánu 24. b. 1964 nammaduvvui ambassadevra Nils Svenningsen, Danmárkkus, kommišuvnna jodihead-djin, ja válljejedje miellahttun vel njeallje olbmo Ruotas ja Norggas. Kommišuvdna oáččui nama 1964 Norgga-Ruota boazodoallokommišuvdna. Kommišuvdna buvttii evttohusa ovdan guovvamánu 24. b. 1967.

Norga ja Ruotta mearridii, nubbi juovlamánu 8. b. 1967 ja nubbi miessemánu 3. b. 1968 álggahit šiehtadallamiid riikkaid gaskka ráhkadit ođđa boazoguohtunkonvenšuvnna. Šiehtadallanáirras-gottiid mandáhtain bođii ovdan ahte ruota-norgga kommišuvnna 1967 evttohus galggai leat bagadussan šiehtadallamiidda. Ruota ja Norgga šiehtadallanáirrasgottit adde geassemánu 9. b. 1971 oktasaš raportta riikkaide. Raporttas árvaluvvojedje čuovvovaš áššit: ođđa konvenšuvdna oktan kártamildosiiguin, hukset ja ortnegisdoallat boazoáiddiid (gaskaáiddiid), ja dasto gaska-neas čállagat das movt buorrindohkkeheapmi šaddá konvenšuvnna vuolláičállima oktavuodas.

Guovvamánu 9. b. 1972 vuolláičálle goappaš riikkaid ráđdehusat konvenšuvnna ja áidešiehta-dusa. Ruota Riikabeaivvit ja Norgga Stuuradiggi dohkkehedje konvenšuvnna ja áidešiehtadusa vuolláičállima (prop 1972:16, JoU 5 ja rskr. 85, ja St. prp. nr. 106, 1971–72 ja Ot.prp. Nr. 49, 1971–72), ja dohkkehedje maid lága ođđa konvenšuvnna oktavuodas (SFS 1972: 114 ja láhka geassemánu 9. b. 1972 nr. 31). Konvenšuvdna guovvamánu 9. b. 1972 Norgga ja Ruota gaskka bođii fápmui miessemánu 1. b. 1972 ja lea fámus cuoŋománu 30. b. 2002 rádjái.

Geassemánu 16. b. 1972 rájes doaibmagodii sierra áidešiehtadus (vuolláičállojuvvon juovlamánu 13. b. 1971) muhtin osiin riikaráji bokte, Jämtlánda leana ja Davvi-Trøndelága ja Lulli-Trøndelága fylkkaid gaskkas (Sö1972:21) ja Overenskomst med fremmede stater 1975:5). Šiehtadus sisttisoallá gaskaáiddiid (boazoáiddiid) ceggema ja ortnegisdoallama birra. Šiehtadusas daddjo ahte dán doaibmaáigodat jotkojuvvo ain logi jahká, jus ii celkojuvvo eret unnimu-

sat ovttá jagi ovdalگو logi-jagi áigodat nohká. Dálá šiehtadusáigodat nohká geassemánu 16. b. 2002, ja šiehtadus lea fámus dasto ođđa logi-jagi áigodaga, jus ii celkojuvvo eret maŋemusat geassemánu 16. b. 2001.

Ruota sámiid riikasearvi (Svenske samarnes riksförbundet) ja Norgga Boazosápmelaččaid riikasearvi čálle ovttasráđiid reivve Norgga ja Ruota ráđdehusaide jagis 1979. Reivves ávžžuhit searvvit ahte konvenšuvnna guovvamánu 9. b. 1972 rievdadusat gieđahallojuvvojit. Dasto álge riikkaid gaskka šiehtadallamat, mat biste jagiid 1983 ja 1984. Dán barggu vuodul šihttojuvvi rievdadit muhtin áššiid konvenšuvnnas, ja osiid maiddá áidešiehtadusas. Šiehtadus vuolláičállojuvvi golgotmánu 3. b. 1984. Ruota Riikabeaivvit ja Norgga Stuuradiggi dohkkehedje vuolláičállima (prop 1984 /845:27, JoU rskr. Ja 21 ja Ot.prp. nr.24, 1984 /85). Rievdadusat doaibmagoste miessemánu 1. b. 1985.

3.3 Vásáhusat maŋemus konvenšuvnnain

Dán oasis mii čállit Norgga ja Ruota vásáhusaid ja juohkit daid osiide. Mii ovdandivvut osiid muhtin muddui dán guovtti riikka boazodoallohálldahusaid dieđuid vuodul, ja dasto maiddá kommišuvnna iežas gulaskuddamiid vuodul.

3.3.1 Guohtuneatnamiid atnu ja boazolohku

Jagiid 1919 ja 1972 konvenšuvnnain gáibiduvvui ahte boazologu galgá dieđihit ovdalگو johtá nuppi riikka konvenšuvdnaguohtumumiidda. Dieđihangeatnegasvuohta lea belohahkii čuvvojuvvon, muhto lea álohii leamaš váttis oazžut dárkilis loguid das man ollu konvenšuvdnaguovvlut duohtavuodas leat guođohuvvon. Sivvan daddjo leat riikkaid goabbatlágan registreren- ja reporterenvuohki. Reporteren lei formálalaš geatnegasvuohta, iige leat geavahuvvon diehtun dasa man ollu leat guođohan guohtuneatnamiid. Dán beali gánnáha muittus atnit go geahččá 3.1 tabealla bajilgova. Tabealla čájeha dattetge movt boazolohku lea dieđihuvvon maŋemus 40 jagis.

3.2 Konventionen den 9 februari 1972 mellan Sverige och Norge om renbetning och andra avtal

Den 28 juni 1963 slöts mellan den norska och den svenska regeringen ett avtal om tillsättande av en kommission för att utreda vissa med den samiska renskötseln sammanhängande frågor. Genom likalydande resolutioner av regeringarna den 24 februari 1964 utnämndes ambassadören Nils Svenningsen, Danmark, till ordförande i kommissionen och vidare utsågs från vardera svensk och norsk sida fyra ledamöter. Kommissionen, som antog namnet svensk-norska renbeteskommissionen år 1964, överlämnade sitt betänkande den 24 februari 1967.

Sverige och Norge beslutade den 8 december 1967 respektive den 3 maj 1968 att förhandlingar skulle upptas med det andra landet om en ny renbeteskonvention. I båda förhandlingsdelegationernas mandat ingick att den svensk-norska renbeteskommissionens betänkande av år 1967 skulle vara vägledande för förhandlingarna. De svenska och norska förhandlingsdelegationerna överlämnade den 9 juni 1971 en gemensam rapport till regeringarna med förslag till konvention jämte kartbilagor, förslag till byggande och underhåll av spårstängsel för renar samt förslag till skriftväxling i samband med konventionens undertecknande.

Den 9 februari 1972 undertecknades konventionen och stängselprotokollet av de båda regeringarna. Den svenska Riksdagen och det norska Stortinget godkände undertecknandet av konventionen och stängselprotokollet (prop. 1972:16, JoU 5 och rskr. 85 respektive St.prp. nr. 106, 1971–72 och Ot. Prp. Nr. 49, 1971–72) samt antog lag med anledning av den nya konventionen (SFS 1972:114 respektive lov 9 juni 1972 nr. 31). Konventionen den 9 februari 1972 mellan Sverige och Norge om renbetning trädde i kraft den 1 maj 1972 och gäller till och med den 30 april 2002.

Sedan den 16 juni 1972 gäller ett särskilt stängselprotokoll (undertecknat den 13 december 1971) utmed vissa delar av riksgränsen i Jämtlands län samt Nord-Trøndelag och Sør-Trøndelag fylken (SÖ 1972:21 och Överenskomster med fremmede stater 1972:5). Protokollet gäller uppförande och underhåll av renstängsel. Enligt pro-

tokollet förlängs det för tio år åt gången om det inte sägs upp senast ett år före utgången av den löpande tioårsperioden. Nu aktuell tioårsperiod löper ut den 16 juni 2002 och protokollet blir gällande för en ny tioårsperiod såvida det inte sägs upp före den 16 juni 2001.

I gemensam skrivelse år 1979 till de svenska och norska regeringarna hemställde Svenska Samernas Riksförbund och Norske Reindriftsamers Landsförbund om ändringar i konventionen den 9 februari 1972 mellan Sverige och Norge om renbetning. Förhandlingar mellan länderna inleddes och pågick mellan åren 1983 och 1984 varefter avtal träffades om ändring dels i konventionen, dels i stängselprotokollet. Avtalen undertecknades den 3 oktober 1984. Den svenska Riksdagen och det norska Stortinget godkände undertecknandet av avtalen (prop. 1984/85:27, JoU 17 och rskr. 21 respektive Ot. Prp. nr. 24, 1984–85). Ändringarna trädde i kraft den 1 maj 1985.

3.3 Erfarenheter av den gällande konventionen

Erfarenheterna i Sverige och Norge har nedan sammanfattats utifrån olika teman och redovisas dels mot bakgrund av information från rennärlingsförvaltningarna i de två länderna, dels utifrån kommissionens egna efterforskningar.

3.3.1 Betesutnyttjande och renantal

Både i konventionen av år 1919 och den av år 1972 har krav ställts på att det antal renar som förs till ett konventionsbete ska meddelas det andra landet innan flyttningen äger rum. Anmälningsplikten har delvis fullgjorts, men genomgående har det varit problem att få fram exakta siffror för det faktiska utnyttjandet av konventionsbetena. Orsaken uppges bl.a. vara olikartad praxis för registrering och rapportering i de båda länderna. Rapporteringen har fungerat mer som en formell plikt och mindre som faktisk information om betesbelastningen. Översikten i tabell 3.1, som visar nivåerna för de anmälda renantalen under de senaste 40 åren, ska betraktas utifrån detta förhållande.

3.1 tabealla. *Dás oaidnit boazologuid mat dieđuid mielde leat johtán konvenšuvdnaguohtumiidda Nordlánddas, Tromssas ja Norrland:s ja Västerbotten:s áigodagas 1930–1999. (Lassin bohtet vel ovttá orohaga bohccot Davvi-Trøndelágas, mat guođohit geassejagis Jämtlánddas, sullii 4000 bohcco).*

Jahki	Ruota bohccot Romssas	Romssa bohccot Ruotas	Ruota bohccot Nordlánddas	Nordlándda bohccot Ruotas
1930	38 000		17 300	
1939	31 000		10 000	
1949	26 000		12 100	
1959	30 000	900	19 200	6 200
1965	24 700	1 100	21 000	3 900
1979	30 300	3 200	51 000	1750
1989	39 500	2 200	57 200	3 500
1999	28 000	560	43 100	3 000

Tabeallas oaidnit man sakka Ruota čearuid boazolohku lassánii 1970/80-jagiin. Dasto lea boazolohku fas mannan manás 1997 rádjai. Maid dái ovdal lea boazoolohku rievddadan. Áiggiid mielde lei boazolohku alimusas jagiin 1910, 1930 ja 1955. Alla boazolohku lea goaridan guohtumiid ja goappaš riikkaid boazodollui lea buktán doaibmaváttisvuodaid.

Dálá konvenšuvdna ii atte vejolašvuoda muddet dehe reguleret geassejagi guohtumiid anu, dan bokte ahte mearrida alimus boazologu, earretgo ovttá sajis – Anjavuomis Romssas. Duogážin dasa manne alimus boazologu eai bidjan boazolohko-muddema gaskaoapmin, lei dat ahte konvenšuvdnaguohtuneatnamat Norgga bealde ledje Ruota beali eatnamiid ektui nu, ahte dát ii orron dárbbášlaš iige ávkkálaš. Alla boazolohku muhtin áigodagain, navdojuvvo leat váldosivvan dasa go guohtumat vuhttojit leat guorban. Go dasto dilli velá lei nu ahte dat eatnamat maid ruotabeali boazodoallu sáhtta Norggas guođohit geassejagis, konvenšuvnna mielde, de daid seamamá eatnamiid fas Norgga beali sápmelaččat besset guođohit dálvet, ja dalle ii leat goabbáge riika nagodan dárkkistit movt eatnamat guođohuvvojit obalohká. Kommišuvnna mielas ii leat dat buorre ekologalaš resursageavaheami dáfus, (vrd. kap. 1.2.1).

Norgga boazodoallu lea dađistaga unnit ja unnit guođohan Ruotabeali guohtuneatnamiin dálvejagis, muhto eará duogáš manne guohtuneatnamat leat adnon eahpedássedit lea ee. go lassánan sisabáhkemat leat gáržžidan eatnamiid, omd leat čázadagaid buđdon (Meselefors), álggahan vuovdedoalu ja gilván eatnamiid. Go ovttáhat duovdagat guođohuvvojit guovttegearddi ja dasa lassin leat sisabáhkemat eatnamiidda sihke Norggas ja Ruotas, de dát leat dagahan riidduid ja dainnalágiin leat boazodoallit massán luohttamuša riikkaid boazodoallohálldahusaide.

Čearut ja orohagat leat gaskaneaset šiehtadan

geavahit oktasáš guohtumiid maidda goappašin beliin lea vuoigatvuohta. Šiehtadusat eai leat formálalažžan dahkkon našunála dohkkehemiin, ja šiehtadusaid čuovvoleapmi ii leat leamaš nohka buorre. Okta šiehtadus lea almmatge formaliserejuvvon 1972 konvenšuvnna rievdademiid ja lasáhusaid bokte. Šiehtadus lei Sárevuomi ja Álddesjávri orohagaid gaskka. Dát dagahii ahte konvenšuvdna rievdaduvvui jagis 1984. Dan rievdadeami vuodul viiddidedje geassejagi guohtumiid Anjavuomis Norggas, nu ahte Sárevuopmi beasai doppe guođohit, ja odđá konvenšuvdnaguovlu ásahuvvui norggabeali bohccuide Jalkis Vuoskåives Ruotas.

3.3.2 Áiddit

Konvenšuvdnii gullá maid áidešiehtadus, mii mearrida makkár gaskaáiddiid galget cegget nu ahte konvenšuvnna eananguođoheami áigumušat ollašuvvet (vrd. kap 3.2). Šiehtadusas čilgejuvvo gokko áiddit galget ceggejuvvet, ja vuhtto čielgasit ahte boadus lea soahpamuša vuodul, mas goappaš bealit leat ferten addit ja váldit. 1960 ja 1970-loguin lei eambo dat jáhkku ahte gaskaáiddit sáhttet boazodoalus doaibmat lunddolaš oziid sajis. Mañnil leat sihke boazodoallit ja eiseválddit eahpidišgoahtán leago riekta buot gaskaáiddiid cegget, ja leat go välljen dohkálaš báikkiid gokko gaskaáiddiid ceggejit. Muhtin báikkit, mat ledje välljejuvvon áigeceggen báikin, eai heiven ollinge luonddu dahje muohttaga dáfus, ja gokko áiddiin ii livčče leamaš ávki ulbmila gokčat. Danne eai ceggejuvvon soames šiehttojuvvon gaskaáiddit obage muhtin sájiide. Gielddat ja fylkkagielddat, mat eai lean mielde, eaige dovdda dáid áidešiehtadusaid mat dahkkojedje, ja nu eai dovdda šiehtadusaid duogáža, de sidjiide lea leamaš váttis čuovvolit áidešiehtadusaid. Kommišuvdna oaivvilda ahte guohtumiid ráddje-

Tabell 3.1. Antal renar som anmälts som flyttade till konventionsbeten i Nordland, Troms, Norrland och Västerbotten under perioden 1930–1999. (Till detta kommer renar från ett distrikt i Nord-Trøndelag som är på sommarbete i Jämtland – ca 4 000 renar.)

År	Antal svenska renar till Troms	Antal renar från Troms till Sverige	Antal svenska renar till Nordland	Antal renar från Nordland till Sverige
1930	38 000		17 300	
1939	31 000		10 000	
1949	26 000		12 100	
1959	30 000	900	19 200	6 200
1965	24 700	1 100	21 000	3 900
1979	30 300	3 200	51 000	1 750
1989	39 500	2 200	57 200	3 500
1999	28 000	560	43 100	3 000

Översikten visar att renantalet i de svenska samebyarna ökade i betydande grad på 1970/80-talen. Efter det har renantalet avtagit fram till år 1997. Det har också tidigare varit stora variationer med toppar åren 1910, 1930 och 1955. Ett högt renantal medför ökat betesslitage och ömsesidiga problem med planeringen.

I den gällande konventionen har man inte sört för reglering av betesbelastningen på sommarbetena genom fastställande av högsta renantal, bortsett från i ett fall; Anjavassdalen i Troms. Skälet till att inte använda högsta renantal som reglerande faktor var att konventionsbetena i Norge låg så till i förhållande till områdena på svensk sida att det inte ansågs nödvändigt och ändamålsenligt. Det periodvis höga renantalet anses vara huvudorsaken till det registrerade betesslitaget. Då de svenska sommarbetena i Norge dessutom, enligt konventionen, kan användas av norsk rensköttsel som vinterbeten har det inte varit möjligt för någon av parterna att kontrollera betesbelastningen. Kommissionen anser detta vara klart olyckligt för ett ekologiskt resursutnyttjande (jämför kapitel 1.2.1).

Det norska utnyttjandet av vinterbetena i Sverige har varit instabilt och sjunkande, bl.a. på grund av att arealerna har reducerats genom direkta ingrepp vid reglering av vattendrag (Me-selefors) och ökad skogsavverkning och markberedning (Ramsele, Granö, Storsund, Älvsbyn). Dubbelbetningen och ingreppen i såväl Sverige som Norge har medfört konflikter och misstroende mellan de berörda rennäringsutövarna i de två länderna och till misstroende gentemot de bägge ländernas rennäringsförvaltningar.

Avtal har tecknats mellan samebyar och renbetesdistrikt om gemensam användning av mark som de disponerar tillsammans. Dessa avtal har

inte formaliserats och uppföljningen av avtalen har inte varit tillfredsställande. I ett fall har ett initiativ till avtal formaliserats genom ändring av och tillägg till 1972 års konvention. Avtalet upprättades mellan SaariVuoma sameby och Altevatn renbetesdistrikt. Detta medförde att konventionen ändrades år 1984 så att sommarbetena i Anjavassdalen i Norge utökades för SaariVuoma och att ett nytt konventionsbetesområde för norsk ren upprättades i Jalkis Vuoskäive i Sverige.

3.3.2 Stängsel

Till konventionen hör även ett stängselprotokoll som fastställer vilka stängsel som ska uppföras (jämför kapitel 3.2). Stängseldragningarna beskrivs i protokollet och utgör uppenbarligen kompromisser. Det kan också konstateras att man under 1960 och 1970-talet generellt hyste en överdriven tilltro till att stängsel kunde ersätta mer naturgivna gränser för renskötseln. I efterhand har det rätt tvivel även bland utövare och förvaltningar om huruvida alla stängslen skall sättas upp och skälet för val av stängseldragningar. I vissa fall har man valt platser där det på grund av topografi och snöförhållanden inte är tekniskt möjligt att sätta upp stängsel med den verkan som man tänkt sig. En del av de avtalade stängslen har därför inte kommit att sättas upp. För de berörda intressen på kommun- och länsnivå som inte varit involverade i, eller inte haft kännedom om, varför stängslen skall uppföras, har uppföljningen av protokollet varit problematiskt. Kommissionen anser att gränsdragningen av betesområden bör göras så att behovet av stängsel blir så litet som möjligt.

ma galgá, nu guhkás go lea vejolaš, sáhttit dahkat áididid ceggema haga.

3.3.3 *Lobihis guođoheapmi ja guođohandivvadat*

Norgga bealde leat mángii ášši čuovvolan go ruotabeali bohccot leat guhton lobihemiid Norggas, ja leat geatnegahttan máksit guohtundivvadiid. Váldosivvan dasa lea leamaš go geassejagis leat guođohan dálvejagi guohtumiid, muhto maiddái go guođohit meaddel áigemeari, ja guođohit konsešuvdnaguovlluid olggobealde. Ruotas eai leat guohtundivvadat báljo geavahuvvon dasa go ruotabeali bohccot leat lobihemit guhton dain eatnamiin, mat leat várrejuvvon norggabeali bohccuide. Eaige leat norggabeali bohccuid lobihis guođoheapmái ge Ruotas geavahan guohtundivvadiid. Kommišuvnna mielas lea unohas go guohtundivvadat eai leat geavahuvvon ovttalágan vugiin goappaš riikkain. Guohtundivvada berre boahtteáiggis mearridit nubbi dain álbmogiidgaskasaš orgánain maid kommišuvdna evttoha ásahtit.

3.3.4 *Sierralobit*

Konvenšuvnna olis lea vejolaš erenoamáš heajos dálkkiid ja guohtuma geažil addit sierralobi spiehkastit dahje dispensašuvnna mearriduvvon guohtunáigodagain. Measta juohke jagi leat boazodoallit ohcan beassat geassejagi guohtumiid geavahit dálvejagis. Danne mii eahpiditge, lea go duođai erenoamáš dilálašvuodaid dihte ohcojuvvon sierralohpi, nu movt konvenšuvdna gohčoda daid, vai ohcojuvvo go sierralohpi eará heajos beliid geažil, mat čuožžiledje konvenšuvnna olis. Dávjá lea váttis diehtit movt dilli duođai lea. Eará bealli mii boahtá ovdan, lea dat ahte eallu lea juo dalle go ohcojuvvo sierralohpi, guohtumin dain guovlluin gosa ohcet beassat. Ruota boazodollui leat oalle viidát addán sierralobiid guođohit Norgga bealde. Sierralobiid addima berre sakka gáržžidit, muhto duššefal nu ahte ii hehte guođoheamis luonddueavttuid mielde. Dáid áššiid hálddašeami berre bidjat daidda orgánaide maid kommišuvdna evttoha.

3.3.5 *Eananhálddašeapmi*

Areálaid ja luondduvalljodagaid hálddašeamis lea mihttomearrin dáhkidit boazoealahusa dárbb-

buid sisabáhkemiid, huksemiid ja eará geavahanberoštumiid ektui. Vuovdedoallu ja gilvojuvvon eatnamat (Ruotas), leat duođalaš hehttehusan boazodollui.

Skohtervuodjimát ja muđui mohtorfievrovuodjimát lassánit dađistaga dálvejagi guohtuneatnamiin. Norggas leat skohtervuodjin-njuolggadusat čavgadeappot go Ruotas, muhto obbalaččat ii suodjal konvenšuvdna doarvái bures goappáge riika boazodoalu. Dát guoská maiddái bartahuksemiidda, astoáiggi meahccevánddardeapmái, bivdui ja guolásteapmái mat lassánit konvenšuvdnaguovlluin.

Dálá konvenšuvnna vásáhusat čájehit ahte goappaš riikkain lea erenoamáš ovddasvástádus, konvenšuvnna vuodul, dáhkidit ahte boazodoalu dárbbut vuhtiiváldojuvvojit vai guohtuneatnamat eai gáržžo, eaige goariduvvo dainnaláigiin ahte heajudahttet konvenšuvnna.

3.3.6 *Ráfáidahtton guovllut*

Muhtin álbmotmeahcit ja luonddugáhttenguovllut leat biddjon juste guohtuneatnamiidda, ja dáidda guovlluide sáhtta konvenšuvdna váikkuhit. Dáin guovlluin sáhttet leat dihtolágan ráddjejuvit, mat eai soaba boazodollui, omd mohtorfievrovuodjimát, teknikkalaš rusttegat, orrunbáikkít ja boraspirebivdu. Bajit-Dievaidevuoddi álbmotmeahcci lea ollásii ruotabeali boazodoalu geassejagi guohtuneatnamiin. Dán ráfáidahtton guovllus leat erenoamážit gidden fuomášumi mohtorfievrovuodjimii bievlanjagis ja gaskaáididid ceggemii.

Dákkár guovlluin berrešii gávdat buriid čovdosiid, ja konvenšuvdna berre biddjot rávan dánlágan gažaldagaid čoavdimii.

3.3.7 *Boraspirehálddašeapmi*

Boraspirehálddašeapmi ja boraspirevaháigiid buhtadusortnegat leat goabatláganat dán guovtti riikkas. Danne barget sihke Norgga ja Ruota eiseválddit čađatgaskka ovttas boraspireáššiid hálddašemiin. Goitge leat stuora erohusat njuolggadusain das mainnaláigiin sii mearridit boraspirevaháigiid, ja movt mákset buhtadusaid. Goappaš riikkaid eiseválddit berrejit muddet boraspirelogu, vai konvenšuvdnaguovlluin ii leat eambo boraspire go eará guovlluin dakko lahkosiin.

3.3.3 Olovligt bete och användning av betesavgifter

Norska myndigheter har beslutat om betesavgift vid ett flertal tillfällen på grund av olovlig betning. Det har framför allt varit fråga om olovlig betning vintertid inom områden som skall användas för sommarbete, men olovlig betning har också förekommit vid otillåtna tidpunkter och utanför konventionsområdena.

Svenska myndigheter har sällan beslutat om betesavgift, vare sig för olovlig betning av svensk ren inom områden som avsatts för norskt vinterbete eller för olovlig betning av norsk ren på svensk sida. Kommissionen anser att det är olyckligt att konventionens viktigaste medel mot brott mot konventionen inte har tillämpats på samma sätt i de två länderna. Beslut om betesavgift bör i fortsättningen fattas av ett av de mellanfolkliga organ som kommissionen föreslår.

3.3.4 Dispenser

Med stöd av konventionen är det möjligt att lämna dispens från fastställda betesperioder när extraordinära väder- och betesförhållanden så påkallar. Ansökan om dispens för vinterbete inom sommarområden har närmast varit en årlig företeelse. Det är osäkert om det är extraordinära förhållanden eller om det är konventionens brister som varit orsaken till detta. Ett annat problem har varit att renen vid ansökningstillfället redan befunnit sig i det område man sökt dispens för. Dispens har medgetts i relativt stor utsträckning för den svenska renskötseln i Norge. I framtiden bör dispenser reduceras betydligt men inte utestänga en reglering av hur betet får utnyttjas. Dessa beslut bör fattas av de mellanfolkliga organ kommissionen föreslår.

3.3.5 Arealförvaltning

Inom mark- och resursförvaltningen är det ett självklart mål att säkra renskötselns intressen i förhållande till ingrepp, utbyggnad och andra användarintressen. Särskilt så utgör utökad skog-

savverkning och markberedning (i Sverige) en allvarlig begränsning för renskötseln.

Störningar från fordons- och snöskotertrafik blir allt större inom vinterbetesområdena. I Norge är reglerna för snöskotertrafik strängare än i Sverige. Totalt sett är hänsynen till den renskötsel som omfattas av konventionen inte tillräckligt beaktad i något av länderna. Detta gäller också ökningen av stugbyggnation, friluftsliv, jakt och fiske inom konventionsområdena.

Erfarenheterna av den nuvarande konventionen visar att bägge länderna har ett särskilt ansvar, i förhållande till konventionen, för att säkra rennäringens intressen så att betena inte reduceras eller försämras på ett sätt som undergräver konventionen.

3.3.6 Fredningsområden

En del nationalparker och naturskyddsområden ligger inom de betesområden som omfattas av konventionen. Inom sådana områden kan restriktioner gälla för utövandet av renskötseln, bl.a. med avseende på trafik med motorfordon, tekniska anläggningar, boplatser och rovdjursjakt. Övre Dividalens nationalpark ligger i sin helhet inom sommarbetesområdet för svensk renskötsel. Inom detta fredningsområde har man i synnerhet inriktat sig på förhållanden som gäller användning av terrängfordon på barmark och uppförande av stängsel.

3.3.7 Rovdjursförvaltning

Förvaltningen och ersättningsystemen med avseende på renförluster på grund av rovdjur skiljer sig åt i de två länderna. Det finns behov av ett ökande samarbete mellan förvaltningsmyndigheterna i Sverige och Norge inom detta område. Fortfarande föreligger betydande skillnader vad gäller reglerna för hur rovdjursskador ska fastställas och hur sådana ska ersättas. Båda ländernas myndigheter bör reglera antalet rovdjur på sådant sätt att konventionsområdena inte har ett högre rovdjurstryck än omgivande områden.

3.3.8 *Bohccuid njuovvan ja vuovdin*

Lea leamaš hui váttis beassat njuovvat bohccuid mat leat rasttildan ráji, ja beassat vuovdit dan bierggu nuppi riikkas. Sivvan dása leat duolloomerrádusat ja eará sisafievrridangáržžádusat (importrestriksjoner), ja dasto maiddá goappáge riikka doarjjaortnegat mat gullet boazodollui, dasgo dat leat goabbatládje. Dát áššit leat boazodolliide noadđin sihke barggu dáfus ja ruđalaččat. Njuolggadusaid ja ortnegiid oktiiovttastahttin dagašii ovttasbarggu njuovžileabbun, ja njulgešii ášši moalkás beliid. Njuovvan- ja vuovdinvejolašvuohta dan riikkas gos bohccot leat, čoavddášii dán váttisvuođa. Vejolaš ekonomalaš doarjagat riikadásis eai galggaše leat hehttehusan dása. Njuovvanrusttegat, njuovahagat ja dakkárat, maid boazodoallit searválaga ceggejit ja geavahit, livčče ávkin boazodoalu doaibmamálliide ja vuolidivčče njuovvan- ja vuovdingoluid.

3.3.9 *Ovttasbargu Ruota ja Norgga boazodoallohálddašemiid gaskkas*

Maŋnil go 1972 konvenšuvdna doaibmagodii, leat boazodoalu bargovuogit ja doaibmamállet sakka nuppástuvvan. Dat bealit lea váikkuhan ovttasbarggu. Váttisvuođat mat čatnasit ovttasbargui, dahje váilevaš ovttasbargui, navdojuvvojit leat čuožžilan dannego ii leat ásahuvvon bistevaš ja formálalaš oktavuoha norggabeali ja ruotabeali guovllulaš boazodoalloiseválddiid gaskka. Sii leat ovttasbargan ja leamaš oktavuodas gaskaneaset duššefal dihto áššiin, dávjá leat dat leamaš erenoamáš áššit ja váttisvuođat maid jodánit fertii čoavdit. Dát vuohki lea váikkuhan bargovuogi ja áššiid čuovvoleami. Dallego riikkat vuos leat ovttasbargan, de leat vásihan dán positiivvalažžan ja ávkkálažžan, muhto oktavuoha vásihuvvo dattetge dakkárin mii dáhpáhuvvá duššefal muhtomin. Boazodoallohálddahušat riikkaid gaskka, sáhttet iešalddiset váldit

oktavuoda ja ásahit bissovaš oktavuodaid ja ovttasbargovugiid, dannego ii leat mihkkege mii dan hehttešii. Ovttasbargu ja oktavuoha livččii dalle áibbas earálágan, jus livččii orgána mas lea geatnegasvuohta dáid doaimmaide.

3.3.10 *“Det faste utvalg”*

“Det faste utvalg” (“Bistevaš lávdegoddi”) lea leamaš deatalaš dasa ahte nannet gulahallama, ja lea leamaš gaskaoapmin gos formálaččat leat digaštallan movt konvenšuvnna galgá dulkot ja geavahit. Lávdegoddi lea čoagganan guovtte gearddi jagis, muhto ollu áigi lea adnon guorahallat áiddiid. Lávdegoddi lea maiddá atnán áiggi ságastallat davviruota čearuid ja Romssa boazoorohagaid gaskaneas váttisvuođaid birra, norggabeali boazodoalu dálvejagi guohtumiid váttisvuođaid ruotabealde, ja konvenšuvnna geavaheami birra. Kommišuvnna mielas lea lávdegoddi leamaš váttisin dat, go das ii leat doarvái ja duohta mearridanváldi. Maiddá lávdegoddi ieš lea dan oaivilis. Nu leatge ollu áššit mat eai čovdojuvvon, muhto leat meannuduvvon lávdegottis mángga gearddi. Lávdegoddi lea addán rávvagiid mat lea bidjan vuođu sidjiide, gain lei daidda áššiide ovddasvástáduš. Lea áddejupmi dasa ahte lávdegoddi ádjána liiggás guhká áššiid meannudemii, ja sivvan lea go lávdegoddi nu hárve lea čoahkis.

3.3.11 *Loahppanamuheamit*

Go Norga ja Ruotta geavahit konvenšuvdnamearrádusaid goabbatládje, lea áibbas vissasit mielddisbuktán váttisvuođaid. Gal vedjet dáid riikkaid boazodoalloiseválddit beaivválaš bargodilis vuoruhan ovddemussii iežaset riikka boazodolliid beroštumiid. Jus galgá guorahallat movt buoremusat hálddašit boazodoalu ekonomalaččat ja ekologalaččat, de ferte cuoigut dálá konvenšuvnna heajut beliid.

3.3.8 *Slakt och omsättning av ren*

Det har till viss del varit mycket svårt att slakta och omsätta ren i det andra landet när den korsat gränsen. Detta beror på tullbestämmelser och andra importrestriktioner men även på att de nationella bidragssystemen för renskötseln skiljer sig åt. Detta medför såväl driftsmässiga som kostnadsmässiga belastningar för renägarna. En harmonisering av regelverket skulle utan tvivel underlätta samarbetet på det praktiska planet och undanröja irritationsmoment. En rätt för renskötare att slakta och omsätta ren i det land där renen befinner sig skulle lösa problemet. Nationella bidragssystem behöver inte utgöra några hinder i detta sammanhang. En etablering och användning av gemensamma slaktplatser och slakterier m.m. skulle vara till nytta för renskötselns arbetsmönster och kostnadsdämpande för slakt- och omsättningsprocessen.

3.3.9 *Samarbete mellan svensk och norsk rennäringsförvaltning*

Sedan den gällande konventionen trädde i kraft år 1972 har renskötseln varit föremål för omfattande förändringar med avseende på arbetssätt och arbetsteknik något som har påverkat samarbetet. Det grundläggande problemet vad gäller samarbetet, eller bristen på sådant, anses bero på att det inte funnits några överenskommelser om fasta och formella kontakter mellan regionala svenska och norska rennäringsmyndigheter. Kontakter och samarbete har endast etablerats för vissa angelägenheter, och många gånger i situationer med akuta problem, med de följer detta haft för planläggning och uppföljning. I de fall där kontakt och samarbete har etablerats har detta upplevts som positivt och ändamålsenligt. Det har inte funnits några hinder för rennäringsförvaltningarna att på eget initiativ etablera ett fastare kontakt- och samarbetsmönster. Om ett

organ skulle ha tilldelats en sådan uppgift skulle kontakterna och samarbetet ha fått en helt annan karaktär.

3.3.10 *Det fasta utskottet*

Det fasta utskottet anses ha haft en viktig och kontaktskapande funktion och har utgjort ett forum där formella frågor om tolkning och tillämpning av konventionen dryftats. Utskottet har sammanträtt två gånger om året. En stor del av tiden tycks ha ägnats åt att dryfta stängselfrågor. Utskottet har också ägnat mycket tid åt problemen mellan de nordsvenska samebyarna och renbetesdistrikten i Troms, problem med de norska vinterbetena i Sverige samt tillämpningen av konventionen. Det har varit ett problem för utskottet att det inte har haft tillräcklig och reell möjlighet att fatta beslut. Många av utskottets ärenden har således inte blivit lösta utan återkommit gång efter annan. Utskottet har kommit med rekommendationer som gett ledning åt dem som har haft det direkta ansvaret för den aktuella frågan. Det är en uppfattning att ärendebehandlingen i utskottet har varit för långsam, något som har samband med att utskottet har haft relativt få möten.

3.3.11 *Slutkommentar*

Det har uppenbarligen orsakat en del problem att svenska och norska myndigheter har tillämpat konventionsbestämmelserna på olika sätt. Det kan hävdas att respektive lands myndigheter i sin dagliga förvaltning lagt störst vikt vid de egna renägarnas intressen. Vad gäller förutsättningarna för att skapa bästa möjliga ekologiska och ekonomiska förvaltning av rennäringen kan man därför inte undgå att peka på de negativa erfarenheter man haft av den gällande konventionen.

4. KAPIHTAL

Kommišuvnna evttohusat

4.1 Kommišuvnna evttohusat rádjerasttildeaddji boazodoalu váste

Dán kapihttalas addojuvvo oanehis oktiigeassu boazodoalu guohtundárbbus mandáhhtaguovllus, ja namuhuvvojit erenoamáš doaibmadilálašvuodát. Dárkilis dieđuid gávnnat fágalávdegotti raporttas (mielddus 1). Mii leat osiide juohkán nu ahte leat vihta regiovna. Juohke regiovnas leat fas guovllut gos lea lunddolaš oazžut oktiiveivehuvvon, rádjerasttildeaddji boazodoalu. Dat guovllut mat addojit nuppi riika boazoorohakkii dahje čerrui, gohčoduvvojit konvenšuvdnaguovlun dahje rádjeguohtunguovlun. Geahča doahpagiid čilgema 4.2.1 oasis. Iešguđetge konvenšuvdnaguohumiid rájit ja rádjeguohumat čilgejuvvojit šiehtadusevttohusas (kap 4.3) ja leat merkejuvvon kártii mii čuovvu šiehtadusa.

4.1.1 Romsa ja davit Norrbotten regiovdna

Basevuovdi – Geaggán guovlu

Kommišuvdna oaivvilda dán guovllu guohumiid leat dan šlájás ahte lea boazodollui heivvolaččamus ahte ealahus doaimmahuvvo ovttas čuovvovaš guovllus: Basevuovdi – Geaggán – Rostu – Guhkesvákki/Lágu lulábeali guovlu – Meavkki nuorttabealli. Dáinna vugiin livččii oktasašdoallu Geaggáma čearus ja Basevuovddi boazoorohagas. Go áigi ii leat láddan oktasašdoalu ásaheapmái, fertejit goappaš doalut čoavdit váilevaš guohtuneatnamiid dárbbu, nu guhkás go lea vejolaš, dainna lágiin ahte lonohallet guohtuneatnamiid. Geaggámis leat vátnásat eatnamat gos lea ruonasguohtun maid geassejagis sáhtta guođohit, dannego ruotabeali várreeatnamiin leat ollu jalges, vuollegis risse- ja jeageleatnamat ja giđdat bievlagohtá hui manjit. Dasa lassin leat guotetbáikkít liiggás duolbasat ja unnán suoddebáikkít áldduide. Basevuovddi dálvejagi guohumat lea alla várreeatnamiin, mii dagaha ahte orohagas váilot eatnamat vuovdeguovllus, mat livčče lassi guohtuneanamin go dákkár guohumiidda šaddá dárbu. Nu váilotge orohagas guovl-

lut gos lea dásseidis guohtun dálvejagis. Geaggán atná guohtuneanamin Dápmot/Rostu konvenšuvdnaguovllu, ja Markeneguovllu, juste danne go dárbbáša giđda- ja geassejagi guohtuneatnamiid. Dat evttohuvvon ásašus, namalassii norga-ruota boazoguohtunlávdegoddi, berre mearridit gokko heive cegget áiddi mii bohtá dálá konvenšuvdnaáiddi sadjái davil; golmmariika rádjemearka – Govdajávri – Kitdalselva. Áidi ceggejuvvo E6 mielde Čavkosis (Oteren) Gárgámii (Nordkjosbotn). Viidáseappot dárbbášuvvo áidi Rostujávrris Rostuávžži bajit oassái, vai Geaggáma ja Lávnnjetvuomi čearut eai ribat mastat. Basevuovddi dárbu oazžut dásseidis dálvejagi guohumiid gokčojuvvo dainna lágiin go orohat beassá guođohit dálvet Saivomuotkkas, mii lea goappaš bealde “lappmarksgränsena”, eanas lulábealde Saivomuotka – Ketkesuando. Dát guovlu ruotabealde geavahuvvo áigodagas golgotmánu 1.beivvis – cuonomanu 30.beivái, go várreboazodoalu guođohanriekti lea dán guovllus ráddjejuvvon dán áigodahkii. Boazoguohtunlávdegoddi sáhtta dán guovllus lobi addit eará orohakkii, masa konvenšuvdna guoská, guođohit Saivomuotkas dálvejagis. Eaktun biddjo maiddái ahte Guhkesvákki/Lágu johtaleapmi ovddas manás Oarje-Finnmárkkus ii váikkut konvenšuvdnaguovllu johtalanmáliid ja guohtuneatnamiid geavaheami.

Evttohus:

Geaggáma čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Dolpi**, mii lea siskkobeaalde boazoorohagaid Basevuovdi, Rostu ja Meavki.

Basevuovdi boazoorohakkii addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Saivomuotka**, mii lea siskkobeaalde Geaggáma čearu. Guođohanáigodat: golgotmánu 1. beivvis – gitta cuonomanu 30. beivái.

Lávnnjetvuopmi – Meavki guovlu

Kommišuvnna oaivila mielde lea buoremus go ásašuvvo oktasašdoallu gaskal guoskevaš doaluid čuovvovaš guovllus: Lávnnjetvuopmi – Devddesvárri – Meavki – Nieidavuovdi – Sálašvággi. Dálá dilis ii leat vejolašvuhta dán

KAPITEL 4

Kommissionens förslag

4.1 Kommissionens förslag till gränsöverskridande renskötsel

Nedan följer en kort sammanfattning av renskötselns behov av renbete inom mandatområdet och anmärkningar om särskilda driftsförhållanden. Ytterligare detaljer finns i sakutskottets rapport (bilaga 1). Presentationen är uppdelad på fem regioner, som var och en är indelad i områden där det är naturligt med en samordnad, gränsöverskridande renskötsel. Områden som tilldelas renbetesdistrikt eller sameby i det andra landet har benämningen konventionsområde eller gränsbetesområde. Begreppen definieras i kapitel 4.2.1. Gränserna för konventionsområdena och gränsbetesområdena beskrivs i förslaget till konventionsområdesprotokollet (kapitel 4.3) och har också ritats in på kartorna i bilagorna till protokollet.

4.1.1 *Regionen Troms och norra Norrbotten*

Området Helligskogen – Könkämä

Kommissionen anser att markerna i området är av den karaktären att det mest ändamålsenliga för renskötseln vore att den bedrevs gemensamt i området Helligskogen – Könkämä – Rosta – södra delen av Lakselvdal/Lyngsdal – östra delen av Mauken. Samdrift borde därför etableras mellan Könkämä sameby och Helligskogen renbetesdistrikt. Eftersom tiden inte är mogen för samdrift måste bägge parter brister ifråga om betesresurser så långt möjligt undanröjas genom byte av betesland. Könkämä har begränsade arealer med grönbetesvegetation som är möjliga att nyttja under sommaren. Detta beror på att fjällområdet på svensk sida domineras av flacka lågfjäll med ris- och lavvegetation och barfläcksuppkomsten sker sent på våren. Vidare är kalvningslanden alltför flacka för att ge gott skydd åt spädkalvar. Helligskogen har vinterbete inom höglänt fjällområde vilket medför att distriktet

saknar alternativa beten i skogsland när behov av denna betestyp uppstår. Distriktet saknar således marker med stabilt vinterbete.

Köncämäs behov av vår- och sommarbete motiverar att konventionsområdet Tamok/Rosta samt Markenesområdet disponeras av Köncämä. Den av kommissionen föreslagna svensk-norska renbetesnämnden bör besluta om lämplig stängselsträckning för nuvarande konventionsstängsel i norr; Tretriksroset – Govdajávri – Kitdalselva. Stängsel uppförs utefter E6 från Čavkkus (Oteren) till Gárgán (Nordkjosbotn). Vidare föreligger behov av stängsel från Rostojávri till övre delen av Rostadalen för att förhindra sammanblandningar mellan Köncämä och Lainiovuoma samebyar. Helligskogens behov av stabilt vinterbete uppfylls genom att distriktet disponerar över vinterbetesområdet Saivomuotka, som ligger på ömse sidor om lappmarksgränsen i huvudsak söder om Saivomuotka – Kätkesuando. Detta område disponeras under tiden den 1 oktober – den 30 april, eftersom betesrätt för fjällrenskötsel är begränsad till nyss nämnda tid i området. Renbetesnämnden skall kunna tillåta vinterbete i Saivomuotka för annat distrikt i regionen som berörs av konventionen. Vidare förutsätts att Lakselvdal/Lyngsdals flyttning till och från Vest-Finnmark inte påverkar flyttningsmönster och betesbruket i konventionsområdet.

Förslag:

Köncämä sameby tilldelas konventionsområdet **Dolpi** inom renbetesdistrikten Helligskogen, Rosta och Mauken.

Helligskogen renbetesdistrikt tilldelas konventionsområdet **Saivomuotka** inom Köncämä sameby. Betestid från och med den 1 oktober till och med den 30 april.

Området Lainiovuoma – Mauken

Kommissionen anser att det mest rationella för området är att samdrift etableras mellan berörda parter inom området Lainiovuoma – Devdisfjället – Mauken – Andersdalen – Tromsdalen. För

čovdosa čuovvolit, dannego oktasašdoallu mielddisbukta stuora doaibmarievdadusaid guovllus, ja dat ferte álggahuvvot doaluid sávaldaga vuoddu. Lávnnjitvuomi čearus ii leat geassejagis heivvolaš guohtuneanan ruotabealde, dannego dárbašlaš várreemat ja buorit ruonasguohtumat váilot ruotabeali duolba ja vuollegis váriin. Goikebáikkiin šaddet eanas dakkár šattut, mat gávdnojit goike ja eallámušvátna eatnamiin. Jeageeatnamiin lea unnán šaddu, eaije šatta nu mánggalágan ruonasšaddošlaja. Čearus lea heajos guohtetbáiki ruotabealde, dannego gidđat bievla hui mañjit ollu muohttaga geažil. Guovllu eatnamat leat dakkárat gos ii báljo bievla. Meavkki boazoorohagas leat liiggás unnán dálvejagi guohtumat orohaga siskkobealde, dannego guovllus lea unnán jeageeatnamat. Dainna lea dát orohat, earret Davvi-Sázzá ja Ráidná orohagaid, guođohan dálvejagis Devddesváris. Dát guođoheapmi ii rihko dálá konvenšuvnna, muhto muhtin áigodagaid guohtuvvo guovttegeardánit ja nu lea guovllu guohtunkvalitehta guhkit áigái leamaš dohkkemeahtun dilis. Lávnnjitvuopmi dárbaša gidđa- ja geassejagiguohtumiid, ja danne addojuvvo čerrui konvenšuvdnaguovlu masa gullet dálá Devddesvári ja muhtin oassi Hávgavuomi konvenšuvdnaguovllus. Nu movt namuhuvvon Basevuovddi – Geaggáma guovllu oktavuodas, dárbašuvvo áidi Rostujávris ja gitta Rostuávžži bajit oassái. Dálá konvenšuvdnaáidi Gorvvejávris (Kårvejaure) Dievaidvuovdái bisuhuvvo nu movt lea. Meavkki dálveguohtumiid dárba gokčojuvvo muhtin muddui dan bokte go orohat beassá guođohit Skaitelandet/Antti-guovllu eatnamiid bajabeali oasis. Meavkki guovlu ruotabealde geavahuvvo áigodagas golggotmánu 1. beaivvis – cuoŋománu 30. beaivái, go várreboazodoalu guođohanriekti lea dán guovllus ráddjejuvvon dán áigodahkii. Guhkes geográfalaš gaska ja dálá guođohanvuohki dahká dan ahte Davvi-Sázzá boazoorohahkii ii leat áige-guovdil dálvejagi guohtuneatnamiid atnit Ruotas.

Evttohus:

Lávnnjitvuomi čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Likká**, mii lea Dievaidvuovddi boazoorohagas.

Meavkki boazoorohahkii addojuvvo oassi **Skaitelandet/Antti** konvenšuvdnaguovlu, mii lea siskkobealde Muoná ja Sattajärvi čearuid. Guođohanáigodat: golggotmánu 1. beaivvis – gitta cuoŋománu 30. beaivái.

Stálonjára – Sárevuopmi guovlu

Kommišuvnna oaivila mielde lea dán guovllu boazodollui buoremus ásaht oktasašdoalu gaskal Sárevuomi čearu ja Stálonjára boazoorohaga čuovvovaš guovllus: Sárevuopmi – Anjavuopmi – Álddesjávri orohat davábealde Álddesjávri (Altevatnet) – Fagerfjellet – Stálonjára. Nuppástusat, maid evttohuvon čovdosat mielddisbuktet dálá doaibmadillái, árvvoštallojuvvojit leat vejolažan álggahit almmá guhkes nuppástuhttináigodaga haga. Almmatge ferte oktasašdoalu vuoddu leat čearu ja orohaga iežaset sávaldat álggahit dán vuogi, vai bargu lihkestuvvá. Go ii leat vuoddu ásaht oktasašdoalu dál vuos, fertejit goappaš doalut váilevaš guohtuneatnamiid dárbaš lonohallat guohtuneatnamiid. Sárevuomis váilu guohtunšládja ja várreanan mii attášii buori geassejagi guohtuma, dan seammás go guovlu ii leat anihahhti guohtetbáikin, dannego bievla easka mañnil guotteha. Stálonjára lea unnán jeageleanan orohagas, iige dát eanan govčča eambbogo gidđa- ja čakčaguohtuma dárbaš. Sárevuopmi dárbaša gidđa- ja geassejagi guohtuneatnamiid, ja danne addojuvvo Sárevuopmái konvenšuvdnaguovlu, mas eanas eatnamat leat Álddesjávri boazoorohaga siskkobealde, dan oasis mii lea jávriid Álddesjávri ja Lenesjávri (Leinavatn) davábealde. Guovlu ráddjejuvvo oarjjabeali ná: Gaskasjávka gierragis Álddesjávris – Gaedgisčohka (Kirkestinden) – Gaedgisvuovdi (Kirkesdalen) ja nuortabeali lea riikarádji. Stálonjára boazoorohat oazžu oasis konvenšuvdnaguovllus Skaitelandet/Anttis, ja čakča- ja árradálvi guođohanrievtti Álddesjávri oarjjabeali oasis. Stálonjára guovlu ruotabealde sáhtta adnojuvvo áigodagas golggotmánu 1. beaivvis – cuoŋománu 30. beaivái, go juo várreboazodoalu guođohanriekti lea dán guovllus ráddjejuvvon dán áigodahkii. Dálá konvenšuvdnaáidi, mii manná Gorvvesjávris Dievaidvuovdá, doalahuvvo. Galgá ceggejuvvo konvenšuvdnaáidi Gaskasjávka oivošis Álddesjávris ja mannat Gaedgisčohka rápmi oarjjadavábealde Tindtjørna. Norgga-ruota boazoguohtunlávdegoddi mearrida gokko áidi galgá ceggejuvvo. Ovdalaš konvenšuvdnaáidi njeidojuvvo Manančearu guovllus, earret dat gaskaáidi, mii manná Gaičaluovttas Čuovzavárrái, dat fievrri-juvvo siskkáldas čearuáidin.

närvarande saknas förutsättningar för en sådan lösning eftersom samdrift medför betydande omläggning av driften i området. En sådan omläggning av driften måste bygga på direkt önskemål från de berörda. Lainiovuoma sameby saknar lämpliga sommarland på svensk sida eftersom frodigt grönbete och behövligen höjdlägen saknas i den flacka svenska lågfjällsterrängen. Fastmarken domineras av typiska växtsamhällen för torr och näringsfattig marktyp. Myrmarkerna domineras av mager vegetation utan högre grönbetesvärde. Samebyn har dåliga kalvningsland på svensk sida då barfläcksbildning sker sent på våren på grund av den jämnt fördelade snön. Området har inte sådan topografi som gynnar barfläcksuppkomst. Mauken renbetesdistrikt har alltför begränsad tillgång till vinterbete inom distriktet då arealer med lavvegetation är små i området. Detta förhållande medförde att distriktet, förutom distrikten Nord-Senja och Reinøya, har haft vinterbete inom Devdisfjället. Detta betesutnyttjande har inte varit i strid med gällande konvention, men har resulterat i periodvis dubbelbetning och därmed långsiktigt en ohållbar situation för betes kvalitén i området.

Lainiovuomas behov av vår- och sommarbete motiverar en tilldelning av ett konventionsområde som består av nuvarande Devdisfjäll och delar av Havgavuopmi konventionsområde. Som nämnts under Helligskogen-Könkämä föreligger behov av stängsel från Rostojávri till övre delen av Rostadalen. Nuvarande konventionsstängsel från Gorvvejávri (Kårvejaure) till Dieváidvuovdi (Dividalen) bibehålles. Maukens behov av visst vinterbete uppfylls genom att distriktet disponerar över del av bete i Skaitelandet/Anttisområdet. Detta område disponeras under tiden den 1 oktober till den 30 april, eftersom betesrätt för fjällrenskötsel är begränsad till nyss nämnda tid i området. Avstånd och nuvarande betesbruk gör det inaktuellt med vinterbete för Nord-Senja renbetesdistrikt i Sverige.

Förslag:

Lainiovuoma sameby tilldelas konventionsområdet **Likká** inom Dividalen renbetesdistrikt.

Mauken renbetesdistrikt tilldelas konventionsområdet **Skaitelandet/Anttis** inom samebyarna Muonio och Sattajärvi. Betestid från och med den 1 oktober till och med den 30 april.

Området Hjerttind – Saarivuoma

Kommissionen anser att samdrift mellan Saari- vuoma sameby och Hjerttind renbetesdistrikt inom området Saarivuoma – Anjavassdalen – Altevatn norr om Altevatnet – Fagerfjellet – Hjerttind är den mest rationella lösningen för renskötseln i området. Förändringar i drifts- mönstret från dagens förhållanden till föreslagen lösning bedöms som möjliga att genomföra utan någon längre omställningsperiod. En samdrifts- lösning förutsätter dock direkta önskemål från samebyn och distriktet för att samarbetet skall ha förutsättningar att lyckas. Eftersom förutsätt- ningar för samdrift inte föreligger för närvarande måste bägge parter brister i fråga om betesland lösas genom markbyten. Saarivuoma saknar vegetation och höjdlägen som ger gott sommar- bete, samtidigt är området olämpligt som kalv- ningsland eftersom barfläckar uppkommer först efter kalvningstiden. Hjerttind har begränsad lav- vegetation inom distriktet, som inte räcker till mer än vår- och höstbetet. Saarivuomas behov av vår- och sommarland motiverar att samebyn till- delas ett konventionsområde inom huvuddelen av Altevatn renbetesdistrikt som ligger norr om sjöarna Altevatnet och Lenesjávri (Leinavatn). Området avgränsas i väster av linjen Gaskasjåk- kas utlopp i Aldesjávri (Altevatnet) – Gaedges- čakka (Kirkestinden) – Gaedgesvuovdi (Kirkes- dalen) och i öster av riksgränsen. Hjerttind tillde- las del i konventionsområdet Skaitelandet/Anttis- området samt höst- förvinterbetesrätt i västligas- te delen av Altevatn. Hjerttinds område på svensk sida disponeras under tiden den 1 oktober till den 30 april, eftersom betesrätt för fjällrenskötsel är begränsad till nyss nämnda tid i området. Nuvar- ande konventionsstängsel från Gorvvejávri till Dieváidvuovdi bibehålles. Konventionsstängsel uppförs från Gaskasjåkkas utlopp i Aldesjávri till branten av Gaedgesčákka nordväst om Tindtjör- na. Stängslets närmare sträckning fastställs av den svensk-norska renbetesnämnden. Tidigare konventionsstängsel i Mannančearro-området rivs med undantag av spärrstängslet från Gaiča- luokta till Čuovzavárri som överförs till internt samebystängsel.

Evttohus:

Sárevuomi čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Ánjavuopmi**, mii lea siskkobealde Dievaidvuovddi ja Álddesjávrrri boazoorohagaid.

Stálonjárgga boazoorohahkii addojuvvo oassi **Skaitelandet/Antti** konvenšuvdnaguovllus, mii lea siskkobealde Muoná ja Sattajärvi čearuid. Guođohanáigodat: golggotmánu 1. beaivvis – gitta cuoŋománu 30. beaivái.

Talma – Gielas guovlu

Kommišuvnna oavila mielde lea buoremus boazodollui go ásahuvvo oktasašdoallu gaskal Talma čearu ja Gielas boazoorohaga čuoŋvovaš guovllus: Talma – Láirevággi – Gielas. Almmatge ferte oktasašdoalu álggaheami vuodđun leat čearu ja orohagaid iežaset sávaldat, vai ovttasbargu lihkestuvvá. Go eai leat eavttut ásahit oktasašdoalu dál vuos, fertejit goappaš doalut váilevaš guohtuneatnamiid dárbbu gokčat nuppi riikka guohtuneatnamiiguin.

Talmas lea unnán ruonasguohtun ruotabealde. Dilli vearrána velá eambo go bievlanjagi guohtumat juohkásit riikaráji geažil nuorta-oarji guvlui. Dál guođoha Gielas dálvejagis Duortnusjávrrri oarjjabeali guovllu, ja seammás lea Talmas vuogatuoha guođohit dán seammá guovllu bievlanjagis. Dát dilli ii leat vuogas guhkit áigái, guovllu guohtunkvalitehta ja bistevasvuoda dáfus. Gielasis váilot heivvolaš guohtuneatnamat siskkáldasat orohagas, sihke guohtunšlájaid ja dálkkádagaid geažil. Talmas leat unnán bievlanjagi guohtumat ja dárbbáša viidábuš guohtuneatnamiid mat leat ovttá olis, ja danne addojuvvo čerrui Láirevággi guovlu guohtuneamin. Dálá konvenšuvdnaáidi doalahuvvo. Guovlu, mii lea nuorttabealde “lappmarksgränsena”, geavahuvvo áigodagas golggotmánu 1. beaivvis – cuoŋománu 30. beaivái, go várreboazodoalu guođohanriekti lea guovllus ráddjejuvnon dán áigodahkii.

Evttohus:

Talma čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Duoddaras**, mii lea siskkobealde Álddesjávrrri boazoorohaga.

Gielas boazoorohahkii addojuvvojit **Njuoravuopmi** ja **Báhcajeagil** konvenšuvdnaguovllut, mat leat siskkobealde Talma čearu, ja oassi **Skaitelandet/Antti**, mii lea siskkobealde Muoná ja Sattajärvi čearuid. Guođohanáigodat: golggotmánu 1. beaivvis – gitta cuoŋománu 30. beaivái.

4.1.2 Davit Nordlándá ja gaska ja lulit Norrbotten regioidna

Skievvá – Gabna – Leaváš – Girjás guovlu

Dán guovllu guohtuneatnamiid juohkáseapmi ja doaibmadilálašvuodát dahket ahte buoremusat doaimmašii go ásaha oktasašdoalu Skievvá boazoorohaga ja Gabna dahje Leaváš čearu gaskka, dan seammás go viiddiiduvvojit eará čearuid dálá guohtuneatnamat. Oktasašdoalu ásaheapmi mielddisbuktá Skievvá boazoorohahkii nu stuora doaibmanuppástusaid, mat dahket váttisin duohtandahkat oktasašdoalu jurdaga dál vuos. Danne galgá ohcat eará čovdosiid mat buoremus lágis vuhtiiváldet ollislaš guohtun- ja doaibmadilálašvuodaid.

Skievvá nuortalit eananoasis leat lunddolaš dálvejagi guohtumat. Jagi 1972 konvenšuvnna vuodul gulle dát guohtumat orohahkii. Go Leaváša guohtunguovllut viiddiiduvvojit, dát jáhkkiimis mielddisbuktá váttisvuoda geavahit dáid guohtumiid nu. Sierralágan doaibmadilálašvuodát dahket ahte ii leat vejolaš viiddidit čearu guohtuneatnamiid ja dan seammás nagodit oažžut heivvolaš rájiid, earretgo dalle jus bidjá ráji oalle guhkás oarjjás. Dát sierralágan doaibmadilálašvuodát dolvot dan čovdosiid ahte vállje oažžut buriid rájiid ja guođohanáigodagaid, vaikko vel dát ráddjege Skievvá vejolašvuoda guođohit dálvejagis dán eananoasis. Danne evttoha kommišuvdna viiddidit dán golmma guoskevaš čearu konvenšuvdnaguohtumiid. Rájit, mat evttohuvvojit biddjot Girjása ja Leaváša konvenšuvdnaguovlluid váste, vuhtiiváldet Skievvá dárbbuid, vai orohat ain ovddasguvlui sáhttá guođohit Norddalenis. Dát guohtunguovlu lea orohahkii mávssolaš, ja leage áibbas dárbbášlaš vai orohat sáhttá doalahit sierra doalu.

Kommišuvnna evttohusain šaddet heivvolaš rájit dán guovllus, earret ovttá sajis, namalassii Leaváša konvenšuvdnaguovllu nuortadavit rádjji. Dáinna evttohusain ii dárbbášge šat dálá konvenšuvdnaáiddiid ja daid sáhttá jávkadit.

Förslag:

Saarivuoma sameby tilldelas konventionsområdet **Ánjavuopmi** inom renbetesdistrikten Dividalen och Altevratn.

Hjerttind renbetesdistrikt tilldelas del i konventionsområdet **Skaitelandet/Anttis** inom samebyarna Muonio och Sattajärvi. Betestid från och med den 1 oktober till och med den 30 april.

Området Talma – Gielas

Kommissionen anser att det mest ändamålsenliga för renskötseln är att samdrift etableras mellan Talma sameby och Gielas renbetesdistrikt inom området Talma – Salvasskardet – Gielas. En samdriftslösning förutsätter dock direkta önskemål från samebyn och distriktet för att det skall ha förutsättningar att lyckas. Eftersom förutsättningar för samdrift inte föreligger för närvarande måste bägge parter brister i fråga om betesland åtgärdas med betesområden i det andra landet.

Talma har begränsad tillgång på grönbete på svensk sida. Situationen försämras ytterligare av att barmarksbeteslanden klyvs i öst–västlig riktning av riksgränsen. Området väster om Torneträsk nyttjas i dag av Gielas för vinterbete samtidigt som Talma har rätt till barmarksbete i området. Denna situation är långsiktigt olämplig med tanke på renbetets kvalité och hållbarhet i nämnda område. Gielas saknar användbara vinterbeten inom distriktet både med hänsyn till vegetation och till klimat. Talmas begränsade barmarksbete och behov av enhetliga marker motiverar att samebyn tilldelas Salvasskardet-området. Nuvarande konventionsstängsel bibehålls. Området öster om lappmarksgränsen disponeras under tiden den 1 oktober – den 30 april, eftersom betesrätt för fjällrenskötsel är begränsad till nyss nämnda tid i området.

Förslag:

Talma sameby tilldelas konventionsområdet **Duoddaras** inom Altevratn renbetesdistrikt.

Gielas renbetesdistrikt tilldelas konventionsområdena **Njuoravuopmi** och **Báhcajeagil** inom Talma sameby samt del i konventionsområdet **Skaitelandet/Anttis** inom samebyarna Muonio och Sattajärvi. Betestid i det sistnämnda området är från och med den 1 oktober till och med den 30 april.

4.1.2. Regionen norra Nordland och mellersta och södra Norrbotten

Området Skjomen – Gabna – Laevas – Girjas
Fördelningen av betesresurserna och driftsförhållandena inom området är sådan att det mest ändamålsenliga är en samdrift mellan Skjomen renbetesdistrikt och Gabna eller Laevas sameby, samtidigt som de övriga samebyarna får sina nuvarande betesområden utökade. Samdrift skulle innebära så stora driftsmässiga förändringar för Skjomen att sådan svårigen kan realiseras idag. Man får därför söka andra lösningar, som i så hög grad som möjligt tar hänsyn till de sammantagna betes- och driftsförhållandena.

Den östliga delen av Skjomen renbetesdistrikt har naturliga betingelser för vinterbete. Enligt 1972 års konvention var denna resurs förbehållen distriktet. En utökning av Laevas betesområde kommer skenbart att komma i konflikt med en sådan arealanvändning. På grund av speciella driftsförhållanden är det emellertid inte möjligt att utöka samebyarnas betesarealer och samtidigt få funktionella gränser, utan att dra gränserna relativt långt västerut. Specifika driftsmässiga förhållanden talar därför för en lösning med bättre gränser och betestider, även om det reducerar Skjomens möjlighet till vinterbete i området. Kommissionen föreslår därför utökade konventionsbeten för de tre berörda samebyarna. Den gränsdragning som föreslås för Girjas och Laevas konventionsområde tar hänsyn till Skjomens behov så att distriktet fortsättningsvis kan använda Norddalen. Detta är ett betesområde som är mycket viktigt för distriktet och som är avgörande för att det ska kunna fortsätta som självständig enhet.

Med undantag av delar av den nordöstliga gränsen för Laevas konventionsområde kommer kommissionens förslag att leda till mer funktionella gränser inom området. Detta innebär i sin tur att befintliga konventionsstängsel inte längre blir nödvändiga och kan rivas.

Evttohus:

Gabna čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Beatnakvuopmi**, mii lea siskkobealde Skievvá boazoorohaga.

Leaváš čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Nuorjonjuni**, mii lea siskkobealde Skievvá boazoorohaga.

Girjás čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Skávhlá**, mii lea siskkobealde Skievvá ja Frostisen boazoorohagaid.

Frostisen – Girjás – Baste – Unnačearoš guovlu
Rájit, mat gustojit dálá boazoguohtunkonvenšuvnna vuodul, eai leat doaibman, ja dat gaskaáiddit, maiguin galge buoridit rájiid, leat muhtin muddui doaibman áibbas nuppeládje. Ja ahte eará rádjeáiddiid hukset, ii datge mielddisbuvtte mangelágan doaibmevaš čovdosiid dán guovllus. Jus sirdá dálá guođohanrájiid nuortalii, masset čearut, mat guođohit dakko lahkosiin, mávssolaš osiid etnamiin mat adnojit bárisgeasi guohtumin. Go sirdá rájiid oarjelii, ii buvtté dat seammá unohas váikkuhusaid Frostisen boazoorohahkii. Dálá dilálašvuodain sii eai geavat nu ollu guohtuneatnamiid, mat leat oarjjabeali dálá rájiid. Go rádji lea oarjelis, dáhkida dát kommišuvnna oaivila mielde dan ahte čearut ain besset iežaset deatlaččamus bárisgeasi guohtuneatnamiidda. Dan seammás leat heivvolaš rájit buohkaide ávkin. Jus Frostisen dárbbáša guohtuneatnamiid dán guovlluin, berre šiehtaduvvot oktasašdoallu Baste čearu ja Frostisen boazoorohaga gaskka. Evttohusa eaktun lea ahte buot dálá konvenšuvdnaáiddit jávkaduvvojit.

Evttohus:

Baste čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Bávgi**, mii lea siskkobealde Frostisen boazoorohaga.

Unnačearos čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Slaphenjárga**, mii lea siskkobealde Frostisen boazoorohaga.

Girjás čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Skávflá**, mii lea siskkobealde Frostisen ja Skievvá boazoorohagaid nu movt daddjon Skievvá – Gabna – Leaváš – Girjás guovllu oasis.

Hápmir – Sirkás guovlu

Vásáhusat čájehit ahte beaivválaš dilis ii doaimma dat bures go riikarádjii lea guohtunrádjin ja dasa lassin velá leat rádjeáiddit.

Rádjeguovllu duovdagiin, Linájávrii nuortta-bealde, leat hui buorit guohtuneatnamat. Dáid guohtuneatnamiid ii sáhte dáhkidit Hápmir boazoorohaga atnui dan bokte ahte ráji bidjá nuortalii Sirgása čearu rájiid siskkobeallái. Nuppi bealis lea vejolaš bidjat ráji oarjelii dainna lágiin ahte caggá Sirgása bohccuid beassamis Gjerdalenii, mii boahá šaddat Hábmirii mávssolaš guohtunguovlun boahhteáiggis. Danne kommišuvdna evttoha ahte dán guovllus áсахuvvo ođđa konvenšuvdnaguovllu Sirgása čerrui.

Guohtumiid ja doaibmadilálašvuodaid mielde heive oktasašdoalu áсахit Hápmira ja Sirgása gaskka, dain eananosiin Hápmiris mat leat davábealde Hellemobotn. Kommišuvdna ii dieđe leatgo guoskevaš áššebealit šiehtadallan dákkár ovttasbarggu, ja nu ii leatge duogáš ovddidit njulgestaga evttohusaid oktasašdoalu hárrái. Danne berre dát guovlu biddjot konvenšuvdnaguovlun Sirgása čerrui.

Dán guovtti konvenšuvdnaguovllu gaskka, duovdagiin mat leat riikaráji lahkosiin, adnojuvvo vuodđun ahte goappaš siiddat ožžot vuoigatvuoda guođohit guohtuneatnamiid ráji lahkosiin. Dat mearkkaša ahte Hápmir oazžu vuoigatvuoda guođohit Sirgása guohtumiid ja nuppeládje. Dálá dilálašvuoda ektui mearkkaša rádjeguođoheapmi, mas Ruonasvákki mielde manná rádji, dan ahte Sirgása čearu bárisgeasiguohtumat ráddjejuvvojit mihá vuohkkaseappot. Doaibmadilálašvuodaid dáfus lea buoret bidjat ráji oarjelii, muhto dat fas mielddisbukta ahte guhtojuvvo guovttegeardánit guovlluin mat leat mávssolaš jeagelguohtumat Hábmirii. Rádjeguođoheapmi lea Hábmirii vuosttažettiin ávkin doaibmadilálašvuodaid dáfus.

Evttohus:

Hápmir boazoorohahkii addojuvvo rádjeguohtunguovlu **Ruonas**, mii lea siskkobealde Sirgása čearu. Guođohanáigodat: skábmamánu 1. beaivvis – guovvamánu 28/29. beaivái.

Sirgása čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Máhtunjárgga** ja **Lijná**, mii lea siskkobealde Hápmira boazoorohaga.

Sirgása čerrui addojuvvo rádjeguohtunguovlu **Runasvágge**, mii lea siskkobealde Hápmir boazoorohaga. Guođohanáigodat: miessemánu 1. beaivvis – čakčamánu 30. beaivái.

Förslag:

Gabna sameby tilldelas konventionsområdet **Beatnakvuopmi** inom Skjomen renbetesdistrikt.

Laevas sameby tilldelas konventionsområdet **Nuorjonjuni** inom Skjomen renbetesdistrikt.

Girjas sameby tilldelas konventionsområdet **Skávhlá** inom renbetesdistrikten Skjomen och Frostisen.

Området Frostisen – Girjas – Baste – Sörkaitum
De gränser som gäller enligt den befintliga renbeteskonventionen har inte fungerat och de spärrstängsel som skulle göra gränserna bättre har delvis motverkat sitt syfte. Alternativa gränstängsel skulle inte innebära några funktionella lösningar inom detta område.

Om man flyttar de befintliga betesgränserna längre österut så kommer de berörda samebyarna att förlora betydande delar av sina högsommarbeten. En flyttning av gränserna längre västerut får inte samma negativa konsekvenser för Frostisen renbetesdistrikt. Såsom förhållandena föreligger idag så använder man sig inte i någon väsentlig grad av betena väster om de befintliga gränserna. En gräns längre västerut skulle enligt kommissionens uppfattning säkerställa att samebyarna fortsättningsvis får tillgång till sina viktigaste högsommarbeten, samtidigt som alla parter får fördelen av funktionella gränser. Om Frostisen får behov av beten inom dessa områden bör en samdrift etableras mellan Baste sameby och Frostisen. Förslaget förutsätter att alla befintliga konventionsstängsel rivs.

Förslag:

Baste sameby tilldelas konventionsområdet **Bávgi** inom Frostisen renbetesdistrikt.

Sörkaitum sameby tilldelas konventionsområdet **Slahpenjárgga** inom Frostisen renbetesdistrikt.

Girjas sameby tilldelas konventionsområdet **Skávhlá** inom renbetesdistrikten Frostisen och Skjomen (som nämnts ovan under området Skjomen – Gabna – Laevas – Girjas).

Området Hábmer – Sirkas

Erfarenheterna har visat att den gällande lösningen med riksgränsen som betesgräns i kombination med gränstängsel inte fungerar i praktiken.

I gränsområdet öster om Linájávri finns platser med mycket goda beten. Det är inte realistiskt att sörja för att dessa beten kan användas av Hábmer renbetesdistrikt genom att gränsen dras längre österut och in i Sirkas sameby. Å andra sidan är det möjligt att dra gränsen längre västerut på ett sådant sätt så att man förhindrar att ren från Sirkas kommer ner i Gjerdalen, som i framtiden kommer att utgöra ett viktigt betesområde för Hábmer. Kommissionen föreslår därför att ett nytt konventionsområde upprättas för Sirkas i detta område.

Sett utifrån betes- och driftsförhållandena är det upplagt för samdrift mellan Hábmer och Sirkas inom de delar av Hábmer som ligger norr om Hellemobotn. Kommissionen känner inte till att några förhandlingar förts mellan de berörda parterna om en sådan lösning och har inte underlag för att främja konkreta förslag om sådan samdrift. Området bör därför bli ett konventionsområde för Sirkas.

Inom området längs riksgränsen mellan de två nämnda konventionsområdena förutsätts bägge parter få rätt till gränsbete. Det innebär i så fall en rätt för Hábmer till beten i Sirkas och tvärtom. I förhållande till dagens situation skulle ett gränsbete med avgränsning längs Ruonasvággi innebära en naturlig avgränsning av Sirkas högsommarbete. Rent driftsmässigt hade en lösning med gränsdragning längre västerut varit bättre, men skulle ha inneburit dubbelbete i områden som utgör viktiga lavbetesområden för Hábmer. För Hábmer blir vinsten med gränsbete först och främst av driftsmässig karaktär.

Förslag:

Hábmer renbetesdistrikt tilldelas gränsbetesområdet **Ruonas** inom Sirkas sameby. Betes-tid från och med den 1 november till och med den 28/29 februari.

Sirkas sameby tilldelas konventionsområdena **Máhtunjárgga** och **Lijná** inom Hábmer renbetesdistrikt.

Sirkas sameby tilldelas gränsbetesområdet **Ruonasvágge** inom Hábmer renbetesdistrikt. Betes-tid från och med den 1 maj till och med den 30 september.

Storskog/Sjunkfjell – Duorbun guovlu

Dán guovllus leat Duorbun čearru ja Storskog/Sjunkfjell boazoorohat ásahan ovttasbarggu mii lea doaibman bures. Dát doaimmai, vaikko dan konvenšuvnnas, mii dál lea fámus, ledje dihto eavttut. Rádjeáidi mii ceggejuvvui, doaimmai nuppeládje go lei ulbmil, ja dat gaikojuvvui áššebeliid oktasaš soahpamušain. Kommišuvdna atná deatalažžan joatkit álggahuvvon ovttasbarggu, muhto seammás oaivvilda dán dárbbasit formáliseret, vai dáhkida vuoigatvuodaid goappaš áššebeliide. Dát lea deatalaš maiddái dalle jus eambbo áššebealit vel ležžet.

Duorbuna dáfus sáhtta measta dadjat ahte leat doarvái guohtumat dálá guohtuneatnamiid rájiid siskkobealde. Riikarádji ii leat lunddolaš rádjain ja dahká váttisvuodaid. Duorbuna vuodđodárbu lea oažžut lunddolaš oazi oarjjabealis dain guovlluin mat leat Ommáijienja (Blåmannsisen) davábealde ja nuortabealde Siidasjávri (Sisovatnet).

Storskog/Sjunkfjell váttisvuhtan leat dálvejagi guohtumat, dat leat gáržžit ja sáhttet jieknut. Dát dilli dahká ahte sii fertejit iešgudetlágan málle mielde doaibmat, dávjá gáidat eret riidduguovllus. Siidas ja Rago leat guokte guohtunguovllu ráji lahkosiin gos dálvejagis guođoha. Geavatláš dilis ii leat goittotge vejolaš garvit dan ahte veahá guhtojuvvo guovttegeardánit Siiddasjávri guovllus, muhto Rago guohtuneatnamiidda ii nu álkit ribat ealu bievlagis. Topográfalaš dilli váikkuha ahte ferte johtit Ruota ráji siskkobeallái ovdalگو sáhtta johtit Ragoi. Dálvejagis, go dán guovllus guođoha, ii doaimma riikarádji lunddolaš oahcin nuortabealde.

Evttohus:

Duorbuna čerrui addojuvvo rádjeguohtunguovlu **Sijddás**, mii lea siskkobealde Storskog/Sjunkfjell boazoorohaga. Guođohanáigodat: miessemánu 1. beavvis – gitta juovlamánu 15. beavái.

Storskog/Sjunkfjell boazoorohahkii addojuvvo rádjeguohtunguovlu **Rastesvárre**, mii lea siskkobealde Duorbuna čearu. Guođohanáigodat: juovlamánu 15. beavvis – gitta cuoŋománu 30. beavái.

Duorbun – Balvatn – Luokta-Mavas – Semisjaur-Njarg g uovlu

Balvatn boazoorohagas leat guokte vuodđovátisvuoda. Vuosttaš lea dáhkidit dálvejagi guohtumiid, ja nubbi lea oažžut lunddolaš ja oadjebas ráji nuorttasguovlui, vuohččan Luokta-Mavas

čearu guovlui. Dán golmma čearus váilot maddái lunddolaš oazit oarjjásguovlui, jus riikaráji bidjá vuolggan. Go árvvoštallá eatnamiid hámi ja muohtadilálašvuodaid, leat buohkat ovtaoavivilis dasa ahte gaskaáiddiid ceggen riikaráji guora, ii jáhkkimis livčče goittotge nagodan čoavdit dáid váttisvuodaid.

Kommišuvdna evttoha ain doalahit Balvatn davágeažehagas konvenšuvdnaguovllu, muhto viiddidit dan oarjjás. Dát buorida kommišuvnna oaivila mielde čearuid doaibmadilálašvuodaid. Lulil lea lunddolaš rádjain Loamejávri, ja guovllus leat dalle rájit sihke Duorbuna ja Luokta-Mavas guovlui. Vaikko vel dálá dilis leage Duorbun gii duohtavuodas geavaha guovlluid davábealde Pieskehaure, leat dát formálalaččat oassin Luokta-Mavas čearus. Movt dán guovllu galgá geavahit, lea siskkáldas áššin Ruotas, ja danne kommišuvdna vuordá ahte konvenšuvdnaguovlu šaddá oktasašguovlun dán guovtti čerrui. Go cegge gaskaáiddi Pieskehaures Muotkejávri, de caggá bohccuid mannamis dávit guovllus ja daidda eará eatnamiidda Balvatn boazoorohagas.

Balvatn ja Luokta-Mavas leat juohke jagi šiehtadan veahá earaládje atnit guohtumiid go dálá konvenšuvnnas lei eaktun biddjon. Kommišuvnna mielas lea mávssolaš joatkit ovttasbargguin ja ovdánahttit dán oktasašdoallun. Dálvejagi- ja geassejagiguohtumiid váilevašvuoda ferte goittotge dáhkidit konvenšuvdnaguovlluiguin. Danne evttoha kommišuvdna ahte Balvatn doalaha Álvsbyn konvenšuvdnaguovllu nu movt dál lea, ja lassin ožžot maiddái Sandön konvenšuvdnaguovllu. Guođohanáigodat galgá leat golggotmánu 1.beavvis cuoŋománu 30.beavái, go boazodoalu guođohanriekti dán guovllus lea dán áigemearrái biddjon. Viidáseappot evttohuvvo ahte Luokta-Mavas doalaha dán oasi dálá konvenšuvdnaguovllus, mii lea davábealde Balvatnet.

Kommišuvdna evttoha maiddái ahte Semisjaur-Njarg doalaha dan eananoasi seammá dan guovllus maid sii dál geavahit. Davábeali rádji evttohuvvo galgat mannat Balvatn rájis riikarádji. Rádjeáidi berre doalahuvvot. Guovlu ja ráddjejuvvo doaibmá nu movt lei oaivvilduvvon, iige dalle oainne kommišuvdna dárbbaslažžan rievdat dálá dilálašvuodaid.

Evttohus:

Duorbuna ja Luokta-Mavas čearuide addojuvvo oktasaš konvenšuvdnaguovlu **Sállá**, mii lea siskkobealde Balvatn boazoorohaga.

Luokta-Mavas čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Doarro**, mii lea siskkobealde Balvatn boazoorohaga.

Området Storskog/Sjunkfjell – Tuorpon

Inom detta område har ett samarbete etablerats mellan Tuorpon sameby och Storskog/Sjunkfjell renbetesdistrikt, som har fungerat bra. Detta trots de förutsättningar som den gällande konventionen lade grunden till. Det gränsstängsel som uppfördes fungerade mot sitt syfte och revs i samförstånd mellan alla parter. Kommissionen anser det vara viktigt att det etablerade samarbetet kan fortsätta, men hyser samtidigt den uppfattningen att det föreligger ett behov av en formalisering som säkerställer parternas rättigheter. Detta gäller inte minst med avseende på en eventuell tredje part.

Vad Tuorpon beträffar kan man i huvudsak säga att betena i tillräcklig grad ligger inom deras befintliga betesområden. Problemet är att riksgränsen inte är en naturlig gräns. Byns behov är därför primärt att få en naturlig avgränsning mot väster i områdena norr om Olmmáijiekņa (Blåmannsisen) och öster om Siidasjávri (Sisovatnet).

För Storskog/Sjunkfjell är huvudproblemet vinterbetena, såväl med avseende på total mängd som vad gäller säkerhet mot nedisning. Detta gör att man måste växla mellan olika alternativ, vanligtvis utifrån avståndet från kusten. Siidas och Rago är två sådana alternativa vinterbetesområden i gränsområdena. I praktiken är det inte möjligt att förhindra ett visst dubbelbete i områdena vid Siidasjávri, medan Rago är bättre skyddat mot bete på barmark. Topografiska förhållanden gör att man blir beroende av flyttning genom Sverige för att nå Rago. Vid vinterbete inom dessa områden utgör riksgränsen inte en naturlig avgränsning åt öster.

Förslag:

Tuorpon sameby tilldelas gränsbetesområdet **Sijddás** inom Storskog/Sjunkfjell renbetesdistrikt. Betestid från och med den 1 maj till och med den 15 december.

Storskog/Sjunkfjell renbetesdistrikt tilldelas gränsbetesområdet **Rastesvárre** inom Tuorpon sameby. Betestid från och med den 15 december till och med den 30 april.

Området Tuorpon – Balvatn – Luokta-Mavas – Semisjaur-Njarg

Balvatn renbetesdistrikt har två grundläggande problem. Det ena är att säkerställa vinterbeten och det andra är en naturlig och säker gräns åt öster, i första hand mot Luokta-Mavas sameby.

De tre samebyarna saknar också naturliga gränser åt väster med utgångspunkt från riksgränsen. Utifrån en utvärdering av terräng och snöförhållanden råder det enighet om att det är orealistiskt att tro att spärrestängsel längs riksgränsen kan lösa dessa problem.

Kommissionen föreslår att det fortsättningsvis ska finnas ett konventionsområde i den nordliga delen av Balvatn, men med en utökning åt väster. Kommissionen anser att detta medför förbättrade driftsförhållanden för samebyarna. Den naturliga avgränsningen åt söder blir Loamejávri, och området kommer därför att gränsa mot både Tuorpon och Luokta-Mavas. Även om Tuorpon idag är den reella användaren av områdena norr om Pieskehaure så utgör det formellt en del av Luokta-Mavas. Det blir en intern angelägenhet i Sverige hur området ska användas och kommissionen förutsätter därför att konventionsområdet görs till ett gemensamt område för de två samebyarna. Ett spärrestängsel från Pieskehaure till Muotkejávri förhindrar renströvning från detta nordliga område och in i resten av Balvatn.

Balvatn och Luokta-Mavas har träffat årliga avtal som innebär ett annat betesbruk än det som förutsätts i den gällande konventionen. Kommissionen anser det vara viktigt att detta samarbete fortsätter och utvecklas vidare till en samdrift. Bristande tillgång till vinter- respektive sommarbeten måste emellertid åtgärdas med hjälp av konventionsområden. Kommissionen föreslår därför att Balvatn behåller Älvsbyns konventionsområde som det är idag, samtidigt som de därutöver får Sandöns konventionsområde. Betestiden är från och med den 1 oktober till och med den 30 april eftersom det inte föreligger rätt till renskötsel i området utanför den tiden. Vidare föreslås att Luokta-Mavas behåller den del av det nuvarande konventionsområdet som ligger norr om Balvatnet.

Kommissionen föreslår vidare att Semisjaur-Njargs sameby behåller den del av samma område som de använder idag. Gränsen åt norr föreslås gå från Balvatn till riksgränsen. Gränsstängslet bör behållas. Området och avgränsningen fungerar som förutsatt och kommissionen ser därför ingen anledning att ändra gällande förhållande.

Förslag:

Samebyarna Tuorpon och Luokta-Mavas tilldelas gemensamt konventionsområdet **Sállá** inom Balvatn renbetesdistrikt.

Luokta-Mavas sameby tilldelas konventionsområdet **Doarro** inom Balvatn renbetesdistrikt.

Semisjaur-Njarg čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Gráddas**, mii lea siskkobeaalde Balvatn boazoorohaga.

Balvatn boazoorohahkii addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Älvsbyn**, mii lea siskkobeaalde Luokta-Mavas čearu ja **Sandön** olggobealde Bihtama (Johkamohki čearuid oktasaš dálvejagi eatnamat). Guođohanáigodat: golggotmánu 1. beavvis – gitta cuoŋománu 30. beaivái.

Semisjaur-Njarg – Saltfjell guovlu

Saltfjell boazoorohagas leat guokte váttisvuodamat measta gullet oktii. Nuppi bealis leat sis liiggás unnán dálvejagi guohtuneatnamat, ja nuppi dáfus lea dettolaš oassi dálá dálveguohtumiin riikaráji lahka. Dát lea geologalaš beliid ja dálkkádagaid dihte. Doaimmamálet dagahit ahte dáid guohtuneatnamiid guhtot ruoŋabeali bohccot, mat leat ráji lahka, dannego čearuin eai leat lundolaš oazit oarjjabealde. Kommišuvdna ii jáhke vejolažžan váttisvuoda čovdit dainna jus gaskaáiddiid cegge riikaráji guora. Nu gártáge ahte rádjeguohtumiin guhtojuvvo sihke bievlagagis ja dasto dannego bohccot bážadit várreduovdagiid da dálvá.

Nuppi bealis leat Semisjaur-Njarg čearus valljit dálvejagi guohtumat. Go juo obbalaččat leat valljit geassejagi guohtumat Saltfjell:s, lea kommišuvdna oaivila mielde buorre vejolašvuotta ása-hit oktasašdoalu. Dat guoská erenoamážit dalle jus geassejagis sáhtá guođohit oarjjabealde dálá konvenšuvdnaguovlluid. Ja rádjelagas eatnamiid sáhtášii geavahit dalle jus dálvejagis hedjonit guohtundilálašvuodas. Oktasašdoalut sáhtášedje dahkkot iešguđetge doaluid gaskkas, geat servet ja gávnnahit iežaset čovdosiid siskkobeaalde ollislaš servvolašvuoda. Dán vuodul lea kommišuvdna doaimmevaččat geahččalan oččodit ovtasbargošiehtadusaid. Kommišuvdna áigemiid siskkobeaalde ii lean dát vejolaš. Almmatge lea jáhkkimis ahte boahteáiggis bargojuvvo dáiguin jurdagiiguin, dannego kommišuvdna oaivila mielde eai boađe makkárge eará čovdosat nu bures buorin buohkaide.

Dálá dilálašvuodas evttoha kommišuvdna ahte Semisjaur-Njarg oažžu rádjeguohtumiid mat vástidit dálá konvenšuvdnaguovlluide. Dasa lassin oažžu guovllu mii lea nuorttabeaalde E6 ja davábealde Dibunvákki (Dypendalen). Guovlu lea dasto visot dat eatnamat mat leat E6 ja riikaráji gaskkas. Rádjeguođoheami guođohanáigodat berre leat miessemánu 1. beavvis golggotmánu 31.beaivái.

Kommišuvdna evttoha maiddá ahte Saltfjell oažžu dálvejagi guohtumiid Bureå-Sikeå guovlluin. Guovlu sáhtá adnot áigodagas golggotmánu 1.beavvis cuoŋománu 30.beaivái, dannego boazodoalu guođohanriekti dán guovllus lea dán áigodahkii mearriduvvon. Dán guovllus eai leat nu viiddis eatnamat go dat mii lei vuodđun dálá konvenšuvdnaguovllus Storsund. Dát dilli ferte dagahit dan ahte ásaheavvo rádjeguođoheami Saltfjell váste Semisjaur-Njarg čearu orjješlulábeali eananosiin ja Svaipa čearu orjješdavábeali eananosiin, dannego Saltfjell gillá dasa lassin vahága das go Semisjaur-Njarg rádjeguođoheami maiddá fáttmasta orohaga nuorttavábeali eananosiid. Guođohanáigodat dain rádjeguohtumiin berre ráddjejuvvot áigodahkii skábmamánu 1.beavvis cuoŋománu 30.beaivái.

Evttohus:

Semisjaur-Njarg čerrui addojuvvo oktasaš rádjeguohtunguovlu **Svanjá**, mii lea siskkobeaalde Saltfjell boazoorohaga. Guođohanáigodat: miessemánu 1. beavvis golggotmánu 31.beaivái.

Saltfjell boazoorohahkii addojuvvojit konvenšuvdnaguovllut **Bureå-Sikeå**, mat leat siskkobeaalde Malå ja Gran čearuid. Guođohanáigodat: golggotmánu 1.beavvis cuoŋománu 30.beaivái.

Saltfjell boazoorohahkii addojuvvo rádjeguohtunguovlu **Násavárri**, mii lea siskkobeaalde Semisjaur-Njarg ja Svaipa čearuid. Guođohanáigodat: skábmamánu 1.beavvis cuoŋománu 30.beaivái

4.1.3 Helgelándda ja Västerbottena regioidna

Sváipa – Gran – Ildgruben – Saltfjell guovlu

Sváipa ja Gran čearuin lea oktasašdoallu giđa rájis dasságo rátkkašit dálvesiiddaide. Danne ferte kommišuvdna evttohus, mii guoská bievlagagiguohtumiidda, leat oktasaš dáidda čearuide. Sihke Sváipas ja Granas lea unnán jeageleanan dálvejagi guohtuneatnamiin. Váikkus das lea ahte bohccuid ferte čakčadálvi caggat vuolládagaid ja lagas vuovdeeatnamiidda, ja doalahit ealu nu oarjin go vejolaš, vai hehte liiggás garrasit guođoheami čakčadálvi eatnamiin bievlaáigodagas.

Gran čearus váilot alla várreeatnamat ruonas-

Semisjaur-Njarg sameby tilldelas konventionsområdet **Gráddas** inom Balvatn renbetesdistrikt.

Balvatn renbetesdistrikt tilldelas konventionsområdena **Älvsbyn** inom Luokta-Mávas sameby och **Sandön** utanför Luleå (gemensamt vinterbetesområde för Jokkmokks samebyar). Betestid från och med den 1 oktober till och med den 30 april.

Området Semisjaur-Njarg – Saltfjell

Renskötseln i Saltfjell renbetesdistrikt har två huvudproblem som delvis hänger samman. Å ena sidan har man en klar underkapacitet när det gäller vinterbeten. Å andra sidan är en betydande del av de befintliga vinterbetena lokaliserade till områdena vid riksgränsen. Detta hänger samman med geologiska och klimatiska förhållanden. Driftsmässiga förhållanden gör att dessa beten blir utsatta för betning från angränsande samebyar eftersom de saknar naturliga gränser åt väster. Kommissionen anser det inte vara realistiskt att förutsätta att spärrstängsel längs riksgränsen ska kunna lösa dessa problem. Gränsområdena kommer därför att utsättas för betning både på bar mark och till följd av att ren blir kvar i fjällregionen också under vintersäsongen.

Semisjaur-Njarg har god tillgång på vinterbeten. Eftersom det totalt sett finns riklig tillgång på sommarbeten på Saltfjellet så finns det enligt kommissionens uppfattning här goda förutsättningar för samdrift. Det gäller inte minst om sommarbetet kan förläggas väster om de nuvarande konventionsområdena. Gränsområdena kan då utnyttjas som alternativa vinterbeten när betesförhållandena blir svåra. I så fall kunde samdriften genomföras i olika driftsgrupper som var och en skulle hitta sina lösningar inom en större gemenskap. Mot denna bakgrund har kommissionen arbetat aktivt för att få till stånd samarbetsavtal. Inom de tidsramar kommissionen haft till sitt förfogande har detta dock inte varit möjligt. Man kan ändå anta att man i framtiden kommer att arbeta vidare med dessa frågor eftersom alla andra lösningar enligt kommissionens bedömning kommer att utgöra sämre alternativ för alla parter.

Utifrån den nuvarande situationen föreslår kommissionen att Semisjaur-Njarg får ett gränsbetesområde som motsvarar det gällande konventionsområdet med tillägg av området öster om E6:an och norr om Dibunvágge. Området

kommer då att omfatta hela området mellan E6:an och riksgränsen. Rätten till gränsbete bör avse tiden den 1 maj till den 31 oktober.

Vidare föreslår kommissionen att Saltfjell tilldelas vinterbeten i Bureå–Sikeå. Området disponeras under tiden den 1 oktober till den 30 april eftersom renskötselrätten begränsar sig till den tiden för området. Detta område har en något lägre kapacitet än vad som förutsattes i det nuvarande konventionsområdet Storsund. Detta, tillsammans med det faktum att Saltfjell kommer att förlora område genom att gränsbetet för Semisjaur-Njarg också omfattar de nordöstra delarna av distriktet, bör få som konsekvens att ett gränsbete etableras för Saltfjell i de sydvästliga delarna av Semisjaur-Njarg och de nordvästliga delarna av Svaipa. Betestiden i detta gränsbetesområde bör avse tiden den 1 november till den 30 april.

Förslag:

Semisjaur-Njarg sameby tilldelas gränsbetesområdet **Svanjggá** inom Saltfjell renbetesdistrikt. Betestid från och med den 1 maj till och med den 31 oktober.

Saltfjell renbetesdistrikt tilldelas konventionsområdet **Bureå-Sikeå** inom Malå och Grans sameby. Betestid från och med den 1 oktober till och med den 30 april.

Saltfjell renbetesdistrikt tilldelas gränsbetesområdet **Násavárre** inom samebyarna Semisjaur-Njarg och Svaipa. Betestid från och med den 1 november till och med den 30 april.

4.1.3 Regionen Helgeland och Västerbotten

Området Svaipa – Gran – Ildgruben – Saltfjell

Svaipa och Grans samebyar bedriver gemensam renskötsel från våren och fram till uppdelningen i vintergrupper. Detta betyder att kommissionens förslag som gäller barmarksbetesland måste vara gemensamma för dessa byar. Både Svaipa och Gran har begränsade lavbeten på vintermarkerna. Följden blir att renarna måste hållas i lågfjällsområdet och angränsande skogsland under förvintern och att man för undvikande av alltför hård belastning på förvinterlanden under barmarkstiden håller sig så långt västerut som möjligt.

guohtuneatnamiid lahkosiin. Stuora oassi várre-atnamiin leat lulábealde Vindel-elven, ja doppe joga duohken ii soaba Gran čearru guođohit geassejagis. Dasa lassin juohká riikarádji guohtuneatnamiid mat lunddolaččat gullet oktii.

Go dán guovtti čerrui viiddida konvenšuvdnaguovllu oarjjásluláš, sáhtášii geahppánit guođoheapmi Saltfjell oarjelulábeali eatnamiin. Dáid dilálašvuodaid ja váilevašvuodaid dihte, mat leat čilgejuvvon, leage Sváipa ja Gran čearuin oktasaš konvenšuvdnaguovlu gaskal Junkaravari (Junkerfjellet) ja Nasa gitta Dunderavuome (Dunderlandsdalen) radjái oarjin. Nuorttal galgá rádji mannat Guobšagura (Kvepsendalen) ja Ran evttohuvvon konvenšuvdnaguovllu bokte.

Dálá konvenšuvdnaáidi galgá doalahuvvot ja vaikko ođastuvvot. Kaldvatnet rájis bajás Guobšagura mielde. Dasto galgá ceggejuvvo áibbas ođđa áidi davábeallái Ardekfjellet riikarádji radjái dakko gokko Gran ja Ran čearurádji álgá. Konvenšuvdnaáiddis sáhttá njeaidit dan oasi mii manná Guobšagura bajabeali oasis Blerekelva radjái Virvassdalenis.

Gran ja Sváipa konvenšuvdnaguovlu berre lasseanamin geavahit rádjeguhtunguovllu. Muhtun oassi bohccuin mat bálgalit Junkerfjelli: báhkkan, vigget luksa go gáluda. Rádjeguđoheapmi galgá ráddjejuvvo áigodahkii suoidnemánu 1. beaivvis – borgemánu 15. beaivái, vai vuhtiiváldá Ildgruben jeagelguohtumiid Kaldvatn bokte.

Nu movt ovdalis namuhuvvon, lea Saltfjell:s dat váttisvuohka go guođoha Nasa-guovllus, de ribaha bohccuid ruotabeallái. Váttisvuohka čoavdimii evttoha kommišuvdna ahte Saltfjell oázžu rádjeguhtuma Nasafjell lahkosiin, ja das gusket muhtin eananoasit Sváipa ja Semisjaur-Njarg eatnamiidda. Dán birra logat Saltfjell- Semisjaur-Njarg oasis.

Evttohus:

Sváipa ja Gran čearuide addojuvvo oktasaš konvenšuvdnaguovlu **Junkaravárri**, mii lea siskkobealde Ildgruben ja Saltfjell boazoorohagaid.

Sváipa ja Gran čearuide addojuvvo oktasaš rádjeguhtunguovlu **Gitnetjahke**, mii lea siskkobealde Ildgruben boazoorohaga. Guođohanáigodat: Suoidnemánu 1. beaivvis – borgemánu 15. beaivái.

Saltfjell boazoorohahkii addojuvvo rádjeguhtunguovlu **Násavárrie**, mii lea siskkobealde Semisjaur-Njarg ja Sváipa čearuid nu movt daddjon Semisjaur-Njarg – Saltfjell guovllu oasis.

Ildgruben – Ran – Ubmeje guovlu

Kommišuvdna oaivvilda leat buoremussan ásahtit oktasašdoalu Ildgruben boazoorohaga ja Ubmeje čearu gaskka. Evttohus heivehuvvo nu ahte dákkár oktasašdoallu sáhtášii ásahevvo.

Ildgrubenis leat unnán dálvejagi guohtuneatnamat, ja dat veaháš eatnamat mat leat, lea hui eahpeasihkkarat dálkkádagaid geažil. Junkerfjell, mii lea orohaga davimus oassi, ja fas lulimus oassi, mii lea lulábealde Okstindan, eai adno, dannego lunddolaš hehttehusat sirrejit daid eatnamiid eret orohaga guovddáš guohtunguovlluin. Orohaga guovddášguovlluin, mat leat nuortabealde geainnu E79, váilot buorit oazit nuortabealis. Danne evttoha kommišuvdna ahte Ildgruben oázžu guokte konvenšuvdnaguovllu dálvejagi guohtuneamin Ruotas, ja vel rádjeguhtunguovllu Øver-Uman davábealde. Rádjeguhtunguovllu berre ráddjet gaskaáiddiin. Konvenšuvdnaguovlluid guođohanáigodat berre leat golggotmánu 1. beaivvis – cuoŋománu 30. beaivái, dannego boazodoalu guođohanriekti lea mearriduvvon dán áigodahkii.

Ubmeje čearu dálvejagi guohtuneatnamiin lea unnán jeageleanan. Dát mielddisbukta ahte čearru ferte čakčadálvvi orrut bievlagieatnamiin ja gaskajohtolagas nu guhká go vejolaš. Riikarádji Artsfjell guovllus eai leat lunddolaš oazit mat cagget ovttaskas bohccuid, ja seammás lea eananhápmi dakkár ahte ii sáhte cegget doallevaš áiddiid. Ruonasguohtun lea buorre ja leat maid dái báikkit gokko lea jeagelguohtun gos sáhttá guođohit, erenoamážit maŋŋičavčča/árradálvvi. Danne evttoha kommišuvdna viiddidit dálá Spjeltfjelldal konvenšuvdnaguovlu ja váldit Ildgrubenis visot dan eananoasi, mii lea lulábealde Okstindan. Oarjjabealde berre guovlu ráddjejuvvo áiddiin gaskal Okstindan ja Reevahtse (Røssvatnet). Konvenšuvdnaáidi gaskal Graesiejaevrie (Grasvatnet) ja Okstindjehki doalahuvvo.

Ran čearu geassejagi guohtuneatnamiin ja muhtin osiin čakča – ja gidđajagi guohtuneatnamiin, eai leat lunddolaš oazit mat cagget bohccuid johtaleami. Lea ceggejuvvon guhkes rádjeáidi mii galggašii easttadit masttademiid ránnjáčearuiguin. Goittotge gávdnojit gaskkat gokko áidi ii doala ovttaskas bohccuid, dannego luondudilálašvuodát dagahit ahte ii leat vejolaš cegget doallevaš áiddi. Dákkár guovlu lea Ammarfjellet, rámsø várreguovlu, masa čearu rádji dahká juogu. Dan seammás lea Vindel-elven buorre lunddolaš oahci mii golgá davábeali guovllu. Ran dálá geassejagi guohtuneatnamiin váilot alla várre-atnamat, erenoamážit geasseguovdil eatnamiid lahkosiin. Danne evttoha kommišuvdna ahte dát konvenšuvdnaguovllu, mii gullá Gran:i,

Inom Gran är avsaknaden av höjdlägen i anslutning till användbara grönbeten påtaglig. En stor del av höjdlägena ligger söder om Vindelälven och har således inget praktiskt värde för Grans sommarrenskötsel. Vidare delar riksgränsen sammanhängande betesmarker.

En utökning av konventionsområdet för de två samebyarna åt sydväst kan reducera betestrycket på de sydostliga delarna av Saltfjellet. Nu redovisade förhållanden och brister motiverar ett gemensamt konventionsområde för Svaipa och Gran mellan Junkaravárri (Junkerfjellet) och Nasa fram mot Dunderaravuobme (Dunderlandsdalen) i väster. I öster kan området begränsas av Guobšagurra (Kvepsendalens) och Rans föreslagna konventionsområde.

Befintliga konventionsstängsel bör behållas och eventuellt förnyas från Kaldvatnet och upp längs Guobšagurra. Därefter bör ett helt nytt stängsel anläggas norr om Ardekfjellet fram till riksgränsen där samebygränsen mellan Gran och Ran börjar. Den del av konventionsstängslet som i dag går från den övre delen av Guobšagurra till Blerekelva i Virvassdalen kan rivas.

Konventionsområdet för Gran och Svaipa bör kombineras med ett gränsbetesområde. En del av den ren som under värmeperioder drar upp i Junkerfjellet drar åt söder när det blir kyligare. Gränsbetet bör begränsas till tiden den 1 juli till den 15 augusti av hänsyn till Ildgrubens lavbeten vid Kaldvatn.

Som tidigare nämnts så har Saltfjell renbetesdistrikt svårigheter med att nyttja betet i Nasområdet utan att renarna går över på svensk sida. För att komma till rätta med detta problem har kommissionen föreslagit att Saltfjell får ett gränsbetesområde vid Nasafjäll som omfattar delar av Svaipa och Semisjaur-Njarg. Detta redovisas under bedömningen av Saltfjell – Semisjaur-Njarg.

Förslag:

Samebyarna Svaipa och Gran tilldelas gemensamt konventionsområdet **Junkaravárri** inom renbetesdistrikten Ildgruben och Saltfjell.

Samebyarna Svaipa och Gran tilldelas gemensamt gränsbetesområdet **Gitnetjahke** inom Ildgruben renbetesdistrikt. Betestid från och med den 1 juli till och med den 15 augusti.

Saltfjell renbetesdistrikt tilldelas gränsbetesområdet **Násavárre** (se ovan under området Semisjaur-Njarg – Saltfjell).

Området Ildgruben – Ran – Ubmeje

Kommissionen anser att det mest rationella är samdrift mellan Ildgruben renbetesdistrikt och Ubmeje sameby och kommer i sitt förslag föreslå att en sådan driftsform skall kunna etableras.

Ildgruben har brist på vinterbeten samtidigt som den begränsade resursen är osäker på grund av klimatförhållanden. Den nordligaste delen, Junkerfjellet, och den sydligaste delen av distriktet, området söder om Okstindan, nyttjas inte eftersom naturhinder gör dessa delar av distriktet åtskilda från de centrala delarna av betesmarkerna. Den del av de centrala områdena som ligger öster om väg E 79 saknar god avgränsning åt öster. Kommissionen föreslår mot denna bakgrund att Ildgruben tilldelas två konventionsområden för vinterbete i Sverige och ett gränsbetesområde norr om Över-Uman. Gränsbetesområdet bör som nu avgränsas med ett spärrstängsel. Betestiden i konventionsområdena bör vara från och med den 1 oktober till och med den 30 april eftersom renskötselrätten i området är begränsad till samma tid.

Ubmeje har en låg andel lavmark inom vinterlandet. Detta innebär att samebyn måste uppehålla sig så länge som möjligt inom barmarks- och mellanområdet under förvintern. Riksgränsen i Artfjällsområdet saknar naturhinder mot renströvning samtidigt som terrängen inte gör det möjligt att bygga effektiva stängsel. Grönbetet är av god kvalitet samtidigt som det också finns arealer med lavvegetation som speciellt kan nyttjas sen höst/tidig vinter. Kommissionen föreslår därför att det befintliga konventionsområdet Spjeltfjelldal utökas till att omfatta hela den del av Ildgruben som ligger söder om Okstindan. Området bör avgränsas i väster genom att ett stängsel uppförs mellan Okstindan och Reevhtse (Rössvatnet). Konventionsstängslet mellan Graesiejaevrie (Grasvatnet) och Okstindbreen behålls.

Rans samebys gränser för hela sommarbetesområdet och delar av höst- och vårländen saknar naturhinder mot renströvning. Omfattande gränsstängsel har uppförts för att förbättra situationen och förhindra sammanblandningar med grannbyar. Trots detta finns sträckor där renströvning över gränsen inte går att förhindra då terrängförhållandena är olämpliga för att få till ett fungerande stängsel. Ett sådant område är Ammarfjället, ett sammanhängande höglänt fjällområde som delas av bygränsen samtidigt som ett gott naturhinder genom Vindelälven rinner norr om området. Inom nuvarande sommarland har Ran påtaglig brist på höjdlägen, särskilt i anslut-

addojuvvo Ran čerrui, nu ahte Ran rádji lea Guobšagura guvlui. Rádjeáidi, mii lea oarjjabealde ja davábealde dán konvenšuvdnaguovllu, čilgejuvvo Sváipa ja Gran konvenšuvdnaguovllu / rádjeguhtunguovllu oasis.

Evttohus:

Ran čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Árdagasvárri**, mii lea siskkobealde Ildgruben boazoorohaga.

Rana čerrui addojuvvo guođohanvuoigatvuohta dan eananoasis Ammarfjell-guovllus gitta Vindel-elven radjái, mii lea siskkobealde Gran čearu.

Ubmeje čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Ovle-vuelie**, mii lea siskkobealde Ildgruben boazoorohaga.

Ildgruben boazoorohakkii addojuvvojit konvenšuvdnaguovllut **Vännäs**, mii lea siskkobealde Ran ja Ubmeje čearuid, ja vel **Bjännberg**, mii lea siskkobealde Vapsten ja Ubmeje čearuid. Guođohanáigodat : Golggotmánu 1. beavvis –cuoŋománu 30. beavái.

Ildgruben boazoorohakkii addojuvvo rádjeguhtuneanan **Gierkietjahke**, mii lea siskkobealde Ubmeje čearu. Guođohanáigodat: Birra jagi.

Byrkije – Vapsten – Vilhelmina norra guovlu

Kommišuvnnas lea dat ipmárdus ahte Byrkije boazoorohaga ja Vilhelmina norra čearu ovttagu bargu lea doaiman bures. Áššebealit leat soahpan siskkáldasat lonohallat dálvejagi guohtuneatnamiid Lögden-guovllus (maid Byrkije lea geavahan) ja Meselefors/Hälla. Orohat ja čearu bargaba dan ala ahte oččodit lagat ovttagu bargu ja kommišuvnna evttohus láhčá dilálašvuođa dasa.

Kommišuvnna oaivila mielde lea guovllu vuđolaš váttisvuohtan dat go riikarádji ii čuovo lunddolaš oziid mat ráddjejit guohtumiid guovllus. Dasa lassin leat guohtuneatnamat, daid iešguđetge boazodoaluide, juohkásan dainna lágiin ahte guohtunšlájat dain eatnamiin, eai govčča juohke jagiáiggi guohtundárbbu, ja nu leat váilevaččat.

Byrkijes leat unnán jeagelguohtumat orohaga siskkobealde, ja dasa lassin leat dát eahpesihkkarat dálkkádagaid geažil. Orohagas lea valljit ruonasguohtun. Guovllu, mii lea davábealde Unkeratnet, ii sáhte báljo adnot ovttagu eara eatnamiin

guin orohagas, dannego lunddolaš oazit sirrejit dán eananoasi eret.

Vapstenis váilot measta oalát lunddolaš oazit oarjjabealde, mii mielddisbuktá váttisvuođaid. Nubbi heittot bealli lea go ruonasguohtuneatnamiin eai leat bálganbáikkit geassejagis báhkan. Čearus leat buorit dálvejagi guohtumat geassejagi guohtumiid ektui.

Vilhelmina norra dálvejagi guohtuneatnamat leat buorit, muhto fas veahá unnán geassejagi guohtuneatnamat. Čearus váilot bálganbáikkit geassejagi guohtunguovllus.

Dan ovdii go váilot guohtuneatnamat, ja vai oččoši buoret rájiid, berre dahkkot mearrádus ahte ásaht konvenšuvdnaguovlluid ja rádjeguhtunguovlluid Norggas Vapsten ja Vilhelmina norra čearuide, seammás go Byrkije oazžut dálvejagi eatnamiid Ruotas. Guovlu (Lögdeå), mii addojuvvo Byrkije, berre oazžut guođohanáigodaga golggotmánu 1. beavvis – cuoŋománu 30. beavái, go boazodoalu guođohanvuoigatvuohta lea biddjon dán áigodahkii.

Kommišuvnna evttohus mielddisbuktá ahte sáhtta gaikut dan áiddi mii lea Vapstena dálá konvenšuvdnaguovllu oarjjabeali oasis. Dálá konvenšuvdnaguovlu davábealde Daarneg jávrri (Daningen) berre leat rádjeguhtunguovllun, ja guohtunáigodat miessemánu 1. beavvis – golggotmánu 31. beavái. Dálá áiddi oazžu njeaidit. Berre baicca ceggejuvvot odđa áidi mii čuovvu odđa oarjja- ja lulábeali ráji joganjálbmái Daarneg jávrris. Guovllu lulimus oasis berrejit áiddit doalahuvvot nu movt leat dál.

Evttohus:

Vapsten čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Vaekie**, mii lea siskkobealde Byrkije boazoorohaga.

Byrkije boazoorohakkii addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Lögdeå**, mii lea siskkobealde Vilhelmina norra čearu. Guođohanáigodat: Golggotmánu 1. beavvis – cuoŋománu 30. beavái.

Vilhelmina norra čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Raajnese**, mii lea siskkobealde Byrkije boazoorohaga.

Vilhelmina norra čerrui addojuvvo rádjeguhtun eanan **Råaksoentjahke**, mii lea siskkobealde Byrkije boazoorohaga. Guođohanáigodat: Miessemánu 1. beavvis – golggotmánu 31. beavái.

ning till goda högsommarbeten. Kommissionen föreslår därför att delar av det konventionsområde som i dag lagts till Gran överförs till Ran, så att Ran får en gräns mot Guobšagurra. Gränstängslet väster och norr om detta konventionsområde har nämnts under konventionsområdet/gränsbetet för Svaipa och Gran.

Förslag:

Rans sameby tilldelas konventionsområdet **Árdagavárri** inom Ildgruben renbetesdistrikt.

Rans sameby tilldelas vidare renbetesrätt inom den del av Ammarfjällsområdet fram till Vindelälven som ligger inom Grans sameby.

Ubmeje sameby tilldelas konventionsområdet **Ovle-vuelie** inom Ildgruben renbetesdistrikt.

Ildgruben renbetesdistrikt tilldelas konventionsområdena **Vännäs** inom samebyarna Ran, Ubmeje och Vapsten samt **Bjännberg** inom samebyarna Ubmeje och Vapsten. Betestid från och med den 1 oktober till och med den 30 april.

Ildgruben renbetesdistrikt tilldelas gränsbetesområdet **Gierkietjahke** inom Ubmeje sameby. Betestid hela året.

Området Byrkije – Vapsten – Vilhelmina norra

Kommissionen har intryck av att samarbetet mellan Byrkije renbetesdistrikt och Vilhelmina norra sameby har fungerat bra. Parterna har blivit eniga om ett internt byte av vinterbetesområdena i Lögdeåområdet (som Byrkije har disponerat) och Meselefors/Hälla. Distriktet och samebyn arbetar för att etablera ett närmare samarbete och kommissionens förslag främjar detta.

Enligt kommissionens förmenande utgör det ett genomgående problem inom området att riksgränsen inte sammanfaller med en naturlig avgränsning av renbetena inom området. Dessutom råder en obalans mellan dessa byar och distrikt vad gäller sammansättningen av de olika säsongsbetestyperna.

Byrkije har bristande tillgång på lavbeten inom distriktet som dessutom är osäkra på grund av klimatförhållanden. Distriktet har god tillgång på

grönbete. Området norr om Unkervatnet är svårt att samutnyttja med övriga delar av distriktet eftersom det avskiljs av naturhinder.

Vapstens stora svaghet är avsaknad av naturlig gräns i väster. En annan begränsning för optimalt nyttjande av grönbetet är bristen på höjdlägen inom sommarlandet. Samebyn har goda vinterbetesresurser i förhållande till barmarksbetet.

Vilhelmina norra har goda vinterbeten men något knappa sommarbeten. Samebyn har stor brist på höjdlägen inom sommarbetesområdet.

För att undanröja brister i fråga om betesmark och uppnå mer ändamålsenliga gränser bör konventionsområden och gränsbetesområden fastställas i Norge för Vapsten och Vilhelmina norra, samtidigt som Byrkije tilldelas vinterområden i Sverige. Betestiden i Byrkijes vinterbetesområde (Lögdeå) bör fastställas till perioden den 1 oktober till den 30 april eftersom renskötselrätten är begränsad till denna tid.

Kommissionens förslag kommer att innebära att det stängsel som står längs den västliga delen av Vapstens nuvarande konventionsområde kan rivas. Det nuvarande konventionsområdet norr om sjön Daarnege (Daningen) bör få status som gränsbetesområde med betestid från och med den 1 maj till och med den 31 oktober. Det befintliga stängslet kan rivas. I stället bör ett nytt stängsel uppföras längs de nya västliga och sydliga gränserna till utloppet från insjön Daningen. I den södra delen av området görs inga förändringar i stängseldragningar.

Förslag:

Vapstens sameby tilldelas konventionsområdet **Vaekie** inom Byrkije renbetesdistrikt.

Byrkije renbetesdistrikt tilldelas konventionsområdet **Lögdeå** inom Vilhelmina norra sameby. Betestid från och med den 1 oktober till och med den 30 april.

Vilhelmina norra sameby tilldelas konventionsområdet **Raajnese** inom Byrkije renbetesdistrikt.

Vilhelmina norra sameby tilldelas gränsbetesområdet **Råaksoentjahke** inom Byrkije renbetesdistrikt. Betestid från och med den 1 maj till och med den 31 oktober.

Byrkije – Vilhelmina södra – Frostvikens norra guovlu

Riikarádji guovllus ii čuovo lunddolaš oziid.

Sihke Vilhelmina södra ja Frostvikens norra čearuin leat hui viiddis jeageleatnamat dálvejagi guohtunguovlluin. Goappaš čearuin leat buorit bievlanjagi guohtumat, das mii guoská šaddodilálašvuodaide, muhto váilot bálganbáikkít geassejagi eatnamiin. Kommišuvdna evttohage Vilhelmina södra ja Frostvikens norra čearuide oktasaš konvenšuvdnaguovllu Byrkije boazoorohagas seammá rájiiguin go dálá konvenšuvnnas.

Áidi dárbbasuvvo hehttet stuorát masttade-miid.

Evttohus:

Vilhelmina södra ja Frostvikens norra čearuide addojuvvo oktasaš konvenšuvdnaguovlu **Jitnemmen**, mii lea siskkobealde Byrkije boazoorohaga.

4.1.4 *Davvi-Trøndelága ja davágeaži Jämtlánda regioidna*

Østre-Namdal – Frostvikens norra – Jiingevaerie guovlu

Guovllu davit oasis evttoha kommišuvdna ahte Østre-Namdal boazoorohat doalaha Leipikvattnet (Baime) ja Blåsjøkilen (Praahkoe) konvenšuvdnaguovlluid nu movt dálá konvenšuvnnas. Dáin guovlluin lea boazodoallu lobálaš birra jagi. Erenoamážit Leipikvattnet lea deatalaš guohtun-eanamin orohahkii. Evttohuuvvon konvenšuvdnaguovllut eai čoavdde dan váttisvuoda go váilot lunddolaš oazit riikaráji bokte. Danne evttoha kommišuvdna dasa lassín ásahit rádjeguohtumiid daidda eará báikkiide riikaráji bokte. Dán guovllus ii leat lohpi doaimmahit boazodoalu áigodagas miessemánu 1. beaivvis – čakčamánu 30. beaivái, nu ahte rádjeguohtumiid guođohanvuoigatvuohta ferte ráddjejuvvot daidda eará áiggiide jagis. Eahpelunddolaš oziid váttisvuohta ii čoavdasuva vel dainna, dannego Østre-Namdal geavaha rádjelagas guohtuneatnamiid norggabealde riikaráji giđa rájis ja guođoha doppe gitta skáb-mii. Danne evttohuuvvo ahte eiseválddit barget guođohanáigodaga viiddidemiin nu ahte lea lohpi guođohit birra jagi dan guovllus mii ii leat birrajagi guohtun-eanamin.

Guovllu lulimus oasis oaivvilda kommišuvdna ahte dat ovttasbargošiehtadus mii lea álggahuv-

von gaskal Østre-Namdal ja Jiingevaerie čearu galgá leat vuodđun. Østre-Namdal boazodoalus váilot dálvejagi guohtumat dain eananosiin main lea rádji Jiingevaerie guvlui, ja čerrui lea fas áibbas dárbbaslaš oazžut várreguohtumiid norggabealde riikaráji. Guovllus váilot maiddá lunddolaš oazit mat cagget čearu bohccuid johtaleami várreetnamiidda oarjjabealde riikaráji. Danne evttoha kommišuvdna bidjat guovllu konvenšuvdnaguovlun ja ahte Østre-Namdal oazžu dálvejagi guohtuneatnama Ruotas ovttasbargošiehtadusa mielde (šiehtadus formáliserejuvvo).

Dán evttohusa vuodđun lea ahte dálá gaskkaáiddit doalahuvvojit. Vásáhusaid vuodul berre maiddá árvvoštallat rádjeáidedárbbu Loarte boazoorohaga guvlui badjel Lauvsjøvola.

Evttohus:

Østre-Namdal boazoorohahkii addojuvvojit konvenšuvdnaguovllut **Bajme**, mii lea siskkobealde Frostvikens norra čearu, ja **Praahkoe**, mii lea Frostvikens norra čearus.

Østre-Namdal boazoorohahkii addojuvvo rádjeguohtunguovlu **Jorm**, mii lea Frostvikens norra čearus. Guođohanáigodat: Golggotmánu 1. beaivvis – cuonomanu 30. beaivái.

Jiingevaerie čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Mealhko**, mii lea siskkobealde Østre-Namdal boazoorohaga.

Østre-Namdal boazoorohahkii addojuvvo geográfalaš ii-dárkkistuvvon vuoigatvuohta dálveguohtuneatnamii Jiingevaerie čearus, nu movt boazoorohaga ja čearu ovttasbargošiehtadusas lea sohpojjuvvon.

Loarte – Jovnevaerie – Njaarke guovlu

Nu movt regiounnas muđuige, váilot dán guovllus lunddolaš oazit mat buktet váttisvuoda. Váttisvuoda buhttemii huksejit rádjeáiddiid. Áiddi gaskal Loarte boazoorohaga ja Jovnevaerie čearu lea muhtin čázádatbuođudeaddji sihke ceggen ja ortnegisdoalahan. Áiddi gaskal Loarte ja Njaarke lea čearru ieš sihke máksán ja ortnegisdoalahan. Dát áiddit doibmet bures go buohtastahtta mánggain eará rádjeáiddiin.

Kommišuvnnas ii leat evttohus rádjeraštildeaddji boazodollui dán guovllus. Eaktun lea ahte rádjeáiddit ain doalahuvvojit ortnegis ja buoriduvvojit, vaikko dainna lágiin ahte buorebut atnit ávkki luondus.

Området Byrkije – Vilhelmina södra – Frostvikens norra

Riksgränsen i området följer inga naturhinder.

Både Vilhelmina södra och Frostvikens norra samebyar har stora arealer med lavvegetation inom vinterbetesmarkerna. Bägge samebyarna har goda barmarksbetesmarker ifråga om växtlighet men stor brist på höjdlägen inom sommarlandet. Kommissionen föreslår därför ett gemensamt konventionsområde för Vilhelmina södra och Frostvikens norra i Byrkije renbetesdistrikt med samma avgränsning som i den gällande konventionen.

Stängsel är nödvändigt för att undvika omfattande sammanblandningar.

Förslag:

Samebyarna Vilhelmina södra och Frostvikens norra tilldelas gemensamt konventionsområdet **Jitnemen** inom Byrkije renbetesdistrikt.

4.1.4 Regionen Nord-Trøndelag och norra Jämtland

Området Østre-Namdal – Frostvikens norra – Jiingevaerie

I den nordliga delen av området föreslår kommissionen att Østre-Namdal renbetesdistrikt behåller Leipikvattnets (Bajme) och Blåsjökilens (Praahkoe) konventionsområden som i den gällande konventionen. I dessa områden är renskötsel tillåten hela året. Speciellt Leipikvattnet är viktigt som bete för distriktet. Detta förslag till konventionsområden löser emellertid inte de problem man har med att det inte föreligger naturliga avgränsningar längs riksgränsen eller konventionsområdena. Kommissionen föreslår därför dessutom att ett gränsbetesområde etableras i övriga områden längs riksgränsen. Renskötsel i detta område är inte tillåten under tiden den 1 maj till den 30 september, varför betesrätten i gränsbetesområdet måste begränsas till den återstående delen av året. Problemet med onaturliga gränser är ändå inte löst eftersom Østre-Namdal nyttjar de angränsande områdena på den norska sidan om riksgränsen från vår- till och med tidiga vinterbeten. Det föreslås därför att myndigheterna arbetar vidare med att utöka betestiden till att gälla hela året för det område som inte är helårsbete.

I den sydligaste delen av området anser kommissionen att det redan ingångna samarbetsavtalet mellan Østre-Namdal och Jiingevaerie sameby skall vara vägledande. Den delen av renskötseln i Østre-Namdal som gränsar till Jiingevaerie saknar vinterbeten, medan samebyn å sin sida är helt beroende av högfjällsbete på den norska sidan om riksgränsen. Det finns heller inte naturliga gränser som kan förhindra att ren från samebyn drar in i högfjällsområdet på västsidan av riksgränsen. Kommissionen föreslår därför att området blir ett konventionsområde och att Østre-Namdal ges vinterbete i Sverige enligt samarbetsavtalet. Kommissionen anser att parterna senare kan få sitt samarbetsavtal formaliserat av den svensk-norska renbetesnämnden.

Detta förslag bygger på att befintliga gränstängsel behålls. På basis av erfarenheter bör man även utvärdera behovet av gränstängsel mot Loarte renbetesdistrikt över Lauvsjövola.

Förslag:

Østre-Namdal renbetesdistrikt tilldelas konventionsområdena **Bajme** inom Frostvikens norra sameby och **Praahkoe** i Frostvikens norra sameby.

Østre-Namdal renbetesdistrikt tilldelas gränsbetesområdet **Jorm** i Frostvikens norra sameby. Betestid från och med den 1 oktober till och med den 30 april.

Jiingevaerie sameby tilldelas konventionsområdet **Mealhkoe** inom Østre-Namdal renbetesdistrikt.

Østre-Namdal tilldelas en geografiskt ospecificerad rätt till vinterbete i Jiingevaerie i överensstämmelse med samarbetsavtalet mellan renbetesdistriktet och samebyn.

Området Loarte – Jovnevaerie – Njaarke

Som i övrigt i regionen är problemet i detta område bristen på naturliga gränser. Här löses detta delvis med hjälp av gränstängsel. Stängslet mellan Loarte renbetesdistrikt och Jovnevaerie sameby har uppförts och underhålls av en vattendragsreglerare. Stängslet mellan Loarte och Njaarke sameby har finansierats och underhålls av samebyn. Jämfört med många andra gränstängsel fungerar dessa stängsel bra.

Kommissionen har inget förslag till gränsoverskridande renskötsel inom detta område. Det för-

Skjækerfjell – Gálpe – Færen guovlu

Skjækerfjell boazoorohaga ja Gálpe čearu gaskka lea dat njárga, mii lea Torrö davábealde, áidna báiki gokko ii leat rádjeáidi. Jus galgá nagodit caggat Skjækerfjell bohccot mannamis dáidda eatnamiidda, ferte hukset áiddi maiddá dákko. Gálpe čerrui lea váttis dán guovllu geavahit guohtuneamin ja seammás gártet máiddái áidegolut stuorrát. Danne evttoha kommišuvdna ahte Skjækerfjell oažžu rádjeguohhtuma dán guovllus, ja guođohanáigodat birra jagi.

Færen boazoorohagas leat guokte vuodđovátisvuoda. Vuosttažettiin váilot sihkkaris dálvejagi guohtuneatnamat. Nuppádassii váilot lunddolaš oazit riikaráji bokte. Dasa lassin dievasmahtta Middagsfjellet várreananguohtumiid oarjelis. Gálpe lea rádjeáiddi ceggen dannego Færena davábeali guovllus ii doaimma riikarádji lunddolaš oahcin. Lea lunddolaš ahte Gálpe ja Færen lonuhivččiiga guohtuneatnamiid dainna lágiin ahte Færen oččoši guođohanrievtti Middagsfjellguovlluin ja Gálpe fas oččoši guovllu mii lea davabealde geainnu 72. Middagsfjellguovllus ii leat guođohanriekti birra jagi, ja fas Færenis leat iešguđetlágan ipmárdusat dasa movt boahhteáiggis galgá guohtumiid geavahit. Vaikko livčči lunddolaš, doaibmavuogi ja eanangeavaheami vuodul, de ii goittotge kommišuvdna evttot rádjerasttildeaddji boazodoalu Færen ja Gálpe vásté.

Evttohus:

Skjækerfjell boazoorohahkii addojuvvo rádjeguohhtunguovlu **Laadth-gielas**, mii lea siskko-bealde Gálpe čearu. Guohtunáigodat: Birra jagi.

4.1.5 Lulli – Trøndelága ja lulágeaži Jämtlánda regioidna

Earret Essand ja Handölsdalen guovlluide, ii evttot kommišuvdna eará guovlluide rádjerasttildeaddji boazodoalu. Dat lea dannego leat eahpečielga riektedilálašvuodat muhtun guovlluin. Jus riektedilálašvuodat čielggaduvvojit, berre árvvoštallat rievdadit guođohan – ja doaibmadilálašvuodaid. Kommišuvdna bidjá eaktun ahte norgga-ruota boazoguohhtunlávdegoddi árvvoštallá guovllu guohtun- ja doaibmadilálašvuodaid.

Essand – Handölsdalen guovlu

Doaibmadilálašvuodat riikaráji bokte leat vuodđun go kommišuvdna evttoha Handölsdalen čerrui rádjeguohhtunguovllu Saantenjaevrie (Essandsjøen) guvlui, ja Essand boazoorohat oažžu fas rádjeguohhtunrievtti davvelis. Muhtin eanansiin dán guovllus ii leat lohpi guođohit birra jagi, nu ahte guođohanáigodat dán guovllus šaddá golgotmánu 1. beavvis – cuoŋománu 30. beavái. Eahpelunddolaš oziid váttisvuohhta ii čoavdasuva vel dainna, dasgo Essand guođoha rádjelagas guovllus eará áigodagaid. Danne evttohuvo ahte eiseválddit barget guođohanáigodaga viiddideamin nu ahte čakčamánu vel beassá guođohit dan guovllus gos ii leat guođohanáigodat birra jagi.

Evttohusa vuodđun lea ahte dálá rádjeáiddit njeidojuvvojit, ja ceggejuvvo odđá áidi Nesjøen:is Nedalsjøen rádjái.

Evttohus:

Essand boazoorohahkii addojuvvo rádjeguohhtunguovlu **Enan**, mii lea siskko-bealde Handölsdalen čearu. Guođohanáigodat : Geassemánu 1. beavvis – juovlamánu 31. beavái. Dán guvlui, mii lea olggobealde Handölsdalen čearu birrajaguohhtumiid, biddjo guođohanáigodat golgotmánu 1. beavvis – cuoŋománu 30. beavái.

Handölsdalen čerrui addojuvvo rádjeguohhtunguovlu **Bealjehkh**, mii lea siskko-bealde Essand boazoorohaga. Guođohanáigodat: Miessemánu 1. beavvis – golgotmánu 31. beavái.

4.2 Norgga ja Ruota boazodoalu odđá konvenšuvdna – Kommišuvdna evttohus

Kommišuvdna lea ovttajienalaččat soahpan čuovvovaš konvenšuvdna dainna jáhkuin ahte dárbašuvvojit odđá čovdosat vai hálddašepmi, dárkkisteapmi ja ovdáneapmi doaibmá rádjerasttildeaddji boazodoalu buorin. Buohkaide boahotá ávkin go mearrádušortnegiid ja bealakeahtes mearrádušaid ásaha dainnalágiin ahte lea heivehanmunni. Visot dálá konvenšuvdna vásáhusat čájehit dan guvlui ahte konvenšuvdna sáhtá buo-

utsätts att gränstängslen också fortsättningsvis underhålls och görs mer effektiva, eventuellt genom bättre utnyttjande av terrängen.

Området Skjækerfjell – Kall – Færen

Den enda delen av Skjækerfjell renbetesdistrikt och Kalls sameby som inte har gränstängsel är halvön norr om Torrön. För att det ska gå att förhindra att ren från Skjækerfjell drar in i detta område måste stängsel uppföras också här. Området kan svårigen nyttjas som bete av Kall samtidigt som kostnaderna för stängsel blir höga. Kommissionen föreslår därför att Skjækerfjell får gränsbete i området men betestid hela året.

Færen renbetesdistrikt har två grundläggande problem. Det ena är brist på varaktigt säkra vinterbeten och det andra avsaknad av naturliga gränser längs riksgränsen. Därutöver kompletterar Middagsfjellet högfjällsbetena längre västerut. Kalls problem med en naturligt avgränsad riksgrens i den nordliga delen av Færen avhjälpas med gränstängsel. Det hade varit naturligt för Kall och Færen att byta betesområden med varandra så att Færen fick betesrätt i Middagsfjellområdet och Kall fick området norr om väg 72. Det föreligger inte betesrätt i Middagsfjellområdet året runt, medan det i Færen finns olika uppfattningar om det framtida betesbruket. Även om det vore naturligt med tanke på driftsmönster och betesbruk vill kommissionen därför inte föreslå gränsoverskridande renskötsel för Færen och Kall.

Förslag:

Skjækerfjell renbetesdistrikt tilldelas gränsbetesområdet **Laadth-gieles** inom Kalls sameby. Betestid hela året.

4.1.5 Regionen Sør –Trøndelag och södra Jämtland

Förutom området Essand och Handölsdalen så föreslår kommissionen inga andra områden med gränsoverskridande renskötsel. Detta sammanhänger med att oklara rättsförhållanden är för handen i vissa områden. Om ett klarläggande av rättsförhållandena sker bör förändringar av betes- och driftsförhållandena utvärderas. Kommissionen förutsätter att den svensk-norska renbetesnämnden då utvärderar betes- och driftsförhållandena inom området.

Området Essand – Handölsdalen

Till följd av driftsförhållandena längs riksgränsen föreslår kommissionen gränsbete mellan riksgränsen och Saantenjaevrie för Handölsdalens sameby, medan Essand renbetesdistrikt på motsvarande sätt har rätt till gränsbete längre norrut. En del av detta område är inte helårsbete. Inom detta område är betestiden från och med den 1 oktober till och med den 1 maj. Problemet med onaturliga gränser har därför inte lösts eftersom Essand betar i angränsande områden under andra tider. Det föreslås därför att myndigheterna arbetar vidare med att utöka betestiden till att också omfatta september månad för det område där det inte är helårsbete.

Detta förslag förutsätter att existerande gränstängsel rivs och att ett nytt stängsel uppförs från Nesjøen till Nedalssjön.

Förslag:

Essand renbetesdistrikt tilldelas gränsbetesområdet **Enan** inom Handölsdalens sameby. Betestid från och med den 1 juni till och med den 31 december. I området utanför Handölsdalens samebys helårsbete är betestiden från och med den 1 oktober till och med den 30 april.

Handölsdalens sameby tilldelas gränsbetesområdet **Bealjehkh** inom Essand renbetesdistrikt. Betestid från och med den 1 maj till och med den 31 oktober.

4.2 Kommissionens förslag till en ny konvention mellan Sverige och Norge om renskötsel

Kommissionen har enhälligt stannat för nedanstående konvention utgående från en övertygelse om att nya lösningar krävs för att effektivisera förvaltningen, bevakningen och befrämjandet av det gränsoverskridande renbetet. Alla parter drar nytta av flexibla beslutsmekanismer och oväldiga avgöranden. Erfarenheterna av den nu gällande konventionen visar entydigt att det finns rum för

riduvvot, ja beaivválaš čadaheapmi sáhttá dahkkot doaibmevaččabun daid mearrádusaid hárrái mat vurdojuvvojit doaibmat 30 jagi.

Kommišuvdna lea barggustis vásihan movt servodaga rievddalmas dilli addá eahpesihkkaris dovdu maiddá rádjeraštildeaddji boazodollui. Danne dárbbášuvvoge riikkaidgaskasaš eiseváldi, mii ovttastahttá iešguđetlágan oaiviliid ja sáhttá áššiid mearridit jođánit, áššebeliid dáhttuma vuodul ja maiddá iešheanalis.

Kommišuvdna lea ohcan davvirikalaš ovdagovaid main sáhttá váldit vuodu, ja gávnnaid doaibmevaš ovdagovaid, ovdamearkka dihte ruotasuoma rádjegogašiehtadus Durdnoseanu váste. Mii oaidnit almmatge dárbbášlažžan ásaht guokte orgána, vai earuha dan hálddašeami mii dađistaga doaimmahuvvo ja dainna lágiin čoavdit riidoáššiid. Dáinnalágiin sáhttet áššebealit guoddalit dehe váldit dahkkon áššemearrádusaid áššedovdi orgánii, eaige dárbbáš ášši vuodjit riikkaid duopmostuoluid bokte. Konvenšuvdna-teavstta hápmi deavdá Eurohpa-konvenšuvnna mearrádusaid.

Vaikko vel davvirikalaš dásis eai leatge riikkaidgaskasaš čovdosat nu dábálaččat, de mii álmamatge ákkastallat dánlágan čovdosa ásaheami, go galgá buoridit boazodoalu eavttuid norggaruota riikaráji guora. Boazoguohtumiid oaidnibealis eai leat riikarájit lunddolaš oazit. Danne sáhttá vártisvuodaid, mat čuožžilit gaskasaš konvenšuvnna beaivválaš dilis, buoremusat čoavdit riikkaidgaskasaš orgánain, mas leat loahpalaš mearridanváldi. Dán vuogi sáhttá maiddá vuodustit obbalaš sámepolitihkalaš vuhtiiváldimiin: sámi eamiálbmoga árbevirolaš rádjeraštildeapmi ja sámi ásaheami rahčamus das ahte oččodit ovttaiduvvi, davvirikalaš čovdosiid mat leat ávkin olles sámi álbmogii, geahčakeahttá guđe riikii sápmelaččat gullet.

Konvenšuvdnateavstta leat ollu evttohusat maid ulbmilin lea nannet árbevirolaš doaibmamáliid maid lea leamaš vártis doalahit miehtá 1900-logu, gitta dan rájis go riikarádji biddjui. Boazodoallu riikaráji guoras doaibmá bures dalle, jus boazodoallit ásaht viiddis ja lagas ovttasbarggu; báikkálaččat ja rastá rájiid. Ovttasbargu sáhttá mánggaládje dahkkot. Dat sáhttet leat ovttasbargošiehtadusat oanehis áigái, dahje oktasašdoallu muhtin áiggiid jagis, dahje vaikko miehtá jagi. Kommišuvdna lea dál barggadetiin fuomášan čielgasit ahte dárbbášuvvojit ođđa njuolggadusat maid vuodul addo vejolašvuohta, ja mat movtti-dahttet, ovttasbargui. Danne leat dán evttohusas oasis mat berrejit rahpat vejolašvuodaid ođđa doaibmamáliide. Muhtimat gártet smiehttat

ođđavugiid, ja muhtin sajiin dárbbášuvvo lotnahuvvat buolva ovdalgo rádjeraštildeaddji boazodoallu sáhttá doaimmahuvvot ođđa vugiiguin mat buoridit ealahusa ovdáneami. Kommišuvnna ságastallamat boazodolliiguin leat muhtin sajiin bidjan álggu dakkár bargguide mat dađistaga bohciidahttet ođđa ovttasbargovugiid rastá riikaráji. Konvenšuvdnaevttohusa mearrádusat sáhttet doarjut dánlágan bargguid, ja dat evttohusvon orgánat sáhttet mearrádusaid dahkamiin doaibmevaš vugiin leat doarjjan ovttasbargguide.

4.2.1 Konvenšuvdna – evttohus

Norgga ja ruota ráđdehusat leat, norgga-ruota boazoguohtunkommišuvnna evttohusa vuodul, siehtadallan rádjeraštildeaddji boazodoalu birra ja soahpan čuovvovaš mearrádusaid:

Kap 1. Vuodđoprinsihpat

Art. 1

Sápmelaččat leat álbmot, geat álgoáiggiid rájis leat birgejumiset dihte, bohccuideasetguin rasttidan daid eatnamiid mat dál áiggis leat riikarádjin Norgga ja Ruota gaskka. Konvenšuvnna ulbmilin lea seailluhit, ovddidit ja ovdánahttit rádjeraštildeaddji boazodoalu sápmelaččaid várás geat dárbbášit guohtuneatnamiid nuppi riikkas.

Art.2

Konvenšuvdna gusto guovlluide maid čearut ja boazoorohagat atnet ávkin, dahje sáhttet atnit ávkin dan nuppi riikkas ja dat guovllut mat namuhuvvojit 8. ja 9. artihkkaliin. Konvenšuvdna gusto čearu miellahttui dahje boazoorohaga doalloovttadahkii.

Art. 3

Konvenšuvdna galgá ovddidit ja ovdánahttit riikkaid, čearuid ja boazoorohagaid ovttasbarggu, nu maiddá ovttaskas boazodolliid ovttasbarggu.

Konvenšuvdna galgá doaimmahuvvot beaivválaš dilis nu ahte dát ii hehte ođđa doallovugiid mat leat lunddolaččat servodaga obbalaš ovdáneami vuodul.

Art. 4

Konvenšuvnna geavaheamis galgá ulbmilin leat dat ahte guođohit eatnamiid dakkár vugiin mii addá guhkit áigái vuodu ekologalaš, ekonomalaš ja kultuvrralaš bastevaš boazodollui.

förbättringar och en smidig tillämpning av de bestämmelser som förutsätts vara i kraft under trettio år.

Under sitt arbete har kommissionen likaså konstaterat att de snabba samhällsförändringarna utgör ett konstant orosmoment också för det gränsöverskridande renbetet. Det framstår därför som viktigt att det finns en mellanstatlig myndighet som samordnar ibland divergerande intressen och fattar snabba avgöranden, endera på sakägarens eller på eget initiativ.

Kommissionen har sökt nordiska modeller för en dylik nyordning och funnit fungerande förebilder exempelvis i det svensk-finländska gränsälvsavtalet för Torne älv. Dock har det nu ansetts nödvändigt att inrätta två organ för att skilja på den löpande förvaltningen och på sättet att lösa tvister. Detta skapar också möjlighet för sakägare att överklaga beslut till ett sakkunnigt organ utan rättsprocesser i nationella domstolar. Förslagen i konventionstexten har utformats så, att de uppfyller Europakonventionens bestämmelser.

Om också dylika mellanstatliga lösningar inte är så vanliga ens i nordiskt sammanhang är det motiverat att förespråka en sådan när man försöker förbättra renskötselns villkor längs den långa svensk-norska gränsen. Ur renskötselns synpunkt är riksgränsen oftast ingen naturlig gräns och de problem som uppstår vid tillämpningen av en bilateral konvention kan bäst lösas av mellanstatliga organ med slutlig beslutanderätt. Metoden kan även motiveras med allmänna samepolitiska skäl, den samiska ursprungsbefolkningens traditionella rörlighet över gränserna och de samiska institutionernas strävanden att åstadkomma integrerande nordiska lösningar vilka gagnar hela den samiska befolkningen, oberoende av medborgarskap.

Flera av förslagen i konventionen syftar till att stärka de traditionella driftmönster som nationsgränsen försvårat under hela 1900-talet. En rationell rennäring i gränstrakterna skulle på många områden förutsätta ett närmare samarbete mellan renägarna, både lokalt och över gränsen. Dylikt samarbete kan anta varierande former, det kan röra sig om kortvariga avtal men även om ett samgående, samdrift, under delar av året eller t.o.m. under hela året. Kommissionen har under arbetets gång konstaterat ett klart behov för nya bestämmelser som möjliggör och uppmuntrar till samarbete. Därför innehåller dess förslag element som borde skapa möjligheter för nya driftmönster. På sina håll krävs dock en förändring i tänkesätt, i vissa fall generationsskiften innan det

gränsöverskridande renbetet kan bedrivas i nya former som befrämjar näringens utveckling. Kommissionens diskussioner med renägarna har på flera håll satt igång processer som successivt kommer att resultera i nya samarbetsformer över gränsen. Den föreslagna konventionens bestämmelser kan understödja sådana processer och de föreslagna organen bör aktivt kunna stödja samarbetssträvanden genom sina beslut.

4.2.1 Förslag till konvention

Den svenska och norska regeringen har, på grundval av det betänkande som avgivits av den svensk-norska renbeteskommissionen av år 1997, fört förhandlingar om den gränsöverskridande rennäringen och blivit eniga om följande bestämmelser:

Kap. 1 Grundläggande principer

Art. 1

Samerna är en folkgrupp som under utövandet av sin näring sedan urminnes tid har fört sina renar över det som i dag är riksgränsen mellan Sverige och Norge. Syftet med denna konvention är att upprätthålla, främja och vidareutveckla den gränsöverskridande rennäringen för de samer som har behov av renbete i det andra landet.

Art. 2

Konventionen är tillämplig på de områden som sameby eller renbetesdistrikt använder i det andra landet samt de områden som avses i art. 8 och 9. Konventionens regler gäller för medlem i sameby eller i driftsenhet i renbetesdistrikt.

Art. 3

Konventionen skall främja och utveckla samarbetet mellan länderna, samebyar och renbetesdistrikt samt enskilda renskötare.

Konventionen skall tillämpas på ett sådant sätt att den inte hindrar nya driftsformer som är naturliga med beaktande av den allmänna samhällsutvecklingen.

Art. 4

Vid tillämpningen av konventionen skall målet vara att betestillgångarna används på ett sätt som ger ett långsiktigt underlag för en ekologiskt, ekonomiskt och kulturellt bärkraftig rennäring.

Art. 5

Rádjerasttildeaddji boazodoallu galgá čuovvut vuoigatvuođaid ja geatnegasvuođaid mat gustojit dan riikkas gos boazodoaluin bargá, jus eará mearrádušat eai daddjo konvenšuvnnas.

Art. 6

Jus čadahuvvojit doaimmat mat vahágahttet daid guovlluid mat leat várrejuvvon rádjerasttildeaddji boazodollui, galget ráđđehusat dáhkidit ahte guohtuneatnamiid darbu gokčojuvvo ja dan ahte lea vejolašvuohta bargat boazodoaluin rastá riikarájiid, dán konvenšuvnna ulbmila vuođul.

Art. 7

Konvenšuvnna čadaheapmái galget ásahuvvot goappaš riikkaid várás guokte oktasaš ja bistevas orgána; nubbi lea hálddašanoorgána (norggaruođa boazoguohtunlávdegoddi rádjerasttildeaddji boazodoalu váste) ja nubbi lea dárkkistan-goddi (norggaruođa rádjerasttildeaddji boazodoalu dárkkistangoddi).

Kap. 2 Boazodoallu nuppi riikkas**Art. 8**

Norgga ja ruođa boazodoallit sáhttet geavahit nuppi riikka eatnamiid ja čázadagaid boazodollui, nu movt lea mearriduvvon sierra šiehtadusas (konvenšuvdnaguovllušiehtadusas), mii dán konvenšuvnnas lea mielddusin. Konvenšuvnnas oavvilduvvo doahpagiiguin:

1. konvenšuvdnaguovlu: mearriduvvon duovdagat boazoguohtumii, ja daid duovdagiid sáhttet duššefal nuppi riikka boazodoallit geavahit, ja duovdagiid sáhttá guođohit almmá eará áigeme-riin go dat mii daddjo riika lágain, jus eará mearrádušat eai daddjo.

2. rádjeguohtunguovlu: mearriduvvon duovdagat riikaráji lahkosiin gos nuppi riikka bohccot besset guohtut dan áigodagas mii šiehtadusas lea mearriduvvon.

Art 9

Čearut ja boazoorohagat sáhttet soahpat guođohanovttasbarggu mii fátmasta viidábut go art. 8 ja konvenšuvdnasoahpamuš. Ovttasbargu galgá ovddidit rádjerasttildeaddji boazodoalu dárbbuid. Ovttasbargu sáhttá duššefal sohppojuvvot dasa mii gullá boazodoalu vuoigatvuođaide, ja sáhttá guoskat duššefal guovlluide gos guoskevaš áššebeliin lea vuoigatvuohta bargat boazodoaluin riika lágaid mielde dahje dán konvenšuvnna vuođul. Dat oasis soahpamušas mat nuppi riikka boazodolliide addet viidát vuoigat-

vuođaid dahje geatnegasvuođaid go dát, mat gustojit iežas riikka boazodollui, eai leat lobálaččat.

Šiehtadusa galgá boazoguohtunlávdegoddi dohkkehit, ovdalگو šiehtadus lea fámus. Šiehtadus ii galgga dohkkehuvvot, jus dagaha mealgat vahága goallmát olbmui dahje áššebeallái. Šiehtadus galgá sisttisoallat govttoláš eretcealkin-eavttuid. Boazoguohtunlávdegoddi galgá guoskevaš eiseválddiide addit vejolašvuođa cealkit áššis.

Dán konvenšuvnna mearrádušat gustojit maidái ovttasbargošiehtadusaide mat dohkkehuvvojit nuppi lađđasa vuođul.

Kap 3 Rádjerasttildeaddji boazodoalu sierra njuolggadusat**Art. 10**

Čearu miellahttu dahje boazoorohaga doalloovttadat, geat dán konvenšuvnna vuođul barget bohccuiguin rastá riikaráji, sis lea vuoigatvuohta:

1. rasttildit riikaráji bohccuideasetguin ja orrut nuppi riikkas,
2. nuppi riikkas, guovlluin mat boazodollui leat várrejuvvon art. 8 ja 9 vuođul, ja čuovdettiin daid njuolggadusaid mat gustojit riika iežas boazodolliide áššiin mat gusket
  - a. váldit boaldámuša ja muoraid boazodoalu anu váste,
  - b. cegget rusttegiid dahje viesu maid dárbbáša boazodoalus, ja
  - c. bivdui ja guolásteapmái.
3. boazodoalu anu váste fievrridit nuppi riikii
  - a. beatnagiid, heasttaid dahje eará elliid,
  - b. dárbbášlaš biergasiid, doallobiergasiid, boazofuođđariid, reaidduid, ja ávdnasiid maiguin cegge ja divoda rusttegiid ja dakkáriid,
  - c. veajjuid ja báhčinneavvuid bivdui čuokkis 2c mielde,
  - d. Radiojietnasádden- ja -vuostaiváldinreaidduid daid geavahanmearrádušaid vuođul mat gustojit nuppi riikkas,
  - e. Mohtorfievrruid ja meahccevuodjin-mohtorfievrruid daid geavahanmearrádušaid vuođul mat gustojit nuppi riikkas, ja
  - f. eará biergasiid go daid mat namuhuvvojit čuoggáin 3 a–e vuolde.

Art 11

Sutnje gii dán konvenšuvnna vuođul bargá boazodoaluin rastá riikaráji, gustojit čuovvovaččat:

1. geažotbealjat dahje dovdatmeahttun boazu galgá fuolahuvvot mearrádušaid vuođul mat gustojit dan riikkas gos boazu lea,

Art. 5

Den gränsöverskridande rennärningen skall bedrivas i enlighet med de rättigheter och skyldigheter som följer av nationell lagstiftning i det land där rennärningen bedrivs, såvida annat inte anges i denna konvention.

Art. 6

Om åtgärder vidtas som leder till förfång för de områden som avsatts för den gränsöverskridande rennärningen, skall regeringarna trygga behovet av renbete och möjligheten att bedriva rennärning över riksgränsen enligt denna konvention.

Art. 7

För tillämpningen av konventionen skall finnas två ständiga, av länderna gemensamt tillsatta organ; ett förvaltningsorgan (den svensk-norska renbetesnämnden för den gränsöverskridande rennärningen) och ett överprövningsorgan (den svensk-norska överprövningsnämnden för den gränsöverskridande rennärningen).

Kap. 2 Rennärning i det andra landet**Art. 8**

Svenska och norska renskötare får använda områden i det andra landet för rennärning på sätt som anges i det särskilda protokoll (konventionsområdesprotokollet) som är fogat till denna konvention. I konventionen avses med

1. konventionsområde: ett gränsbestämt område för renbetet som bara får användas av det andra landets renskötare och som får användas utan andra tidsbegränsningar än de som gäller enligt nationell lagstiftning, såvida inte annat anges i protokollet,
2. gränsbetesområde: ett gränsbestämt område utmed riksgränsen där det andra landets renar får uppehålla sig för betning under den tidsperiod som anges i protokollet.

Art. 9

Sameby och renbetesdistrikt har rätt att ingå avtal om samarbete om renbetning utöver vad som framgår av art. 8 och konventionsområdesprotokollet. Samarbetet skall främja den gränsöverskridande rennäringens intresse. Samarbetsavtal får avse endast de i rennärningen ingående rättigheterna och får endast omfatta områden där

någon avtalspart enligt den nationella lagstiftningen eller denna konvention har rätt att bedriva rennärning. Avtal gäller inte i de delar det ger det andra landets renskötare större rättigheter eller skyldigheter än vad som gäller för rennärningen i landet.

Samarbetsavtal skall godkännas av renbetesnämnden för att bli gällande. Avtalet får inte godkännas om det innebär betydande olägenhet för tredje person. Avtalet bör innehålla skäligen villkor för uppsägning. Renbetesnämnden skall ge parter och berörda myndigheter tillfälle att yttra sig.

Reglerna i denna konvention gäller i tillämpliga delar även samarbetsavtal som godkänts enligt andra stycket.

Kap. 3 Särskilda regler för den gränsöverskridande rennärningen**Art. 10**

Medlem i sameby eller i driftsenhet i renbetesdistrikt som med stöd av denna konvention bedriver rennärning över riksgränsen har rätt att

1. överskrida riksgränsen med sina renar och uppehålla sig i det andra landet,
2. i det andra landet inom område som avses i art. 8 eller 9, enligt samma bestämmelser som gäller för landets egna renskötare,
  - a. ta bränsle och virke för att använda det i rennärningen,
  - b. uppföra anläggningar eller bostad som behövs för rennärningen samt
  - c. jaga och fiska,
3. i den mån det behövs för rennärningen, till det andra landet medföra och använda
  - a. hundar, hästar eller andra djur,
  - b. nödvändig utrustning, drivmedel, renfoder, redskap samt material för uppförande och underhåll av anläggningar m.m.,
  - c. vapen och ammunition för jakt enligt punkten 2 c,
  - d. radiosändare och mottagare med iakttagande av det andra landets bestämmelser vid användningen,
  - e. motorfordon och terränggående motorfordon med iakttagande av det andra landets bestämmelser vid användningen samt
  - f. annan utrustning än som avses under 3 a–e.

2. sihke eallibohccot dahje njuovvovuvvon bohccot ja boazobuktagat sáhttet fievrriiduvvot nuppi riikii eastatkeahttá sisafievrriid- ja olggosfievrriidamearrádusain mat gustojit nuppi riikkas,
3. eallibohccuid dahje njuovvovuvvon bohccuid, boazobuktagiid ja biergasiid, nu movt daddjovuvvo artihkkalis 10, čuokkis 3, sáhtttá fievrriidit almmá mávssekeahttá vearu, duollu ja divvadiid,
4. bohccuid sáhtttá njuovvat ja vuovdit nuppi riikkas daid mearrádusaid vuodul mat gustojit dan riikkas, almmá ahte sisafievrriid- ja olggosfievrriidamearrádusat galget hehttet dán, ja
5. bohccuid fievrriidapmi mohtorfievrriid riikkaid gaska galgá dahkkot dakkár fievrriid mii lea lobálaš nuppi dán riikkain.

Son, guhte bargá boazodoaluin rastá riikarájiid, sáhtttá njuovvat bohccuid unnit meari mielde nuppi riikkas dainna ulbmiliin ahte vuovdit nuppi riikkas, go bargodilis leat ákkat mat dahket dan heivvolažžan.

Kap 4. Norgga-ruota boazoguohtunlávdegoddi rádjerasttildeaddji boazodoalu váste

Art. 12

Boazoguohtunlávdegottis galget leat neallje miellahtu mat nammaduvvojit njealji jahkái hávális. Goabbáge riika nammada guokte miellahtu. Nubbi sudnos galgá leat boazodoalli geas lea nana diehtu boazodoalus. Boazoguohtunlávdegotti jodiheaddji-doaimma galget riikkat lonohallat gaskaneaset juohke jagi. Riikkaid ráđdehusat mearridit ovttá iežas riikka miellahtuin lávdegoddái jodiheaddjin.

Juohke miellahttui nammaduvvo várrelahttu gii deavdá seammá eavttuid go váldo miellahttu, ja várrelahttu nammaduvvo seammá eavttuiguin go váldo miellahttu.

Boazoguohtunlávdegoddái galgá biddjot sorjákeahtes čáli ja dasto lassi bargoveahka nu movt lávdegoddi oaidná dárbbášuvvot.

Art. 13

Boazoguohtunlávdegoddi sáhtttá iešheanalís, dahje ohcamuša bokte, daid guovlluid váste mat namuhuvvojit artihkkaliin 8 ja 9, dahkat mearrádusa čuovvovaš áššiin

1. goas guohtumat galget adnojuvvo ja geat galget daid atnit,
2. alimus boazologu mearridit,
3. mearridit giessat eret konvenšuvdnaáiddiid,

4. njuolggadusaid mearridit goas sáhtttá johtit guovlui, eret johtit ja čada johtit guovllu, ja njuolggadusaid bisánanbáikkiide ja rusttegiid- da johtolaga mielde,
5. njuolggadusaid ealuid čohkkemii ja rátkkašemiide, ja
6. njuolggadusaid bearráigeahču ja guođoheami hárrái

Boazoguohtunlávdegoddi sáhtttá maiddái

1. dohkkehit ovttasbargošiehtadusaid mat dahkkojit art. 9 vuodul
2. addit sierralobiid spiehkastit boazoguohtunlávdegotti iežas mearrádusain dahje dárkkistangotti mearrádusain dain áššiin mat dahkkojit čuoggaid 1–6 vuosttaš lađđasa vuodul,
3. dahkat mearrádusa ruđaid olggosmáksima birra mat máksojit norgga-ruota oktasaš foanddas
4. lágalaččat čállit gohččosiid ja dahkat mearrádusa doaimmaid vuodul mat gustojit artihkkaliin 28 ja 29,
5. evttohit odđa konvenšuvdnaáiddiid,
6. evttohit rievdadusaid dahje heaittiheami dakkár guovllus mii namuhuvvo artihkkalis 8,
7. evttohit ásahit odđa dakkár guovllu mii namuhuvvo artihkkalis 8, ja
8. evttohit doaimmaid mat rádjerasttildeaddji boazodoalu eavttuid buoridit.

Evttohusat mat gustojit nuppi lađđasii, čuoggát 5–8, galget ovddiduvvot goappaš riikkaid ráđdehusaide. Ráđdehusat galget gulahallat gaskaneaset, vai sáhttet álggahit siehtadallamiid áššis heivvolaš vugiin.

Art. 14

Goappaš riikkaid guovddáš, guovllulaš ja báikkálaš eiseválddit galget, ovdalgo dahkkojuvvojit dakkár mearrádusat mat guoskkahit rádjerasttildeaddji boazodoalu, sáddet áššiid gulaskuddamii boazoguohtunlávdegoddái.

Art. 15

Boazoguohtunlávdegoddi mearrida áššiin dahkon mearrádusaid bokte. Go ii leat ovttaoaivilvuohta, galgá mearrádus oazžut doarjaga unni- musat golmma miellahtus. Jus evttohusat eai oáččo dán mađe jienaid, galgá ášši sáddejuvvo dárkkistangoddái.

Áššemeannudangažaldagain ja lágalaš gohččosiin mat čállojit artihkkaliid 28 ja 29 vuodul, lea jodiheaddjis mearridanváldi oktonassii.

Boazoguohtunlávdegotti dahkan mearrádusaid sáhtttá duššefal váidit dárkkistangoddái áššiin artihkkala 19 čuokkis 3 vuodul.

Art. 11

För den som med stöd av denna konvention bedriver rennäring över riksgränsen gäller att

1. ren som är omärkt eller är okänd behandlas enligt bestämmelser i det land där den finns,
2. levande och slaktade renar och renprodukter fritt får föras in i det andra landet utan hinder av in- och utförselbestämmelser,
3. levande och slaktade renar, renprodukter och vad som nämns i art. 10 punkt 3 får medföras skatte-, tull- och avgiftsfritt,
4. renar får slaktas och försäljas i det andra landet med iakttagande av de bestämmelser som gäller i det landet utan hinder av in- och utförselbestämmelser samt
5. rentransport med motorfordon mellan länderna får ske med fordon som är tillåtet i något av länderna.

Den som bedriver rennäring över riksgränsen får slakta ren i det ena landet i mindre omfattning för avsättning i det andra landet när praktiska orsaker föranleder detta.

Kap. 4 Den svensk-norska renbetesnämnden för den gränsöverskridande rennäringen

Art. 12

Renbetesnämnden skall bestå av fyra ledamöter som utses för en tid av fyra år. Regeringen i respektive land utser två ledamöter vardera. En av de två skall vara renskötare med bred kännedom om renskötsel. Ordförandeskapet i renbetesnämnden innehas växelvis länderna emellan för ett år i sänder. Regeringen i vardera landet förordnar en av det landets ledamöter att vara ordförande i nämnden.

För varje ledamot utses i den ordning som gäller för ledamoten en ersättare som uppfyller de för ledamoten stadgade utnämningsskriterierna.

Till renbetesnämndens förfogande skall finnas en oberoende sekreterare och den ytterligare personal som nämnden eventuellt kan behöva.

Art. 13

Renbetesnämnden får på eget initiativ eller efter ansökan, avseende de områden som avses i art. 8 och 9, besluta om

1. när betet får användas och av vilka,
2. högsta renantal,

3. rivande av konventionsstängsel,
4. regler för flyttning till, från och genom sådant område och regler om anvisande av rastplatser och anläggningar vid flyttning,
5. regler för samling och skiljning av ren samt
6. regler för tillsyn och bevakning.

Renbetesnämnden får vidare

1. godkänna samarbetsavtal enligt art. 9,
2. meddela dispens från beslut som renbetesnämnden själv eller överprövningsnämnden meddelat i fråga som avses under första stycket 1–6,
3. besluta om utbetalning av medel ur en gemensam svensk-norsk fond,
4. utfärda förelägganden och besluta om åtgärder enligt art. 29 och 30,
5. lämna förslag till nya konventionsstängsel,
6. lämna förslag till förändring eller avskaffande av sådant område som avses i art. 8,
7. lämna förslag till upprättande av nytt sådant område som avses i art. 8 samt
8. lämna förslag till åtgärder som förbättrar den gränsöverskridande rennäringens villkor.

Förslag enligt andra stycket punkterna 5–8 skall tillställas regeringen i vardera landet. Regeringarna skall träda i förbindelse med varandra för att på lämpligt sätt inleda förhandlingar i frågan.

Art. 14

Centrala, regionala och lokala myndigheter i vardera landet skall inhämta yttrande från renbetesnämnden innan myndigheten fattar beslut i fråga som kan komma att beröra den gränsöverskridande rennäringen.

Art. 15

Renbetesnämndens avgörande träffas genom beslut. Förekommer skiljaktiga meningar gäller den mening om vilken tre ledamöter förenar sig. Erhåller ingen mening sådant röstetal skall frågan hänskjutas till överprövningsnämnden.

I fråga som endast avser beredning av ett ärende eller utfärdande av ett föreläggande enligt art. 29 och 30 får ordföranden besluta ensam.

Renbetesnämndens beslut får överklagas till överprövningsnämnden endast i fråga som avses i art. 19 punkt 3.

Art. 16

Beslut av renbetesnämnden kan verkställas även om beslutet överklagas till överprövningsnämnden.

Art. 16

Boazoguohtunlávdegotti mearrádusaid sáhtta bidjat fápmui, vaikko vel váidojuvvojitge dárkkistangoddái. Dárkkistangoddi sáhtta mearridit ahte váidojuvvon mearrádusa fápmuibidjan galgá mañiduvvot

Art. 17

Miellodus, mii čuovvu dán konvenšuvnna, sisttisdoallá boazoguohtunlávdegotti njuolggadusaid.

Kap 5 Norgga-ruota dárkkistangoddi rádjerasttildeaddji boazodoalu váste

Art. 18

Dárkkistangottis galget leat vihtta miellahtu mat nammaduvvojit njealji jahkái hávális. Goappaš riikkaid ráđdehusat nammadit guokte miellahtu goabbánai. Dárkkistangotti jodiheaddjin galgá leat olmmoš gii lea eret goalmát davviriikkas. Son galgá leat láchkadovdi (jurista) ja galgá leat bargan duopmárámmáhis, ja su galget dán guovtti riikka ráđdehusat ovttasráđiid nammadit. Juohke riikka miellahtuin galgá okta leat láchkadovdi gii galgá bargan duopmárámmáhis, nubbi galgá leat boazodoalli geas lea nana diehtu boazodoalus.

Juohke miellahttui, earret jodiheaddjái, nammaduvvo várrelahttu seammá eavttuiguin go váldo miellahttu, ja várrelahttu galgá deavdit seammá eavttuid go váldo miellahttu.

Dárkkistangoddái galgá biddjot sorjákeahates čállu ja dasto lassi bargoveahka nu movt dárkkistangoddi oaidná dárbbasuvvot.

Art. 19

Dárkkistangoddi meannuda áššiid maid čuovvovaččat sáddejit dása:

1. boazoguohtunlávdegoddi, eiseválddit, čearut, boazoorohagat dahje lunddolaš dahje juridihkalaš persovdna, gaskavuodaid birra mat gusket konvenšuvnna rihkkumiidda dahje dán konvenšuvnna vuodul dahkan mearrádusaid badjelduolbmamiidda,
2. boazoguohtunlávdegoddi, dallego lávdegoddi mánggaoaivilvuoda dihte ii sáhte dahkat mearrádusa áššiin mat gustojit artihkkala 13 vuosttaš ja nuppi lađđasa čuoggáin 1–4,
3. ovttaskas olbmot go váidet boazoguohtunlávdegotti mearrádusa áššiin mat gustojit Euroopa konvenšuvnna (skábmamánnu 4. b 1950) artihkkalis 6 mii gusto olmmošvuoigatvuođaide ja vuodđo friddjavuođaide mat suodjalit olbmo vuoigatvuođa geahččalit olmmošvuoigatvuođaid duopmostuoluin.
4. eiseválddit, čearut, boazoorohagat dahje ovt-

taskas olbmot dasa mii gusto konvenšuvnna dahje ovttasbargošiehtadusaid geavaheapmái ja dulkomii, ja

5. ráđdehusat ovttasráđiid.

Dárkkistangoddi sáhtta mearridit buhtadusaid sturrodaga ja dahkat mearrádusa konvenšuvdnadivvadiid sturrodagas artihkkaliid 29–31 vuodul.

Mearrádusa vuosttaš lađđasa, čuokkis 4 vuodul, eai dagat mearkkašumi našunála mearrádusaid dulkomis.

Art. 20

Go áššit meannuduvvojit, galget dárkkistangottis buot miellahtut oassálastit.

Dárkkistangoddi mearrida áššiin dahkkon mearrádusaid bokte. Go lea mánggaoaivilvuotta, de galgá gustot dat oaivil mii oázžu eanemus jienaid.

Áššemeannudangažaldagain ja lágalaš gohččo-siin mat čállojit artihkkaliid 29 ja 30 vuodul, lea jodiheaddjis oktonassii mearridanváldi.

Dárkkistangotti mearrádusaid ii sáhte váidit.

Art. 21

Dárkkistangotti áššit, mat gusket buhtadusaide ja konvenšuvdnadivvadiidda, galget álohii go mearrádusat dahkkojit vuodđuduvvot sierralága vuodul áššiin mat sisttisdoallet bággejumiid. Dárkkistangottis lea ovddasvástádus bearrat konvenšuvdnadivvada.

Art. 22

Miellodus, mii čuovvu dán konvenšuvnna, sisttisdoallá dárkkistangotti njuolggadusaid.

Kap. 6 Oktasaš njuolggadusat – norgga-ruota boazoguohtunlávdegoddi rádjerasttildeaddji boazodoalu váste ja Norgga-ruota dárkkistangoddi rádjerasttildeaddji boazodoalu váste

Art. 23

Lassin mearrádusaide mat sierra daddjojit dán konvenšuvnna, sáhttet boazoguohtunlávdegoddi ja dárkkistangoddi maiddái meannudit áššiin ja dahkat mearrádusaid áššiin maid dán guovtti riikka ráđdehusat oktasaččat mearridit. Ráđdehusat sáhttet ovttasráđiid gáržžidit mearridanválddi viidodaga mii boazoguohtunlávdegoddái ja dárkkistanlávdegoddái lea addon dán konvenšuvnna.

Art 24

Dat lea goappaš riikkain duopmostuoluid ja eará eiseváldit ovddasvástádus dieđihit lávdegottiide áššiin mat gusket rádjerasttildeaddji boazodollui

den. Överprövningsnämnden kan förordna att det överklagade beslutet tills vidare inte skall gälla.

Art. 17

I bilaga till denna konvention har intagits stadga för renbetesnämnden.

Kap. 5 Den svensk-norska överprövningsnämnden för den gränsöverskridande rennärigen

Art. 18

Överprövningsnämnden skall bestå av fem ledamöter som utses för en tid av fyra år. Regeringen i respektive land utser två ledamöter vardera. Överprövningsnämnden skall ledas av en person från ett tredje nordiskt land. Denne skall vara lagkunnig och erfaren i domarvärv och utses gemensamt av regeringarna. Av vardera landets ledamöter skall en vara lagkunnig och erfaren i domarvärv; den andre skall vara renskötare med bred kändedom om renskötsel.

För varje ledamot, utom ordföranden, utses i den ordning som gäller för ledamoten en ersättare som uppfyller de för ledamoten stadgade utnämningsskriterierna.

Till överprövningsnämndens förfogande skall finnas en oberoende sekreterare och den ytterligare personal som överprövningsnämnden eventuellt kan behöva.

Art. 19

Överprövningsnämnden handlägger ärenden som hänskjuts dit

1. av renbetesnämnden, myndighet, sameby, renbetesdistrikt eller berörd fysisk eller juridisk person om ärendet gäller överträdelse av konventionen eller överträdelse av beslut fattat med stöd av konventionen,
2. av renbetesnämnden när nämnden på grund av oenighet inte kan fatta beslut i fråga som avses under art. 13 första och andra stycket punkterna 1–4,
3. av enskild genom överklagande av renbetesnämndens beslut i fråga som enligt art. 6 Europeiska konventionen (d. 4 nov. 1950) om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna skall prövas av domstol,
4. av myndighet, sameby, renbetesdistrikt eller enskild gällande tillämpningen eller tolkningen av konventionen eller samarbetsavtal samt
5. av regeringarna gemensamt.

Överprövningsnämnden får besluta om ersättning och konventionsavgift enligt art. 29–32.

Prövning enligt första stycket punkten 4 får inte avse tillämpning eller tolkning av nationella bestämmelser.

Art. 20

Vid prövningen av ärende skall samtliga ledamöter i överprövningsnämnden delta. Överprövningsnämndens avgörande träffas genom beslut. Förekommer flera meningar skall den mening gälla som biträds av flertalet av ledamöterna.

I fråga som endast avser beredning av ett ärende eller utfärdande av ett föreläggande enligt art. 29 och 30 får ordföranden besluta ensam.

Mot överprövningsnämndens beslut får talan inte föras.

Art. 21

Beslut av överprövningsnämnden i fråga om ersättning och konventionsavgift är omedelbart verkställbart i respektive land. Överprövningsnämnden ansvarar för att konventionsavgiften indrivs.

Art. 22

I bilaga till denna konvention har intagits stadga för överprövningsnämnden.

Kap. 6 Gemensamma bestämmelser för den svensk-norska renbetesnämnden för den gränsöverskridande rennärigen och den svensk-norska överprövningsnämnden för den gränsöverskridande rennärigen

Art. 23

Utöver vad som anges särskilt i denna konvention får renbetesnämnden och överprövningsnämnden handlägga ärenden och fatta beslut i frågor som regeringarna bestämmer gemensamt. Regeringarna kan gemensamt inskränka renbetesnämndens och överprövningsnämndens befogenhet enligt denna konvention.

Art. 24

Det skall åligga vederbörande domstolar och andra myndigheter i vardera landet att underrätta nämnderna om ärende som berör den gränsöverskridande rennärigen.

Art. 25

Boazoguohtunlávdegoddi ja dárkkistangoddi galget áššiid meannudettiin doalahit sorjákeahtesvuođa ja bealátkeahtesvuođa. Go eahpiduvvo miellahtuid sorjákeahtesvuohta dahje bealátkeahtesvuohta ovttaskas áššis, dalle ii galgga dát miellahtu oassálastit ášši meannudeami dahje mearrádusa dahkama oktavuodas.

Art. 26

Dat lea goappaš riikkaid eiseválddiid hálldus addit lobi boazoguohtunlávdegotti ja dárkkistangotti miellahttui, dahje dáid ásahusaid virgáibiddjon olbmui, dahje áššedovdá, geat leat nammaduvvon artihkkala 27 vuodul, rasttidit ráji dan báikkis gokko lea heivvolaš lávdegotti barggu dihte. Biergasat maid lávdegoddi oamasta, galget juohke dilálašvuodas garvit duolloeiseválddit gieđahallama, ja nu maiddá garvit sisafievrridan- ja olgossiefvrridandivvadiid.

Art. 27

Boazoguohtunlávdegoddi ja dárkkistangoddi álgahit buotlágan iskkademiid ja čielggademiid mat dárbbášuvvojit, vai dát sáhttet doaimmahit iežas geatnegasvuodaid dán konvenšuvnna ulbmila mielde. Dát mearkkaša ee. meahciiskkademiid, ja gohččut čearuid ja boazoorohagaid čoahkkiemiida.

Boazoguohtunlávdegoddi ja dárkkistangoddi sáhttet váldit oktavuoda njuolga eiseválddiiguin goappaš riikkain ja dainnalágiin bivdit sis veahki. Go dárbbášuvvo dalle sáhttet boazoguohtunlávdegoddi ja dárkkistangoddi atnit áššedovdiid veahkkin guorahallat sierralágan čielggadanbargguid.

Art. 28

Sihke boazoguohtunlávdegoddi ja dárkkistangoddi ráhkadit juohke jagi iežaset sierra bušeahta mas čájehuvvojit doaimma golut. Golut juogaduvvojit ovttamađe goappaš riikkaide.

Kap. 7 Konvenšuvnna rihkkun**Art.29**

Jus nuppi riikka bohccot orrot nuppi riikka guohtuneatnamiin olggobealde dan lobi mii dán konvenšuvnna vuodul lea addojuvvon, dahje iežas riika bohccot orrot dakkár guohtunguovlluin mat leat várrejuvvon art. 8 vuodul, almmá konvenšuvnna lobi vuodul, dalle galgá boazoeaiggádeaddji farggamusat máhcahit bohccuidis lobálaš guohtuneatnamiida. Jus boazoeaiggádeaddji ii máhcat bohccuidis, sáhttá boazoguohtunlávdegoddi, su gáibádusa vuodul gii gillá vahága dahje heittotvuoda guđege láchkái, addit

gohččosa boazoeaiggádeaddjai doalvut bohccuidis eret dán guovllus dihto áigemeari sisa. Jus boazoeaiggádeaddji ii čuvoš dán gohččosa, dahká boazoguohtunlávdegoddi mearrádusa das gii galgá bohcco máhcahit eret boazoeaiggádeaddji goasttádusain dahje njuovvat dahje vuovdit dan.

Jus riikkaid boazosiiddat masttadit ealuiguin gaskaneaset, galgá čearru dahje boazoorohat farggamusat dieđihit dán boazoeaiggádeaddjai, dahje siidii gosa jáhkka bohccuid leat gullevažžan. Boazoeaiggádeaddjit dahje siida, geat ožžot dihtosii ahte sin bohccot leat earáid guohtuneatnamiin, galget dakkaviđe go leat rátkkašan, máhcahit bohccuideaset ruovttoluotta. Jus dan nuppi riikka boazoeaiggádeaddji dahje siidaolbmot eai boađe dan báikái gosa rátkkamat leat dieđihuvvon, ja bohccot eai sáhte máhcahuvvot almmá stuora liigebarggu haga, sáhttet dat boazoeaiggádeaddjit dahje siida geat bidje ealu gárdái rátkkašepmái, njuovvat bohccuid ja vuovdit daid boazoeaiggádeaddji goasttádusain.

Boazoguohtunlávdegoddi sáhttá dahkat mearrádusa das ahte riikka eiseválddit galget lágidit doaimmaid vuosttaš ja nuppi lađđasa vuodul.

Jus ii leaš šiehtaduvvon eará, dalle lea dan boazoeaiggádeaddjis dahje siiddas gii eaiggáduššá bohccuid, geatnegasvuohta máksit buhtadusa bohccuid fuolaheamis ja máhcaheamis, dahje njuovvama ja vuovdima ovddas. Go lea mángga-oaivilvuohta buhtadusa sturrodaga hárrái, dalle galgá dárkkistangoddi dán mearridit.

Art. 30

Boazoguohtunlávdegoddi ja dárkkistangoddi sáhttet gohččut boazoeaiggádeaddji dahje siida, geat eai čuovo dán konvenšuvnna mearrádusaid dahje geat boazoguohtunlávdegotti ja dárkkistangotti mearrádusaid vealtadit, bidjat fápmui dahje vealtadit bidjamis fápmui dihto doaimmaid. Go gohččosat eai čuvvojuvvo, sáhttá dát boazoeaiggádeaddji dahje siida geatnegahttojuvot máksit konvenšuvdnadivvada. Gohčus sáhttá sisttisdoallat várrehusa das man sturrosaš alimus konvenšuvdnadivvada dát guoskevaš galgá máksit.

Jus nuppi riikka bohccot orrot nuppi riikka guohtuneatnamiin olggobealde dan lobi mii dán konvenšuvnna vuodul lea addojuvvon, dahje iežas riika bohccot orrot lobihisvuodas dakkár guohtunguovlluin mat leat várrejuvvon art. 8 vuodul, ja lohpi ii leat addojuvvon konvenšuvnna vuodul, sáhttá čuovvovaš boazoeaiggádeaddji dahje siida, gohččojuvvot máksit konvenšuvdnadivvada lobihis guođoheami dihte.

Dat lea dárkkistangoddi mii dahká mearrádusa das ahte konvenšuvdnadivat galgá máksujuvot.

Art. 25

Renbetesnämnden och överprövningsnämnden skall vid prövning av ärende vara oavhängig och opartisk. Föreligger det tvivel om en ledamots oavhängighet eller opartiskhet i ett särskilt ärende skall denne inte delta i handläggningen eller beslutet.

Art. 26

Det åligger myndigheterna i vardera landet att tillåta ledamot av eller befattningshavare hos renbetesnämnden eller överprövningsnämnden eller sakkunnig förordnad enligt art. 27 att överskrida gränsen, varhelst detta är lämpligt för nämndernas arbete. Nämndernas tillhörigheter skall vara fria från all behandling av tullmyndigheter samt från in- eller utförselavgift.

Art. 27

Renbetesnämnden och överprövningsnämnden föranstaltar om de undersökningar och utredningar som påkallas för att de skall kunna fullgöra sina åligganden enligt denna konvention. Detta innefattar bl.a. undersökningar i fält och att kalla till möten med samebyar och renbetesdistrikt.

Renbetesnämnden och överprövningsnämnden kan träda i direkt förbindelse med myndigheter i vardera landet och därvid påkalla deras biträde. Vid behov får renbetesnämnden och överprövningsnämnden anlita sakkunniga för särskilda utredningsuppdrag.

Art. 28

Renbetesnämnden och överprövningsnämnden upprättar var för sig årligen en budget för de kostnader som uppkommer i anledning av dess verksamhet. Kostnaderna fördelas lika mellan länderna.

Kap. 7 Överträdelse av konventionen**Art. 29**

Om renar från det ena landet uppehåller sig i det andra landet utan stöd av denna konvention, eller renar från det egna landet uppehåller sig inom ett område som avses i art. 8 utan stöd i konventionen, skall renägaren snarast möjligt återföra renarna till lovligt betesområde. Om renägaren inte återför renarna får renbetesnämnden, på framställning av den som därigenom lider skada eller olägenhet av någon betydelse, förelägga renägaren att inom viss tid föra bort renarna. Följer inte renägaren föreläggandet beslutar renbetesnämnden vem som på renägarens bekostnad

skall antingen återföra renarna eller slakta och försälja dem.

Om det sker sammanblandning av renar från båda länderna, skall sameby eller renbetesdistrikt snarast möjligt meddela detta till den renägare eller den sammanslutning av renägare som kan antas vara ägare av renarna. Renägare eller sammanslutning av renägare som på detta sätt får kännedom om att renar vistas på annans betesområde skall, sedan skiljning ägt rum, snarast möjligt återföra renarna. Uteblir renägare eller sammanslutning av renägare från det andra landet som underrättats om skiljning och kan renarna inte återföras utan väsentlig olägenhet, får den renägare eller sammanslutning av renägare som ombesörjer skiljningen låta slakta renarna och försälja dem för ägarnas räkning.

Renbetesnämnden kan besluta att åtgärder enligt första och andra stycket skall ombesörjas av behörig myndighet i landet.

Om inte annat avtalats är den renägare eller sammanslutning av renägare till vilken renarna hör skyldig att utge ersättning för renarnas omhändertagande och återförande eller för slakt och försäljning. Föreligger oenighet om ersättningens storlek fastställs denna av överprövningsnämnden.

Art. 30

Renbetesnämnden och överprövningsnämnden kan förelägga renägare eller sammanslutning av renägare, som åsidosätter antingen föreskrift i denna konvention eller beslut meddelat av renbetesnämnden eller överprövningsnämnden, att vidta eller underlåta viss åtgärd. Följs inte föreläggandet kan vederbörande renägare eller sammanslutning av renägare åläggas att betala konventionsavgift. Ett föreläggande skall innehålla besked om vilken högsta konventionsavgift vederbörande kan få betala.

Om renar från det ena landet uppehåller sig i det andra landet utan stöd av denna konvention, eller renar från det egna landet uppehåller sig inom ett område som avses i art. 8 utan stöd i konventionen, kan vederbörande renägare eller sammanslutning av renägare åläggas att betala konventionsavgift för olovlig betning.

Beslut om att konventionsavgift skall betalas fattas av överprövningsnämnden.

Art. 31

Konventionsavgiften skall betalas till en gemensam svensk-norsk fond för den gränsöverskridande rennäringen vars medel skall användas till att lämna ersättning till den sameby eller det distrikt som berörs av överträdelsen och i övrigt till verk-

Art. 31

Konvenšuvnadivat galgá máksojuvvot oktasaš norgga-ruota fondii, rádjerasttildeaddji boazodoalu váste, ja dát foanda galgá adnot dasa ahte máksit buhtadusa dan čerrui dahje boazoorohahkii masa rihkkun čuoheá, ja muđuige ruhtadit doaimmaid mat ovddidit rádjerasttildeaddji boazodoalu.

Art. 32

Go mearrida konvenšuvnadivvada sturrodaga, galgá dárkkistangoddi deattuhit:

1. muhtin muddui go lobihis guođoheapmi lea dahkkon dan vahága maid rihkkun lea mielddisbuktán guovllu boazodollui, guoskevačča vejolašvuoda caggat lobihis guođoheami dáh-páhuvvama, ja eará dilálašvuodaid rihkkuma oktavuodas,
2. muhtin muddui go gohčus ii čuvvojuvvo, guoskevačča ekonomalaš beliid, vahága maid vealtadeapmi dagahii, ja obbalaččat dilálašvuodaid.

Dárkkistangoddi sáhtta mearridit ahte konvenšuvnadivat galgá ollásii loahpahuvvot.

Kap. 8 Sierra mearrádušat**Art. 33**

Go ohcá oazžut bealljemearkka, galgá gozihuvvot vai mearka lea earálágan go dohkkehuvvon mearkkat mat leat geavahas guoskevaš guovlus nuppi riikkas. Goappaš riikkaid mearkagirjáičálihan-eiseválddit galget gulaskuddat nuppi riikka eiseválddiiguin, ovdalgo mearka dohkkehuvvo mearkagirjái čálihuvvot.

Art. 34

Buhtadusášši, mii gieđahallojuvvo nuppi dán riikkain dán konvenšuvnna geavaheamis, dahje go dahkko mearráduš dán konvenšuvnna vuodul, sáhtta geahččaluvvot dáid riikkaid našunála orgánaid ja našunála lágaid vuodul.

Art. 35

Dát konvenšuvdna bohta geavahussii dain orgánain ja eiseválddiin mat loaiddastit konvenšuvnna sadjái našunála mearrádušaid bokte. Dat lea riikkaid geatnegasvuolta diedihit dákkár rievdasaid birra boazoguohtunlávdegoddái ja dárkkistangoddái.

Kap. 9 Loahppamearrádušat**Art. 36**

Go dát konvenšuvdna lea fámus dalle galgá loahpahuvvot konvenšuvdna guovvamánu 9. b 1972

gaskal Norgga ja Ruota boazoguohtumiid hárrái, ja šiehtadus dahkkojuvvon juovlamánu 13.b 1971 gaskal Norgga ja Ruota dan hárrái ahte cegget ja ortnegisdoallat boazoáiddiid dihto sajiin riikarájis (Jämtándda leanas ja Davvi-Trøndelága ja Lulli-Trøndelága fylkkain).

Art. 37

Dát konvenšuvdna galgá dohkkehuvvot ja dohkkehanneavvut galget lonuhuvvot X mañemusat cuoñománu 30.b. 2002. Dárogielat ja ruotagielat teavsttat gustojit dássálaga. Konvenšuvnna lea sámegeilli jorgaluvvon autoriseren gáhppálat.

Art. 38

Konvenšuvdna lea fámus miessemánu 1. beaivvis 2002 ja gusto 30 jagi dán beaivvi rájis. Jus konvenšuvdna ii loahpahuvvo mañemusat vihtta jagi ovdalgo áigodat manná lohppii, dalle gusto dát velá nuppi logi jagi ja galgá mañnil ipmirduvvot nu ahte dát jotkojuvvo logi jahká hávális, jus ii loahpahuvvo mañemusat guokte jagi ovdalgo okta logijagi-áigodat loahpahuvvo.

4.2.2 *Mearkkašumit konvenšuvndnatekstii*

Kap. 1 Vuodđoprinsihpat

Dán kapihttalis čilgejuvvojit vuodđoeavttut ja árvvoštallamat ja deatalaš prinsihpat maid komišuvdna lea soahpan, ja mat vuhtiiváldjuvvojit boahttevaš kapihttaliin.

Art 1.

Go 1972-konvenšuvdna vuolláičallojuvvui, de Norga ja Ruotta lonohalle dokumeanttaid main riikkat ovttasráđiid rávvejedje gažaldagain mat guske sámiid boahttevaš boazodollui nuppi riikkas. Dán artihkkalis čuožžu eanas dat mii lea čilgejuvvon dáid dokumeanttaid 1. ja 2. čuoggáin (3. čuoggá sisdoallu gávdno artihkkalis 6). Riikkaid oainnut leat dán oktavuodas nu mearrideaddjit ja mávssolaččat rádjerasttildeaddji boazodollui ahte dát konvenšuvdna berre maiddái álggahuvvot sullasaš ulbmilčilgehusain.

Dan measta 30 jagis go 1972-konvenšuvdna lea leamaš fámus lea boazodoallu ovdánan, ere-noamážit teknikkalaččat. Dát ovdáneapmi jáhk-kimis dáidá joatkit. Konvenšuvdna galgá fátmastit boahtteáiggi ja vuhtiiváldit dán.

Art 2.

Geográfalaččat gusto konvenšuvdna miehtá norgga-ruota riikaráji, dain guovlluin gos lea boazodoallu, namalassii lullin Dalarna leana ja

samhet som främjar den gränsöverskridande rennäringen.

Art. 32

Vid bedömningen av konventionsavgiftens storlek skall överprövningsnämnden beakta

1. dels vid olovlig betning den skada överträdelserna inneburit för rennäringen i området, vederbörandes möjlighet att förhindra det olovliga uppehållet samt övriga omständigheter vid överträdelserna,
2. dels när ett föreläggande inte följs den skada ohörsamheten vållat, vederbörandes ekonomiska förhållanden samt omständigheterna i övrigt.

Överprövningsnämnden kan besluta att någon konventionsavgift inte skall utgå.

Kap. 8 Särskilda bestämmelser

Art. 33

Vid registrering av renmärke skall tillses att detta skiljer sig från giltigt märke inom den berörda regionen i det andra landet. Registreringsmyndigheten i respektive land skall höra det andra landets myndighet innan märke registreras.

Art. 34

En fråga om ersättning som uppkommer i ett land i anledning av tillämpning eller beslut med stöd av denna konvention prövas av respektive lands nationella organ och enligt det landets lagstiftning.

Art. 35

Denna konvention är tillämplig på organ eller myndighet som träder i dess ställe genom nationella beslut. Det åligger vederbörande land att informera renbetesnämnden och överprövningsnämnden om sådana ändringar.

Kap. 9 Slutbestämmelser

Art. 36

När denna konvention träder i kraft skall konventionen den 9 februari 1972 mellan Sverige och Norge om renbetning samt protokollet den 13 december 1971 mellan Sverige och Norge om uppförande och underhåll av renstängsel utmed vissa delar av riksgränsen (Jämtlands län och

Nord-Trøndelag och Sør-Trøndelag fylker) upphöra att gälla.

Art. 37

Denna konvention skall ratificeras och ratifikationsinstrumenten utväxlas i X senast den 30 april 2002. De svenska och norska texterna äger lika vitsord. En auktoriserad översättning av konventionen till samiska bilägges denna konvention.

Art. 38

Konventionen träder i kraft den 1 maj 2002 och gäller i trettio år från den dagen. Om konventionen inte sägs upp senast fem år före utgången av den perioden gäller den ytterligare tio år och skall senare anses förlängd för tio år åt gången om den inte sägs upp senast två år före utgången av den löpande tioårsperioden.

4.2.2 Kommentarer till konventionen

Kap. 1 Grundläggande principer

I detta kapitel redovisas grundläggande förutsättningar och värderingar samt viktiga principer som kommissionen enats om och som präglat de efterföljande kapitlen.

Art. 1

I samband med att 1972 års konvention under-tecknades utväxlade Sverige och Norge skrivelser där länderna gemensamt gav vägledande synpunkter i fråga om samernas framtida renbetning i det andra landet. Denna artikel motsvarar i huvudsak vad som nämns i punkterna 1 och 2 i denna skriftväxling (innehållet i punkten 3 återfinns i artikel 6). Ländernas synpunkter härvidlag är av så grundläggande och avgörande betydelse för den rennäring som bedrivs över riksgränsen att en avsiktsförklaringen av motsvarande betydelse bör upprepas i och inleda denna konvention.

Under de snart trettio år 1972 års konvention har varit gällande har rennäringen utvecklats, inte minst tekniskt. Det kan förutses att denna utveckling kommer att fortgå. Konventionen skall främja och beakta denna utveckling.

Art. 2

Geografiskt gäller konventionen utmed hela den svensk-norska gränsen där det förekommer ren-

Hedmarkku fylkka rájes davás Norrbotten leana ja Romssa fylkka rádjái. Njuolggadusat gustojit dain guovlluin nuppi riikkas maid čearru dahje boazoorohagat sáhttet atnit ávkin, ja dain guovlluin nuppi riikkas maid konvenšuvnna vuodul sáhttá atnit ávkin, muhto mat iešguđetge sivaid geažil almmatge eai ane. *Ávkin atnimiin* oaivvilduvvo maiddá dat go guovlluid atnet lobihisvuodas.

Konvenšuvdna fátmasta olbmuid geat riikkaid našunála lágaid mielde sáhttet bargat bohccuiguin. Sii gohčoduvvojat konvenšuvdna-teavsttas čearu miellahttun dahje olmmožin gii gullá muhtin boazoorohaga doalloovttadahkii.

Art. 3

Čearuid ja boazoorohagaid ovttasbargu rastá rájiid lea eanas háviid eaktun dasa ahte sáhttet guođohit eatnamiid dakkár vugiin mii guhkit áigái addá bistevas vuodu boazodollui, ekologaláččat, ekonomaláččat ja kultuvrraláččat. Kommišuvdna lea mearkkašan ahte sápmelaáččat dađistaga dáhttot eambo ovttasbargat, ja konvenšuvnna vuodul lea čearuin ja boazoorohagain dat vejolašvuohta.

Jus boazodoalus rivdet doallovuogit, de ii galgga konvenšuvdna hehttet dáid ovdáneamis lundolaáččat.

Art. 4

Boazodoallu lea sámi kultuvrra vuodđun. Go galgá sihkkarastit boazodoalu boahtteáiggi, lea deatalaš fuolahit ahte Norggas ja Ruotas guođohuvvojat eatnamat govttolaččat. Dát lea leamaš mávssolaš barggadettiin ođđa konvenšuvnnain. Mihttomearrin berre leat ahte konvenšuvnna geavahit dainna jurdagiin boahtteáiggis.

Art. 5

Kommišuvnna vuodđojurdda lea leamaš ahte sus, gii bargá bohccuiguin nuppi riikkas, galget leat seammá vuoigatvuodát ja geatnegasvuodát go riikka iežas boazodolliin. Nubbi vuodđojurdda lea leamaš, nu guhkás go vejolaš, váldit eret hálddatlaš hehttehusaid maid riikkaráđji mielddisbuktá ráđjerasttildeaddji boazodollui.

Konvenšuvnna njuolggadusat galget gustot ovdalii go ovttaskas riikkaid gustovaš boazodoallolágat. Našunála lágat leat lassin konvenšuvnna mearrádusaide nuppi riikka sápmelaáččaid ja bohccuid birra, jus eará ii daddjo konvenšuvnna mearrádusain, iige boađe ovdan dáid mearrádusaid ulbmiliin.

Art. 6

Dán artihkkala sisdoallu gávdno daid dokumenttaid 3. čuoggás, mat leat namuhuvvon 1.

artihkkalis.

Jus čađahuvvojat doaimmat mat vahágahttet guohtunguovlluid mat leat várrejuvnon nuppi riikka boazodolliide, lea guoskevaš riikkaid ráđdehusain geatnegasvuohta, buoremus lági mielde, lágideat sidjiide guohtuneatnamiid ja fuolahit ahte lea vejolaš bargat boazodoaluin.

Art. 7

1972-konvenšuvnna smávit rievdadusat gáibidedje ahte Stuoradiggi ja Riikkabeaivvit dahke mearrádusaid. Mii leat vásihan ahte lea ádjánan guhká rievdadallat dálá konvenšuvnna, ja dainna bargojuvvui ollu, eaige rievdadusat leat addán daid bohtosiid máid háliideimmet. Dát ii leat leamaš ávkin boazodollui, iige leat ovddidan ovttasbarggu rastá riikkaráji. Nu movt servodat muđuige, de maiddá boazodoallu ovdána. Danne berre ođđa konvenšuvnna ásaht dainna lágiin ahte das lea heivehanmunni ja várri rievdatit ja heivehit dađi mielde go boazodoallu ja servodat rievdá. Nu leage sávahahtti ahte muhtin muddui sáhttá konvenšuvnna rievdadallat almmá dan haga ahte Stuoradiggi ja Riikkabeaivvit dárbbasit dahkat mearrádusaid.

Kommišuvdna evttoha ahte ásahuvvojat guokte orgána mat galget mearridit áššiin main lea gullelašvuohta konvenšuvdnii. Nubbi lea hálddašanorgána mii gohčoduvvo boazoguohtunlávdegoddin, ja nubbi ges lea duopmostuollosullaš orgána ja gohčoduvvo dárkkistangoddin. Dát orgánat ožžot muhtun muddui mearridanválddi, nu ahte ráđdehusaid meannudeapmái biddjojat duššefal dakkár áššit main lea stuorát mearkkašupmi.

Kommišuvdna lea vásihan ahte ii leat luohttámuš nuppi riikka hálddašaneiseválddiid ja dan nuppi riikka boazodolliid gaskkas; muhtun muddui soaitá leat nu maiddá riikkaid hálddašaneiseválddiid gaskkas. Jus galgá luohttit dasa ahte boahtevaš konvenšuvdna čuvvojuvvo, lea mávssolaš ahte gávdnojit orgánat mat olbmuid mielas leat bealátkeahttát, ja mat sáhttet jođánit váldit ášši ovdan go čuožžilit nággoáššit mat gusket konvenšuvdnii.

Norga ja Ruotta dohkkehedeje (ratifiserejede) jagis 1952 Eurohpa konvenšuvnna mii gusto olmmošvuoigatvuodaid ja vuodđo friddjavuodaid suodjaleapmái. Konvenšuvnna 1. artihkkala mielde galget dat riikkat mat leat dohkkehan konvenšuvnna dáhkideat juohke oktii, gii lea sin duopmoválddi vuolde, daid friddjavuodaid ja vuoigatvuodaid mat čužžot konvenšuvnnas. Dán konvenšuvnna 6. artihkal láchá vuoigatvuodá geahččalit áššiid duopmostuolu ovddas. Dát vuoigatvuohta lea ee. nággoáššiin olbmo siviila vuoigatvuodaid dahje geatnegasvuodaid birra.

skötsel, dvs. från Dalarnas län och Hedmark fylke i söder till Norrbottens län och Troms fylke i norr. Reglerna gäller inom de områden i det andra landet som en sameby eller renbetesdistrikt använder och de områden i det andra landet som får användas med stöd av konventionen men som av olika skäl inte nyttjas. Med "använder" menas också olovligt nyttjande av marker.

Konventionen är tillämplig på personer som enligt den nationella lagstiftningen i respektive land får bedriva rennärning. Dessa har i konventionstexten benämnts medlem i sameby eller personer som tillhör driftsenhet i renbetesdistrikt.

Art. 3

Samarbete över riksgränsen mellan samebyar och renbetesdistrikt är i de flesta fall en förutsättning för att betestillgångarna skall kunna användas på ett sätt som ger ett långsiktigt underlag för en ekologiskt, ekonomiskt och kulturellt bärkraftig rennärning. Kommissionen har registrerat en ökad vilja till samarbete och den föreslagna konventionen förbättrar samebyarnas och renbetesdistriktenas möjlighet till samarbete.

Om det inom rennärningen uppstår ändrade driftsformer skall inte konventionen hindra en sådan naturlig utveckling.

Art. 4

Rennärningen är av grundläggande betydelse för den samiska kulturen. För att säkra rennäringens framtid är det viktigt att tillse att betesområden i Sverige och Norge utnyttjas rationellt. Detta har varit viktigt i arbetet med en ny konvention. Målet bör vara att den framtida tillämpningen av konventionen görs i samma anda.

Art. 5

En utgångspunkt för kommissionen har varit att den som bedriver renskötsel i det andra landet skall ha samma rättigheter och skyldigheter som det landets renskötare har. En annan utgångspunkt har varit att så långt möjligt ta bort de administrativa hinder som riksgränsen medför för en gränsöverskridande renskötsel.

Uppstår det konflikt mellan konventionen och den i vardera landet gällande rennäringslagstiftningen skall konventionens regler ha företräde. Nationell lagstiftning gäller i tillämpliga delar utöver konventionen beträffande samer och renar från det andra landet om annat inte framgår av konventionens bestämmelser eller följer av syftet med dessa bestämmelser.

Art. 6

Denna artikel har sin motsvarighet i punkten 3 i den under art. 1 omnämnda skriftväxlingen.

Sker det ingrepp i områden som avsatts för det andra landets rennäring utövare är respektive lands regering förpliktad att på bästa sätt trygga deras behov av bete och möjligheter att utöva rennärning.

Art. 7

Mindre ändringar av 1972 års konvention har krävt beslut av Riksdag och Storting. Av erfarenhet vet vi att de ändringar som företagits av gällande konvention har tagit lång tid, varit arbetskrävande och tyvärr inte givit önskat resultat. Detta har inte varit till gagn för rennärningen och inte främjat samarbetet över gränsen. Liksom samhället i övrigt utvecklas rennärningen. En ny konvention skall därför vara så flexibel och dynamisk att den kan anpassas till de förändringar som sker inom rennärningen och samhället i övrigt. Det är därför önskvärt att vissa förändringar kan komma till stånd utan att Riksdag och Storting skall behöva fatta beslut i frågan.

Kommissionen har erfarit att det råder en mistro mellan administrativa myndigheter i det ena landet och renskötare i det andra landet; kanske i viss mån också mellan ländernas administrativa myndigheter. För nödvändig tilltro till en kommande konventions efterlevnad är det viktigt att det finns organ som upplevs opartiska och som kan agera snabbt i uppkommande konventions tvistefrågor.

Kommissionen föreslår att det inrättas två gemensamma organ med uppgift att besluta i frågor med anknytning till konventionen. Det är dels ett förvaltningsorgan kallat renbetesnämnden, dels ett domstolsliknande organ kallat överprövningsnämnden. Till dessa organ överlåtes viss beslutanderätt så att det enbart är frågor av större vikt som kräver behandling av regeringarna.

Den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna har ratificerats av Sverige och Norge år 1952. Enligt konventionens art. 1 skall de länder som ratificerat konventionen garantera var och en som befinner sig under deras jurisdiktion de fri- och rättigheter som anges i konventionen. I art. 6 denna konvention regleras rätten till domstolsprövning. Denna rätt föreligger bl.a. beträffande sådana förfaranden som gäller tvister om någons civila rättigheter eller skyldighe-

Dákkár soahpatmeahttunvuodaid galgá álo beassat geahččalit duopmostuolu ovddas. Danne evttoha kommišuvdna ahte dárkkistangottis galgá leat dakkár čohkiidus ja dákkár áššemeannudeapmi mii deavdá Eurohpakonvenšuvnna duopmostuollogáibádusaid.

Kap. 2 Boazodoallu nuppi riikkas

Dán kapihttalis leat njuolggadusat dasa gos, ja makkár eavttuid vuodul, norgga ja ruota boazodoallit sáhttet atnit nuppi riikka eatnamiid boazodollui.

Art. 8

Konvenšuvdnaguovllušiehtadusas leat guohtuneatnamat, maid nuppi riikkas sáhttá atnit, geográfalaččat ráddjejuvvon. Šiehtadusas čilgejuvvo maiddá guhte čearru dahje boazoorohat sáhttá atnit guovllu.

Konvenšuvnnaš gávdnojit guovttelágan guovllut: konvenšuvdnaguovllut ja rádjeguhtunguovllut.

Konvenšuvdnaguovlu lea geográfalaččat ráddjejuvvon guovlu nuppi riikkas, várrejuvvon duššefal dan čerrui dahje dan boazoorohahkii mas leat vuoigatvuodát atnit guovllu boazodollui. Guovllu várrema ulbmilin lea hehttet ahte guovlu ii guođohuvvo guovttegeardánit. Guovttegeardánit guođoheapmi ii leat ekologalaččat dohkkehahttii. Kommišuvdna lea iežas mávssolaččamus mihttomeriid searvá bidjan dan ahte eastadit dákkár guođohemiid, nu bures go vejolaš. Jus konvenšuvdnaguovllus lea ásahuvvon ovttasbargošiehtadus, vrd. art. 9, de sáhttet ovttasbargošiidat guođohit guovllus ovttasráđiid. Čearru dahje boazoorohat galgá čuovvut riikka lágaid. Konvenšuvdnaguovlu lea seammá go mii 1972-konvenšuvnnaš gohčoduvvo konvenšuvdnaguovllun, áidna erohus lea ahte dál leat guovllut várrejuvvon duššefal sidjiide, geain lea vuoigatvuohta atnit guovllu.

Rádjeguhtunguovlu lea geográfalaččat ráddjejuvvon dan guovlu nuppi riikkas maid čearru dahje boazoorohat beassá atnit boazodoalus. Guovllu rájit sáhttet mannat guhkás nuppi riikka sisa. Rájit leat biddjon dainna lágiin, vai oázžu nu lunddolaš oziid go vejolaš. Dainna lágiin garvá dakkár rájiid maid ii sáhte doallat, ja de ii dárbbas nu ollu áididiid. Rádjeguhtunguovlluid ulbmil lea gokčat guohtuneatnamiid ja bálgbáikkiid dárbbu, muhto dat čájehit maiddá ahte riikarájit eai doaimma rádjin bohcuide. Dainna vugiin sáhttá eatnamiid geavahit ekologalaččabut ja ekonomalaččabut. Lea áigemearri goas guovlluid oázžu atnit, iige leat dušše okta čearru/boazoorohat mii beassá atnit guovllu. Dan áiggi go

čearus dahje boazoorohagas ii leat vuoigatvuohta atnit guovllu, de sáhttá eará čearru dahje boazoorohat guođohit guovllus, jus sis lea našunála lágaid mielde vuoigatvuohta atnit guovllu. Dát ii čuovo dan prinsihpa ahte eastadit guovttegeardánit guođoheami, muhto kommišuvdna dohkkeha ahte guovttegeardánit guođoheapmi sáhttá dáhpáhuvvat muhtun muddui. Guovllut, dahje muhtun eananoasit, leat mávssolaččat sihke iežaset ja nuppi riikka boazodollui. Kommišuvdna ii doavvo guovttegeardánit guođoheami goitotge šaddat váttisvuohtan.

Rádjeguhtunguovlu sáhttá leat mielde ovttasbargošiehtadusas, vrd. 9. art. Rádjeguhtunguovlu lea sulli seammá go 1972-konvenšuvnna konvenšuvdnaguovllut main lei guođohanáigemearri, ja mat eai lean várrejuvvon duššefal nuppi riikka boazodolliide.

Art. 9

Riikarádji lea dálá dilis hehttehussan čearuide ja boazoorohagaide ásaheamis ovttasbarggu das movt guohtuneatnamiid galgá guođohit govttolaččat. Dan seammás lea kommišuvdna mearkkašan ahte boazodoallit áiggošedje ja dáhtošedje eambo ovttasbargat.

Muhtun sajiin riikaráji bokte lea ásahuvvon ovttasbargu mii lea dagahan ahte čearru dahje boazoorohat guođoha eatnamiid nuppi riikkas vaikko konvenšuvdna ii atte dán vejolašvuoda. Boahhteáiggi berre movttiidahttit ja addit vejolašvuodaid ovttasbargat riikarájiid rastá. Rádjearasttildeaddji boazodoallu berre oázžut vejolašvuodaid ieš váldit ovddasvástádusa dás, dainna lágiin ožžot eaktodáhtolaččat ovttasbargat riikaráji rastá. Galgá leat vejolaš, konvenšuvnna vuodul, diktít čearuid ja boazoorohagaid soahpat ovttasbarggu. Dainna lágiin sáhttet sávamis boahhteáiggi šaddat odđa doallovuogit ja odđa jurddašanmáallet rádjearasttildeaddji boazodoalus.

Šiehtadus galgá sisttisoallat guođohanovttasbarggu ja sáhttá fátmastit visot dan guovllu gos čearus ja boazoorohagas lea vuoigatvuohta bargat bohccuiguin. Dát mearkkaša ahte dákkár šiehtadusat maiddá sáhttet fátmastit dan dahje daid konvenšuvdna- ja rádjeguhtunguovlluid maid čearus dahje boazoorohagas lea vuoigatvuohta atnit. Áššebealit mearridit ieža man viidis ovttasbargu galgá leat. Dákkár ovttasbargu sáhttá doaibmat iešguđetláhkáii, omd. áibbas oktasaš boazodoallu, dahje dušše muhtun siiddat ovttasbarget dahje dušše soames áigodagain jagis ovttasbarget. Ovttasbargošiehtadus galgá sisttisoallat duššefal daid vuoigatvuodaid mat boazodoalus leat. Eaktun dasa go galgá sáhttit atnit daid vuoigatvuodaid lea ahte soahpamuš mearkkaša ahte lea vuoigatvuohta boazodollui. Dainna

ter. Sådana tvister skall alltid kunna prövas av domstol. Kommissionen föreslår därför att överprövningsnämnden skall ha en sådan sammansättning och ett sådant förfarande att den uppfyller Europakonventionens krav på domstol.

Kap. 2 Rennäring i det andra landet

Detta kapitel innehåller regler om var och under vilka förutsättningar svenska och norska renskötare får nyttja land- och vattenområden i det andra landet för renbetning.

Art. 8

I konventionsområdesprotokollet är de betesområden som får utnyttjas i det andra landet avgränsat geografiskt. Protokollet anger också vilken sameby eller vilket renbetesdistrikt som får utnyttja ett visst område.

Det finns två typer av områden i konventionen: konventionsområden och gränsbetesområden.

Ett konventionsområde är ett geografiskt avgränsat område i det andra landet som är exklusivt för den sameby eller det renbetesdistrikt som har rätt att nyttja området. Områdena skall vara exklusiva för att dubbelbetning skall kunna undvikas. Dubbelbetning är utifrån en ekologisk synpunkt vanligtvis inte försvarbar. Ingår konventionsområdet i ett samarbetsavtal enligt art. 9 kan samarbetspartnerna bruka området gemensamt. Samebyn eller renbetesdistriktet måste följa den nationella lagstiftningen. Ett konventionsområde kan sägas motsvara det område som kallades konventionsområde i 1972 års konvention med den skillnaden att området nu i samtliga fall får nyttjas exklusivt av den som har rätt att nyttja området.

Ett gränsbetesområde är ett geografiskt avgränsat område i det andra landet som en sameby eller renbetesdistrikt har rätt att utnyttja för renbetning. Gränserna för området kan gå långt in i det andra landet. De är dragna på detta sätt för att få bästa möjliga naturliga gräns. Därmed undviks gränser som inte kan efterhållas och minimerar behovet av stängsel. Avsikten med ett gränsbetesområde är bl.a. att tillfredsställa behovet av renbete och höjdlägen men är också uttryck för att riksgränsen inte fungerar som gräns för renen. Detta leder till en mer ekologisk och ekonomisk renbetning. Utnyttjandet är tidsbegränsat och är sålunda inte föremål för ett exklusivt nyttjande. Under den period då sameby eller renbetesdistrikt inte har rätt att nyttja området kan detta således nyttjas av andra som enligt den

nationella lagstiftningen har rätt att använda det för renbetning. Detta strider mot principen om att undvika dubbelbetning men kommissionen accepterar att dubbelbetning får förekomma i en viss utsträckning. Dessa områden eller delar av dem är emellertid särskilt viktiga för såväl det egna som det andra landets rennäring. Kommissionen tror dock inte att dubbelbetning kommer att bli ett stort problem.

Ett gränsbetesområde kan ingå i ett samarbetsavtal enligt art. 9. Ett gränsbetesområde kan sägas motsvara det konventionsområde som enligt 1972 års konvention fick utnyttjas endast under viss period och som inte var exklusivt för det andra landets renskötare.

Art. 9

Riksgränsen utgör i dag ett hinder för samebyar och renbetesdistrikt att etablera ett samarbete så att betestillgångarna utnyttjas rationellt. Samtidigt har kommissionen registrerat en tilltagande önskan och vilja till samarbete.

På några ställen utmed riksgränsen har det etablerats samarbete som lett till att en sameby eller ett renbetesdistrikt utnyttjat bete i det andra landet utan stöd av konventionen. En sådan vilja att samarbeta över riksgränsen bör främjas och ges bättre möjligheter i framtiden. Den gränsöverskridande rennäringen bör få möjlighet att ta ett eget ansvar genom att ett frivilligt samarbete över riksgränsen tillåts. Det skall vara möjligt att med stöd av konventionen låta samebyar och renbetesdistrikt träffa avtal om samarbete. På detta sätt kan man förhoppningsvis i framtiden få se nya driftsformer och ett nytänkande inom den gränsöverskridande rennäringen.

Avtalet skall gälla samarbete om renbete och får omfatta hela det område där samebyn och renbetesdistriktet har rätt att bedriva rennäring. Det innebär att sådana avtal också kan inkludera det eller de konventions- och gränsbetesområden som en sameby eller renbetesdistrikt har rätt att nyttja. Parterna bestämmer själva hur omfattande samarbetet skall vara. En sådan samverkan kan variera alltifrån helt gemensam renskötsel till att avse vissa grupper eller samverkan under delar av året. Samarbetsavtalet får endast omfatta de rättigheter som ingår i rennäringen. En förutsättning för att åtnjuta dessa rättigheter är dock att avtalet innebär rätt till renbete i första hand. Således är det inte möjligt att exempelvis enbart avtala om rätt till virke eller rätt till jakt. Det skall inte vara möjligt att ge motparten större rättigheter eller skyldigheter i rennäringen än vad parten själv har.

Ett samarbetsavtal blir inte gällande förrän det

lágiin ii leat ovdamearkka dihte vejolaš soahpat dušše muorračuollama- dahje bivdinvoigatvuođaid birra. Ii galgga leat vejolaš addit nuppi áššebeallái viidát voigatvuođaid dahje geatnegasvuođaid go áššebealis alddis leat.

Ovttasbargošiehtadus ii leat fámus ovdalگو boazoguohtunlávdegoddi dan dohkkeha. Go árvoštallet šiehtadusa de galget vuhtiiváldit konvenšuvnna vuodđoprinsihpaid. Ovttasbargošiehtadus ii galgga dagahit mealgat vahága goalmát áššebeallái. Vai lávdegoddi sáhttá dán doarvái bures árvoštallat, de galget áššebealit ja guoskevaš eiseválddit beassat cealkit áššis. Muhtun dáh-páhusain sáhttá dárkkistangoddi gártat mearridit áššis (geahča 19. artihkkala 2. čuoggá).

Konvenšuvnna njuolggadusat gustojit áššebealliide geat sohpet guođohanovttasbarggu.

Kap. 3 Rádjerasttildeaddji boazodoalu sierra njuolggadusat

Dán kapihttala sierra njuolggadusaid ulbmil lea geahpidit boazodoalli johttima bohccuidisguin riikaráji rastá ja buoridit vejolašvuođa bargat bohccuiguin nuppi riikkas.

Art. 10

Dán artihkkala voigatvuođat sáhttet leat dárbbaslaččat vai nuppi riikka boazodoallu sáhttá buriin vugiin bargat bohccuiguin. Almmatge lea eaktun ahte voigatvuođat adnojit boazodoalus, ja ahte dáid atnet olbmot geat barget bohccuiguin. Voigatvuođat gustojit konvenšuvdna- ja rádjeguohtungovlluin ja dain guovlluin gos leat soahpan guođohanovttasbarggu.

Voigatvuohta rasttildit riikkaráji bohccuiguin mearkkaša voigatvuođa rasttildit ráji buot dain báikkiin gokko dát lea lunddolaš. Našunálalágat mearridit dan mii guoská voigatvuođaide váldit boaldámuša ja muoraid, bivdit ja guolástit, cegget rusttegiid dahje viesu.

Boazobarggus adnojit iešguđetlágan veahkkenaavvut. Dát leat namuhuvvon 3. čuoggás. Jus rádjerasttildeaddji boazodoalu galgá govttoláččat sáhttit doaimmahit goappaš bealde riikkaráji, de ferte dáid veahkkenaavvuid beassat fievrridit ráji rastá álkis vugiin. Dan sivas go lea veadjemeahtun diehtit makkár veahkkenaavvut leat lunddolaččat boahhteáiggis, lea f čuoggás obbalaš mearrádus mainna sáhttá fátmmastit dárbbaslaš rievdadusaid. Eaktun sáhttit atnit ođđa veahkkenaavvuid lea ahte dat dárbbasuvvojit boazobarggus.

Art. 11

Lea vuogas ahte geažotbealjat dahje dovdatmeahttun boazu galgá fuolahuvvot daid mearrá-

dusaid vuodul mat gustojit dan riikkas gos boazu lea. Dovdatmeahttun boazu mearkkaša bohcco mii lea merkejuvvon, ja mas lea dakkár mearka man eai dovdda iešguđetlágan sivaide geažil.

Rádjerasttildeaddji boazodoallu vásiha muhtin váttisvuođaid go njuvvet bohccuid ránjjáriikkas. Váttisvuođaid dagahit ee mearrádusat mat gusket gálvvuid sisafievrrideapmái, vearro-, duollo- ja divatmearrádusat ja iešguđetlágan našunála doarjjaortnegat. Konvenšuvnna njuolggadusat addet čearuide ja boazoorohagaide, main lea rádjerasttildeaddji boazodoallu, vejolašvuođaid fievrridit eallibohccuid ja njuovvojuvvon bohccuid ja boazobuktagiid nuppi riikii almmá mávssekeahhtá vearu, duollu ja divvadiid, ja nu ahte sisafievrridan- ja olggosfievrridanmearrádusat eai hehte sin. Konvenšuvdna addá maid vejolašvuođaid njuovvat ja vuovdit bohccuid nuppi riikkas dan riikka njuolggadusaid mielde. Maiddái neavvuid maid dárbbasit boazodoalus sáhttet fievrridit ráji rastá mávssekeahhtá vearu, duollu ja divvadiid.

Norggas ja Ruotas ii leat álo seammá birgohaddi. Ii leat áigumuš addit rádjerasttildeaddji boazodollui vejolašvuođa válljet gávppálaš ákkaiguin goappá riikkas sii áigot njuovvat.

Mohtorfievru, mainna lea lobálaš fievrridit bohccuid nuppi dán riikkain, galgá maid sáhttit adnot nuppi riikkas go ulbmilin lea fievrridit bohccuid riikkaid gaska.

Kap. 4 Norgga-ruota boazoguohtunlávdegoddi rádjerasttildeaddji boazodoalu váste

Dán kapihttalis čužžot álbmotgaskasaš orgána mearrádusat. Kommišuvdna lea válljen gohčodit orgána norgga-ruota boazoguohtunlávdegoddin. Dát lea hálddatlaš orgána mii kommišuvnna evttohusa mielde galgá addit vejolašvuođaid riikkaid ovttasbargat go konvenšuvdna geavahuvvo.

Art. 12

Boazoguohtunlávdegottis galget leat njeallje miellahtu mat nammaduvvojit njealji jahkái hávális. Lea deatalaš ahte boazoguohtunlávdegottis eai leat liiggás ollu miellahtut ja ahte miellahtut eai molsašuva menddo dávjá. Lávdegoddi galgá jođánit dahkat mearrádusaid ja gozihit iešguđet áššiid.

Goabbáge riikka nammada guokte miellahtu, ja jođiheaddji-doaimma lonohallet riikkat gaska-neaset juohke jagi. Lea deatalaš ahte buot miellahtut dovdet boazobargguid bures. Okta miellahttu goappáge riikkas galgá leat boazodoalli geas lea nana diehtu boazodoalus.

Juohke miellahtus galgá leat persovnnalaš várrelahttu. Dáidet čuožžilit bealátvuohtagažalda-

godkänts av renbetesnämnden. Vid värderingen av avtalen skall de grundläggande principerna för konventionen iakttas. Ett samarbetsavtal får inte innebära en betydande olägenhet för tredje person. För att nämnden skall ha fullgott underlag för att avgöra denna fråga skall parter och berörda myndigheter beredas tillfälle att inkomma med yttrande. Under vissa förhållanden kan det bli överprövningsnämnden som får avgöra frågan (se art. 19 punkten 2).

Konventionens regler gäller för de parter som ingått ett samarbetsavtal.

Kap. 3 Särskilda regler för den gränsöverskridande rennärigen

Syftet med de särskilda reglerna i detta kapitel är att underlätta renskötarens flyttning med sina renar över riksgränsen och möjligheten att bedriva rennärigen i det andra landet.

Art. 10

Gemensamt för rättigheterna i denna artikel är att de kan behövas för att renskötseln i det andra landet skall kunna bedrivas rationellt. En förutsättning är dock att rättigheterna skall utnyttjas i renskötseln och av personer som bedriver aktiv rennärigen. Rättigheterna gäller inom konventions- och gränsbetesområden samt områden där samarbetsavtal råder.

Med rätt att överskrida riksgränsen med ren menas rätt till överskridande av riksgränsen på alla de ställen där detta är naturligt. När det gäller rätten att ta bränsle och virke, jaga och fiska samt uppföra anläggningar eller bostad gäller den nationella lagstiftningen.

En aktiv rennärigen förutsätter användning av en rad hjälpmedel av olika karaktär. Dessa är uppräknade i punkt 3. Om den gränsöverskridande rennärigen skall kunna bedrivas rationellt på båda sidor om gränsen är det en förutsättning att dessa hjälpmedel kan föras över gränsen på ett smidigt sätt. Eftersom det är omöjligt att förutse vilka hjälpmedel som kommer att vara naturliga i framtiden har det i punkten f tagits med en generell bestämmelse som kan användas för att fånga upp behövliga ändringar. En förutsättning för att nya hjälpmedel skall kunna användas är att de är nödvändiga i den praktiska rennärigen.

Art. 11

När det gäller omärkt eller okänd ren är det praktiskt att sådana renar behandlas enligt de regler som gäller i det land där renen faktiskt

befinner sig. Med okänd ren menas ren som är märkt men där märket av olika skäl icke kan identifieras.

Den gränsöverskridande rennärigen möter i dag på en del praktiska problem gällande slakt av ren i grannlandet. Problemen hänger bl.a. samman med regler om importskydd, skatte-, tull- och avgiftsregler samt olika nationella bidragsregler. Konventionens regler ger samebyar och renbetesdistrikt som bedriver en gränsöverskridande renskötsel möjlighet dels att skatte-, tull- och avgiftsfritt samt utan hinder av in- och utförselbestämmelser föra in levande och slaktade renar samt renprodukter till det andra landet, dels att slakta och sälja ren i det andra landet enligt det landets regler. Även sådan utrustning som behövs i rennärigen får tas med skatte-, tull- och avgiftsfritt.

Priserna i Sverige och Norge kan komma att variera. Det är inte meningen att den gränsöverskridande rennärigen, i spekulationssyfte, skall kunna välja i vilket land slakt skall ske.

Ett motorfordon som är tillåtet i ett av länderna för transport av ren skall kunna användas också i det andra landet när avsikten är att flytta ren mellan länderna.

Kap. 4 Den svensk-norska renbetesnämnden för den gränsöverskridande rennärigen

I detta kapitel ges de grundläggande bestämmelserna för det mellanfolkliga organ som kommissionen valt att kalla den svensk-norska renbetesnämnden. Det är ett organ av förvaltningskaraktär som enligt kommissionens förslag skall tillskapas för samverkan mellan staterna vid tillämpning av konventionen.

Art. 12

Renbetesnämnden skall bestå av fyra ledamöter som utses för en tid av fyra år. Det är viktigt att renbetesnämnden inte har för många ledamöter och att dessa inte byts ut för ofta. Nämnden skall kunna fatta snabba beslut och följa upp olika frågor på plats.

Vardera landet utser två ledamöter och ordförandeskapet växlar mellan länderna för ett år i taget. Det är viktigt att samtliga ledamöter har god kunskap om praktisk rennärigen. En ledamot från vardera landet skall vara renskötare med bred kännedom om renskötsel.

Varje ledamot skall ha en personlig ersättare. Det kan förutses att det kan uppkomma jävsproblem eftersom rennärigen är en liten näring i

gat, go boazodoallu ii leat nu stuora ealáhus goappáge riikkas. Dán berre erenoamážit vuhtii váldit go nammada persovnnalaš várrelahtuid.

Boazoguohtunlávdegottis galgá leat sorjákeah-tes čálli. Čálli berre sáhttit doaibmat maiddái dárkkistangotti čállin. Son berre leat virgáibidd-jojuvvon, ja bálkáhuvvon goappaš orgánain, ja sus galgá, ovttas jodiheiddiin, leat ovddasvástá- dus ráhkkanit áššiid ovdal go boazoguohtunláv- degoddi dahká mearrádusaid áššiin. Ruota-suoma rádjejohkakommišuvnna čállingotti ásaheapmi berre leat mállen movt lágidit čálli barggaid ja virgáibidjangaskavuoda. Kanturbargoaveaga gal- gá bidjat virgái jus lea dárbu.

Art. 13

Dán ártihkkalis čilgejuvvojit dat áššeslájat main boazoguohtunlávdegoddi sáhttá mearridit. Dáid áššiid sáhttá boazoguohtunlávdegoddi iešheana- lis dahje earáid ohcama bokte váldit ovdan.

Vuosttaš lađas

Váldonjuolggadus lea ahte čearru dahje boazoo- rohat atná guovllu daiguin ráddjemiiguin maid konvešuvdnaguovllu šiehtadus dahje ovttasbar- gošiehtadus namuhit. Guokte vuosttaš čuoggá giedahallet vuodđogažaldaga das movt konven- šuvdna- dahje rádjeguohtunguovlu sáhttá adnot.

Boazoguohtunlávdegoddi sáhttá addit sierraloi- biid guohtunáigodagaide. Dalle lea sáhka gaska- boddosaččat rievdadit guohtunáigodagaid. Láv- degoddi sáhttá maiddái rievdadit bisteveččat daid guohtunáigodagaid mat leat mearriduvvon kon- venšuvnnas. Dán sáhttet dahkat omd. go oidnet ahte ovdalaš mearrádus ii doaimma ulbmiliid mielde, dahje go našunála njuolggadusat eará- huvvet nu ahte rievdadeapmi lea vejolaš.

Jus muhtun guovlu ii geavahuvvo guhkes áigái, de lea lunddolaš ahte boazoguohtunlávdegoddi iešheanalís váldá ovdan gažaldaga gii galgá beas- sat atnit guovllu. Duogáš dasa manne guovlu ii leat geavahuvvon guhkes áigái, adno vuodđun go mearrida galgá go guovllu juohkit ođđasit. Dák- kár ođđasit juohkin sáhttá mearkkašit ahte eará čearru dahje eará boazoorohat beassá atnit guovllu. Jus mearridit juohkit boazoorohagaid dahje čearuid ođđasit, de lávdegoddi sáhttá mear- ridit gii galgá oazžut ovttá dahje eambo guovl- luid.

Konvenšuvnnas ii mearrit alimus boazologu konvenšuvdna- ja rádjeguohtunguovlluin. Jus čuožžila dakkár dilálašvuolta, ahte šaddá dár- bašlaš mearridit boazologu, de lea lávdegottis váldi mearridit dan. Mearrádus ii berre gustot dađi guhkit áigodahkii go lea dárbbášlaš.

Jus doaibmavuogit rivdet, sáhttet dálá kon- venšuvdnaáidit, mat leat cegejuvvon, šaddat

dárbbášmeahttumin dahje hehttehussan. Lávde- goddi sáhttá goalmát čuoggá mielde mearridit giessat dákkár áididit eret. Nu lea maid lobihis áididit dáfus. Ovdal go mearrida, de berrejit guoskevaš áššebealit beassat cealkit áššis.

Njealját čuokkis guoská go ferte johttit eará čearu dahje eará orohaga guovlluid čađa beassan dihte konvenšuvdna- dahje rádjeguohtunguovl- luide. Mearrádus fátmasta buotlágan johtimiid, maiddái vázzima. Boazoguohtunlávdegoddi sáht- tá mearridit johtingeainnuid ja dán oktavuodas maiddái mearridit bisánanbáikkiid ja rusttegiid mat dárbbášuvvojit johttimis.

Obbalaš njuolggadusat bohccuid čohkkemis ja rátkimis leat 29. artihkkalis. Konvenšuvnnas ii leat almmatge vejolaš stivret buot smávit áššiid ja danne lea boazoguohtunlávdegottis, viđat čuoggá mielde, vejolašvuolta dahkat eará mearrádusaid dárbbu mielde.

Bearráigeahččan- ja guođohannjuolggadusat leat mearriduvvon našunála lágain. Jus garrasit njuolggadusat dárbbášuvvojit, de sáhttá boazo- guohtunlávdegoddi mearridit daid viđat čuoggá vuodul.

Nubbi lađas

Vuosttaš gitta njealját čuoggáin čužžot áššit main boazoguohtunlávdegoddi sáhttá mearridit, ja mat eai njulgestaga váikkut konvenšuvdna- ja rádje- guohtunguovlluid.

Viđat čuoggás gitta čihččet čuoggái giedahal- lojuvvojit dan mađe stuora áššit, mat sáhttet guoskkahit ollu áššebeliid, ja danne lea lunddolaš ahte rádđehusat mearridit dáin áššiin. Danne lea lávdegottis duššefal evttohanvuoigatvuolta dáin áššiin. Gávccát čuokkis čájeha ahte dát logahal- lan ii leat dievaslaš, ja čuokkis rahpá vejolašvuo- da fátmastit áigequodilis dárbbuid.

Art. 14

Dán artihkkala mielde galgá boazoguohtunlávde- goddi leat gulaskuddanáshus buot áššiin mat gusket rádjerasttildeaddji boazodollui.

Art. 15

Boazoguohtunlávdegoddi mearrida áššiin mear- rádusaid bokte. Vai sáhttet dahkat mearrádusa, de galget golbma miellahtu jienastit seammáláh- kái. Jus dát ii leat vejolaš, de dárkkistangoddi mearrida ášši.

Muhtun áššiin sáhttá jodiheaddji mearridit gulakeahttá eará miellahtuid. Dát leat mearrá- dusat mat leat dahkkon áššeráhkkanahhttimis. Ággan lea go dát leat álkis áššit main eai leat mánggaoaivilvuodát, ja maid lea dárbbášlaš jo- dánit mearridit. Ášši loahpalaš mearrádusa dah- ká álo ollislaš lávdegoddi. Lágalaš gohččosiin

länderna. Denna fråga bör uppmärksammas när man utser personlig ersättare.

Renbetesnämnden skall ha en oberoende sekreterare. Sekreteraren bör kunna fungera som sekreterare även i överprövningsnämnden. Denne bör vara anställd och avlönad av de båda organen och skall, tillsammans med ordföranden, ha ansvaret för beredningen av olika ärenden inför renbetesnämndens beslut. Den ordning som finns inom den svensk-finska gränsälvscommissionen beträffande sekretariatet bör kunna vara vägledande för sekreterarens arbetsuppgifter och anställningsförhållanden. Kontorspersonal kan anlitas om behov anses föreligga.

Art. 13

I denna artikel räknas de sakfrågor upp som kan komma under renbetesnämndens avgörande. Dessa frågor kan renbetesnämnden ta upp på eget initiativ eller efter ansökan.

Första stycket

Huvudregeln är den att en sameby eller ett renbetesdistrikt utnyttjar ett område med de eventuella begränsningar som anges i konventionsområdesprotokollet eller ett samarbetsavtal. De två första punkterna behandlar grundläggande frågor om hur ett konventions- eller gränsbetesområde får användas.

Vad gäller betestider kan renbetesnämnden meddela dispenser. Det är då fråga om mer tillfälliga ändringar av betestider. Nämnden kan också företa mer permanenta ändringar av de tider som är beslutade i konventionen. Detta kan t.ex. vara fallet då man konstaterar att ett tidigare beslut inte är ändamålsenligt och nationella regler ändras på ett sådant sätt att förändring är möjlig.

När det gäller frågan om vem som får använda ett sådant område är det naturligt att renbetesnämnden på eget initiativ tar upp denna fråga om ett område inte använts under en längre period. Beroende på orsakerna kan det då finnas skäl att omdisponera området. En sådan omdisponering kan innebära att en annan sameby eller annat renbetesdistrikt får använda området. Om det beslutas om ny indelning av renbetesdistrikt eller samebyar kan nämnden besluta vem som skall tillerkännas ett eller flera områden.

Konventionen har inte fastställt högsta renantal inom konventions- och gränsbetesområdena. Skulle det uppstå en situation som likväl gör det tvunget att reglera renantalet får nämnden fatta sådant beslut. Beslutet bör inte gälla längre än nödvändigt.

Ändrade driftsförhållanden kan leda till att befintliga konventionsstängsel blir onödiga eller är till hinder. Nämnden kan enligt tredje punkten bestämma att sådana stängsel skall rivas. Detta gäller också olovligt uppförda stängsel. Före ett sådant beslut bör berörda parter höras.

Punkt fyra gäller när flyttningar måste företas inom en annan samebys eller annat renbetesdistrikts område för att nå ett konventions- eller gränsbetesområde. Bestämmelsen omfattar alla typer av flyttning, även till fots. Renbetesnämnden får besluta om vägar för flyttning och i samband därmed anvisa för flyttningen nödvändiga rastplatser och anläggningar.

Generella regler om samling och skiljning av ren finns i art. 29. Det är dock inte möjligt att i en konvention reglera alla detaljer och renbetesnämnden har därför, enligt femte punkten, möjlighet att vid behov besluta om andra regler.

Tillsyns- och bevakningsregler finns i den nationella lagstiftningen. Skulle behov uppkomma av strängare regler kan renbetesnämnden besluta om detta med stöd av femte punkten.

Andra stycket

Under punkterna ett till fyra upptas frågor som renbetesnämnden har möjlighet att fatta beslut i och vilka inte direkt berör konventions- och gränsbetesområdena.

Vad gäller punkterna fem till sju gäller detta så stora intressen, och kan ha betydelse för så många parter, att det är naturligt att regeringarna beslutar i dessa frågor. Nämnden har därför bara möjlighet att lämna förslag till beslut i dessa frågor. Punkten åtta visar att uppräknningen inte är uttömmande utan ger utrymme för att täcka relevanta behov.

Art. 14

Renbetesnämnden skall vara remissinstans i alla frågor som berör den gränsöverskridande rennäringen.

Art. 15

Renbetesnämnden fattar sina avgöranden genom beslut. För att ett beslut skall kunna fattas krävs att tre ledamöter förenar sig om en gemensam mening. Är detta inte möjligt skall frågan avgöras av överprövningsnämnden.

I vissa frågor kan ordföranden fatta egna beslut utan att höra övriga ledamöter. Det gäller beslut under beredningen av ett ärende. Orsaken är att detta är enkla och okontroversiella frågor som är nödvändiga för att en fråga skall kunna avgöras snabbt. Slutligt beslut i en fråga fattas

mat čállojit 28. ja 29. artihkkaliid vuodul, galgá jođánit mearridit, ja danne lea deatalaš ahte jođiheaddji beassá mearridit oktonassii. Jus gohččosa eai čuovo, ja lea sáhka konvenšuvnadivvada máksimis, de mearrida dárkkistangoddi áššis (geahča 19. artihkkala).

Eurohpa konvenšuvnna, olmmošvuoigatvuodaid ja vuoddo friddjavuodaid birra (Eurohpakonvenšuvdna), 6. artihkkala mielde leat ovttaskas olbmui dihto eavttuid vuodul vuoigatvuodat geahččalit ášši duopmostuolu ovddas. Jus dákkár eavttut gávdnojit, de galgá olmmoš beassat geahččalit ášši dárkkistangotti ovddas. Das galgá leat dakkár čohkiidus ja dakkár áššemeanudeapmi ahte deavdá Eurohpakonvenšuvnna duopmostuollogáibádusaid.

Art. 16

Boazoguohtunlávdegotti mearrádusaid sáhtta bidjat fápmui, vaikko vel váidojuvvojitge dárkkistangoddi. Dárkkistangoddi sáhtta mearridit ahte váidojuvvon mearrádusa fápmuibidjan galgá mañiduvvot. Njuolggadus ahte mearrádusa sáhtta bidjat fápmui vaikko mearrádus leage váidojuvvon, lea dárbblaš, vai mearrádus mii gáibida jođanis doaimmaid ii báze fápmuibidjama haga ja vai áššebealit eai beasa mañidahttit mearrádusa ákkahis váidimiiguin.

Art. 17

Dárkkistangoddi njuolggadusat movt boazoguohtunlávdegoddi galgá doaibmat, čilgejuvvojit sierra mearrádusain mat čuvvot dán konvenšuvnna.

Kap. 5 Norgga-ruota dárkkistangoddi rádjerasttildeaddji boazodoalu váste

Dán kapihttalas leat álbmotgaskasaš orgána vuoddomearrádusat. Kommišuvdna lea välljen gohčodit orgána norgga-ruota dárkkistangoddi rádjerasttildeaddji boazodoalu váste. Dát orgána sulástahhtá duopmostuolu.

Art. 18

Dárkkistangottis galget leat vihtta miellahtu mat nammaduvvojit njealji jahkái hávális. Goabbáge riikka nammada guokte miellahtu. Nubbi dain galgá leat láhkadovdi (jurista) gii lea bargan duopmárámmáhis, ja nubbi galgá leat boazodoalli geas lea nana diehtu boazodoalus.

Dárkkistangotti jođiheaddjin galgá leat olmmoš gii lea eret goalmmát davviriikkas, gii lea láhkadovdi ja lea bargan duopmárámmáhis. Su galget dán guovtti riikka ráđdehusat ovttasráđiid nammadit.

Go dárkkistangoddi galgá doaibmat duopmostuolloorgánan man mearrádusaid ii sáhte váidit, de lea eaktun ahte eanas miellahtut leat láhkadovdit. Goappaš riikkaid láhkadovdi miellahtuid bokte dáhkiduvvo dasa lassin ahte dárkkistangottis leat dárbblaš dieđut našunála lágain. Dat guokte eará našunála miellahtu galgaba fuolahit ahte dárkkistangottis lea dárbblaš diehtu boazodoalloáššiin.

Juohke miellahtus galgá leat persovnnalaš várrelahttu. Dáidet čuožžilit bealátvuohtagažaldagat, go boazodoallu ii leat nu stuora ealáhus goappáge riikkas. Dán berre erenoamážit vuhtiváldit go nammada persovnnalaš várrelahtuid.

Dárkkistangottis galgá leat sorjákeahces čáli (geahča 12. artihkkalis).

Art. 19

Dán artihkkalis čužžot áššit main dárkkistangoddi sáhtta mearridit. Jus dárkkistangoddi galgá sáhttit meannudit áššiid, de ferte soames ovddidit áššiid dárkkistangoddi.

Dárkkistangoddi meannuda áššiid mat gusket konvenšuvnna rihkkumii dahje konvenšuvnna vuodul dahkan mearrádusaid rihkkumii. Čuožžu maiddá gii sáhtta sáddet ášši dárkkistangoddi. Dárkkistangoddi sáhtta duššefal de sáddet ášši jus ášši guoská dasa gii dan sádde.

Jus ii gárta dakkár eanetlohku mii daddjo 15. artihkkalis, de galgá dárkkistangoddi mearridit ášši, vrd. nuppi čuoggá. Dainna lágiin gárta dahkkojuvvo mearrádus buot áššiin máid álbmotgaskasaš orgánat meannudit.

Eurohpakonvenšuvnna 6. artihkkal addá ovttaskas olbmuid vuoigatvuoda geahččalit ášši duopmostuolu ovddas dihto eavttuid vuodul. Kommišuvdna lea gávnahan ahte dát eavttut fátmastit muhtun áššiid maid boazoguohtunlávdegoddi sáhtta mearridit. Dárkkistangottis lea dakkár čohkiidus ja dakkár áššemeanudeapmi ahte gokčá dáid gáibádusaid. Dáid áššiid sáhtta goalmmát čuoggá mielde váidit dárkkistangoddi.

Jus čuožžilit soahpatmeahtunvuodat movt geavahit dahje movt dulkot konvenšuvnna, dahje ovttasbargošiehtadusa, de sáhtta dárkkistangoddi vidat čuoggá mielde geahččalit ášši. Nu movt mañemus lađđasis boahhtá ovdan, de ii sáhte našunála mearrádusaid geavahit iige dulkot. Dát mearkkaša ahte dárkkistangoddi ii sáhte mearridit earaláhkái go našunála duopmostuolut dahje eiseválddit leat dahkan áššis, mii guoská našunála mearrádusaide.

Vidat čuoggás boahhtá ovdan ahte ráđdehusat sáhttet ovttasráđiid mearridit ahte rievttalaš ášši galgá dárkkistangoddi mearridit. Lea sáhka dak-

alltid av nämnden gemensamt. När det gäller utfärdande av föreläggande enligt art. 29 och 30 som kan kräva en snabb handläggning är det viktigt att ordföranden får besluta ensam. Om ett föreläggande inte följs och det uppkommer fråga om att betala konventionsavgift är det överprövningsnämnden som beslutar i frågan (se artikel 19).

Enligt art. 6 i den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) har enskilda personer under vissa förutsättningar en rätt till prövning av domstol. Föreligger sådana förutsättningar skall vederbörande kunna få sin sak prövad av överprövningsnämnden som har en sådan sammansättning och ett sådant förfarande att den uppfyller Europakonventionens krav på domstol.

Art. 16

Beslut fattade av renbetesnämnden får verkställas även om det överklagas till överprövningsnämnden. Överprövningsnämnden kan bestämma att det överklagade beslutet inte får verkställas tills vidare. Denna regel är nödvändig för att ett beslut som kräver skyndsamma åtgärder inte skall bli verkningslöst och för att parterna inte skall kunna fördröja beslut genom grundlös överklagan.

Art. 17

Närmare regler om hur verksamheten inom renbetesnämnden skall bedrivas upptas i en särskild stadga som skall finnas som en bilaga till denna konvention.

Kap. 5 Den svensk-norska överprövningsnämnden för den gränsöverskridande rennärningen

I detta kapitel ges de grundläggande bestämmelserna om det mellanfolkliga organ som kommissionen valt att kalla den svensk-norska överprövningsnämnden för den gränsöverskridande rennärningen. Det är ett organ av domstolsliknande karaktär.

Art. 18

Överprövningsnämnden skall bestå av fem ledamöter som utses för en tid av fyra år. Vardera landet utser två ledamöter. Den ena skall vara lagkunnig och erfaren i domarvärv och den andre skall vara renskötare med bred kännedom om renskötsel. Överprövningsnämnden skall ledas av

en person från ett tredje nordiskt land som skall vara lagkunnig och erfaren i domarvärv. Denne utses gemensamt av länderna.

Eftersom överprövningsnämnden skall fungera som ett domstolsorgan, vars beslut inte skall vara överklagbart, är det en förutsättning att flertalet ledamöter är jurister. Genom de båda ländernas juristledamöter garanteras dessutom att överprövningsnämnden har nödvändig kunskap om den nationella lagstiftningen. De två övriga nationella ledamöterna skall se till att det finns behövlig kunskap i rennäringsfrågor.

Varje ledamot skall ha en personlig ersättare. Det kan förutses att det kan uppkomma jävsproblem eftersom rennärningen är en liten näring i länderna. Denna fråga bör uppmärksammas när man utser personlig ersättare.

Överprövningsnämnden skall ha en oberoende sekreterare (se ovan under art. 12).

Art. 19

Denna artikel innehåller en uppräkningslista av de frågor överprövningsnämnden kan fatta beslut i. Gemensamt för samtliga frågor är att det krävs initiativ från någon för att en fråga skall kunna avgöras av överprövningsnämnden.

Överprövningsnämnden handlägger ärenden som gäller överträdelser av konventionen eller beslut fattade med stöd av konventionen. Vidare anges vilka som kan hänskjuta en sådan fråga till överprövningsnämnden. Man kan hänskjuta en fråga till överprövningsnämnden endast om saken angår vederbörande.

Uppnås inte sådan majoritet i renbetesnämnden som anges i art. 15 skall frågan, enligt punkten två, avgöras av överprövningsnämnden. På detta sätt får samtliga frågor som skall behandlas av de mellanfolkliga organen ett avgörande.

Art. 6 i Europakonventionen ger enskilda personer under vissa förutsättningar en rätt till prövning av domstol. Kommissionen har gjort den bedömningen att vissa av de frågor som renbetesnämnden har rätt att besluta om faller in under dessa kriterier. Överprövningsnämnden har en sådan sammansättning och ett sådant förfarande att den uppfyller dessa krav. Dessa frågor kan enligt tredje punkten överklagas till överprövningsnämnden.

Uppstår oenighet om tillämpningen eller tolkningen av konventionen eller ett samarbetsavtal kan frågan enligt punkten fem prövas av överprövningsnämnden. Som framgår av sista stycket får denna prövning inte avse tillämpningen eller tolkningen av nationella bestämmelser. Det innebär att nämnden inte kan göra en annan bedöm-

kár áššiin máid dárkkistangoddi muđui ii sáhte mearridit.

Nuppi lađđasis boahdá ovdan ahte dárkkistangoddi sáhtá mearridit buhtadusaid ja konvenšuvnadivvadiid birra, vrd. 29.–32. artihkkaliid. Dáid njuolggadusaid geavahusa birra čilgejuvvo dán gullelaš artihkkaliin.

Art. 20

Jus dárkkistangottis galgá leat mearridanváldi, de fertejit buot vihtta miellahtu oassálastit. Jus eai boađe ovttá oaivili, mearriduvvo ášši dan oaivila vuodul mii oazžu eanemus jienaid.

Muhtun áššiin sáhtá jođiheaddji mearridit okto, gulakeahhtá eará miellahtuid. Dát leat mearrádusat mat leat dahkkon áššeráhkkanahhtimis. Duogázin galget leat dakkár álkis áššit, main ii leat mánggaoaivilvuohka, ja maid dárbbasa hoahpus/jođánit mearridit. Álohii galgá leat ollislaš dárkkistangoddi mii dahká loahpalaš mearrádusa áššis. Lágalaš gohččosiin, mat čállojit 29. ja 32. artihkkaliid vuodul, galgá jođánit mearridit ja danne lea deatalaš ahte jođiheaddji beassá mearridit oktonassii. Jus gohččosa eai čuovo, ja čuožžila gažaldat galgágo konvenšuvnadivat máksojuvvot, de galgá ollislaš dárkkistangoddi mearridit áššis.

Dárkkistangotti mearrádusaid ii sáhte váidit. Dainna lágiin ii sáhte dárkkistangotti mearridan ášši váidit našunála duopmostullui. Jus nupástuvvet mávssolaš eavttut, de lea vejolaš ášši fas ođđasit geahččalit dárkkistangottis.

Art. 21

Dárkkistangotti mearrádusain, áššiin mat gusket buhtadusaid ja konvenšuvnadivvadiidda, galgá leat sierra láhkavuodđu bággegiid čađahit. Jus soames gáibida dákkár mearrádusa rievdaduvvot, de dárkkistangoddi sáhtá manjdit fápmuibidjama.

Dárkkistangottis lea ovddasvástádus gozihit ahte konvenšuvnadivvadat máksojuvvot. Jus divat ii máksojuvvo máksináigemearrái, de lea dárkkistangottis ovddasvástádus bearrat konvenšuvnadivvada. Buhtadusmearrádusaid galgá vuoigaduvvon olmmoš bearrat.

Art. 22

Dárkkilít njuolggadusat dasa movt dárkkistangoddi galgá doaibmat, čilgejuvvot sierra njuolggadusain mat čuvvot dán konvenšuvvna mielddusin.

Kap. 6 Oktasaš mearrádusat norgga-ruota boazoguohtunlávdegotti rádjerahtil-deaddji boazodoalu vástá ja norgga-ruota dárkkistangotti rádjerahtil-deaddji boazodoalu vástá

Art. 23

Dán artihkkala ulbmil lea ahte dát guokte riikka galget heivvolaš vugiin sáhttit bidjat dahje váldit eret doaimmaid mat leat biddjon boazoguohtunlávdegoddái dahje dárkkistangoddái, dallego goappaš riikkaid ráđđehusat leat ovttaoaivilis.

19. artihkkala viđat čuoggás leat konkretaš rievttalaš nákkut, mat gusket dán guovtti riikka gaskasaš rádjerahtil-deaddji boazodollui, ja máid ráđđehusat sirdet lávdegottiide. Ráđđehusat sáhttet maid 23. artihkkala vuodul sirdit eará áššiid boazoguohtunlávdegoddái dahje dárkkistangoddái. Sáhtá leat sáhka ovttaskas áššis dahje ahte lávdegottiid váldi viiddiduvvo dahje gáržžiduvvo bissovaččat. Dán guovtti lávdegottis galgá leat erenoamáš máhttu ja diehtu rádjerahtil-deaddji boazodoalus.

Art. 24

Lávdegottit dárbbasit diehtit buot áššiid birra mat gusket rádjerahtil-deaddji boazodollui. Danne galget duopmostuolut ja eará eiseválddit dieđhit lávdegottiide go dát gieđahallet dákkár áššiid.

Art. 25

Dán artihkkala doahpagat *sorjákeahtes* ja bealátkeahtes fertejit dulkojuvvot Eurohpaduopmostuolu (olmmošvuoigatvuodaid vástá) bargodábiid mielde. Oanehaččat sáhtá dadjat ahte *sorjákeahtes*-doahpágiin lea áigumuššan eastadit eahpevuoigalaš váikkuheami ja doaba *bealátkeahtes* mearkkaša ahte áššiid meannudettiin ii galgga dáhttut iige háliidit vuoruhit muhtin áššebeali ovdaliigo nuppi. Miellahttu gii ii deavdde dáid eavttuid ii galgga oassálastit áššeráhkkanahhtimis iige mearrádusa dahkamis. Dát sáhtá leat áigeguovdil dannego sihke boazoguohtunlávdegottis ja dárkkistangottis galget leat boazodoallit miellahttun. Dakkár miellahttu dieđusge ii sáhte oassálastit áššeráhkkaneamis dallego ášši guoská su čerrui dahje boazoorohakkii.

Art. 26

Vai boazoguohtunlávdegotti ja dárkkistangotti miellahtut, ja earát geat barget áššiin, galget sáhttit bargat doaibmevaččat, de galgá dán olbmui leat vuoigatvuohka rasttildit ráji gokko sin mielas lea dárbbalaš. Neavvut, mat gullet lávdegottiide, ja mat dárbbasuvvot sin barggus, galget maid sáhttit fievrividuvvot nuppi riikkii beroškeahhtá

ning än den som nationella domstolar eller myndigheter gjort i en fråga som gäller nationella bestämmelser.

Av femte punkten framgår att regeringarna gemensamt kan bestämma att en rättslig fråga skall avgöras av överprövningsnämnden. Det handlar om frågor som annars inte kan avgöras av nämnden.

I andra stycket anges att överprövningsnämnden får besluta om ersättning och konventionsavgift enligt art. 29–32. För tillämpningen av dessa regler se nedan under respektive artikel.

Art. 20

För att överprövningsnämnden skall vara beslutsför måste samtliga fem ledamöter delta. Uppnås inte enighet avgörs frågan genom majoritetsbeslut.

I vissa frågor kan ordföranden fatta egna beslut utan att höra övriga ledamöter. Det gäller beslut under beredningen av ett ärende. Orsaken är att detta är enkla och okontroversiella frågor som är nödvändiga för att en fråga skall kunna avgöras snabbt. Slutligt beslut i en fråga fattas alltid av nämnden gemensamt. När det gäller utfärdande av föreläggande enligt art. 29 och 30 som kan kräva en snabb handläggning är det viktigt att ordföranden får besluta ensam. Om ett föreläggande inte följs och det uppkommer fråga om att betala konventionsavgift är det överprövningsnämnden gemensamt som beslutar i frågan.

Överprövningsnämndens beslut kan inte överklagas. Sålunda kan en fråga som avgjorts av överprövningsnämnden inte överklagas till nationell domstol. Om det inträffar ändrade förutsättningar av betydelse är det möjligt att få en fråga prövad på nytt av överprövningsnämnden.

Art. 21

Överprövningsnämndens beslut i frågor om ersättning och konventionsavgift kan verkställas omedelbart. Om enskild begär omprövning av ett sådant ärende har överprövningsnämnden möjlighet att meddela att dess tidigare beslut inte får verkställas tills vidare.

Överprövningsnämnden har ansvaret för att konventionsavgiften betalas. Betalas inte denna inom rätt tid ansvarar överprövningsnämnden för att konventionsavgiften drivs in. Beslut om ersättning drivs in av den som tillerkänts ersättning.

Art. 22

Närmare regler om hur verksamheten inom överprövningsnämnden skall bedrivas upptas i en

särskild stadga som skall finnas som en bilaga till denna konvention.

Kap. 6 Gemensamma bestämmelser för den svensk-norska renbetesnämnden för den gränsöverskridande rennäringen och den svensk-norska överprövningsnämnden för den gränsöverskridande rennäringen.

Art. 23

Syftet med denna artikel är att länderna på ett smidigt sätt skall kunna tillföra eller frånta renbetesnämnden eller överprövningsnämnden uppgifter när regeringarna i de bägge länderna är överens i frågan.

I art. 19 punkten 5 är det konkreta rättsliga tvister mellan länderna som överlämnas av regeringarna i en fråga som berör den gränsöverskridande renskötseln. Regeringarna kan vidare med stöd av art. 23 överlåta andra frågor till renbetesnämnden eller överprövningsnämnden. Det kan gälla en enskild fråga eller att nämndernas myndighetsområde utökas eller inskränks permanent. Dessa nämnder kommer ha en särskild expertis på gränsöverskridande rennäringensfrågor.

Art. 24

Det är viktigt att nämnderna är informerade om alla de frågor som gäller den gränsöverskridande rennäringen. När domstolar och andra myndigheter handlägger sådana frågor skall därför nämnderna underrättas.

Art. 25

Begreppen oavhängig och opartisk i denna artikel har den betydelse som de fått genom Europadomstolens (för mänskliga rättigheter) praxis. Kortfattat kan sägas att oavhängig tar sikte på att utesluta möjligheten av obehörig påverkan och opartisk syftar på att det inte får finnas någon önskan eller benägenhet att gynna en part framför en annan. Ledamot som inte uppfyller dessa kriterier skall inte delta i handläggningen eller beslutet. Denna fråga kan bli aktuell eftersom det såväl i renbetesnämnden som i överprövningsnämnden skall ingå renskötare. En sådan ledamot kan inte delta i handläggningen av ärende som berör dennes sameby eller renbetesdistrikt.

Art. 26

För att renbetesnämndens och överprövningsnämndens ledamöter och andra befattningshava-

duollonmearrádusain ja sisa- ja olggosfievrriidan-divvadiid mearrádusain.

Art. 27

Vai lávdegottit galget sáhttit doaimmahit barggu-set konvenšuvnna mielde, de berrejit dát iešheanalis beassat čadahit dárbblaš iskkademiid ja čielggademiid. Ovdal go áššis sáhttá mearridit, de soaitá leat dárbblaš geahčadit dahje earaláhkái iskkadit báikkálaš diliid. Áššeráhkkanettiin sáhttá boazoguohtunlávdegoddi dárbbášit dahkat iskkademiid seammaládje go dán áiggi dahket goappaš riikkaid boazodoallohálldahusat. Boazoguohtunlávdegoddi soaitá maid dárbbášit veahá bearráigeahččat guovlluid gos váruha váttisvuodaid sáhttit čuožželit.

Sihke boazoguohtunlávdegoddi ja dárkkistangoddi sáhttet dárbbášit váldit oktavuoda Norgga dahje Ruota eiseválddiin oažžun dihte dieđuid muhtin áššis. Danne berrejit lávdegottit sáhttit njuolga gulahallat norgga ja ruota eiseválddiiguin ja oažžut áššedovdiid veahkkin sierra čielggadanbarguide.

Art. 28

Goappaš riikkain lea geatnegasvuohta juolludit doarvái ruđa lávdegottiid doaimmaide. Sihke boazoguohtunlávdegoddi ja dárkkistangoddi galget ráhkadit jahkásaš bušeahta. Golut galget juogaduvvot ovtta mađe goappaše riikkii.

Kap. 7 Konvenšuvnna rihkkun

Art. 29

Dát artihkal giedahallá njuolggadusaid go bohccot guhtot lobihemit guovllus, ja go ealut masttadit lobálaš dahje lobihis guovllus. Fuomášuhttojuvvo ahte boazoguohtunlávdegoddi sáhttá spiehkastit dán njuolggadusain mat čuvvot dás mañnelis, ja sáhttá maid mearridit sierra bearráigeahččan- ja guođohannjuolggadusaid jus muhtin guovllus orru dát leamen dárbblaš (geahča 13. artihkkala vuosttaš lađđasa, 5. ja 6. čuoggáid).

Vuosttaš lađas giedahallá go bohccot leat lobihemit guovllus, juogo nuppi riikkas dahje konvenšuvdna- dahje rádjeguohtunguovllus. Jus boazoguohtunlávdegoddi galgá čállit lágalaš gohččusa, de ferte muhtun, gii lea vaháguvvan, fuomášuhttit lávdegoddi bohccuid lobihis guohtuma. Dasa sáhttet leat mánggalágan sivat go bohccot leat lobihis guovllus, sáhttet diđolaččat dolvon bohccuid lobihis guovlui dahje ovttaskas bohccot soitet bázadan jođidettiin. Dákkár rihkkumiid berre iešguđetge láhkái meannudit. Go lávdegoddi galgá árvvoštallat galgágo čállit gohččosa, ja makkár gohččosa galgá čállit, de ferte vuhtiiváldit

dan vahága maid lobihis guohtun lea dagahan. Danne galgá son, gii váidá ášši, mitalit makkár vaháigiid ja heittotvuodaid lobihis guohtun lea mielddisbuktán.

Nubbi lađas giedahallá daid beliid go ealut leat masttadan lobálaš dahje lobihis eatnamiin nuppi riikkas dahje konvenšuvdna- dahje rádjeguohtunguovllus.

Boazoguohtunlávdegoddi sáhttá mearridit ahte eiseválddit, juoppá riikkas, galget čadahit gohččosiid mat leat mearriduvvon vuosttaš ja nuppi lađđasa vuodul. Riikkat galgetge danne ovdagihitii juo mearridit makkár eiseválddiiguin boazoguohtunlávdegoddi ja dárkkistangoddi sáhttet váldit oktavuoda.

Son, gean ovddasvástádus lea gozihit ahte bohccot máhcahuvvojit ruovttoluotta, dahje gii njuovvá ja vuovdá bohccuid, sáhttá soahpat boazoeaiggádeddjiin man stuora buhtadus galgá máksojuvvot dán barggu ovddas. Jus áššebealit eai boade ovttaoavilii, de mearrida dárkkistangoddi ášši.

Art. 30

Go konvenšuvdna rihkkujuvvo, lea dábálaččamus ránggáštusvuohti siiviilareivttálaš šlájasa. Go muhtun ii čuovo gohččosiid dahje mearrádusaid, dahje guođoha lobihisvuodas, de addo vejolašvuohta su geatnegahttit máksit konvenšuvdnadivvada. Dát divat lea muhtun muddui buhtadus dan vahága ovddas maid rihkkun sáhttá leat dagahan, ja muhtun muddui fas ekonomalaš ránggáštus mas lea ulbmil eastadit dákkár dáhpáhusaid.

Vuosttaš lađas giedahallá makkár gohččosiid lávdegottiid sáhttet fápmuibidjat go konvenšuvdna rihkkujuvvo, earret fal lobihis guođoheami, mii giedahallojuvvo nuppi lađđasis. Rihkkumat sáhttet leat iešguđetláganat ja ránggáštusaid ferte heivehit daid mielde. Konvenšuvdna ii mearrit makkár ránggáštus leat vejolaččat. Gohččosat sáhttet sisttisoallat gohččumiid ahte galgá juoga bargojuvvot, dahje maiddái gielidit juoidá bargamis. Lávdegottit sáhttet ieža mearridit heivvolaš gohččosa. Gohččosis galgá boahit ovdan ahte jus dat ii čuvvojuvvo, de sáhttet geatnegahttojuvvot máksit konvenšuvdnadivvada.

Go lobihisvuodas guođohit, sáhttá dárkkistangoddi mearridit konvenšuvdnadivvada, vaikko gohččus ii leat čállojuvvon. 32. artihkkalis leat mearrádusaid maid galgá vuhtiiváldit go mearrida konvenšuvdna divvada sturrodaga.

Art. 31

Ásahuvvo oktasaš norgga-ruota foanda masa konvenšuvdnadivat galgá máksojuvvot. Oassi ruđain galgá máksojuvvot buhtadussan dan čerrui

re samt sakkunniga skall kunna utföra sitt arbete på ett ändamålsenligt sätt skall dessa ha rätt att överskrida gränsen där de finner det lämpligt. Nämndernas tillhörigheter som behövs i deras arbete skall vara fria från all behandling av tullmyndigheter samt från in- eller utförelseavgift.

Art. 27

För att nämnderna skall kunna fullgöra sina åligganden enligt konventionen bör de efter eget bestämmande få utföra nödvändiga undersökningar och utredningar. Innan ett ärende avgörs kan det bli aktuellt att företa syn på platsen eller annan undersökning av lokala förhållanden. Beträffande renbetesnämnden kan det bli fråga om utredande verksamhet vid handläggning av ärenden i likhet med vad som förekommer i dag i rennäringsförvaltningarna i de bägge länderna. För renbetesnämndens del kan det också bli aktuellt att utöva viss tillsyn i områden där problem kan förväntas uppkomma.

För såväl renbetesnämnden som överprövningsnämnden kan det finnas behov av att hänvända sig till en myndighet i Sverige eller Norge för att inhämta upplysningar i en viss fråga. Nämnderna bör därför fritt kunna kommunicera med svenska och norska myndigheter och får anlita sakkunniga för särskilda utredningsuppdrag.

Art. 28

Det åligger de båda länderna att bevilja nämnderna tillräckliga medel för deras verksamhet. Renbetesnämnden och överprövningsnämnden skall var för sig upprätta en årlig budget. Kostnaderna skall fördelas lika mellan länderna.

Kap. 7 Överträdelse av konventionen

Art. 29

Reglerna i denna artikel behandlar när ren uppehåller sig på olovligt område samt när ren sammanblandas på lovligt eller olovligt område. Det skall noteras att renbetesnämnden har möjlighet att besluta om avvikelser från reglerna nedan och dessutom besluta om särskilda tillsyns- och bevakningsregler om det anses behövt i något område (se art. 13 första stycket punkterna 5 och 6).

Det första stycket behandlar frågan om när ren uppehåller sig olovligt antingen i det andra landet eller i ett konventions- eller gränsbetesområde.

För att renbetesnämnden skall vidta åtgärder krävs att någon som lider skada eller olägenhet av betydelse uppmärksammar nämnden på den olovliga närvaron. Det olovliga närvaron kan bero på många olika orsaker, alltifrån medveten flyttning in på olovligt område till att enskilda strörenar blir kvar efter en flyttning. Sådana överträdelser bör behandlas olika. Vid värderingen om och vilka åtgärder som skall vidtas bör nämnden ta hänsyn till den skada eller olägenhet den olovliga närvaron medför. Den som anmäler förhållandet skall därför uppge vilken skada och olägenhet det olovliga närvaron medför.

Det andra stycket reglerar fall då sammanblandning av ren skett på lovligt eller olovligt betesområde i det andra landet eller i ett konventions- eller gränsbetesområde.

Renbetesnämnden kan besluta att myndighet i endera landet skall ombesörja åtgärder enligt första och andra stycket. Länderna skall därför på förhand bestämma vilka myndigheter som renbetesnämnden och överprövningsnämnden kan använda sig av.

Den som ansvarar för att ren återförs eller slaktar och försäljer ren kan komma överens med renägaren om vilken ersättning som skall utgå för dessa åtgärder. Kommer inte parterna överens avgörs frågan av överprövningsnämnden.

Art. 30

Vid överträdelser av konventionen är den väsentliga reaktionen av civilrättslig art. När någon åsidosätter föreskrift eller beslut eller betar olovligt ges möjlighet att ta ut en konventionsavgift. Denna avgift är en kombination av gottgörelse för den skada som överträdelserna kan ha inneburit och ekonomisk sanktion i avskräckande syfte.

Det första stycket behandlar, med undantag av olovlig betning som behandlas i andra stycket, vilka åtgärder nämnderna får vidta i anledning av överträdelser av konventionen. Överträdelserna kan vara av olika karaktär och reaktionerna måste anpassas till dessa. Konventionen reglerar inte vilka typer av reaktioner som kan komma i fråga. Det kan vara frågan om att någon skall vidta eller underlåta en viss åtgärd. Nämnderna får själv besluta om lämplig åtgärd. Av föreläggandet skall det framgå att om detta inte följs kan vederbörande få betala konventionsavgift.

Vid olovlig betning kan överprövningsnämnden, utan att föreläggande har utfärdats, besluta om konventionsavgift. I art. 32 finns bestämmelser om vilka faktorer som skall påverka konventionsavgiftens storlek.

dahje boazoorohakkii masa rihkkun čuoheá, ja nubbi oassi galgá adnot eará doaimmaide mat ovddidit rádjeraštildeaddji boazodoalu. Eaktun máksit ruđa čerrui dahje boazoorohakkii lea ahte foanddas lea ruhta. Vaháguvvon čearru dahje boazoorohat galgá čájehit, makkár vahága rihkkun lea daguhan čerrui dahje boazoorohakkii. Son, gean lohket dagahan vahága, galgá beassat cealkit áššis.

Vuosttažettiin lea sáhka das ahte čájehit makkár liigegoluid čearru dahje boazoorohat leat gillán, dahje makkár sisabođu leat massán, rihkkuma geažil. Berre maiddái leat vejolaš, muhtun oktavuodain, mearridit buhtadusa árvvošteami vuodul go lea dáhpuhuvvan lobihis guođoheapmi ja heittotvuotta.

Art. 32

Dán artiikkalis leat njuolggadusat das makkár beliid dárkkistangoddi galgá vuhtiiváldit go mearrida konvenšuvnadivvada sturrodaga.

Vuosttaš lađas giedahallá lobihis guođoheami. Dárkkistangoddi galgá vuosttažettiin vuhtiiváldit vahága maid rihkkun lea dagahan guovllu boazodollui. Divat galgá leat dan mađe allat ahte buhte dan vahága maid rihkkun lea mielddisbuktán. Jus ii leat vejolaš álkis vugiiguin meroštallat man stuora vahága guođoheapmi lea mielddisbuktán, de ferte vahága sturrodaga mearridit árvvošteami vuodul. Dasto galgá lávdegoddi vuhtiiváldit makkár vejolašvuodát guoskevaš áššebealis leat hehttet lobihis guohtuma. Obbalaččat sáhtá dadjat ahte boazodoalus ferte rehkenastit ahte soames ovttaskas bohccot guhtot lobihis guovllus. Dát dáhpuhuvvá erenoamážit dain guovlluin gos eai leat lunddolaš oazit. Boazodoalli, gii viežžá ruovttoluotta bohccuidis mat leat lobihis eatnamis, ovdal liiggás guhkes áigi vássá, ii berre geatnegahttojuvvot máksit konvenšuvnadivvada. Loahpa loahpas galget eará bealit vuhtiiváldojuvvot rihkkuma oktavuodas. Jus omd. čájehuvvo ahte rihkkun dáhpuhuvvá dihto-dáhtolaččat, jeavddalaččat, dahje ahte rihkkun dáhpuhuvvai go ieža ledje rahpan áiddi, de galgá dát váikkuhit divvada sturrodaga nu ahte lea balddihahtti ovdamearkan. Jus rihkkuma duogážat leat dakkár dilálašvuodát maid olbmot eai sáhte váikkuhit, omd. eahpedábalaš ja váttis dálkkádagat dahje eará sullasaš áššit leat sivvan, de dát berre geahpidit divvada.

Nubbi čuokkis giedahallá dilálašvuodaid go gohčus ii čuvvojuvvo, ja makkár bealit de galget

váikkuhit divvada sturrodaga. Vahága viidodat ja eará dilálašvuodaid vuhtiiváldin maid rihkkun dagaha giedahallojuvvo ovddit lađđasis. Go gohččosa eai čuovo, de galgá divvada sturrodaga mearrideamis maiddái vuhtiiváldit guoskevaš áššebeali ekonomalaš dili. Gohččosiid ulbmil lea dábalaččat njulget dilálašvuoda. Danne galgá divvada sturrodaga árvvoštallat ovttaskas olbmo dahje čearu dahje boazoorohaga ekonomalaš dili ektui.

Go konvenšuvnadivat mearriduvvo, de ferte leat gorrelašvuotta dan ja rihkkuma gaskkas. Lávdegoddi sáhtá mearridit ahte ii geatnegahte máksit guođohandivvada.

Kap. 8 Sierra mearrádušat

Art. 33

Rádjeraštildeaddji boazodollui lea mávssolaš ahte bohccuid bealljemearkkat leat dan mađe iešguđetláganat ahte čielgasit oaidná mearkkas gii bohcco eaiggáduššá. Jus ovttasbargu rastá ráji galgá doaibmat, de galget dát eiseválddit geat mearkagirjái čálihit mearkkaid, dárkkistit ahte odđa mearka ii leat ovdalaččas juo anus dán guovllus. Ovttasbargu riikkaid gaskka galgá viidduvvot mearkkaid girjáičáliheami oktavuodas. Dán artiikkala mielde galgá nuppi riikka bealljemearkkaid girjáičálihaniseváldi viežžat cealkámuša nuppi riikka girjáičálihaniseválddis, ovdal go odđa mearka čálihuvo girjái. Vurdojuvvo ahte gulaskuddanáhusaid oaivilat deattuhuvvojit.

Art. 34

Jus našunála eiseváldi dahká mearrádusa mii guoská ovttaskas olbmo opmodahkii, sáhtá dát mearkkašit ahte guoskevaš olbmos lea vuoigatvuotta našunála lágaid mielde oazžut buhtadusa daid doaimmaid ovddas mat leat čadahuvvon su opmodagas. Seammaládje berre maiddái leat boazoguohtunlávdegotti ja dárkkistangotti dahkan mearrádusaid dáfus. Dákkár áššiid galget našunála orgánas geahččaluvvot ja riikkaid lágaid mielde.

Art. 35

Dan áigodagas go 1972-konvenšuvdna lea doaibman, leat Norgga ja Ruota hálddahusat rievdan. Ovdamearkka dihte leat Ruota “*lantbruksnämnden*” ja Norgga “*reindriftingsinspektør*” heaittihuv-

Art. 31

Det skall inrättas en gemensam svensk-norsk fond till vilken konventionsavgiften skall betalas. Medlen skall användas dels till att lämna ersättning till den sameby eller det renbetesdistrikt som berörs av en överträdelse, dels i övrigt i verksamhet som främjar den gränsöverskridande rennäringen. En förutsättning för att medel skall kunna betalas ut till en sameby eller ett renbetesdistrikt är att det finns tillgång på medel i fonden. Det ankommer på den drabbade samebyn eller renbetesdistriktet att visa vilken skada överträdelsen inneburit för byn eller distriktet. Den som utpekats att ha vållat skadan skall höras.

Främst handlar det om att visa vilka ökade kostnader eller uteblivna intäkter överträdelsen har fört med sig för byn eller distriktet. Det bör också vara möjligt att i vissa fall utge en schablonmässig gottgörelse för intrång och olägenhet.

Art. 32

I denna artikel finns regler om vilka faktorer överprövningsnämnden skall beakta när den bestämmer konventionsavgiftens storlek.

Första punkten reglerar olovlig betning. Överprövningsnämnden skall för det första beakta den skada överträdelsen inneburit för rennäringen i området. Avgiften skall vara så hög att den räcker till att ersätta den skada överträdelsen inneburit. Om det inte är möjligt att med enkla metoder redovisa betesskadans storlek får skadan uppskattas till ett skäligt belopp. För det andra skall nämnden beakta vederbörandes möjligheter att förhindra det olovliga uppehållet. Rent allmänt kan sägas att man i renskötselsammanhang måste räkna med en viss renströvning på olovligt område. Detta gäller särskilt i regioner där det saknas naturliga gränser. En renskötare som inom rimlig tid hämtar och vänder ren som kommit in på olovligt område bör därför i allmänhet inte drabbas av konventionsavgift. Slutligen skall övriga omständigheter vid överträdelsen beaktas. Om man kan konstatera att överträdelsen t.ex. är avsiktlig, sker regelmässigt, eller möjliggjorts av att man öppnat upp hindrande stängsel skall detta påverka avgiften i avskräckande syfte. Sker överträdelsen på grund av omständigheter som är svåra att råda över, t.ex. ovanligt ogynnsamma väderförhållanden eller liknande bör detta vara förmildrande.

I andra punkten regleras det förhållandet att ett föreläggande inte följs och vilka omständighe-

ter som då skall beaktas vid bedömningen av avgiftens storlek. När det gäller vilken skada ohörsamheten vållat och hänsynen till omständigheterna i övrigt hänvisas till vad som anförts i föregående stycke. När ett föreläggande inte följs skall man vid bestämmandet av avgiftens storlek också beakta vederbörandes ekonomiska förhållanden. Avsikten med ett föreläggande är i de flesta fall att åstadkomma en rättelse av ett missförhållande. Avgiftens storlek måste därför avvägas mot den enskildes eller samebyns eller renbetesdistriktets ekonomiska förhållande.

När konventionsavgiftens storlek fastställs skall den stå i proportion till överträdelsens art. Omständigheterna vid överträdelsen kan vara sådana att nämnden avstår från att ålägga konventionsavgift.

Kap. 8 Särskilda bestämmelser

Art. 33

Det är av stor betydelse för den gränsöverskridande rennäringen att renmärken skiljer sig från varandra på ett sådant sätt att det klart går att avgöra vem som äger en ren. För att samarbetet skall fungera över riksgränsen måste de myndigheter som registrerar renmärken kontrollera att ett nytt märke skiljer sig från ett redan befintligt märke inom regionen. Ett utvidgat samarbete mellan länderna måste därför komma till stånd vid registrering av renmärke. Enligt denna artikel skall registreringsmyndigheten i ett land höra det andra landets registreringsmyndighet innan nytt renmärke registreras. Det förutsättes att det läggs stor vikt vid den hörda myndighetens synpunkter.

Art. 34

Om en nationell myndighet fattar ett beslut som berör enskilds egendom kan detta innebära att den enskilde enligt den nationella lagstiftningen har rätt till ersättning för intrång. Motsvarande bör gälla beslut fattade av renbetesnämnden och överprövningsnämnden. Sådana frågor skall prövas av nationella organ och enligt det landets lagstiftning.

Art. 35

Under den tid 1972 års konvention varit i kraft har det inträtt förändringar inom förvaltningarna

von, ja doaimmat mat gullet dáidda 1972-konvenšuvnna mielde leat sirdojuvvon “leanastivrii” ja “boazodoalloagronomii”. Muhtun čadahuvvon rievdadusat leat maiddá mielddisbuktán rievdadusaid daidda lágaide gokko konvenšuvdna lea dahkkon našunála láhkan. Muhtun oktavuodain eai leat rievdadat 1972-konvenšuvnna, namalassii eai leat soahpan ođđa šiehtadusa Norgga ja Ruotta gaskkas dan birra ahte rievdadit 1972-konvenšuvnna. Ruotas lea našunála duopmostuollu hilgon mearrádusaid mat konvenšuvnna mielde leat dahkkon eiseválddis mii ii namuhuvo 1972-konvenšuvnna (rievdadus lea čadahuvvon dušše našunála lágain). Vai nu ii dáhpháhuva boahteáiggi, lea dát artihkal váldon mielde konvenšuvdnii. Artihkal galgá maid geavahuvvot orgánaid ektui, omd. jus čearru dahje boazoorohat našunála mearrádusaid bokte ožžot eará namaid dahje eará organisašuvvuogi.

Kap. 9 Loahppamearrádusat

Dán kapihttalas leat mearrádusat dohkkeheami (ratifiserema), fápmuibidjama j.e birra.

Art. 36

Dát konvenšuvdna boahdá 1972-konvenšuvnna sadjái ja šiehtadusa sadjái maid Norga ja Ruotta sohpe juovlamánu 13. beaivvi 1971, ja mii gusto boazoáiddiid ceggema ja ortnegisdoallama hárrái muhtun sajiin riikkaráji mielde (Jämtlandda leana ja Davvi-Trøndelága ja Lulli-Trøndelága fylkkat).

Art. 37

Dán artihkkala mielde galgá konvenšuvdna dohkkehuvvot ja dohkkehanneavvut galget lonuhuvvot dihto báikkis ovdal cuoŋumánu 30. beaivvi 2002. Nugo dábálaččat, de gustojit dárogiel ja ruoŋagiel konvenšuvdnateavsttat dássáloga. Sáme giel jorgaleapmi addá sápmelaččaide vejolašvuoda lohkat konvenšuvnna iežaset gillii.

Art. 38

Konvenšuvdna galga biddjot fápmui miessemánu 1. beaivvi 2002 go 1972-konvenšuvdna heaitá doaibmamis. Konvenšuvdna galgá, nu movt dálá konvenšuvdna, gustot golbmalogi jagi. Ođđa ortnet lea evttohuvvon, ahte konvenšuvdna dan maŋnel gusto vel logi jagi, dahje guhkit, jus ii celkojuvvo eret.

4.2.3 Evttohuvvon lávdegottiid mearrádusat

Lávdegottiid oktasaš mearrádusat

Kantuvra ja bargoveahka

§ 1

Boazoguohtunlávdegottis ja dárkkistangottis galgá leat oktasaš kantuvra báikkis mii lea leanas dahje fylkkas gos boazoguohtunkonvenšuvdna gusto. Báikki mearridit dán guovtti riikka ráđdehusat ovttasráđiid. Lávdegottiin galgá leat boastačujuhus goappaš riikkain.

Dat riikka gos kantuvra lea, háhka ja goasttida heivvolaš kanturlanjaid.

§ 2

Lávdegottiin lea oktasaš čáli ja bargoveahka, jus dat lea. Lávdegottiid jodiheaddjiin lea ovddasvástáduš ráhkkanahhtit iežaset áššiid. Jodiheaddji ovddasvástáduš lea fuolahit ahte bargit doaimmahit bargguideaset ja ahte áššit, mat leat boahdán lávdegoddái, meannuduvvojit dađistaga. Virgáibidjaneavttut leat seammalárganat go eará almolaš ášahusaid virgeolbmui dan riikkas gos bargit leat biddjojuvvon virgái.

Čáli ii sáhte ráhkkanahhtit ášši dárkkistangođđái, jus lea seamma ášši ráhkkanahhtán boazoguohtunlávdegoddái. Dárkkistangotti jodiheaddji mearrida movt dáid áššiid galgá ráhkkanahhtit.

Lávdegottiid miellahtut čoahkkanit go guoskevaš jodiheaddjit leat gohččon čoahkkimii ja veahkin ráhkkanahhtet muhtun ášši.

Ekonomalaš hálddašepmi

§ 3

Ráđdehusat mearridit ovttasráđiid dárkkistangotti jodiheaddji doaibmabuhtadusa, ja mátkaja biebmobuhtadusa máksomeriid. Lávdegottiid eará miellahtuid doaibmabuhtadusa, ja mátkaja biebmobuhtadusa máksomeriid mearrida miellahtuid ruovtturiikka ráđdehus.

§ 4

Eará golut, mat gusket lávdegottiid doaimmaide, máksojuvvojit das maŋnil go jodiheaddji lágida máksima. Dákkár ulbmiliid váste galgá juolluduvvot doarvái ruhta lávdegottiide. Ruhtajuolludeami, masa dábálaččat goappaš riikkat leat máksán ovttaade, galgá dat eiseváldi olggosmáksit maid riikka ráđdehus mearrida maŋnil go lávdegoddi lea addán rehkega.

i Sverige och Norge. Exempelvis har lantbruksnämnderna i Sverige och reindriftsinspektør i Norge upphört och dess uppgifter enligt 1972 års konvention övertagits av länsstyrelsen och reindriftsagronomen. Vissa av de förändringar som inträtt har endast medfört ändringar i den lagstiftning där konventionen gjorts till nationell lag. Däremot har man i något fall underlåtit att göra en förändring i 1972 års konvention, dvs. inte träffat ett nytt avtal mellan Sverige och Norge om förändring av 1972 års konvention. I Sverige har nationell domstol underkänt beslut enligt konventionen fattad av myndighet som inte omnämns i 1972 års konvention (ändringen har endast gjorts i den nationella lagstiftningen). För att undvika ett liknande förhållande i framtiden har denna artikel tagits in i konventionen. Artikeln äger också tillämpning på organ, t.ex. om sameby eller renbetesdistrikt genom nationella beslut skulle få annat namn eller annan organisationsform.

Kap. 9 Slutbestämmelser

Detta kapitel innehåller bestämmelser om ratificering, ikraftträdande m.m.

Art. 36

Denna konvention ersätter 1972 års konvention samt protokollet den 13 december 1971 mellan Sverige och Norge om uppförande och underhåll av renstängsel utmed vissa delar av riksgränsen (Jämtlands län och Nord-Trøndelag och Sør-Trøndelag fylker).

Art. 37

Enligt denna artikel skall konventionen ratificeras och ratifikationsinstrumenten utväxlas på en bestämd plats senast den 30 april 2002. På sedvanligt sätt äger den svenska och norska konventionstexten lika vitsord. Den samiska översättningen gör det möjligt för samernas att läsa konventionen på eget språk.

Art. 38

Konventionen skall träda i kraft den 1 maj 2002 då 1972 års konvention löper ut. Konventionen skall liksom den nu gällande vara i kraft i trettio år. Ett förslag till nyordning är att konventionen därefter skall gälla för ytterligare tio år, eller längre, om den inte sägs upp.

4.2.3 Förslag till stadgar för den svensk-norska renbetesnämnden och den svensk-norska överprövningsnämnden

Gemensamma bestämmelser för nämnderna

Kansli och personal

§ 1

Renbetesnämnden och överprövningsnämnden skall ha ett gemensamt kansli på en ort som ligger i ett län eller fylke där renbeteskonventionen är tillämplig. Orten bestäms av båda regeringarna gemensamt. Det skall finnas en postadress i båda länderna.

Erforderliga lokaler för kansliet tillhandahålles och bekostas av det land där kansliet är beläget.

§ 2

Sekreterare och eventuell övrig personal skall vara gemensam för de båda organen. Det ankommer på ordföranden i respektive nämnd att leda och övervaka beredandet av ärenden. Ordförandena skall se till att den anställda personalen fullgör sina åligganden samt att förekommande ärenden kommer under behandling utan dröjsmål. I fråga om anställningsvillkor i övrigt skall i tillämpliga delar gälla vad lagen i det land där den anställda har sitt hemvist stadgar beträffande den som är anställd i offentlig tjänst.

Sekreteraren får inte handlägga ett ärende i överprövningsnämnden som han tidigare handlagt i renbetesnämnden. Ordföranden i överprövningsnämnden bestämmer hur dessa ärenden skall handläggas hos överprövningsnämnden.

Annan ledamot av nämnderna skall efter kallelse av sin respektive ordförande delta i nämndens sammanträden samt i förekommande fall biträda vid beredande av ärenden.

Ekonomisk förvaltning

§ 3

Arvode och resekostnads- och traktamentsersättning till ordföranden i överprövningsnämnden bestäms av båda regeringarna gemensamt. För övriga ledamöter i nämnderna bestäms arvode samt grunderna för resekostnads- och traktamentsersättning av regeringen i hemlandet.

§ 5

Lávdegottiid rehketdoalu galgá sáddet guoskevaš departementii, ja dat galgá dárkkistuvvot nu movt ráđdehusat ovttasráđiid mearridit.

Obbalaš áššemeannudannjuolggadusat

§ 6

Áššebáhpirat ja eará cealkámušat mat bohtet lávdegottiide, sáhttet leat čállojuvvon juogo dáro-ruoŧa- dahje sámegillii. Njálmmálaš šiehtadallamiin sáhttet atnit daid seammá gielaide. Jus dárbbášuvvo jorgalit dahje dulkot, de lávdegottit mákset goluid.

Lávdegottiid čoahkkingirjiid ja mearrádusaid galget dilálašvuodaid mielde čállit ovttá dahje eanet gielaide.

§ 7

Lávdegottiid miellahtuin, virgáibiddjojuvvon bargiin ja earáin, geat bálkáhuvvojit bargat, lea jávohuššangeasku mearrádusaid birra maid lávdegottiid dahje daid jođiheaddjit leat dahkan, gitta dasságo mearrádus lea almmuhuvvon dohkálaš vugiin.

Lávdegottiid áššeráhkkanahhtimat eai leat almolaččat. Njálmmálaš šiehtadallamat leat almolaččat. Mearrádusat leat almolaččat dakka- viđe go lávdegotti miellahtut leat dan vuolláičállán.

§ 8

Miellahtuide geat oassálastet áššeráhkkanahhtimis, dahje leat mielde dahkamis loahpalaš mearrádusa áššis, gustojit čuovvovaš bealátvuohtanjuolggadusat:

- guoskevaš olmmoš ii galgga ieš leat áššebealli
- guoskevaš olmmoš ii galgga leat náitalan/ovttasássi ovttainge áššebeliin, iige galgga leat áššebeali eamisogalaš iige náittosdili bokte vulosmanni- ja bajásmanni linjjás, dahje doarásmanni linjjás gitta oambeliid/vilbeliid ráđjái.
- guoskevaš olbmos ii galgga leat virgáibidjagaskavuohta iige makkárge eará alebuš/vuolebušvuoda gaskavuohta áššebeliin
- eai galgga leat sierra dilálašvuodát mat dahket ahte hedjona luohttámuš dasa ahte guoskevaš olmmoš lea sorjákeahtes ja bealátkeahtes.

§ 9

Áššebealit sáhttet ohcat ja oažžut nuvttá riekteveahki, daid evtuid vuodul mat gustojit sin guoskevaš riikkain, sihke boazoguohtunlávdegotti áššiide ja dárkkistangotti áššiide.

§ 10

Áššebáhpirat ja eará cealkámušat galget čálalaččat dieđihuvvot áššebeliide ja eiseválddiide maid da ášši guoská, mat fas bealisteaset galget vástidit ahte leat vuostáiváldán báhpiriid. Jus vássá vahku nu ahte dákkár duođastus ii leat bohtán lávdegoddi, de galgá dát dieđihuvvot riikka stevdnetvihtana bokte. Erenoamáš dilálašvuodain sáhtta dieđáhusa almmuhit unnimusat ovttá aviissas maid dan guovllus dábálaččat lohket.

§ 11

Mearrádusain, maid sáhtta váidit, lea golbma vahku váidináigemearri. Váidinčálus galgá leat bohtán dárkkistangoddi dán áigodaga áiggis.

Boazoguohtunlávdegotti mearrádusat

§ 12

Ášši, mii ovddiduvvo boazoguohtunlávdegoddi, galgá sisttisoallat dieđuid mat dárbbášuvvojit, jus galgá sáhttit mearridit áššis. Jus lávdegoddi gávnna ahte áššebáhpirat leat váilevaččat mange láhkái, galgá lávdegoddi addit ohccái dihto áigemeari divvut boasttuvuođa. Jus boasttuvuođat eai divvojuvvo, de adnojuvvo ahte ášši ii leat ovddiduvvon.

§ 13

Jus boazoguohtunlávdegotti gávnna ahte ášši ii gula lávdegotti bargosuorggi siskkobeallái, de galgá hilgut ášši. Jus ášši ii hilgojuvo, de dát dieđihuvvo buot ášševuostebeliide maid diehtá, ávžžuhusain vástidit dihto áigemearrái.

Jus dárbbášuvvo, de galget áššebáhpirat sáddejuvvot maiddái daidda eiseválddiide maiddái ášši guoská guoskevaš riikkain, vaikko dát eai adnojuvvo leat áššebeallin.

§ 14

Lávdegotti áššeráhkkanepmi galgá leat čálalaš. Erenoamáš oktavuodain sáhtta lávdegoddi mearridit njálmmálaččat ráhkkanahhtit ášši.

§ 15

Jođiheaddji galgá dakkaviđe hilgut ášši jus:

- ášši ii leat ovddidan lunddolaš dahje juridihkalaš persovdna, mas lea doarvái gullevašvuolta áššái
- lea dakkár ášši maid lávdegoddi ii sáhte meanudit

Mearrádusaid dán láđđasa mielde dahká jođiheaddji oktonassii, muhto daid sáhtta váidit ollislaš lávdegoddi.

§ 4

Utbetalningar avseende andra kostnader för nämndens verksamhet görs efter godkännande från nämndernas ordförande. För detta ändamål skall erforderlig budget göras tillgänglig för nämnderna. Budgeten skall, i regel med lika belopp från båda länderna, efter rekvisition från nämnden utbetalas av den myndighet i respektive land som regeringen i landet bestämmer.

§ 5

Nämndernas räkenskaper skall skickas till aktuellt departement i respektive land. Om revision bestämmer regeringarna i de båda staterna gemensamt.

Allmänna handläggningsregler

§ 6

Ansökningar och andra handlingar som inges till nämnderna kan vara avfattade antingen på svenska, norska eller samiska språket. Vid muntlig överläggning kan något av dessa språk användas. I den mån översättning eller tolkning är påkallad verkställes den genom nämndens försorg.

Nämndernas protokoll och beslut skall efter omständigheterna avfattas på ettdera eller flera språk.

§ 7

Vad nämnderna eller dessas ordförande beslutat får ej av ledamot av nämnden eller av den som tjänstgör hos nämnden yppas förrän beslutet i vederbörlig ordning meddelats.

Den förberedande handläggningen av ett ärende är inte offentlig. Muntlig förhandling skall dock vara offentlig. Ett beslut blir offentligt när det har undertecknats av samtliga ledamöter.

§ 8

För de ledamöter som är med vid förberedandet av ett ärende, eller som är med och fattar slutligt beslut i ärendet, gäller följande jävsregler:

- a) vederbörande får inte själv vara part i ärendet,
- b) vederbörande får inte vara gift med eller sambo till någon som är part i ärendet eller vara släkt eller i svägerskap i upp- eller nedstigande led eller i sidled inbegripande kusin,
- c) vederbörande får inte stå i ett anställningsförhållande eller ett annat över- eller underordnat förhållande till en part i ärendet,
- d) det får inte föreligga sådana särskilda omständigheter som innebär att tilltron till vederbörandes oavhängighet och opartiskhet minskar.

§ 9

Parter kan söka och få rättshjälp, i enlighet med de bestämmelser som gäller i respektive land, för frågor som behandlas vid såväl renbetesnämnden som överprövningsnämnden.

§ 10

Ansökningar och övriga handlingar skall över-sändas till parterna och berörda myndigheter, vilka i sin tur är skyldiga att bekräfta att de mottagit dessa. Om bekräftelse av mottagandet inte inkommit inom en vecka så skall handlingarna delges vederbörande genom nationell delgivningsmyndighet. Om särskilda omständigheter föreligger kan delgivningen ske genom kungörelse i minst en tidning som är allmänt läst inom området.

§ 11

Beträffande de beslut som är överklagbara gäller en klagotid på tre veckor. Överklagandeskriften skall vara inkommen till överprövningsnämnden inom denna tid.

Förfarandet vid renbetesnämnden

§ 12

En ansökan till renbetesnämnden skall innehålla de uppgifter som med hänsyn till omständigheterna påkallas för bedömning av den fråga som ansökan avser. Finner nämnden att ansökan är ofullständig i något avseende, skall den förelägga sökanden att inom viss tid bota bristen vid äventyr, om det försummas, att ansökningen förfaller.

§ 13

Om renbetesnämnden finner ansökan vara av den beskaffenhet att det icke tillkommer nämnden att pröva den skall den avvisas. Avvisas inte ansökan delges den alla kända motparter med erinran att svara inom viss tid.

Om så erfordras skall ansökan även delges berörda myndigheter i respektive land, även om dessa inte är att betrakta som parter.

§ 14

Handläggningen i nämnden skall vara skriftlig. I särskilda fall kan nämnden besluta om muntlig handläggning.

§ 15

Ordföranden skall avvisa ansökan direkt om

- a) den inte gjorts av fysisk eller juridisk person med tillräcklig anknytning till ärendet eller
- b) den avser något som inte kan behandlas av nämnden.

§ 16

Go áššeráhkkanahhtin loahpahuvo, de galgá čálalaš mearrádus dahkkot farggamusat.

Dárkkistangotti mearrádusat

§ 17

Dárkkistangotti miellahttu galgá, ovdalگو algá ámmáhii, leat dahkan duopmárváli, dahje leat cealkán duopmárdáhkádusa iežas ruovtturiikkas.

§ 18

Dárkkistangotti ášši berre sisttisoallat

- guoskevaš áššebeliid ja eiseválddiid nama ja čujuhusa nu čielgasit go vejolaš,
- dilálašvuodaid maid atná alccesis doarjjan
- duođaštusaid, ja
- čuočuhusa maid ovddida.

Jus áššebáhpirat leat váilevaččat, de galgá lávdegotti jodiheaddji addit sutnje, gii ovddida ášši, áigemeari divvut váilevašvuodaid. Jus váilevašvuodát eai leat divvojuvvon mearriduvvon áigái, de adnojuvvo ahte ášši ii leat buktujuvvon mean-nudeapmái.

§ 19

Jodiheaddji galgá dakkavide hilgut ášši jus:

- ášši ii leat ovddidan lunddolaš dahje juridihkalaš persovdna mas lea doarvái gullevašvuohta áššái
- lea dakkár ášši maid lávdegoddi ii sáhte mean-nudit

Mearrádusaid dan láđđasa mielde dahká jodiheaddji oktonassii, muhto daid sáhtta váidit ollislaš lávdegoddi.

§ 20

Ášši diedihuvvo áššebeliide maid diehtá, ja sii ožžot cealkináigemeari. Dát cealkámuš galgá sisttisoallat dan mii čilgejuvvo §18 vuosttaš ladđasis, bustávain b–d.

Jus dárbbahuvo, galget áššebáhpirat maiddái sáddejuvot daidda eiseválddiide maiddái ášši guoská guoskevaš riikkain, vaikko dát eai leat áššis áššebeliid.

§ 21

Go cealkináigemearri vássá meaddel, de jodiheaddji mearrida galgá go giedahallat ášši čálalaččat vai njálmmálaččat. Go leat stuora ja/dahje deatalaš áššit, dahje go okta áššebeliin dan gáibida, de berrejit dábálaččat dollojuvot njálmmálaš šiehtadallamat.

Jus ášši meannuduvvo čálalaččat, de ožžot buot áššebeliid dihto áigemeari buktit dadja-

mušaid. Jus ášši meannuduvvo njálmmálaččat, de sohpet šiehtadallamiid áiggi ja báikki. Šiehtadallamiid ovdal, sáhtta joatkit ráhkkanahhtit ášši, muhto galgá leat geargan vahku ovdal šiehtadallamat álggahuvvot.

Jus ii goabbáge áššebeliid boade šiehtadallamiidda, de sáhtta lávdegoddi juogo meannudit ášši dahje hilgut dan.

Jus lávdegoddi oaivvilda ahte ášši ii leat doarvái bures čuvgejuvvon, sáhtta dát viežžat eambo čuvgehusaid áššái.

§ 22

Áššeráhkkaneamis mearrida jodiheaddji okto. Mearrádusaid sáhtta, jus dat loahpahit ášši dahje muhtun osiid áššis, váidit ollislaš lávdegoddi.

§ 23

Njálmmálaš šiehtadallamiidda bohtet dábálaččat áššebeliid, vihttanat ja áššedovdit persovnnalaččat. Geavatlaš sivaidda geažil, sáhtta sin baicca dutkat telefuvnna bokte. Erenoamáš oktavuodain sáhtta lávdegoddi dohkkehit čálalaš raporttaid.

Ovdalگو sáhtta čilgehusa addit, de galgá mitalit nama, riegeadanbeaivvi, čujuhusa, virggi ja makkár oktavuoha lea áššebeliide. Dasto sii nevojuvvojit mitalit duođaid.

Áššebeliid gohččot ieža iežaset vihttaniid ja áššedovdiid šiehtadallamiidda, ja sis lea ovddasvástáduš dáid goluin.

Lávdegoddi lea ovddasvástáduš daidda duođaštangoluide maid ieš álggaha.

§ 24

Go čálalaš áššeráhkkanahhtin dahje njálmmálaš šiehtadallamat leat loahpahuvo, de galgá čálalaš mearrádus dahkkot nu jođánit go vejolaš.

§ 25

Go konvenšuvnadivat lea almmuhuvvon, de galgá juolludit 21 beaivvi áigemeari máksit divvada.

§ 26

Loahpahuvo ášši sáhtta ođđasit ovdandivvut go

- mearrádus lea dahkkon nu ahte muhtin áššebeliid ii beassan cealkit áššis dahje ii beassan oassálastit njálmmálaš šiehtadallamiin, ja áššebeliid sáhtta duođaštut ahte sus lei dohkálaš jávkanágga,
- leat ovdanbohtán ođđa dilálašvuodát mat čielgasit čájehit ahte mearrádus lea boastut, dahje
- mearrádusa vuodđun leat áššemeannudanboasttuvuodát, mat leat váikkuhan mearrádusa.

Avgörandet härvidlag träffas av ordföranden ensam, men kan överklagas till den samlade nämnden.

§ 16

När handläggningen har avslutats skall skriftligt beslut meddelas snarast möjligt.

Förfarandet vid överprövningsnämnden

§ 17

Ledamot av överprövningsnämnden skall innan han träder i tjänst avlägga domared eller domarförsäkran i sitt hemland.

§ 18

En ansökan till överprövningsnämnden bör innehålla

- a) så fullständiga uppgifter som möjligt om berörda parter och myndigheters namn och adresser,
- b) de omständigheter som åberopas,
- c) bevisuppgifter och
- d) det yrkande som görs gällande.

Om ansökan är ofullständig skall nämndens ordförande förelägga sökanden att inom viss tid bota bristerna. Om bristerna inte åtgärdas inom fristen är ansökan att anse såsom ej inkommen.

§ 19

Ordföranden skall avvisa ansökan direkt om

- a) den inte gjorts av fysisk eller juridisk person med tillräcklig anknytning till ärendet eller
- b) den avser något som inte kan behandlas av nämnden.

Avgörandet härvidlag träffas av ordföranden ensam, men kan överklagas till den samlade nämnden.

§ 20

Ansökan delges de kända parterna med en frist för yttrande. Sådant yttrande skall innehålla de uppgifter som anges i § 18 första stycket b–d.

Om så erfordras skall ansökan även sändas till berörda myndigheter i respektive land, även om dessa inte är att betrakta som parter.

§ 21

När fristen för yttrande har löpt ut beslutar ordföranden om ärendet skall handläggas skriftligen eller muntligen. Vid stora och/eller viktiga ärenden, eller när en av parterna begär det, bör som huvudregel handläggningen vara muntlig.

Om ärendet handläggs skriftligen får alla berörda en frist för att inkomma med yttranden. Om ärendet handläggs muntligen så beslutas om tid och plats för förhandling. Ytterligare handläggning kan äga rum under tiden fram till den muntliga förhandlingen, dock inte senare än en vecka före förhandlingen.

Om båda parter uteblir från förhandlingen får nämnden antingen pröva saken eller avvisa den.

Om nämnden inte anser ärendet vara tillräckligt utrett kan den inhämta ytterligare upplysningar.

§ 22

Beslut under handläggningen träffas av ordföranden på egen hand. Beslut, som innebär att saken helt eller delvis avslutas, kan överklagas till den samlade nämnden.

§ 23

Vid en muntlig förhandling skall som huvudregel parter, vittnen och sakkunniga inställa sig personligen. Av praktiska skäl kan förhör i stället äga rum per telefon. I speciella fall kan nämnden tillåta skriftliga rapporter.

Den som deltar vid muntlig förhandling skall uppge namn, födelsedatum, adress, ställning och eventuell anknytning till part. Därefter skall de uppmanas att tala sanning.

Parterna kallar själv sina vittnen och sakkunniga och svarar för deras kostnader för inställelsen.

Nämnden svarar för kostnader för den utredning som den själv initierar.

§ 24

När den skriftliga eller muntliga handläggningen avslutats skall skriftligt beslut meddelas snarast möjligt.

§ 25

När beslut om konventionsavgift har meddelats skall fristen för erläggande av avgiften vara tjugo dagar.

§ 26

I en fråga som avgjorts slutligen kan handläggningen återupptas om

- a) beslutet meddelats utan att en part fått möjlighet att uttala sig eller inställa sig vid den muntliga förhandlingen och parten kan visa att han/hon hade giltig frånvaro,
- b) om nya omständigheter framkommer som klart visar att beslutet var felaktigt eller
- c) om det har förekommit handläggningsfel som har haft betydelse för beslutet.

Norgga-ruota foandda njuolggadusat rádjerastildeaddji boazodoalu váste

§ 27

Norgga-ruota foandda hálldašeami njuolggadu-
said mearridit ráđđehusat ovttasráđiid, boazo-
guohtunlávdegotti dieđiheami maŋnil.

4.3 Kommišuvnna evttohus – konvenšuvdnaguovllu- šiehtadus

Kommišuvdnaevttohusa art. 8 vuodul galgá ása-
huvvot sierra šiehtadus man gohčoda “*konven-
sjonsområdeprotokoll*” (konvenšuvdnaguovllu-
šiehtadus). Šiehtadus válddáha formálaš mearri-
duvvon rájiid, ja guođohanáigodagaid go dat
dárbbášuvvojit, daidda konvenšuvdnaguovlluide
ja rádjeguohtunguovlluide mat evttohuvvojit ása-
huvvot Norggas ja Ruotas, vrd. kap 4.1. Guovl-
lut čilgejuvvojit evttohusa kártagirjjázis (kárttat
1–46). Geográfalaš namat maid šiehtadusas gea-
vahit, leat váldon almmolaš kárttain; Norggas
leat Statens kartverk (Stáhta kártadoaimmahaga)
M-711 kárttat ja Ruotas leat Lantmäteriet “*Röda
Kartan*”. Koordináhtat čujuhit kártaide.

4.3.1 Romssa ja Norrbottena davágeaži regioidna

*Dolpi konvenšuvdnaguovlu Geaggáma čearu
váste*

Davil: Riikarájis golmmariika rádjemarkkas,
Golddajávrris ja Govdajoga mielde gitta Govda-
jávraí, ja das viidáseappot čázadaga mielde Čaza-
jávraí, dán jávrris mielde davimus luovtta rádjái
(koord. X469568, Y7676869), das jogaža mielde
Siktaguras ja Gaskasuorggis dohko Čoaigidan-
vuovddijohkii (Kitdalselva), dán joga mielde
Omasvutnii (Storfjord), vuona mielde ja Čiekŋa-
leanu mielde (Signaldalelva) gitta geidnui E6, ja
dasto dán geainnu Gárgámii (Nordkjotsbotn), das
Bahccavuona mielde (Ballsfjorden) Gárgámis
Sørkjosenii. Oarjin: Njuolga linjjás Kjoselva oi-
vošiš (koord. X431426, Y7680211) Stuarajávrris
(Storvatnet) davimus luovtta rádjái (koord.
X432918, Y7675123), Stuarajávrris mielde gitta
lulimus luovtta rádjái (koord. X432776,
Y7672860), das viidásit njuolga linjjás Ándor-

jávrris oarjedavimus luovtta rádjái (koord.
X431195, Y7670635), dán jávrris mielde lulimus
luktii (koord. X432113, Y7669074), das njuolga
linjjás Svensborgselva njálbmái Geatkejávrris,
das viidásit Geatkeeanu mielde Øverbygd rádjái.
Lulil: Målselva Øverbygd rájis Vuolit Rostojáv-
raí, viidásit Rostoeanu mielde Rostojávraí (Store
Rostavatn) ja dán jávrris mielde gitta riikarádjái
Riksrøys 287 bokte. Nuortan: Riikarádjái Rosto-
jávrris rájis golmmariika rádjemerki.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 1.

*Saivomuotka konvenšuvdnaguovlu Basevuovddi
boazoorohaga váste*

Guođohanáigodat: golgotmánu 1.beavvis cuo-
nománu 30.beavái.

Oarjin: Muonioälv rájis Kallojärvi buohta
(koord. X1803302, Y7584460), njuolga linjjás
dán jávrris badjel Kuoppajávraí (koord.
X1802225, Y7584192), viidásit das njuolga linj-
jáiid mielde Hanhijärvet (koord. X1798927,
Y7580498) – Jupukkajärvi (koord. X1800327,
Y7577443) – Kelojärvi (koord. X1797065,
Y7575356) – Kalattomajärvi (koord. X1796943,
Y7570336) – Nuulankijärvi (koord. X1800089,
Y7567695) – Rukojärvi (koord. X1803242,
Y7564670). Lulil: Čázadat Rukojärvi rájis badjel
Rukolompolo gitta dan rádjái gos jogaš rasttida
vuovdegeainnu mii maná Tervaharjut (koord.
X1804708, Y7565997), das njuolga linjjá mielde
Heinäjärvet (koord. X1813433, Y7564896), das
njuolga linjjá mielde Muodosjávraí (koord.
X1816746, Y7565990) ja gitta geaidnu 400
rádjái Kahtovaara buohta (koord. X1815013,
Y7570293). Nuortan og davil: Geaidnu 400
maŋemus namuhuvvon báikkis gitta buohta
Noijanpolanvaara (koord. X1815688,
Y7570436), dán báikkis njuolga nuorttas Muo-
nioälv rádjái (koord. X1803962, Y7584601), vii-
dásit Muonioälv mielde gitta Kallojärvi buohta.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 2.

*Likká konvenšuvdnaguovlu Lávnjitvuomi
čearu váste*

Davil: Rostojávrris Riksrøys 287, Rostoeanu
mielde Vuolit Rostojávraí, dán jávrris mielde ja
Rostojoga bokte dasságo jogat manne oktii Die-
váideanuin (Divielva) Rostanes bokte. Oarjin:
Dieváideatnu Rostanes rájis gitta Hávgajoga
oivošii maŋemus namuhuvvon jogas. Lulil: Hávgajohka
Dieváideanu rájis bajás gitta Hávgajávrris
oivošii, das njuolga linjjás Gorrvejávrris
orjješdavimus luovtta rádjái riikaráji bokte.
Nuortan: Riikarádjái Gorrvejávrris Rostojávraí.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 3.

Den svensk-norska fonden för den gränsöverskridande rennäringen

§ 27

Regler för förvaltningen av den svensk-norska fonden fastställs gemensamt av den svenska och norska regeringen på framställning av renbetesnämnden.

4.3 Kommissionens förslag till konventionsområdesprotokoll

Enligt artikel 8 i kommissionens förslag till konvention skall det upprättas ett särskilt protokoll kallat konventionsområdesprotokollet. Detta protokoll beskriver de formellt fastlagda gränserna och i förekommande fall betestider för de konventionsområden och gränsbetesområden som föreslås etableras i Sverige och Norge, jfr. kap. 4.1. Områdena är redovisade i betänkandets karthäfte (karta 1–46). De geografiska namn som finns i protokollet är hämtade från officiella kartor; i Norge kartserien M-711 från Statens kartverk och i Sverige röda kartan från Lantmäteriverket. Koordinaterna refererar till respektive kartverk.

4.3.1 *Regionen Troms och norra Norrbotten*

Dolpi konventionsområde för Könkämä sameby

I norr: Från riksgränsen vid treriksröset utefter Golddajávri och Govdajohka till Govdajávri, vidare vattendraget till Čazajávri, utefter denna sjö till dess nordligaste vik (koord X469568, Y7676869), vidare utefter bäcken i Siktagura och Gaskasuorgi till Čoalgedanvuovddijohka (Kitdalselva), denna älv till Storfjord, längs fjorden och Čieknjaleatnu (Signaldalelva) till väg E6, vidare utefter nyss nämnda väg till Gárgán (Nordkjösbotn), vidare Báhcčavuotna (Ballsfjorden) från Gárgán till Sörkjös. I väster: En rät linje från Kjoselvas utlopp (koord X431426, Y7680211) till Stuorajávris (Storvatnets) nordligaste vik (koord X432918, Y7675123), längs Stuorajávri till dess sydligaste vik (koord

X432776, Y7672860), vidare en rät linje till Ándorjávris nordvästligaste vik (koord X431195, Y7670635), denna sjö till dess sydligaste vik (koord X432113, Y7669074), därifrån en rät linje till Svensborgselvas utlopp i Geatkejávri, vidare Geatkeeatnu till Överbygd. I söder: Måselva från Överbygd till Vuolit Rostojávri, vidare efter Rostoeatnu till Rostojávri (Store Rostavatn) och denna sjö fram till riksgränsen vid Rr 287. I öster: Riksgränsen från Rostojávri till treriksröset.

Områdets gränser redovisas på karta 1.

Saivomuotka konventionsområde för Helligskogen renbetesdistrikt

Betestid från och med den 1 oktober till och med den 30 april.

I väster: Från Muonio älv i höjd med Kallojärvi (koord X1803302, Y7584460), en rät linje över denna sjö till Kuoppajärvi (koord X1802225, Y7584192), vidare i räta linjer till Hanhijärvet (koord X1798927, Y7580498) – Jupukkajärvi (koord X1800327, Y7577443) – Kelojärvi (koord X1797065, Y7575356) – Kalattomajärvi (koord X1796943, Y7570336) – Nuulankijärvi (koord X1800089, Y7567695) – Rukojärvi (koord X1803242, Y7564670). I söder: Vattendraget från Rukojärvi över Rukolompolo fram till där bäcken korsar skogsvägen till Tervaharjut (koord X1804708, Y7565997), därifrån en rät linje till Heinäjärvet (koord X1813433, Y7564896), vidare rät linje till Muodosjärvi (koord X1816746, Y7565990) och fram till väg 400 i höjd med Kahtovaara (koord X1815013, Y7570293). I öster och norr: Väg 400 från nyss nämnda punkt till i höjd med Noijanpolanvaara (koord X1815688, Y7570436), från denna punkt rakt österut till Muonioälv (koord X1803962, Y7584601), vidare Muonioälv upp till i höjd med Kallojärvi.

Områdets gränser redovisas på karta 2.

Likká konventionsområde för Lainiovuoma sameby

I norr: Från Rostojávri vid Rr 287 efter Rostoeatnu till Vuolit Rostojávri, längs denna sjö och Rostojohka till sammanflödet med Dieváideatnu (Divielva) vid Rostanes. I väster: Dieváideatnu från Rostanes upp till Hávgaohkas inflöde i nyss nämnda älv. I söder: Hávgaohka från Dieváideatnu upp till utloppet från Hávgaohka, därifrån en rät linje till Gorvvejávris nordvästligaste vik vid riksgränsen. I öster: Riksgränsen från Gorvvejávri till Rostojávri.

Områdets gränser redovisas på karta 3.

Skaitelandet/Anttis konvenšuvdnaguovlu boazorohagaide Gielas, Stálonjárga ja Meavki
Guođohanáigodat: golggotmánu 1. beaivvis cuonomanu 30. beaivái.

Oarjin ja lulil: Dan bokte gokko Duortnoseanu (Torneälv) rasttida lappmarksgränsen gitta dan rádjái gokko dát rádjái rasttisa Myllyjoki, das njuolga linjjás Järvikaiset (koord. X1774920, Y7501994) ja viidásit ruovttoluotta Duortnoseanu (Torneälv) rádjái, vulos Juopakoski mielde (koord. X1779438, Y7502732), dán jogas viidásit Paavosaari rádjái (koord. X1812979, Y7480732) Lehonsuantos. Nuortan: Njuolga linjjás Paavosaari rájis jávrráža rádjái (koord. X1809124, Y7485839) nuorttavvelis Saukkuvuoma ja viidásit Pellijoki (koord. X1809214, Y7486510), dán jogaš mielde gitta Pellijärvái (koord. X1800976, Y7492407), das njuolga linjjás Ainettijoki nuortalulimus čihkii (koord. X1799336, Y7494487), viidásit joga mielde, Ainettijoki mielde, gitta Lainioälv rádjái, Lainioälv mielde bajás Rauvoskoski (koord. X1790919, Y7518142). Davil: Mañemus namuhuvvon báikkis Lainioälv:s Saarijärvái (koord. X1789361, Y7517665), viidásit njuolga linjjás badjel Tonkijärvi ja Liikamaa gitta dasa gos lappmarksgränsen rasttida Duortnoseanu (Torneälv).

Guovllu rájiid leat merkejuvvon kárttas 4.

Ánjavuopmi konvenšuvdnaguovlu Sárevuomi čearu váste

Davil: Riikarájis Gorvvejávrrri orješdavimus luovtta rájis njuolga linjjás Hávgajoga oivošii Hávgajávrris, das viidásit Hávgajoga mielde Dievaidetnui ja dán eanu mielde Målselva rádjái, Målselva mielde Gaedgeseanu (Kirkeselva) oivošii Øverbygd bokte. Oarjin: Gaedgeseanus Øverbygd rájis Jordbrua rádjái (koord. X423356, Y7637210) Gaedgesbađa bokte, dán báikkis ja njuolga linjjás Gaedgesčohkka (Kirkestinden) aláži 1677, das viidásit njuolga linjjás Tindtjørna oarjjimus luovtta rádjái, das njuolga linjjás Gaskasjåkka njálbmái Álddesjávrris. Lulil: Álddesjávrrri mielde ja Lenesjávrrri mielde gitta riikarádjái. Nuortan: Riikarádji Lenesjávrris Gorvvejávrrái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 5.

Duoddaras (Láirevággi) konvensjonsområde Talma čearu váste

Davil: Lenesjávri (Leinavatn) riikarájis viidásit Aldesjávri (Altevatnet) mielde ja Aldesjoga (Barduelva) mielde gitta Sørdalselva oivošii Øyvoll bokte. Oarjin: Sørdalselva rájis dan namuhuvvon oivošis gokko jogat manne oktii Grensevatnan ja Riksrøys 272 rádjái riikarájis. Lulil ja nuortan:

Riikarádji Riksrøys 272 rájis (Pålnoröset) Lenesjávrrái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 6.

Njuoravuopmi konvenšuvdnaguovlu Gielas boazorohaga váste

Lulil: Ruovdemáđi riikarájis jávrrážiidda (koord. X1617178, Y7596055) mat leat dakka nuorttabealde Tornehamn kapealla. Nuortan: Mañemus namuhuvvon báikkis njuolga linjjás Riksrøys 272 (Pålnoröset) rádjái. Davil ja oarjin: Riikarájis Riksrøys 272 rájis dan báikái gokko ruovdemáđi rasttida riikaráji.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 7.

Báhcajeagil konvenšuvdnaguovlu Gielas boazorohaga váste

Oarjin ja lulil: Čázádat Torneträsk – Dárikssøy-sajávri – Jiegajávri – Alajávri – Váhkujávri – Nuorajávri gitta Kallojärvái. Nuortan ja davil: Kallojärvi rájis čázádaga mielde Lulip Vuolusjávri – Davip Vuolusjávri, mañemus namuhuvvon jávrrri orjjesdavimus luovtta rájis njuolga linjjás Lulip Stálujávrrri nuortalulimus luktii, viidásit čázádaga mielde Lulip Stálujávri – Stálujohka – Korttojärvi – Torneträsk.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 8.

4.3.2 Davágeaži Nordlánda ja gaska ja lulágeaži Norrbotten regioidna

Beatnakvuobmi konvenšuvdnaguovlu Gabna čearu váste

Davil: Guovllurádjái Nordlánda ja Romssa boazoguovllu gaskka riikarájis ruovdemáđi mielde Gätterat stášuvdnii. Oarjin: Vuolga Gätterat stášuvnnas Ruoidnačohkkii (alldat 1360) Ruoidnajávrrri lulimus báikái, dan rájis njuolga linjjás Beajojiekna rádjái (aláš 1475), das manná njuolga linjjás Váhttečohkkii (aláš 1494), das manná njuolga linjjás Basejávrrri davimus luktii, das fas manná dan seammá jávrrri lulimus luovtta rádjái, das njuolga linjjás (badjel Basejiekna jiehki) Leirvatnet nuorttimus luovtta rádjái, das njuolga linjjás allodaga 1379 aláži. Lulil: Aláš 1379 rájis njuolga linjjás jiehki mielde lulábeali Sealggajávrrri aláš 1289 rádjái, das njuolga linjjás hengge mielde Ákšu rádjái, das njuolga linjjás badjel Čunojávrrri ja dan jávrrri nuorttimus luovtta rádjái, das manná dan báikái gokko rádjái gaskal Gabna ja Laevas bohtet oktii riikarájiin Riksrøys 263 bokte. Nuortan: Riikarádji Riksrøys 263 rájis davás dan báikái gos guovllurádjái gaskal

Skaitelandet/Anttis konventionsområde för renbetesdistrikten Gielas, Hjerttind och Mauken
Betestid från och med den 1 oktober till och med den 30 april.

I väster och söder: Från där Torneälv korsar lappmarksgränsen fram till denna gräns skär Myllyjoki, därifrån en rät linje till Järvikaiset (koord X1774920, Y7501994) och vidare åter till Torneälv nedströms Juopakoski (koord X1779438, Y7502732), vidare denna älv till Paavosaari (koord X1812979, Y7480732) i Lehonsuanto. I öster: En rät linje från Paavosaari till en tjärn (koord X1809124, Y7485839) nordost om Saukkuvuoma och vidare till Pellijoki (koord X1809214, Y7486510), denna bäck upp till Pellijärvi (koord X1800976, Y7492407), härifrån en rät linje till Ainettijokis sydöstligaste krök (koord X1799336, Y7494487), vidare älven Ainettijoki fram till Lainioälv, efter Lainioälv upp till Rauvoskoski (koord X1790919, Y7518142). I norr: Från nämnda punkt i Lainioälv till Saarijärvi (koord X1789361, Y7517665), vidare en rät linje över Tonkijärvi och Liikamaa fram till där lappmarksgränsen skär Torneälv.

Områdets gränser redovisas på karta 4.

Änjavuopmi konventionsområde för Saarivuoma sameby

I norr: Från riksgränsen vid Gorrvejävräs nordvästligaste vik en rät linje till Håvgajohkas utlopp ur Håvgajávri, vidare efter Håvgajohka till Dievåiteatnu och denna älv till Målselva, längs Måselva till Gaedgeseatnus (Kirkeselvas) inflöde vid Överbygd. I väster: Gaedgeseatnu från Överbygda till Jordbrua (koord X423356, Y7637210) vid Gaedgesbatta, från denna punkt en rät linje till Gaedgesčakkas (Kirkestindens) topp 1677, vidare en rät linje till Tindtjörnas västligaste vik, härifrån en rät linje till Gaskasjjåkkas utlopp i Aldesjávri. I söder: Längs Aldesjávri och Lenesjávri fram till riksgränsen. I öster: Riksgränsen från Lenesjávri till Gorrvejävräs.

Områdets gränser redovisas på karta 5.

Duoddaras konventionsområde för Talma sameby

I norr: Lenesjávri (Leinavatn) från riksgränsen och vidare längs Aldesjávri (Altevatnet) och Aldesjåkkas (Barduelva) fram till Sördalselvas inflöde vid Öyvoll. I väster: Sördalelva från nyss nämnda sammanflöde till Grensevatnan och Rr 272 på riksgränsen. I söder och öster: Riksgränsen från Rr 272 (Pålöröset) till Lenesjávri.

Områdets gränser redovisas på karta 6.

Njuoravuopmi konventionsområde för Gielas renbetesdistrikt

I söder: Järnvägen från Riksgränsen till tjärnen (koord X1617178, Y7596055) strax öster om Tornehamn kapell. I öster: En rät linje från nyss angivna punkt till Rr 272 (Pålöröset). I norr och väster: Riksgränsen från Rr 272 till den punkt järnvägen skär riksgränsen.

Områdets gränser redovisas på karta 7.

Báhcajeagil konventionsområde för Gielas renbetesdistrikt

I väster och söder: Sjösystemet Torneträsk – Därarajávri – Jiegajávri – Alajávri – Váhkujávri – Nuorajávri fram till Kallojärvi. I öster och norr: Från Kallojärvi sjösystemet Lulip Vuolusjávri – Davip Vuolusjávri, från sistnämnda sjös nordvästligaste vik en rät linje till Lulip Stálujávris sydöstligaste vik, vidare sjösystemet Lulip Stálujávri – Stálujohka – Korttojávri – Torneträsk.

Områdets gränser redovisas på karta 8.

4.3.2 *Regionen norra Nordland och södra och mellersta Norrbotten*

Beatnakvuopmi konventionsområde för Gabna sameby

Mot norr: Områdesgränsen mellan Nordlands och Troms renkötselområden från riksgränsen längs järnvägen till Gätterats station. Mot väster: Från Gätterats station till Ruoidnaèohkka (höjd 1360) till sydligaste Ruoidnajávri, sedan i rät linje till Beajojiekna (topp 1475), därifrån i rät linje till Váhttecohkka (topp 1494), därifrån i rät linje till den nordligaste viken i Basejávri, därifrån till den sydligaste viken i samma vatten, därifrån i rät linje (över glaciären Basejiekna) till den östligaste viken i Leirvatnet, därefter i rät linje till toppen av höjd 1379. Mot söder: Från topp 1379 i rät linje längs glaciären söder om Sealggajávri till topp 1289, därifrån i rät linje längs fjällslutningen till Ákšü, därifrån i rät linje över Cunojávri till denna sjös östligaste vik, därifrån till den punkt där gränsen mellan Gabna och Laevas möter riksgränsen vid Rr 263. Mot öster: Riksgränsen från Rr 263 åt norr till den punkt där områdesgränsen mellan Nordland och Troms möter riksgränsen vid järnvägen.

Områdets gränser redovisas på karta 9.

Nordlándda ja Romssa bohtet oktii riikarájiin ruovdemáđi bokte.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 9.

Nuorjonjunni konvenšuvdnaguovlu Laevas čearu vástte

Davil: Dan báikkis álgá gokko ráđji gaskal Gabna ja Laevas bohtet oktii riikarájiin Riksrøys 263 bokte, viidásit njuolga linjjás Gállančohkkii (aláš 1171), njuolga linjjás Stohkkenjunnái (aláš 1226), das njuolga linjjás oarjjás Čáihavárrái (aláš 1381), das jiehkki badjel aláži 1727 (nuortadavvelis Durmålstind), das manná Rundtuva ráđjái (alldat 474) Sørðalen:s, das njuolga johkii (koord. X605538,Y7561408). Oarjin ja lulil: Sørrelva mielde Rundtuva buohta, viidásit Kobbrelva mielde Nuorjjojávrái (Kobbvatnet), das viidásit nuortalulimus luovtta ráđjái Nuorjjojávrriis, das manná Nuorjjojoga mielde, Guovdelisjávrri ja Vanasjávrri mielde dan báikái gos ráđji gaskal Laevas ja Girjas manná oktii riikarájiin Riksrøys 259 bokte. Nuortan: Riikaráji mielde dan báikkis gokko ráđji gaskal Laevas ja Girjas bohtet oktii riikarájiin Riksrøys 259 bokte, dan báikái gokko ráđji gaskal Gabna ja Laevas bohtet oktii riikarájiin Riksrøys 263 bokte.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 10.

Skávhlá konvenšuvdnaguovlu Girjas čearu vástte

Davil: Nuorjonjuni konvenšuvdnaguovllu lulábeali ráđji riikarájis Riksrøys 259 bokte Nuorjjojávrái, das čázadaga mielde joganjálbmái Skjomenfjorden:i, ja das Skjomenfjordena dasságo dat nohka. Oarjin: Orohatráji mielde gaskal Skjomen ja Frostisen boazoorohagaid ja Sørskjomen:i, das manná Frostisen boazoorohakkii joga-oivošii lulábeali Frostisen-dálu, dan rájis manná jogaža mielde Ruostajiehkái (Frostisen), njuolga linjjás jiehkki badjel davágeaži Bukkevatnet:a nuorttamus luovtta ráđjái, das čázadaga mielde lulit Bukkevatnet ráđjái ja das viidásit Geitvatnet ráđjái. Lulil: Geitvatnet rájis čázadaga mielde Guovdelasjávrái, dán jávrri mielde Forsvatnet ráđjái ja Siidasjávrái dan báikái gos ráđji gaskal Girjas ja Baste bohtet riikaráđjái, viidasit riikaráji mielde dan báikái gos orohatráđji gaskal Girjas ja Laevas bohtet oktii riikarájiin Riksrøys 259 bokte Skjomen boazoorohagas.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 11.

Bávgi konvenšuvdnaguovlu Baste čearu vástte

Davil: Skávhlá konvenšuvdnaguovllu lulimus ráđji álgá dan báikkis gos ráđji gaskal Baste ja Girjas bohtet riikaráđjái Siidasjávrri bokte ja manná Guovdelasjávrái, dasto dán jávrri mielde ja jávrri oarjeleamos luovtta ráđjái. Oarjin: Nuolga linjjás dan ceggoseamos hengge bokte ja jiehkki Isfjel-

let ráđjái (aláš 1437), das njuolga linjjás davimus luovtta ráđjái jávrriis mas lea alldat 708, ja das dán jávrri badjel dan lulimus luovtta ráđjái, das čázadaga mielde jávrri bokte, man alldat lea 698, ja čázadaga mielde Austerdalen:i ja vulos Inner Tysfjorden ráđjái. Oarjin: Vuolgá Inner Tysfjorden rájis ja manná Slábávuodnai (Sørfjorden), rastá vuona ja das bajás Baddjejávrái. Lulil: Vuolgá Baddjejávrriis, čázadaga mielde bajás Sadjemjávrre nuortamus luovtta ráđjái, das njuolga linjjás aláži 1236 mii lea Gihtsejienas, das njuolga linjjás badjel jienja ja Noaidejávrri oarjjimus luovtta ráđjái, das manná dán jávrri mielde Lavzejávrái, dan ráđjái gos ráđji gaskal Baste ja Sørkaitum (Unnačearoš) bohtet riikaráđjái. Nuorta: Riikaráji mielde dan báikái gokko ráđji gaskal Baste ja Girjas bohtet riikaráđjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 12.

Slahpenjárgga konvenšuvdnaguovlur Sørkaitum (Unnačearoš) čearu vástte

Davil: Bárgi konvenšuvdnaguovllu lulimus ráđji vuolgá dan báikkis gokko ráđji gaskal Baste ja Sørkaitum (Unnačearoš) bohtet riikaráđjái, ja manná Inner Tysfjorden:i. Oarjin: Vuolgá Inner Tysfjorden:is ja nuoris gaskal Hulløya ja nanná neatnama (gátti). Lulil: Sisa Mannfjorden:i, Stovvatnet, Čoadnejávrri, dan ráji mielde gaskal Hábmmer ja Frostisen boazoorohagaid ja manná riikaráđjái (seammá báikkis gokko ráđji gaskal Sørkaitum ja Sirkas bohtet riikaráđjái). Nuortan: Riikaráji mielde dan báikkis gokko ráđji gaskal Sirkas ja Sørkaitum bohtet riikaráđjái ja manná gitta dan báikái gokko ráđji gaskal Baste ja Sørkaitum bohtet riikaráđjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 13.

Ruonas ráđjeguohatumat Hábmmer boazoorohaga vástte

Guodohanáigodat: Skábmamánu 1. beaivvis guovvamánu 28./29. beaivái.

Davil: Riikarájis vuolgá Amasvákkejávrri bokte, dán jávrri mielde nuortalulimus luovtta ráđjái, das manná njuolga linjjás Rettjatjaure orjješdavimus luovtta ráđjái ja das čázadaga mielde Sibokjávrái, das čázadaga mielde dasságo dat johka manná oktii jogain mii bohtá Bajkasjávrriis. Lulil: Joga mielde gitta Bajkasjávrái, badjel dán jávrri oarjjimus luovtta ráđjái, das nuolga linjjás Ábmeljávrre nuorttimus luovtta ráđjái, dasto dán jávrri mielde ja čázadagas bajás Slahpejávrái, dán jávrri mielde oarjjimus luovtta ráđjái ja das riikaráđjái ja dakko gokko dat rasttida Ruonavakki. Oarjin: Vuolgá Ruonavakkis riikaráji mielde Amasvákkejávrái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 14.

Nuorjonjunni konventionsområde för Laevas sameby

Mot norr: Från den punkt där gränsen mellan Gabna och Laevas möter riksgränsen vid Rr 263, vidare i rät linje mot Gállancohka (topp 1171), i rät linje till Stohkkenjunni (topp 1226), därifrån i rät linje mot väster till Caihavárri (topp 1381), därifrån över glaciären till topp 1727 (nordost om Durmalstind), därefter till Rundtuva (höjd 474) i Sördalen, därefter rakt i älven (koord X605538, Y7561408). Mot väster och söder: Längs Sørrelva i höjd med Rundtuva, vidare efter Kobbelta till Nuorjjojavri, vidare till den sydöstligaste viken i Nuorjjojavri, därifrån längs Nuorjjojavri, Guovdelisjavri och Vanasjavri till den punkt där gränsen mellan Laevas och Girjas möter riksgränsen vid Rr 259. Mot öster: Längs riksgränsen från den punkt där gränsen mellan Laevas och Girjas möter riksgränsen vid Rr 259, till den punkt där gränsen mellan Gabna och Laevas möter riksgränsen vid Rr 263.

Områdets gränser redovisas på karta 10.

Skávhlá konventionsområde för Girjas sameby

Mot norr: Den sydliga gränsen för Nuorjonjunni konventionsområde från riksgränsen vid Rr 259 till Nuorjjojavri, därifrån vattendraget till utloppet i Skjomenfjorden, därifrån ut genom Skjomenfjorden. Mot väster: Längs distriktsgränsen mellan Skjomen och Frostisen renbetesdistrikt in i Sørskjomen, därifrån in i Frostisen renbetesdistrikt till älvutloppet söder om gården Frostisen, därefter längs denna bäck till Ruostajekha, i rät linje över isen till den östligaste viken i norra Bukkevatnet, därifrån vattendraget till södra Bukkevatnet och vidare till Geitvatnet. Mot söder: Från Geitvatnet längs vattendraget till Guovdelasjavri, denna sjö till Forsvatnet och Siidasjavri till den punkt där gränsen mellan Girjas och Baste möter riksgränsen, vidare längs riksgränsen till den punkt där distriktsgränsen mellan Girjas och Laevas möter riksgränsen vid Rr 259 i Skjomen renbetesdistrikt.

Områdets gränser redovisas på karta 11.

Bávgi konventionsområde för Baste sameby

Mot norr: Den sydligaste gränsen för Skávhlá konventionsområde från den punkt där gränsen mellan Baste och Girjas möter riksgränsen vid Siidasjavri till Guovdelasjavri, därefter denna sjö till dess västligaste vik. Mot väster: I rät linje längs den brantaste fjällslutningen och glaciären till Isfjellet (topp 1437), därefter i rät linje till den nordligaste viken med höjd 708, därefter över detta vatten till den sydligaste viken, därefter vat-

tendraget via vattnet med höjd 698 och vattendraget ner genom Austerdalen ner till Inner Tysfjorden. Mot väster: Från Inner Tysfjorden till Slábávuodna (Sørfjorden), över fjorden och sedan upp Baddjejavre. Mot söder: Från Baddjejavre, upp efter vattendraget till den östligaste viken i Sadjemjavre, därefter i rät linje till topp 1236 i Gihksejiekha, därefter över isen i rät linje till den västligaste viken i Noaidejavri, därefter längs denna sjö till Lavzejavri till den punkt där gränsen mellan Baste och Sørkaitum möter riksgränsen. Mot öster: Längs riksgränsen till den punkt där gränsen mellan Baste och Girjas möter riksgränsen.

Områdets gränser redovisas på karta 12.

Slahpenjargga konventionsområde för Sørkaitum sameby

Mot norr: Den sydligaste gränsen för Bávgi konventionsområde från den punkt där gränsen mellan Baste och Sørkaitum möter riksgränsen, till Inner Tysfjorden. Mot väster: Inner Tysfjorden och sundet mellan Hulløya och fastlandet. Mot söder: In i Mannfjorden, Storvatnet och Čoadnejavri längs gränsen mellan Hábmer och Frostisen renbetesdistrikt till riksgränsen. (I samma punkt som den där gränsen mellan Sørkaitum och Sirkas möter riksgränsen.) Mot öster: Längs riksgränsen från den punkt där gränsen mellan Sirkas och Sørkaitum möter riksgränsen och till den punkt där gränsen mellan Baste och Sørkaitum möter riksgränsen.

Områdets gränser redovisas på karta 13.

Ruonas gränsbetesområde för Hábmer renbetesdistrikt

Betestid från och med den 1 november till och med den 28/29 februari.

Mot norr: Från riksgränsen vid Amasvákkejávri, i detta vatten till den sydöstligaste viken, därifrån i rät linje till den nordvästliga viken i Rätjatjaure, därefter längs vattendraget till Sibokjavre, därifrån längs vattendraget till den punkt där detta löper samman med älven från Bajkasjavre. Mot söder: Längs älven fram till Bajkasjavre, därefter över denna sjö till den västligaste viken, därefter i rät linje till den östligaste viken i Ábmeljavre, sedan längs detta vatten och upp efter vattendraget till Slahpejavre, därefter detta vatten till den västligaste viken och sedan till riksgränsen där denna korsar Ruonasvage. Mot väster: Från Ruonasvage längs riksgränsen till Amasvákkejávri.

Områdets gränser redovisas på karta 14.

Máhtunjárgga konvenšuvdnaguovlu Sirkas čearu vástte

Davil: Slaphenjárgga konvenšuvdnaguovllu lulit ráđji manná Čoadnejávrris Mannfjorden:i. Oarjin: Hulløysundet mielde gitta Oarjevutnii (Helle-mofjorden). Lulil: Manná Oarjevuona mielde Njallajoga oivošii Vuotnabađa bokte (Hellemobotn), das čuovvu dán joga Ávzzejávraí, das leahkeráiggi Gussajávraí, dán jávrru badjel nuorttimus luovtta ráđjái, das njuolga linjjás riikaráđjái gokko dat rasttida Valddajávri. Nuortan: Riikaráji mielde Valddajávri rájis gitta Čoadnejávraí.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 15.

Lijná konvenšuvdnaguovlu Sirkas čearu vástte

Davil: Vuolgá Riksrøys 246 bokte, Sávvzas, njuolga linjjás Heargejávrru (Reinoksvatnet) nuorttimus luovtta ráđjái, das manná jávrru mielde oivošii. Oarjin: Vuolgá Heargejávrru oivošis ja manná Jierdajávraí, das čázádaga mielde, álggos Juoksajávraí, das fas Gaskajávrruide ja das viidasit Linájávraí ja Goržajávraí, ja das dán jávrru lulimus luovtta ráđjái, das manná njuolga linjjás Várreveajekajávrru davimus luovtta ráđjái, ja das orohatráđjái gaskal Storskog ja Hábmmer nu movt dat manná dán jávraí. Lulil: Vuolgá Várreveajekajávrris orohatráji mielde gaskal Storskog ja Hábmmer ja manná Riksrøys 244 ráđjái Hurrevaris. Nuortan: Davás riikaráji mielde Sávvzas ráđjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 16.

Ruonasvágge ráđjeguhtumat Sirkas čearu vástte

Guođohanáigodat: Miessemánu 1. beavvis čakamánu 30. beavái.

Davil: Vuolgá riikarájis Valddajávrru bokte, manná Máhtunjárgga konvenšuvdnaguovllu lulimus ráji mielde, dasságo Njallajohka ja Rávgajohka bohtet oktii. Oarjin: Rávgajoga mielde ja dán čázádaga mielde Ruonasvasvákkiis riikaráđjái. Nuortan: Vuolgá Ruonasvasvákkiis gitta Valddajávraí.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 17.

Sijddás ráđjeguhtumat Tuorpon čearu vástte

Guođohanáigodat: Miessemánu 1. beavvis juovlamánu 15. beavái.

Davil: Vuolgá riikarájis gokko dat johka, mas joganjálbmi lea Raddujávrris, rasttida ráji (su. 1 km davvelis Riksrøys 241 (koord. X549036, Y7476070), viidasit dán joga mielde jávrráš 837, jávrráš 841 ja jávrráš 872 ráđjái, dán jávrrášis jávrrášii 866 ja viidasit Loaiddojohka čázádaga mielde gitta Loiddojávraí (Loytavatnet) ja viidasit

Aivojávrru oarjjimus luovtta ráđjái. Oarjin: Aivojávrru oarjjimus luovtta rájis njuolga linjjás láddo ráđjái bajábealde buođu mii lea Siiddasjávrru (Sisovatnet), dán jávrru mielde luolimus luovtta ráđjái. Lulil: Vuolgá Siiddasjávrru lulimus luovtta rájis ja manná Sisovasstinden:i (1411), das dohko Olmmáilik?a (Blåmannsisen) gitta dan báikái gokko jiehkis manná okta suorgi Leirsjøen:i, das Leirsjøen mielde dan báikái gokko ráđji gaskal Storskog/Sjunkfjell ja Balvatn boazoorohagaid bohtet riikaráđjái. Nuortan: Riikaráđji.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 18.

Rastesvárre ráđjeguhtumat Storskog/Sjunkfjell boazoorohaga vástte

Guođohanáigodat: Juovlamánu 15. beavvis cuoŋománu 30. beavái.

Davil: Ráji mielde gaskal Sirkas ja Tuorpon čearuid riikarájis Vastenjaure ráđjái ja das Virihaure ráđjái. Nuortan: Manná Virihaure mielde gitta johkaoivošii mii boahtá Gásakjávrris. Lulil: Čázádaga mielde Virihaures Gásakjávrru ráđjái ja viidasit čázádaga mielde riikaráđjái dakko gokko čázádat boahtá oktii rájiin gaskal Storskog/Sjunkfjell ja Balvatn boazoorohagaid. Oarjin: Riikaráđji.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 19.

Sálla konvenšuvdnaguovlu Tuorpon ja Luokta-Mavas čearuid vástte

Davil ja oarjin: Vuolgá Leirvatnet rájis gokko orohatráđji gaskal Storskog/Sjunkfjell ja Balvatn boazoorohagaid bohtet riikaráđjái, ja das orohatráji mielde oarjjás Øvrevatnet ráđjái. Lulil: Dán jávrris čázádaga mielde bajás Langvatnet ráđjái, viidasit čázádaga mielde Loamejávraí ja Muotkejávraí dán jávrru nuortalulimus luovtta ráđjái, das viidasit Låmeluobballi riikaráji bokte. Nuortan: Riikaráji mielde Låmeluobballis gitta Leirvatnet ráđjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 20.

Doarro konvenšuvdnaguovlu Luokta-Mavas čearu vástte

Oarjedavil: Riikarájis Gaskajávrru (Mellomvatnet) bokte, dán jávrru oarjjageahčái, das nuolga linjjás Dårrojav'ri nuorttageahčái, das manná jávrru orješlulimus luovtta ráđjái, das njuolga linjjás Vuop'piluok'ta ráđjái, mii lea Baljav'ri:s (Balvatnet), das jávrru nuorttamus báikái. Lulil: Baljav'ri nuorttamus báikkis ja njuolga linjjás Riksrøys 235 ráđjái. Nuortan: Álgá Riksrøys 235 rájis ja manná riikaráji mielde Gaskajávraí.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 21.

Máhtunjárgga konventionsområde för Sirkas sameby

Mot norr: Sydgränsen för Slahpenjárgga konventionsområde från Čoadnejávri till Mannfjorden. Mot väster: Längs Hulløysundet till Oarjevuotna (Hellemofjorden). Mot söder: Längs Oarjevuotna till Njallajohkas utlopp vid Vuotnabahta, därefter denna älv till Ávzzejávri, därifrån dalgången till Gussajávri, över detta vatten till den östligaste viken, därifrån i rät linje till riksgränsen där denna korsar över Valddajávri. Mot öster: Längs riksgränsen från Valddajávri till Coadnejávri.

Områdets gränser redovisas på karta 15.

Lijná konventionsområde för Sirkas sameby

Mot norr: Från Rr 246, Sávvzas, i rät linje till den östligaste viken i Heargejávri, därifrån längs detta vatten till mynningen. Mot väster: Från mynningen i Heargejávri till Jierdajávri, därefter vattendraget först till Juoksajávri, sedan till Gaskajávrit och vidare till Linájávri och Goržjávri, och sedan till den sydligaste viken i denna sjö, därifrån i rät linje till den nordligaste viken i Várreveajekajávri och därifrån till distriktsgränsen mellan Storskog och Hábmer så som den är dragen i denna sjö. Mot söder: Från Várreveajekajávri längs distriktsgränsen mellan Storskog och Hábmer till Rr 244 på Hurrevarre. Mot öster: Norrut längs riksgränsen till Sávvzas.

Områdets gränser redovisas på karta 16.

Ruonasvágge gränsbetesområde för Sirkas sameby

Betestid från och med den 1 maj till och med den 30 september.

Mot norr: Från riksgränsen vid Valddajávri, längs den sydligaste gränsen för Máhtunjárgga konventionsområde till den punkt där Njallajohka och Rávgajohka löper samman. Mot väster: Längs Rávgajohka och vattendraget i Ruonasvasvággi till riksgränsen. Mot öster: Från Ruonasvasvággi till Valddajávri.

Områdets gränser redovisas på karta 17.

Sijddás gränsbetesområde för Tuorpon sameby

Betestid från och med den 1 maj till och med den 15 december.

Mot norr: Från riksgränsen där älven med utlopp i Raddujávvre korsar gränsen (ca 1 km norr om Rr 241 (koord X549036, Y7476070), vidare längs denna älv till tjärn 837, tjärn 841 och tjärn 872, från denna tjärn till tjärn 866 och därefter vidare längs vattendraget Loaiddojohka till Loiddojávri och vidare till den västligaste

viken i Aivojávri. Mot väster: Från den västligaste viken i Aivojávri i rät linje till dammen i Siiddasjávri, därefter längs detta vatten till den sydligaste viken. Mot söder: Från den sydligaste viken i Siiddasjávri till Sisovasstinden (1411), därifrån över Olmmáilikha till det område där en glaciärarm faller ut i Leirsjøen, därifrån längs Leirsjøen till den punkt där gränsen mellan Storskog/Sjunkfjell och Balvatn renbetesdistrikt möter riksgränsen.

Områdets gränser redovisas på karta 18.

Rastesvárre gränsbetesområde för Storskog/Sjunkfjell renbetesdistrikt

Betestid från och med den 15 december till och med den 30 april.

Mot norr: Längs gränsen mellan Sirkas och Tuorpon samebyar från riksgränsen till Vastenjaure och därifrån till Virihaure. Mot öster: Längs Virihaure till utloppet för älven från Gásakjávrrre. Mot söder: Längs vattendraget från Virihaure till Gásakjávrrre och vidare längs vattendraget till riksgränsen där vattendraget möter gränsen mellan Storskog/Sjunkfjell och Balvatn renbetesdistrikt. Mot väster: Riksgränsen.

Områdets gränser redovisas på karta 19.

Sälla konventionsområde för samebyarna Tuorpon och Luokta-Mavas

Mot norr och väster: Från Leirvatnet där distriktsgränsen mellan Storskog/Sjunkfjell och Balvatn renbetesdistrikt möter riksgränsen och därefter längs distriktsgränsen västerut till Øvrevatnet. Mot söder: Från detta vatten upp längs vattendraget till Langvatnet, vidare längs vattendraget till Loamejávri och Muotkejávri, till denna sjös sydöstligaste vik, därefter till Låmeluoppal vid riksgränsen. Mot öster: Längs riksgränsen från Låmeluoppal till Leirvatnet.

Områdets gränser redovisas på karta 20.

Doarro konventionsområde för Luokta-Mavas sameby

Mot nordväst: Från riksgränsen vid Gaskajávri, över detta vatten till den västra änden, därifrån i rät linje till den östra änden av Dårrojávri, därifrån till sjöns sydvästligaste vik, därifrån i rät linje till Vuop'piluok'ta i Ballav'ri, därifrån till den östligaste viken i sjön. Mot söder: Från den östligaste viken i Ballav'ri i rät linje till Rr 235. Mot öster: Från Rr 235 längs riksgränsen till Gaskajávri.

Områdets gränser redovisas på karta 21.

Gráddas konvenšuvdnaguovlu Semisjaur-Njarg čearu váste

Davil ja oarjin: Vuolga Riksrøys 235 bokte Ballavéri nuorttimus luovtta rádjái. Das manná dán jávrri mielde Skiei'dijoga oivošii, das manná dán joga mielde dasságo dát manná oktii Gráddasjogain (Graddiselva). Lulil: Gráddasjoga rájis dan báikái gokko dát manná rastá riikageainnu 77, das manná orohatráji mielde dán geaidnoráigge riikarádjái. Nuortan: Riikarájis dan báikái gokko riikageaidnu 77 rasttida riikaráji Riksrøys 235 rádjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 22.

Älvsbyn konvenšuvdnaguovlu Balvatn boazorohaga váste

Guođohanáigodat: Golggotmánu 1. beavvis cuonomanu 30. beaivái.

Nuortan ja davil: Piteelven mielde Älvsby gili rájis das gos geaidnu 94 rasttida joga ja manná Granselet rádjái (koord. X1706325,Y7311962). Oarjin ja lulil: Vuolga Granselet rájis ja manná njuolga linjjás Stortjärnen rádjái (koord. X1705861,Y7308721), viidásit manná Åsträsket lulimus luktii (koord. X1707109,Y7305887), das manná njuolga linjjás jávrái Manjärv ja dan oarjimus luktii (koord. X1716608,Y7305259), viidásit njuolga linjjás geaidnoerrui gávpogis Manjärv, geainnu mielde Manjärv rájis geaidnu 94 mii lea Vistheden buhta, viidásit geaidnu 94 gitta Piteälven rádjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 23.

Sandön konvenšuvdnaguovlu Balvatn boazorohaga váste

Guođohanáigodat: Golggotmánu 1. beavvis cuonomanu 30. beaivái.

Sandön sullo mearragátti mielde.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 24.

Svanjggá rádjeguhtumat Semisjaur-Njarg čearu váste

Guođohanáigodat: Miessemánu 1. beavvis golggotmánu 31. beaivái.

Davil: Álgá dan rájis go geaidnu 77 manná riikarádjái, das dán geainnu mielde dan báikái gokko dat rasttida Gráddasjoga, viidásit dán joga mielde, gaskal Saltfjell ja Balvatn boazorohagaid ráji mielde, dan báikái gos Junkerdalselva rasttida E6. Oarjin: Das gos Junkerdalselva rasttida E6, ja E6 mielde dan báikái gos geaidnu rasttida Stákkáhajoga. Lulil: Dan báikki rájis gos Stákkáhajohka rasttida E6 ja viidásit Stákkáhajohka mielde dan báikái gos rájji gaskal Semisjaur-Njarg ja Svaipa bohtet riikageidnu.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 25.

Bureå-Sikeå konvenšuvdnaguovlu Saltfjell boazorohaga váste

Guođohanáigodat: Golggotmánu 1. beavvis cuonomanu 30. beaivái.

Oarjin: Geaidnu E4 mii vuolga Bureå rájis gos dat johka, mii boahtá Bodaträsket:is rasttida E4 vulos Djäkneboda rádjái. Lulil: Geaidnu mii manná Djäkneboda rájis Ratan rádjái. Nuortan ja davil: Mearragátti mielde Ratan rájis Bureå rádjái. Dán guovlui gullet maid sullo ja sulložat.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 26.

Násavárre rádjeguhtumat Saltfjell boazorohaga váste

Guođohanáigodat: Skábmamánu 1. beavvis cuonomanu 30. beaivái.

Lulil: Dan rájis gokko Sølvbekken rasttida riikaráji, das dán joga mielde Silbajaure rádjái, das rájis dán jávrri nuortadavimus luovtta rádjái, das njuolga linjjás Verdejoga oivošii Laisälvenis. Nuortan: Njuolga linjá Verdejoga njálmmis Laisälven:s gitta allodat 1047 rádjái, das njuolga linjjás Riksrøys 230 rádjái Straitastjogas. Oarjin: Riikarájji

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 27.

4.3.3 Helgelánda ja Västerbotten regioidna

Junkaravárri konvenšuvdnaguovlu Svaipa og Gran čearuid váste

Davil: Svanjgga rádjeguhtunguovllu lulábeali rájji riikarájis dakko gokko Stákkáhajohka rasttida riikaráji dan báikái gokko Stákkáhajohka golgá Ruovadajohkii (Randselva). Oarjin: Álgá dán rájis gokko Stákkáhajohka golgá Ruovadajohkii, dasto manná Ruovadajoga mielde vulos Almlia:i Lasken buhta (koord. X487999, Y7365398). Lulil: Álgá Ruovadajogas Almlia bokte ja njuolga linjjás Lasken:i (761), dasto njuolga linjjás gitta Gruonasčohkka (Grønnfjellet) alimus aláži (1055). Lulil: Manemus namuhuvvon báikkis ja njuolga linjjás Rismålsfjellet alimus aláži (1122), das viidásit Junkar (Junkeren) alimus báikái (1459), das manná Junkar rájis njuolga linjjás jávrráži Guobšagurra (Kvefsendalen) (779) ja manná Árdagavári (Ardekfjellet) buhta, das viidásit davás Árdagavári bokte njuolga linjjás jávrráži 762, das viidásit njuolga linjjás jávrráža oarjimus báikái 682 ja dasto dan báikái riikarájis gokko Gran og Ran čearuid rájji álgá. Nuortan: Dan báikkis gokko čearuid rájji

Gráddas konventionsområde för Semisjaur-Njargs sameby

Mot norr och väster: Från Rr 235 till den östligaste viken i Bálliavrre. Därefter denna sjö till Skiejddejáhkås mynning, därefter denna älv till den punkt där den löper samman med Gráddasjáhká. Mot söder: Gráddasjáhká till den punkt där den korsar riksväg 77, därifrån längs distriktsgränsen längs denna väg till riksgränsen. Mot öster: Riksgränsen från den punkt där riksväg 77 korsar riksgränsen till Rr 235.

Områdets gränser redovisas på karta 22.

Älvsbyns konventionsområde för Balvatn renbetesdistrikt

Betestid från och med den 1 oktober till och med den 30 april.

I öster och norr: Längs Piteälven från Älvsby samhälle där väg 94 korsar älven upp till Granselet (koord X1706325, Y7311962). I väster och söder: Från Granselet en rät linje till Stortjärnen (koord X1705861, Y7308721), vidare till Åsträskets sydöstligaste vik (koord X1707109, Y7305887), härifrån en rät linje till sjön Manjärvs västligaste vik (koord X1716608, Y7305259), vidare en rät linje till vägkorsningen i byn Manjärv, efter vägen från Manjärv till väg 94 vid Vistheden, vidare väg 94 fram till Piteälven.

Områdets gränser redovisas på karta 23.

Sandöns konventionsområde för Balvatn renbetesdistrikt

Betestid från och med 1 oktober till och med den 30 april.

Längs strandlinjen av ön Sandön.

Områdets gränser redovisas på karta 24.

Svanjggá gränsbetesområde för Semisjaur-Njargs sameby

Betestid från och med den 1 november till och med den 31 oktober.

Mot norr: Från den punkt där väg 77 möter riksgränsen, därefter denna väg till den punkt där den korsar Gráddasjáhká, vidare längs denna älv, längs gränsen mellan Saltfjell och Balvatn renbetesdistrikt, till den plats där Junkerdalselva korsar E6:an. Mot väster: Från den punkt där Junkerdalselva korsar E6:an, längs E6:an till den punkt där vägen korsar Stákkáhajáhká. Mot söder: Från den punkt där Stákkáhajáhká korsar E6:an och vidare längs Stákkáhajáhká till den punkt där gränsen mellan Semisjaur-Njarg och Svaipa möter riksgränsen.

Områdets gränser redovisas på karta 25.

Bureå/Sikeå konventionsområde för Saltfjell renbetesdistrikt

Betestid från och med den 1 oktober till och med den 30 april.

I väster: Väg E4 från Bureå där ån från Bodaträsket skär E4:an ner till Djäkneboda. I söder: Vägen från Djäkneboda till Ratan. I öster och norr: Strandlinjen från Ratan till Bureå. I området ingår även utanförliggande öar och skär.

Områdets gränser redovisas på karta 26.

Násavárre gränsbetesområde för Saltfjell renbetesdistrikt

Betestid från och med den 1 november till och med den 30 april.

I söder: Från den punkt där Sølvsbekke korsar riksgränsen, därefter denna bäck till Silbajaure, därefter denna sjö till den nordöstligaste viken, därefter i en rät linje till Verdejákkås inflöde i Laisälven. Mot öster: En rät linje från Verdejákkås inflöde i Laisälven till höjd 1047, därefter i en rät linje till Rr 230 på Straitastjákká. Mot väst: Riksgränsen.

Områdets gränser redovisas på karta 27.

4.3.3 *Regionen Helgeland och Västerbotten*

Junkaravárri konventionsområde för samebyarna Svaipa och Gran

Mot norr: Sydgränsen för Svánjgga gränsbetesområde från riksgränsen där Stákkáhajáhká skär riksgränsen till den punkt där Stákkáhajáhká löper ut i Ruovadajohka (Randalselva). Mot väster: Från den punkt där Stákkáhajáhká löper ut i Ruovadajohka, därefter längs Ruovadajohka ner till Almlia i höjd med Lasken (koord X487999, Y7365398). Mot söder: Från Ruovadajohka vid Almlia i rät linje till Lasken (761), därefter i en rät linje till högsta toppen på Gruonasèohkka (Grönfjellet) (1055). I söder: Från nyss nämnda punkt i en rät linje till högsta toppen av Rismålsfjellet (1122), vidare till högsta punkten av Junkar (Junkeren) (1459), från Junkar i en rät linje till tjärnen i Guobšagurra (Kvendsendalen) (779) i höjd med Árdagavárri (Ardekfjellet), vidare norr om Ardekfjellet i en rät linje till tjärn 762, vidare i en rät linje till den västligaste viken i tjärn 682 och sedan fram till

manná riikarádjái ja viidasit riikaráji mielde Ståkkáhajohkii.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 28.

Gitnetjahke rádjeguhtunguovlu Svaipa ja Gran čearuid váste

Guođohanáigodat: suoidnemánu 1. beavvis bor-gemánu 15. beaivái.

Davil: Álgá Junkaravárre konvenšuvdnaguovllu lulábeali ráji bokte riikaráji rájis gitta Ruovadajohkii Almlia bokte. Oarjin: Ruovadajohka Almlia bokte gitta dasságo dát manná oktii Grønffjellåga:in. Lulil: Álgá das gokko Ruovadajohka ja Grønffjellåga leat oktan johkan ja manná mañemus namuhuvvon joga mielde dasságo dat manná rastá Gállajávri (Kaldvatnet) geainnu, das manná jávri mielde Guobšajoga oivošii. Nuortan: Guobšajoga mielde jávrrázii 779.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 29.

Árdagavári konvenšuvdnaguovlu Ran čearu vaste

Davil ja oarjin: álgá Gran og Svaipa konvenšuvdna- ja rádjeguhtunguovlluid rájiin riikaráji rájis dakko gokko čearuid gaskasaš rájji gaskal Gran ja Ran mannet riikarádjái davábeali Árdagavári, das viidasit Guobšajoga mielde gitta Gállajávri, dasto dán jávri mielde jogaža oivošii mii golggiida Sandtjörndalen:s, dáikko namuhuvvon jogaža mielde gitta riikarádjái dakka oarjjabeali Lill-Uman (koord. X496648,Y7336515). Lulil ja nuortan: Álgá riikarájis báikkis dakka oarjjabealde Lill-Uman ja manná dasságo Gran og Ran čearuid rájji manná riikarádjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 30.

Ovle-vuelie konvenšuvdnaguovlu Ubmeje čearu váste

Davil: Riikarájis Graesiejavrie (Grasvatnet) bokte, dasto dán jávri miella gitta Oksfjellelva oivošii, ja das dán jávri mielde Bretjerna rádjái ja dasto Okstindbreen. Oarjin: Okstindbreen mielde alázii 1581 (koord. X468570,Y7319128), dasto ráji mielde gaskal Ildgruben ja Røssåga boazoorohagaid njuolga linjjás Gryta rádjái bajágeažis Steikvassdalen, dasto Steikvasselva mielde gitte Reevhtse (Røssvatnet) rádjái, ja dán jávri mielde Krutåga rádjái. Lulil: Álgá Krutåga ja Kruvhtegenjaevrie (Krutvatnet) bokte ja čázáda-ga mielde gitta riikarádjái. Nuortan: Riikarájis Kruvhtegenjaevrie rájis Graesiejavrie rádjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 31.

Vännäs konvenšuvdnaguovlu Ildgruben boazoorohaga váste

Guođohanáigodat: golggotmánu 1. beavvis – cuoñománu 30. beaivái.

Oarjin: Álgá Sunnasjö gávpogis (koord. X1672719,Y7113606), geainnu mielde mii manná gávpogiidda Bastuträsk ja Lillarmsjö gitta geidnui 92 (koord. X1674011,Y7096558). Lulil: Geaidnu 92 mañemus namuhuvvon báikkis geaidnoerrui (koord. X1682141,Y7096558) mii manná Eriksborg guvlui, ja viidasit dán geainnu mielde Holmsjö ja Nyland badjel gitta oaiveruovdegeidnui Degermyr bokte (koord. X1686156,Y7090396), dáikko ruovdegeainnu mielde gitta geaidnoerrui (landeveiskrysset) (koord. X1691126,Y7093625) Vesterås bokte, dán geainnu mielde geidnui 92 ja viidasit geainnu 92 mielde gitta Vindelälven rádjái. Nuortan: Vindelälven rájis mañemus namuhuvvon báikkis Inbyn rádjái (koord. X1699269,Y7103587), das viidasit geainnu mielde badjel Gullsjönäs gitta geidnui Gullsjö – Ö Stärkesmark (koord. X1695884,Y7110631), viidasit geainnu mielde badjel Tallberg gitta Lillsjön rádjái. Davil: Dán jávri davágeažis (koord. X1693404,Y7111732), njuolga linjjás Brännan:i (koord. X1689239,Y7111195), das njuolga linjjás Nybyn rádjái (koord. X1684232,Y7112127) Umeälven bokte, ja dasto viidasit Ramsele badjel njuolga oarjjás Ramsan:i, dán joga mielde gitta Holmberget buohta (koord. X1677524,Y7114271), dán báikkis geainnu mielde gitta langs Sunnansjö gávpogii.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 32.

Bjännberg konvenšuvdnaguovlu Ildgruben boazoorohaga váste

Guođohanáigodat: golggotmánu 1. beavvis cuoñománu 30. beaivái.

Oarjin: Álgá geainnus Gräsmyr:s gitta Kalldalen:ii, das jogaš mii manná Gvorrnsjön, dán jávri mielde ja Gvorrnsjöbäcken mielde gitta Öreälven rádjái ja joga mielde geidnui E4. Lulil: E4 mielde Öreälv rádjái geaidnorruu dakka nuorttabeali Hörnån. Nuortan ja davil: Geaidnu mañemus namuhuvvon geaidnoearus Häggånäs badjel gitta Bjännberg rádjái, ja Bjännberg rájis manná Hörnån mielde gitta Frängstorp buohta (koord. X1694527,Y7077301), dán rájis njuolga linjjás Småbrännorna rádjái(koord. X1693697,Y7078091), viidasit geainnu mielde badjel Vibo gitta Gräsmyr rádjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 33.

den punkt på riksgränsen där gränsen mellan Grans och Rans samebyar börjar. Mot öster: Vidare längs riksgränsen från den punkt där gränsen mellan samebyarna möter riksgränsen till Ståkkåhajåhkå.

Områdets gränser redovisas på karta 28.

Gitnetjahke gränsbetesområde för samebyarna Svaipa och Gran

Betested från och med den 1 juli till och med den 15 augusti.

Mot norr: Sydgränsen för Junkaravárris konventionsområde från riksgränsen till Ruovadajohka vid Almlia. I väster: Ruovadajohka från Almlia till punkten där den löper samman med Grønnfjellåga. Mot söder: Från den punkt där Ruovadajohka och Grønnfjellåga löper samman längs sistnämnda älv till den punkt där den korsar vägen till Gállajávri (Kaldvatnet), därefter denna sjö till den punkt där Guobšajohka löper ut. Mot öster: Längs Guobšajohka till tjärn 779.

Områdets gränser redovisas på karta 29.

Árdagavárri konventionsområde för Ran sameby

I norr och väster: Längs gränsen för Grans och Svaipas konventions- och gränsbetesområden från riksgränsen där samebygränsen mellan Gran och Ran når riksgränsen norr om Árdagavárri, vidare efter Guobšagurra till Gállajávri, därefter denna sjö till den punkt där bäcken från Sandtjörndalen löper ut, därifrån längs nämnda bäck fram till Tverrtjønn (585 m.ö.h.) och därifrån i en rät linje till riksgränsen strax väster om Lill-Uman (koord X496648, Y7336515). I söder och öster: Riksgränsen från en punkt alldeles väster om Lill-Uman till den punkt där gränsen mellan Gran och Ran möter riksgränsen.

Områdets gränser redovisas på karta 30.

Ovle-vuelies konventionsområde för Ubmeje sameby

Mot norr: Från riksgränsen i Graesiejavrie (Grasvatnet), därefter denna sjö till den punkt där Oksfjellelva löper ut, vidare längs denna älv till Bretjørna och därefter Okstindbreen. Mot väster: Efter Okstindbreen till topp 1581 (koord X468570, Y7319128), därefter gränsen mellan Ildgruben och Rössåga renbetesdistrikt i rät linje till Gryta i den övre delen av Steikvassdalen, därefter Steikvasselva fram till Reevhtse (Rösvatnet), därefter denna sjö fram till Krutåga. Mot söder: Krutåga och Kruvhtegenjaevrie

(Krutvatnet) och vattendraget fram till riksgränsen. I öster: Riksgränsen från Kruvhtegenjaevrie till Graesiejavrie.

Områdets gränser redovisas på karta 31.

Vännäs konventionsområde för Ildgruben renbetesdistrikt

Betested från och med den 1 oktober till och med den 30 april.

I väster: Från Sunnansjö by (koord X1672719, Y7113606), vägen över Bastuträsk och Lillarmsjö byar framtill väg 92 (koord X1674011, Y7096558). I söder: Väg 92 från nyss nämnda punkt till korsningen med väg (koord X1682141, Y7096558) mot Eriksborg, vidare denna väg över Holmsjö och Nyland till stambanan vid Degermyr (koord X1686156, Y7090396), härifrån järnvägen till landsvägskorsningen (koord X1691126, Y7093625) vid Västerås, denna väg till väg 92 och vidare väg 92 fram till Vindelälven. I öster: Vindelälven från nyss nämnda punkt till Inbyn (koord X1699269, Y7103587), härifrån vidare vägen över Gullsjönäs fram till vägen Gullsjö – Ö Stärkesmark (koord X1695884, Y7110631), vidare vägen över Tallberg fram till Lillsjön. I norr: Från denna sjös norra ände (koord X1693404, Y7111732) en rät linje till Brännan (koord X1689239, Y7111195), härifrån en rät linje till Nybyn (koord X1684232, Y7112127) vid Umeälven, vidare vägen över Ramsle rakt västerut fram till Ramsan, denna å upp till i höjd med Holmberget (koord X1677524, Y7114271), från denna punkt längs vägen fram till Sunnansjö by.

Områdets gränser redovisas på karta 32.

Bjännberg konventionsområde för Ildgruben renbetesdistrikt

Betested från och med den 1 oktober till och med den 30 april.

I väster: Vägen från Gräsmyr till Kalldalen, därifrån bäcken till Gvorrsjön, vidare längs denna sjö och Gvorrsjöbäcken fram till Öreälven och längs älven fram till väg E4. I söder: E4:an från Öreälv till vägkorsningen strax öster om Hörnån. I öster och norr: Vägen från nyss nämnda korsning över Hägnäs till Bjännberg, från Bjännberg längs Hörnån till i höjd med Frängstorp (koord X1694527, Y7077301), från denna punkt en rät linje till Småbrännorna (koord X1693697, Y7078091), vidare längs vägen över Vibo till Gräsmyr.

Områdets gränser redovisas på karta 33.

Gierkietjahke rádjeguohunguovlu Ildgruben boazoorohaga vástte

Guodohanáigodat: Birra jagi.

Nuortan: Riikarájis dakka oarjjabeali Lill-Uman (koord. X1460294,Y7339056), njuolga linjjás gitta Kátaviken:ii Över-Uman rádjái. Lulil: Över-Uman rájis ja riikarádjái. Oarjin: Riikarájis Över-Uman rájis gitta báikái dakka oarjjabealde Lill-Uman (koord. X1460294,Y7339056).

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 34.

Vaekie konvenšuvdnaguovlu Vapsten čearu vástte

Davil: Ovle-vuelie konvenšuvdnaguovllu lulábeali ráji mielde Krøvhtegenjaevrie rájis gitta Reevhtse (Røssvatnet) rádjái. Oarjin: Reevhtse mielde Bjørkåselvas njálmmis merrii, das njuolga linjjás badjel Aalesjaevrie (Elsvatnet) gitta Åanghkejaevrie (Unkervatnet) rádjái Breidablikk bokte. Lulil: Åanghkejaevrie ja Skardmodalselva gitta riikarádjái. Nuortan: Riikarádji Skardmodalselva rájis gitta Krøvhtegenjaevrie rádjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 35.

Lögdeå konvenšuvdnaguovlu Byrkije boazoorohaga vástte

Guodohanáigodat: golggotmánu 1. beavvis cuonmánu 30. beaivái.

Oarjin: Oaiveruovdegeainnu rájis Lögdeälven rájis gitta Långviksmon rádjái. Lulil: Geaidnu Långviksmon:is gitta Långvattsån rádjái (koord. X1648134,Y7061770), dán joga mielde ja Flyggsjön badjel Stor- og Lillhattsjön, ja das viidasit Hattsjöån mielde Flärke rádjái, das geaidnu Hundsjö rádjái, dán jávrri lulábealis (koord. X1659069,Y7051641) njuolga linjjás Saluböle rádjái (koord. X1672404, Y7044009) geainnu E4 bokte. Nuortan: Mearragátti mielde Saluböle rájis gitta Lögdeälvens njálbmái. Nuortan: Lögdeälven njálmmis gitta dakko gokko oaiveruovdegeaidnu rastida joga.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 36.

Raajnese konvenšuvdnaguovlu Vilhelmina norra čearu vástte

Davil: njuolga linjá riikarájis Valtanjaure bokte jávrái luvlie Diehpele (Austre Tiplingen). Oarjin ja lulil: luvlie Diehpele rájis Simleelva mielde jávrái Råtnan ja viidaseappot čázádaga mielde bijjie Raentsere (Ransaren) riikaráji bokte. Nuortan: riikarádji bijjie Raentsere rájis Valtanjaure rádjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 37.

Råaksoentjahke rádjeguohunguovlu Vilhelmina norra čearu vástte

Guodohanáigodat: miessemánu 1. beavvis golggotmánu 31. beaivái.

Davil: Riikarájis Skardmoelva bokte ja dán joga mielde vulos dakko gokko jogaš mii bohtá Råaktjoentjahke golgá johkii (koord. X468544, Y7260493). Oarjin: Maņemus namuhuvvon báikkis Skardmoelva:s ja jogaža mielde báikái sulii 2 km davábealde Pantdalsklumpen (koord. X468104,Y7258711), das njuolga linjjás oarjjabeali Råaktjoentjahke (Rotfjellet) báikái bajimusas Pantdalen (koord. X466494,Y7256476), das njuolga linjjás Fisklausvatnet davimus luovtta rádjái, dán jávrri mielde gitta nuortalulimus luktii, das jogaža mielde Daarnege (Daningen) oarjimus luktii. Lulil: namuhuvvon jávrri mielde nuorttamus luovtta rádjái ja viidaseappot jogaža mielde gitta riikarádjái. Nuortan: Riikarájis Daarnege rájis gitta Skardmoelva rádjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 38.

Jitnemen konvenšuvdnaguovlu Vilhelmina södra ja Frostvikens norra čearuid vástte

Davil: Álgá riikarájis jávrri bijjie Raentsere bokte, čázádaga mielde jávrái mas lea allodat 968 dakka nuorttabealde Goeblehketjahke (Flåfjellet), dasto dán jávrri mielde oarjelulimus luovtta rádjái. Oarjin: Namuhuvvon jávrri oarjelulimus luovtta rájis luksaguvlui bijjie Jitnemenjaevrie lulimus luovtta rádjái, das njuolga linjjás Såålejaevrie rádjái, das čázádaga mielde bijjie Sipmehke (Vestlige Sipmekinnsjøen) rádjái ja viidasit čázádaga mielde riikarádjái Sipmekenjaure bokte. Nuortan: Riikarájis Sipmekenjaure bokte gitta bijjie Raentsere rádjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 39.

4.3.4 Davvi-Trøndelága ja davágeaži Jämtlánda regioidna

Bajme konvenšuvdnaguovlu Østre-Namdal boazoorohaga vástte

Davil: Álgá Sipmekenjaures riikaráji bokte ja dán čázádaga mielde Sipmekjukke rádjái gokko manná oktan Gavostjukkiin. Nuortan: Sipmekjukke ja Gavostjukke oktasaš jogas ja dasto maņemus namuhuvvoma rájis gitta Leipikvatnet rádjái. Lulil: Leipikvatnet mielde ráji mielde Ankarvatnet opmodaga rájis riikarádjái. Oarjin: dan báikki rájis gokko Ankarvatnet opmodatrádji manná oktii riikarájiin ja riikaráji mielde gitta Sipmekenjávraí.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 40.

Gierkietjahke gränsbetesområde för Ildgruben renbetesdistrikt

Betested hela året.

I öster: Från riksgårnsen strax väster om Lill-Uman (koord X1460294, Y7339056) i rät linje fram till Kåtaviken i Över-Uman. I söder: Över-Uman fram till riksgårnsen. I väster: Riksgårnsen från Över-Uman till en punkt strax väster om Lill-Uman (koord X1460294, Y7339056).

Områdets gränser redovisas på karta 34.

Vaekie konventionsområde för Vapstens sameby

I norr: Efter sydgrårnsen för Ovla-vuelie konventionsområde från Kruvhtegenjaevrie till Reevhtse (Rössvatnet). I väster: Efter Reevhtse till Bjørkåselvas utlopp i sjön, därifrån i en rät linje över Aalesjaevrie (Elsvatnet) till Åanghkejaevrie (Unkervatnet) vid Breidablikk. I söder: Unkervatnet och Skardmodalselva fram till riksgårnsen. I öster: Riksgårnsen från Skardmodalselva till Kruvhtegenjaevrie.

Områdets gränser redovisas på karta 35.

Lögdeå konventionsområde för Byrkije renbetesdistrikt

Betested från och med den 1 oktober till och med den 30 april.

I väster: Långs stambanan från Lögdeälven till Långviksmon. I söder: Vägen från Långviksmon fram till Långvattsån (koord X1648134, Y7061770), längs denna å och Flyggsjön över Stor- och Lillhattsjön, vidare efter Hattsjöån till Flärke, härifrån vägen fram till Hundsjö, från denna sjös sydspets (koord X1659069, Y7051641) i en rät linje till Saluböle (koord X1672404, Y7044009) vid väg E4. I öster: Strandlinjen från Saluböle till Lögdeälvens mynning. I norr: Lögdeälven från mynningen fram till där stambanan korsar älven.

Områdets gränser redovisas på karta 36.

Raajnese konventionsområde för Vilhelmina norra sameby

Mot norr: En rät linje från riksgårnsen vid Valtanjaure till sjön luvlie Diehpele (Austre Tiplingen). I väster och söder: Från luvlie Diehpele efter Simleelva till sjön Råtnan och vidare vattendraget till bijjie Raentsere (Ransaren) vid riksgårnsen. I öster: Riksgårnsen från bijjie Raentsere till Valtanjaure.

Områdets gränser redovisas på karta 37.

Råaksoentjahke gränsbetesområde för Vilhelmina norra sameby

Betested från och med den 1 maj till och med den 31 oktober.

I norr: Från riksgårnsen vid Skardmoelva och denna älv ner till där bäcken från Råaktjoentjahke rinner ut i älven (koord X468544, Y7260493). I väster: Från nyss nämnda punkt i Skardmodalselva längs bäcken till en punkt ungefär 2 km norr om Pantdalsklumpen (koord X468104, Y7258711), därifrån i rät linje väster om Råaktjoentjahke (Rotfjellet) till en punkt överst i Pantdalen (koord X466494, Y7256476), därefter i rät linje till den nordligaste viken i Fisklausvatnet, vidare över denna sjö till den sydöstligaste viken, därifrån längs bäcken till den västligaste viken i Daarnege (Daningen). I söder: Över nämnda sjö till den östligaste viken och vidare bäcken fram till riksgårnsen. I öster: Riksgårnsen från Daarnege till Skardmoelva.

Områdets gränser redovisas på karta 38.

Jitnemen konventionsområde för samebyarna Vilhelmina södra och Frostvikens norra

I norr: Från riksgårnsen vid sjön bijjie Raentsere efter vattendraget till sjön med höjd 968 rakt öster om Goeblehketjahke (Flåfjellet), därefter över denna sjö till den sydvästligaste viken. I väster: Från den sydvästligaste viken i nämnda sjö rakt söderut till den sydligaste viken i sjön Jitnemenjaevrie, därefter i rät linje till Såålejaevrie, därefter vattendraget till sjön bijjie Sipmehke (Vestlige Sipmeksjöen) och vidare vattendraget fram till riksgårnsen vid Sipmekenjaure. I öster: Riksgårnsen från Sipmekenjaure till bijjie Raentsere.

Områdets gränser redovisas på karta 39.

4.3.4 Regionen Nord-Trøndelag och nordliga Jämtland

Bajme konventionsområde för Østre-Namdal renbetesdistrikt

Mot norr: Från Sipmekenjaure vid riksgårnsen och längs detta vatten till Sipmekjukke, till den punkt där den löper samman med Gavostjukke. Mot öster: Från den punkt där Sipmekjukke och Gavostjukke löper samman och därefter längs den sistnämnda till Leipikvattnet. Mot söder: Efter Leipikvattnet längs grårnsen mot fastigheten Ankarvattnet till riksgårnsen. Mot väster: Från den punkt där fastighetsgrårnsen för Ankarvattnet möter riksgårnsen och längs riksgårnsen till Sipmekenjaure.

Områdets gränser redovisas på karta 40.

Praahkoe konvenšuvdnaguovlu Østre-Namdal boazoorohaga váste

Nuortasdavás: Álgá Riksrøys 199 bokte, čuovvu Stora Blåsjøns skiftslag ráji mielde gitta Jorms skiftslag rádjái. Nuortaslulás: Jorms skiftslag ráji mielde gitta riikarádjái Riksrøys 197 A bokte. Oarjin: Riikarádji Riksrøys 197A bokte gitta Riksrøys 199 rádjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 41.

Jorm rádjeguhtunguovlu Østre-Namdal boazoorohaga váste

Guođohanáigodat: golggotmánu 1. beavvis cuonomanu 30. beaivái.

Davil: Bajme konvenšuvdnaguovllus riikarájis gitta Leipikvattnet rádjái. Nuortan: Leipikvattnet rájis, Leipikelven mielde gitta Ankarvattnet rádjái, Blåsjøn joga mielde, Blåsjöälven, Jorm, Kycklingvattnet, ja joga mielde gitta Kvarnbergsvattnet rádjái. Lulil: Kvarnbergsvattnet gitta riikarádjái. Oarjin: Riikaráji mielde Kvarnbergsvattnet rádjái Riksrøys 197A bokte, Praahkoe konvenšuvdnaguovllu nuorttabeali ráji mielde Riksrøys 199 bokte, mañnil riikaráji dan báikái gokko Bajme konvenšuvdnaguovllu lulimus rádji deaivvada riikarájiin.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 42.

Mealhko konvenšuvdnaguovlu Jiingievaerie čearu váste

Davil: Riikaráji mielde Muruån rájis gitta Murusjøen rádjái, dasto Murusjøen mielde Kveeidet:i, das viidásit johkii gokko geaidnu 74 rasttida joga, geaidnu 74 mielde dasságo rasttida Gamvolbekken, dasto dát johka Kalvika i Sandsjøen rádjái, Sandsjøen mielde dan čázádaga rádjái mii lea gaskal Sandsjøen ja Laksjøen. Oarjin: Dakko gokko geaidnu 756 manná caza badjel, geainnu 756 mielde dakko gokko rasttida Botnbekken, Lenglingen oarjedavimus luovtta rádjái. Lulil: Lenglingen mielde Julestraumen rádjái, “straumen” ja Ulen ja Rengen mielde riikarádjái. Nuortan: Rengen:is riikaráji mielde Muruån:ii.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 43.

Laadth-gieles rádjeguhtunguovlu Skjærkerfjell boazoorohaga váste

Guođohanáigodat: Birra jagi.

Nuortasdavás: Riikarájis Holdern bokte, badjel jávrru lulimus luovtta rádjái, Holdersströmen mielde Torrøjen rádjái. Lulil: Torrøjen mielde badjel Gaunviken ja Gaunan riikarádjái. Oarjin: Gaunan:s riikaráji mielde Holderen rádjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 44.

4.3.5 *Lulli–Trøndelága ja lulágeaži Jämtlánda regioidna*

Enan rádjeguhtunguovlu Essand boazoorohaga váste

Guođohanáigodat: Muhtin oassi geassemánu 1. beavvis juovlamánu 31. beaivái (guohtumat siskkobealde boazoguohtuneatnamiid (renbetesfjällen) ja muhtin oassi golggotmánu 1. beavvis cuonomanu 30. beaivái (guohtumat olggobealde boazoguohtuneatnamiid renbetesfjällen).

Davil: Das gokko E75 rasttida riikaráji ja viidásit E75 mielde Enkroken rádjái. Nuortan: Enan mielde šaldái Sevedholm bokte, dasto njuolga linjjáid mielde Blåhammarklappen rádjái, dasto Blåhammarskafet guvlui ja Västre Endalshøyden guvlui. Lulil: Álgá Västre Endalshøyden:s njuolga linjjás jávrráži 1057 mii lea Svaaletjahke riikarájis. Oarjin: riikarádji jávrráži 1057 gitta E75 rádjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 45.

Bealjehkh rádjeguhtunguovlu Handölsdalen čearu váste

Guođohanáigodat: miessemánu 1. beavvis golggotmánu 31. beaivái.

Davil: Jávrráš 1057 riikarájis Svaaletjahke bokte, njuolga linjjás dakko gokko Åarkanjohke manná Saantenjaevrie. Oarjin: Saantenjaevrie mielde Nesjøen: i ja lulimus luovtta rádjái go Nea manná merrii. Lulil: Nesjøen nuortalulimus luovtta rájis Nea ja Ganka mañnil čázádaga mielde riikarádjái. Nuortan: Dan báikkis go čázádat mii boahť Nedalssjön:s rasttida riikaráji ja riikaráji mielde Svaaletjahke rádjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 46.

Praahkoe konventionsområde för Østre-Namdal renbetesdistrikt

Mot nordost: Från Rr 199 längs gränsen för Stora Blåsjöns skifteslag till gränsen för Jorms skifteslag. Mot sydost: Längs gränsen för Jorms skifteslag till riksgränsen vid Rr 197 A. Mot väster: Riksgränsen från Rr 197A till Rr 199.

Områdets gränser redovisas på karta 41.

Jorm gränsbetesområde för Østre-Namdal renbetesdistrikt

Betested från och med den 1 oktober till och med den 30 april.

Mot norr: Från Baijme konventionsområde från riksgränsen till Leipikvattnet. Mot öster: Från Leipikvattnet och därefter längs Leipikälven till Ankarvattnet, därefter längs älven till Blåsjön, Blåsjöälven, Jorm och Kycklingvattnet, och därefter längs älven till Kvarnbergsvattnet. Mot söder: Kvarnbergsvattnet till riksgränsen. Mot väster: Längs riksgränsen från Kvarnbergsvattnet till Rr 197 A, därefter längs ostgränsen för Praahkoe konventionsområde till Rr 199, därefter riksgränsen till den punkt där Baijme sydligaste konventionsgräns möter riksgränsen.

Områdets gränser redovisas på karta 42.

Mealhkoe konventionsområde för Jiingevaerie sameby

Mot norr: Från riksgränsen längs Muruån till Murusjön, därefter Murusjön till Kveidet, vidare till älven där väg 74 korsar älven, väg 74 till den punkt där den korsar Gamvolbekken, därefter denna bäck till Kalvika i Sandsjön, längs Sandsjön till näset mellan Sandsjön och Laksjön. Mot väster: Från den punkt där väg 756 korsar näset, längs väg 756 till den punkt där den korsar Botnbekken och till den nordvästliga viken i Lenglingen. Mot söder: Längs Lenglingen till Julestraumen, längs strömmen och Ulen och Rengen till riksgränsen. Mot öster: Från Rengen längs riksgränsen till Muruån.

Områdets gränser redovisas på karta 43.

Laadth-gieles gränsbetesområde för Skjækerfjell renbetesdistrikt

Betested hela året.

Mot nordost: Från riksgränsen vid Holdern över sjön till den sydligaste viken, därefter längs Holdersströmmen till Torröjen. Mot söder: Längs Torröjen över Gaunviken och Gaunan till riksgränsen. Mot väster: Från Gaunan längs riksgränsen till Holderen.

Områdets gränser redovisas på karta 44.

4.3.5 Regionen Sør-Trøndelag och södra Jämtland

Enan gränsbetesområde för Essand renbetesdistrikt

Betested dels från och med den 1 juni till och med den 31 december (mark inom renbetesfjäll) och dels från och med den 1 oktober till och med den 30 april (mark utanför renbetesfjäll).

I norr: Från den punkt där E 75:an korsar riksgränsen och vidare längs E 75:an till Enkroken. Mot öster: Längs Enan fram till bron vid Sevedholm, därefter i räta linjer mot Blåhammarkläppen, därefter mot Blåhammarskaftet och Västre Endalshöjden. Mot söder: Från Västre Endalshöjden i rät linje till tjärn 1057 på Svaaletjahke på riksgränsen. I väster: Riksgränsen från tjärn 1057 till E 75:an.

Områdets gränser redovisas på karta 45.

Bealjehkh gränsbetesområde för Handölsdalens sameby

Betested från och med den 1 maj till och med den 31 oktober.

Mot norr: Från tjärn 1057 vid riksgränsen på Svaaletjahke i rät linje till den punkt där Åarkanjohke faller ut i Saantenjaevrie. Mot väster: Längs Saantenjaevrie till Nesjøen och den sydöstligaste viken där Nea faller ut i sjön. Mot söder: Från den sydöstligaste viken i Nesjøen längs Nea och Ganka och längs vattendraget till riksgränsen. Mot öster: Från den punkt där vattendraget från Nedalssjön korsar riksgränsen och längs riksgränsen till Svaaletjahke.

Områdets gränser redovisas på karta 46.